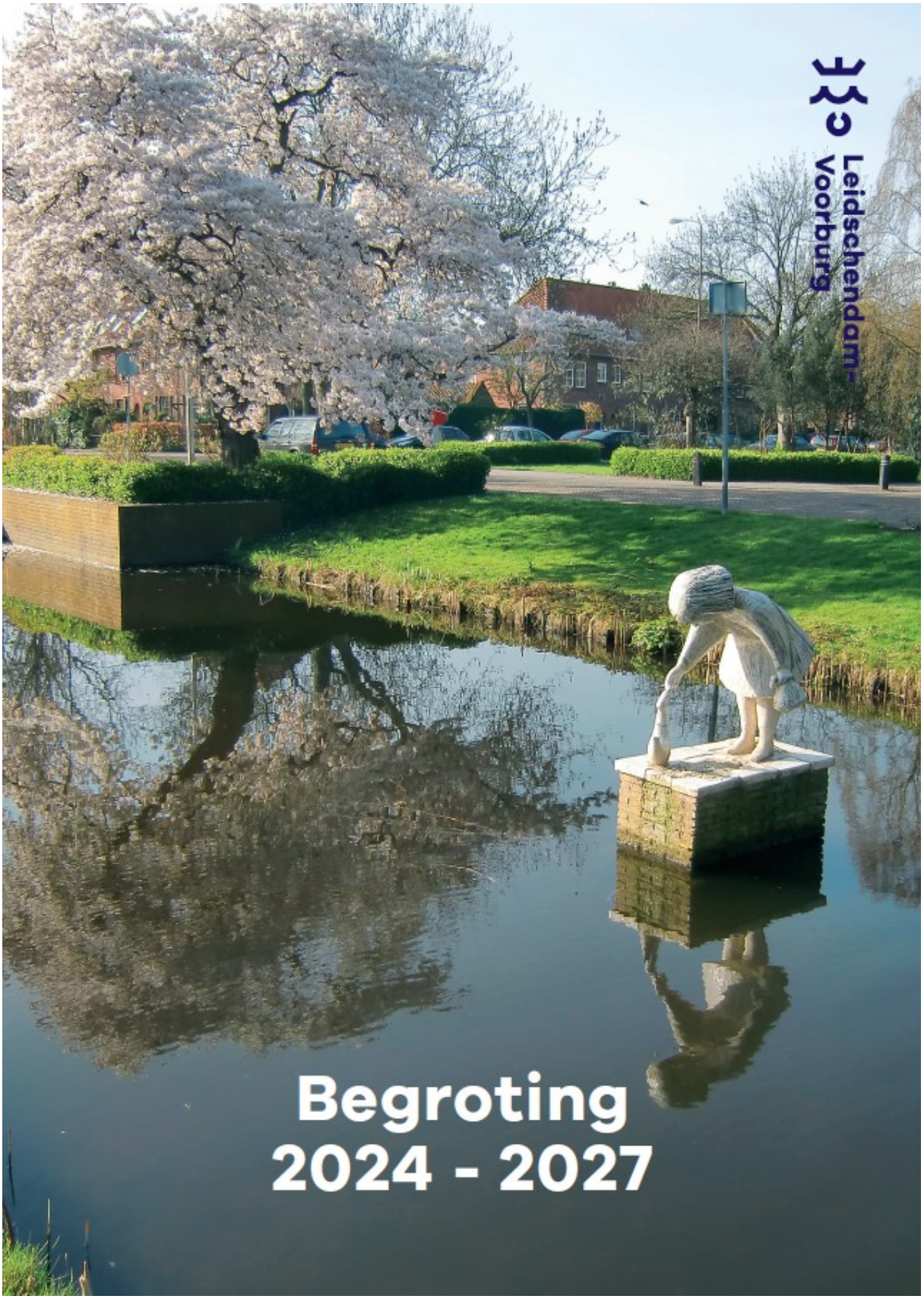

Leidschendam-Voorburg

Begroting 2024 - 2027

Inhoudsopgave

Algemeen....4
Bestuurlijke samenvatting....4
Begroting in 1 oogopslag.... 12
Leeswijzer.... 13
Programma's 14
Programma 0. Bestuur en Ondersteuning.... 14
Programma 1. Veiligheid 19
Programma 2. Verkeer en Vervoer (Mobiliteit & Bereikbaarheid) 24
Programma 3. Economie.... 30
Programma 4. Onderwijs.... 35
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie 40
Programma 6. Sociaal domein 45
Programma 7. Volksgezondheid en milieu.... 54
Programma 8. VHLOSV 59
Paragrafen.... 70
Lokale Heffingen.... 70
Weerstandsvermogen en risicobeheersing 78
Onderhoud Kapitaalgoederen 93
Financiering 99
Bedrijfsvoering.... 104
Verbonden Partijen.... 107
Grondbeleid 121
Duurzaamheid 127
Openbaarheidsparagraaf.... 130
Financiële Begroting.... 131
Financieel perspectief 2024 - 2027 131
Begrotingsuitkomsten 131
Toelichting begrotingsmutaties.... 131
Toelichting op tabel 132
Uitgangspunten financieel beleid.... 135
Lasten en baten.... 137
Investeringsplan 140
Gemeentefonds 143
Eigen en vreemd vermogen 145
Reserves.... 149
Voorzieningen.... 157
Bijlagen.... 161
Incidentele baten en lasten.... 162

Meerjaren-investeringsplan 2024-2027 (details) 175
Begroting naar taakvelden 182
Verdeling personeelskosten over taakvelden 184

Algemeen

Bestuurlijke samenvatting

Voorwoord
Van hier naar nog beter

Met oog op het nieuwe jaar zetten we vol energie in op een begroting waar 'streven naar verbetering' als centraal thema naar voren komt. De huidige tijd kent ook onzekerheden en uitdagingen. De uitdagingen op het gebied van wonen, energie, financiën en klimaat raken ons allemaal. Deze uitdagingen hebben directe impact op het welzijn van onze inwoners.

Vooruitgang
In het licht van deze uitdagingen, streven we als Leidschendam-Voorburg naar vooruitgang. Onze ambities om onze gemeente nog aantrekkelijker te maken en degenen die het nodig hebben te ondersteunen, blijven onverminderd hoog. We willen een bloeiende omgeving creëren voor ondernemers, terwijl we eveneens ons milieu ontzien en elke dag werken aan een mooie gemeente waar onze inwoners kunnen wonen, werken en recreëren.

Financiële stabiliteit
Hoewel ambities niet altijd gepaard hoeven te gaan met hoge kosten, is financiële stabiliteit vaak een cruciale factor voor succes. De financiële toekomst, vooral op de lange termijn, wordt in hoge mate door het Rijk bepaald. Gelukkig zijn we een financieel gezonde gemeente. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat er ook in de komende periode ontwikkelingen kunnen komen die onze financiële gezondheid onder druk zetten.

We hebben met onze reservepositie een buffer voor dit soort situaties, maar onze spaarpot is natuurlijk niet onbeperkt. Bovendien hebben we te maken met stringente regels die een vrije besteding van deze middelen verhinderen. Tegen deze achtergrond van financiële onzekerheden en maatschappelijke uitdagingen zetten we ons in voor een positieve en florerende toekomst voor Leidschendam-Voorburg.

Dit doen we niet alleen, maar in nauwe samenwerking met de gemeenteraad, inwoners, ondernemers en alle andere partners binnen onze gemeenschap en regio. We hebben het volste vertrouwen dat we ook in 2024 gezamenlijk stappen zetten naar een nog beter Leidschendam-Voorburg!

Het college van burgemeester en wethouders,
Martijn Vroom
Astrid van Eekelen
Bianca Bremer
Marcel Belt
Philip van Veller
Jeffrey Keus

Samenvatting: Wat gaan we doen in 2024?

In deze programmabegroting zijn alle plannen voor 2024 met bijbehorende financiering opgenomen.

Voor 2024 en 2025 is de begroting structureel sluitend. In 2024 is er sprake van een structureel overschot van € 1 miljoen. Ten opzichte van de kadernota zijn de effecten van de meicirculaire, de verwachte kapitaallasten, renteontwikkelingen en een aantal exogene en autonomen ontwikkelingen met financiële gevolgen meegenomen.

In 2026 en verder is er door afname van de bijdrage van het Rijk uit het gemeentefonds sprake van een structureel tekort. Deze korting zet de wettelijke taken en de haalbaarheid van maatschappelijke opgaven onder druk. Bij de komende kadernota komt het college met een overzicht van mogelijke consequenties van de sterk teruglopende inkomsten uit het gemeentefonds vanaf 2026. Tegelijkertijd gaan we actief samen met de VNG en andere gemeenten een lobby organiseren om het tekort in het gemeentefonds vanaf 2026 te dichten.

In deze samenvatting geven we per programma aan welke speerpunten we gaan oppakken het komende jaar en welke accenten we leggen om Leidschendam-Voorburg nog beter te maken.

Gemeente dicht(er)bij

Bewoners, ondernemers en andere organisaties begrijpen als geen ander wat hun buurt of wijk nodig heeft. Daarom betrekken we de inwoners van Leidschendam, Stompwijk en Voorburg bij beslissingen van de gemeente die impact hebben op onze gemeenschap. We streven ernaar om als gemeente meer aanwezig te zijn buiten het stadhuis en proactief contact te leggen met mensen. Dit geldt niet alleen voor degenen die al goed vertegenwoordigd zijn, maar ook voor degenen die minder vaak van zich laten horen. De samenwerking met naburige gemeenten is al succesvol gebleken en we zetten deze dan onverminderd voort.

Als we met een project starten wordt inzichtelijk gemaakt hoe het participatieproces eruit ziet en wat er met de uitkomsten wordt gedaan. Daarnaast gaan we experimenteren met andere vormen van participatie en gaan we door met initiatieven voor jongerenparticipatie die in 2023 zijn gestart. Ook gaan we jongeren meer betrekken. We organiseren minimaal twee bijeenkomsten "Jong in LV” en we houden een kindervragenuur waarin kinderen vragen kunnen stellen aan de raad en het college. Nadat de participatieverordening is vastgesteld, zetten we ons in voor de bevordering van de betrokkenheid van de inwoners. We gaan onder andere bekijken hoe we de lopende en geplande participatietrajecten in kaart kunnen brengen, zodat er een wijkgerichte afstemming mogelijk is over beleidsterreinen heen.

De gemeente biedt dienstverlening aan inwoners en organisaties via het Servicecentrum, zowel fysiek als digitaal op de website. Contact kan worden opgenomen via telefoon, sociale media (Facebook), en e-mail. Afspraken kunnen gemaakt worden voor bezoeken aan het Servicecentrum of huisbezoeken. Dat is niks nieuws, de doorontwikkeling is dat wel.

We verbeteren de digitale interactie met de gemeente vooral bij belastingzaken, met gemakkelijker toegang tot beschikkingen, kwijtscheldingsaanvragen en bezwaarprocedures. In juni 2024 organiseren we Europese Verkiezingen, waarbij we lessen uit eerdere verkiezingen meenemen. Met de invoering van de Omgevingswet versnellen we bovendien het formele vergunningen- en initiatievenproces.

Veiligheid voorop

We zetten sterk in op veiligheid. Veilig kunnen wonen, werken, ondernemen, recreëren en verblijven pakken we wijkgericht aan. Dat doen we samen met inwoners en ondernemers. Hiervoor ontwikkelen we wijkscans, zetten we gebiedsregisseurs in en worden in alle wijken van de gemeente boa's ingezet.

Voor de rampenbestrijding is in regionaal verband een visie en plan voor crisisbeheersing opgesteld. In 2024 ligt de nadruk op de invoering van de kerntaken uit de regionale samenwerking in de lokale crisisorganisatie. Dit doen we o.a. door het werven, opleiden en trainen zodat we niet alleen als gemeente, maar ook regionaal voorbereid zijn op crisissituaties.

Beter bereikbaar op een duurzame manier

Leidschendam-Voorburg is een gunstig gelegen goed bereikbare gemeente. Om ook in de toekomst bereikbaar en leefbaar te blijven zetten we in op het beter benutten van bestaande infrastructuur en op duurzame vormen van vervoer zoals de fiets, lopen, openbaar vervoer en vormen van deelmobiliteit. Omdat nabijheid van voorzieningen, parken en werklocaties een belangrijke randvoorwaarde hiervoor is, gaan we de opgaven van bereikbaarheid, duurzaam mobiel en verkeersveiligheid sterker verbinden met ruimtelijke ontwikkeling. Dit wordt meegenomen in de Omgevingsvisie.

We maken onze gemeente aantrekkelijk(er) voor fietsers, voetgangers en elektrische voertuigen door Velostrada's (o.a. Voorburg Noord – Binckhorst en Westvlietweg – Binckhorst), wandelpaden en laadpalen te realiseren. We verbeteren de ov-bereikbaarheid van Leidschendam-Zuid door de verbetering van de halte Leidschendam-Voorburg van de Randstadrail aan de andere kant van de Vliet (zuidoost zijde). Onderdeel van de verbetering van de bereikbaarheid van Leidschendam-Zuid is ook het ontwikkelen van het parkeerterrein als P&R-voorziening en extra parkeerruimte voor buurtbewoners.
We pakken een actieve rol in de regio waar het gaat om openbaar vervoer en willen met innovatieve, oplossingen vervoersproblemen oplossen.

In het gebied rondom de Mall of the Netherlands hebben omliggende wijken overlast van te hoge verkeers- en parkeerdruk. We maken samen met inwoners uit die wijken een plan om de doorstroming op de wegen te verbeteren, parkeermogelijkheden in omliggende wijken te onderzoeken en duurzame reismogelijkheden voor bezoekers van de Mall te stimuleren uiteraard binnen de mogelijkheden die er zijn.

Het project Bereikbaarheid CID Binckhorst gaat een volgende fase in. In 2024 en 2025 worden de plannen voor de tramverbinding samen met de buurt verder uitgewerkt. Gekoppeld aan een enorme investering in de leefbaarheid van dit gedeelte van onze gemeente. In Voorburg-West hanteren we eenzelfde aanpak. Het geld voor de uitvoering van de plannen hebben we reeds opzij gezet met een bestemmingsreserve.

Ook in Stompwijk zetten we in op een betere bereikbaarheid en verkeersveiligheid. We maken een nieuw ontwerp voor de Dr van Noortstraat en nemen deel aan het project BRT Leiden om te kijken naar de mogelijkheden om ov-bereikbaarheid te vergroten.

Voor de langere termijn (2040-2050) gaan we een verkenning uitvoeren naar de mogelijkheden die ontstaan door de overkluizing van de A12 en de naastgelegen spoorlijn.

Samen leggen we de puzzel

Het beleid voor economie en ruimte voor bedrijven is een belangrijk onderdeel van de al eerdergenoemde Omgevingsvisie. De gemeente wil economisch vitaal zijn en blijven. We vinden een goede aansluiting met het lokale bedrijfsleven belangrijk en gaan daarom verder met de accountmanagers bedrijven en centrummanagers die nauw in contact staan met ondernemers. Daarnaast faciliteert de gemeente ondernemersfondsen en winkeliersverenigingen om de toekomst en vitaliteit van de winkelgebieden te behouden.

In 2024 vernieuwen en verduurzamen we kernwinkelgebied De Julianabaan en herijken we de visie op de economische functie binnen Damcentrum. We gaan in 2024 ook ruimte bieden aan particuliere initiatieven voor bedrijfsverzamelgebouwen voor zzp'ers en kleine ondernemers. Daarnaast brengen we in beeld hoe we ons bestaande bedrijventerrein goed in stand kunnen houden en realiseren we waar mogelijk en gewenst voldoende passende en betaalbare bedrijfsruimte.

Leidschendam-Voorburg heeft veel te bieden. We gaan door met het promotieplan LV Verrast om nieuwe bezoekers te trekken en bestaande bezoekers opnieuw te verrassen. Om toerisme, horeca en evenementen te bevorderen implementeren we het nieuwe evenementenbeleid met de focus op verspreide kleinschalige en middelgrote evenementen en rollen we een nieuw terrassenbeleid uit.

Een goede start

De nieuwe lokaal educatieve agenda wordt vastgesteld en geïmplementeerd. Dat betekent dat we samen met partners in het onderwijs en de kinderopvang inzetten op sociaal-emotionele ontwikkeling, doorgaande leerlijnen, gelijke kansen, aansluiting op de onderwijs- en arbeidsmarkt en onderwijs aan de nieuwkomers. We intensiveren het preventief toezicht om schoolverzuim en vroegtijdig schoolverlaten te verminderen.

Vanaf dit jaar gaan we werken met één integraal huisvestingsplan (IHP). Daarin verwerken we de hoge ambitie om te komen tot Energie Neutrale Gebouwen (ENG), terwijl de norm nu nog Bijna Energieneutraal (BENG) is. We gaan aan de slag met het ontwerp voor de renovatie en nieuwbouw van de Vijverhof, het Sint Maartenscollege en de RKBS Maria Bernadette. Voor de Montessorischool NV&R (Junior College), het Dalton College en Basisschool Essesteijn starten we met de initiatieffase.

Volop in beweging

Bewegen is belangrijk voor iedereen! Daarom zetten we lokale helden, combinatiefunctionarissen en sportcoaches in om sport en bewegen in de wijken te stimuleren.
We gaan samen met onze culturele partners aan de slag om te komen tot een Cultuurvisie die ons scherpte geeft om cultuurbeleid te voeren dat passend is bij het profiel van onze gemeente en de ligging in onze regio.

In 2024 realiseren we in Leidschendam de 'bibliotheek van de toekomst' waar jong en oud samenkomen. Een toegankelijke plek waar duidelijkheid voorop staat. Ook maken we resultaatafspraken over bezoekers- en ledenaantallen en de maatschappelijke functie van de bibliotheek. We nemen een besluit over de toekomst van de bibliotheek en het theater in Voorburg.

Iedereen kan meedoen

Als gemeente vinden we het belangrijk dat inwoners mee kunnen doen in de samenleving. Samen met partners en inwoners zet de gemeente zich in voor inwoners die dit het hardst nodig hebben. Door het versterken van een integrale benadering wordt nadrukkelijk ook gekeken naar oplossingen vanuit onderwijs, zorg, bestaanszekerheid en wonen. Op 1 juli 2024 treedt de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein in werking. Hiermee krijgen gemeenten eindelijk een wettelijk instrument om de regie op een gecoördineerde aanpak te pakken.

We streven naar een Leidschendam-Voorburg waarin elk kind veilig, gezond en kansrijk kan opgroeien. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid van onder andere ouders, buurtgenoten, scholen, verenigingen en de gemeente. In 2023 zijn we gestart met het 'fundamentele gesprek' over opgroeien en opvoeden, gezien de dringende kwesties van kansenongelijkheid, bestaanszekerheid, mentaal welzijn, laaggeletterdheid en ongezonde leefstijlen. Deze uitdagingen vereisen een gezamenlijke aanpak, verder reikend dan enkel het onderwijs en jeugdhulp.

Het gemeentelijk Wmo beleid zorgt ervoor dat kwetsbare inwoners zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen en deel kunnen blijven nemen aan het dagelijks leven/de maatschappij. In 2024 passen we het Wmo beleid aan. We richten ons samen met onze partners op de bestrijding van eenzaamheid en onderlinge betrokkenheid van inwoners. Ook zorgen we voor een goed vangnet van voorzieningen voor inwoners die het op eigen kracht of met hulp van naasten en vrijwilligers niet redden.

Iedereen moet mee kunnen doen; de gemeente stimuleert de sociale zekerheid (inkomen en zinvolle participatie) van inwoners. Zo voeren we in 2024 een beter re-integratie en participatiebeleid uit, evalueren we het schuldhulpverleningsbeleid en leggen we nieuw en beter minimabeleid aan de raad voor. We bieden onder andere bijzondere bijstand aan en begeleiden bij de inburgering. We bieden hulp bij het voorkomen van schulden en helpen waar mogelijk bij een oplossing. We helpen mensen met een bijstandsuitkering bij het vinden van een betaalde baan door actieve begeleiding in combinatie met o.a. sollicitatietraining, scholing en re-integratietrajecten. Inwoners met een uitkering waarvoor betaald werk (nog) niet haalbaar is, worden begeleid richting een andere vorm van participatie.

De wijken Heuvel-Amstel en Prinsenhof worden met het programma Sterk voor Noord extra ondersteund vanuit drie opgaven: Jeugd en Onderwijs, Financiële zelfredzaamheid en Fijn en veilig wonen. Het versterkingsprogramma Sterk voor Noord is een wijkgerichte aanpak, die extra inzet op ondersteuning van inwoners in deze wijken om de kansengelijkheid te vergroten en de leefomgeving te verbeteren.

Gezond en actief

In de gemeente Leidschendam-Voorburg is het aangenaam om te wonen, en we willen dat graag zo houden. Het behoud en de verbetering van onze leefomgeving, samen met het streven naar een duurzame toekomst, zijn belangrijke pijlers in ons beleid. Naast het vervullen van onze wettelijke

verplichtingen, willen we als gemeentelijke organisatie zelf het goede voorbeeld geven op gebieden zoals gezondheid, energiebesparing en duurzaamheid. Samen met onze partners geven we invulling aan het "gezond en actief leven akkoord".

In 2023 is het nieuwe uitvoeringsprogramma duurzaamheid vastgesteld met een verbrede aanpak op energie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit. In 2024 gaan we door met de uitvoering ervan. Enkele belangrijke stappen zijn onder andere het opstellen van het uitvoeringsprogramma voor de eerste transitiewijk, de Heuvel-Amstelwijk, en het opstarten van een pilotproject voor zonne-energie op parkeerplaatsen. Door de uitvoering van het in 2023 opgestelde groen actieplan vergroten we onze veerkracht tegen klimaatverandering en zetten we in op herstel van biodiversiteit. Bij onze rioolvervangingsprojecten en herbestratingsactiviteiten zetten we direct in op vergroening en klimaatadaptatie. We pakken wateroverlast aan en gebruiken regenwater als buffer in de bodem om droogte tegen te gaan. Ook werken we aan de optimalisatie van afvalscheiding en recycling en een nieuw beleid voor circulariteit dat in 2024 wordt afgerond.

Divers, betaalbaar en duurzaam wonen

De gemeente blijft inzetten op het slagvaardig uitvoeren van in voorbereiding zijnde gebiedsontwikkelingen en het faciliteren van ruimtelijke initiatieven die in 2021 zijn ‘blijven liggen’ door de toenmalige initiatievenstop. Met name het bouwen van voldoende betaalbare woningen (sociale huurwoningen en middeldure koop- en huurwoningen) heeft prioriteit. De gemeente kijkt actief naar kansen om ruimte te maken voor nieuwe woningen, bijvoorbeeld door gecombineerde bestemmingen van wonen en maatschappelijk vastgoed, het zogeheten ‘optoppen’ van bestaande woningen en appartementengebouwen, het realiseren van vormen van flexwonen en het benutten van bestaande plekken voor kortdurende tijdelijke huisvesting voor spoedzoekers. Corporaties en ontwikkelaars zien hiervoor belangrijke partners. Waar mogelijk boort het college subsidiemogelijkheden van hogere overheden aan.

Met de invoering van de Omgevingswet vanaf 1 januari hebben we meer mogelijkheden om de leefomgeving op een geïntegreerde manier te ontwikkelen. 2024 markeert het eerste jaar binnen dit nieuwe stelsel. We bereiden het beleidskader voor de fysieke leefomgeving voor en ontwikkelen dit verder in lijn met de Omgevingswet. Dit betekent onder andere dat we in 2024 een Omgevingsvisie en een Omgevingsplan 2.0 aan de raad voorleggen.

In de structuurvisie en verschillende gebiedsvisies hebben we onze ruimtelijke ambities vastgelegd. Waar deze ambities door de markt worden ingevuld, rekent de gemeente kosten terug voor haar inspanningen. In andere gevallen is actieve betrokkenheid van de gemeente vereist, variërend van financiële steun tot grondaankoop en het uitgeven van bouwkavels. We voeren in 2024 drie gemeentelijke grondexploitaties uit: Vlietvoorde, Klein Plaspoelpolder (KPP) en De Star.

Het huishoudboekje 2024

Ons huishoudboekje

Op basis van de vastgestelde begroting 2023-2026, de kadernota 2024-2027, tussentijdse ontwikkelingen en de bestaande plannen voor de komende jaren, is de verwachting dat de gemeente Leidschendam-Voorburg in 2024 een structureel begrotingsresultaat heeft van € 1 miljoen voordelig. De gemeente Leidschendam-Voorburg kan met deze begroting in 2024 en 2025 haar structurele lasten dekken met de structurele baten en voldoet daarmee aan de vereisten van de toezichthouder. In 2026 en 2027 loopt het structurele saldo af naar respectievelijk € 5,9 miljoen en € 6,4 miljoen nadelig.

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Vastgestelde begroting 2023	-294	6.784	-3.518	-3.762
Nota van wijziging op de begroting 2023	4.657	1.855	3.421	-759
Overige begrotingswijzigingen	-421	-421	-421	-421
Mutaties kadernota 2024 - 2027	-5.059	-5.366	-4.101	-4.474
Begrotingssaldo na kadernota 2024 - 2027	**-1.117**	**2.853**	**-4.619**	**-9.416**
Effect vorming reserve CID Binckhorst	850	50	0	0
Saldo loon- en prijsontwikkeling	-230	-646	-520	-121
Kapitaallasten en renteontwikkelingen	67	-72	-1.058	-1.159
Exogene en onontkoombare ontwikkelingen	-342	-1.898	-859	-858
Meicirculaire gemeentefonds	1.285	1.753	387	4.296
Subtotaal mutaties begroting 2024 - 2027	**1.629**	**-813**	**-2.050**	**2.158**
Saldo begroting 2024 - 2027	**512**	**2.040**	**-6.669**	**-7.258**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	520	1.776	779	815
Structureel begrotingssaldo	**1.032**	**3.816**	**-5.891**	**-6.443**

Bedragen x € 1.000

Onze zorgen en onzekerheden

Het feit dat de begroting vanaf 2026 een nadelig saldo laat zien is het gevolg van een, door het Rijk, aangepaste financieringssystematiek van het gemeentefonds waarbij de trap-op-trap-af systematiek (als het Rijk minder geld besteedt, betekent dat eenzelfde ontwikkeling voor de middelen in het gemeentefonds) buiten werking is gesteld, en de mogelijkheid ontstaat van het verruimen van het lokale belastinggebied. Het Rijk en gemeenten zijn hierover nog in overleg. Als de omvang van het begrotingssaldo vanaf 2026 blijft bestaan kan dit grote financiële consequenties hebben en mogelijk leiden tot bezuinigingen. Het college heeft de raad toegezegd, voor de zomer van 2024, bij de behandeling van de Kadernota 2025-2028, te komen met een ombuigingenlijst voor onze gemeente.

Aanzienlijke gemeentelijke reserves

Ten opzichte van veel andere gemeenten – groot en klein – heeft onze gemeente een flinke financiële buffer. Het betreft hier onder andere een algemene reserve vrij besteedbaar en diverse door de raad ingestelde bestemmingsreserves. Deze bestemmingsreserves zijn onder andere gelabeld voor de

energietransitie en duurzaamheid, herstelbeleid, mobiliteit, bereikbaarheid, onderwijshuisvesting en langer zelfstandig wonen. De omvang hiervan maakt het mogelijk dat we fors investeren in belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen, zonder dat ons meerjarenperspectief in de rode cijfers duikt of dat er op andere belangrijke beleidsterreinen ingegrepen moet worden. Het gaat hier altijd om incidentele uitgaven. Het afgelopen jaar zijn er diverse bestedingsplannen door de raad goedgekeurd en de uitvoering is gaande. Het is natuurlijk wel zo dat als de plannen uitgevoerd zijn, onze reserves dan flink zullen krimpen. Maar ondanks dat hebben ze naar verwachting nog steeds een acceptabel niveau en blijft de solvabiliteit ruim boven de 30%.

Reserves (per 31-12)	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserves	72.103	71.482	72.291	62.302	54.959
Bestemmingsreserves	142.121	136.509	131.476	126.673	122.016
Totaal reserves	**214.224**	**207.990**	**203.767**	**188.975**	**176.975**

Bedragen x € 1.000

Begroting in 1 oogopslag

Begroting 2024-2027

in één oogopslag

Leidschendam-Voorburg

Het college van burgemeester en wethouders presenteert de begroting van 2024. In deze begroting staan de ambities genoemd op het gebied van wonen, energie, economie en klimaat. De begroting van Leidschendam-Voorburg is voor 2024 en 2025 in balans. In 2024 is er zelfs wat extra financiële ruimte. Goed om te weten: Op 8 november staat de besluitvorming in de gemeenteraad gepland. De hele begroting staat op www.lv.nl/gemeentegeld

Inkomsten

151.673 Algemene uitkering Rijk + 38.026 Subsidies en (rijks) bijdragen + 8.133 Onttrekkingen aan reserves + 84.889 Lokale inkomsten + 15.759 Overig = 298.480

Onroerende zaakbelasting	16.639	Rioolheffing	8.764
Rente / Dividenden	1.401	Huren en pachten	6.631
Gronden	30.205	Leges / (overige) belastingen	6.987
Afvalstoffenheffing	14.262		

Uitgaven

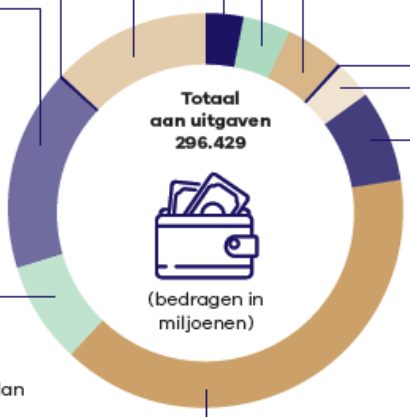

Bestuur en dienstverlening 9.684
- Experimenteren met nieuwe vormen van participatie en versterken jongerenparticipatie
- Organiseren van de Europese verkiezingen in juni 2024

Veiligheid 10.997
- Wijkscans maken
- Meer boa's op straat

Verkeer en vervoer 13.908
- Aantrekkelijk en veilig reizen voor voet-gangers, fietsers en met het OV
- Verbeteren bereikbaarheid Mall en omgeving

Economie 1.495
- Opstellen nieuw evenementen-beleid en Omgevingsvisie
- Vernieuwen en verduurzamen winkelgebieden zoals Huygenskwartier en De Julianabaan in Voorburg Damcentrum in Leidschendam.

Onderwijs 9.018
- Inzet op gelijke kansen en talentontwikkeling voor ieder kind
- Duurzame en gezonde schoolgebouwen gericht voor de toekomst

Sport, cultuur en recreatie 22.065
- Goede sportvoorzieningen en vernieuwing sportvelden
- Realiseren nieuwe bibliotheek in Leidschendam

Sociaal domein 116.723
- Actualiseren minimabeleid en WMO-beleid
- Uitvoeren nieuw beleid voor re-integratie- en participatie

Volksgezondheid en milieu 24.740
- Verbeteren afvalscheiding en recycling
- Aan de slag met het GroenActiePlan

Bouwen en wonen 48.857
- Creëren van divers, betaalbaar en duurzaam woningaanbod
- Uitvoeren gemeentelijke grondexploitaties (Vlietvoorde, Klein Plaspoelpolder en de Star)

Algemene dekkingsmiddelen 645

Overhead 38.297

Leeswijzer

In het deel Algemeen worden onder de samenvatting de keuzes weergegeven die met deze begroting gemaakt worden en is ‘in Begroting in 1 oogopslag’ te zien wat de gemeente ontvangt en waar het geld aan wordt uitgegeven.

In de programma’s is te zien wat de gemeente in 2024 gaat doen. Elk programma begint met een korte omschrijving van het programma, geeft een toelichting op de taken van de gemeente die onder het programma vallen en beantwoordt de vraag wat de gemeente binnen dit programma wil bereiken. Daarna volgen per thema binnen het programma de antwoorden op de vragen wat gaan we daarvoor gaan doen en wat dat gaat kosten. Onderdeel van de programmastructuur zijn de speerpunten, die onder andere voortvloeien uit het coalitieakkoord 2022-2026 'Verbinden, Vertrouwen, Vooruitgang' en waarop voor 2024 de focus op wordt gelegd.

De onderwerpen van de paragrafen zijn belangrijk voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De informatie over deze onderwerpen is vaak versnipperd in de begroting en jaarrekening opgenomen. De paragrafen zijn eigenlijk, op specifieke onderwerpen, dwarsdoorsnedes van de verschillende programma’s.

Onder het hoofdstuk financiële begroting staan het financieel perspectief 2024-2027, de uitgangspunten van het financiële beleid, de baten en lasten, het investeringsplan 2023-2026, informatie over het gemeentefonds, het eigen en vreemd vermogen en een overzicht van de reserves en voorzieningen. Deze onderwerpen geven overzicht van de baten en lasten waarvoor de raad het college autoriseert bij het vaststellen van de begroting.

In de bijlagen staan de onderwerpen vermeld, die van invloed zijn op alle programma’s. Hier staat o.a. informatie over de incidentele baten en lasten, de verdeling van de personeelskosten over de taakvelden en de investeringen van de gemeente.

Toelichting programma's
In deze begroting start ieder programma met een toelichting waar het in het betreffende programma om gaat en wat we willen bereiken. Vervolgens wordt per thema uitgelegd wat we hiervoor gaan doen en welke speerpunten daarbij voor het komende jaar van belang zijn. De reguliere werkzaamheden die onder dit taakveld vallen, zullen gewoon worden uitgevoerd, maar staan niet allemaal beschreven in de programmabegroting. De tekst sluit aan bij wat de gemeente daadwerkelijk gaat doen in 2024. Ook wordt, indien van toepassing, de verbonden partij benoemd waarmee we aangeven welke betrokkenheid deze partij heeft om de beoogde effecten te bereiken. Bij de programma's zijn ook de verplichte indicatoren, inclusief toelichting op de betekenis ervan, opgenomen.

De financiële samenvatting geeft het totaal van de baten en lasten per programma weer, met daaronder de procentuele verdeling over de bijbehorende taakvelden. In de toelichting op de financiën wordt op hoofdlijnen aangegeven waar het geld in de begroting 2024 aan wordt uitgegeven en welke noemenswaardige verschillen er zijn ten opzichte van de begroting 2023 (verschillen groter dan € 100.000 worden toegelicht).

In deze begroting staan op verschillende plekken verwijzingen naar beleidsstukken, beheerplannen, monitors, akkoorden enzovoort. Deze stukken zijn terug te vinden in het bestuurlijke informatiesysteem:

Programma's

Programma 0. Bestuur en Ondersteuning

Wat willen wij bereiken?

Inwoners, ondernemers en andere organisaties weten zelf het beste wat goed is voor hun buurt of wijk. Daarom betrekken we inwoners van Leidschendam, Stompwijk en Voorburg bij gemeentelijke besluiten die invloed hebben op onze samenleving. De gemeente zal zich nog meer laten zien buiten het gemeentehuis en in gesprek gaan met inwoners. Niet alleen richting mensen die zelf al goed zichtbaar zijn, maar ook richting mensen die zich minder laten zien of horen. Buiten de gemeente zoeken we actief de samenwerking op met (buur)gemeenten in de regio.

Dat doen we onder meer door:

- Na het vaststellen van de participatieverordening (2023) door te gaan met het bevorderen van de ontwikkeling van inwonersparticipatie.
- Participatie meer te richten op kinderen en jongeren door te zoeken naar vormen en thema's die aansluiten bij hun leefomgeving.
- Vroegtijdig duidelijk te hebben wat de rol van participatie bij is bij het opzetten van beleid, programma's en projecten.
- Open te staan voor signalen vanuit de samenleving en initiatieven vanuit de samenleving toe te juichen en serieus te beoordelen.
- Een sterkere visie op onze regionale positie en samenwerking te ontwikkelen, omdat we deel uitmaken van de regio; we zijn ervan afhankelijk, maar moeten er ook een actievere rol in spelen. Ook willen we bijdragen aan een visie op regio-niveau.
- De vergunningverlening verbeteren en versnellen.
- We zorgen ervoor dat participatie in ons DNA zit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bestuur en Inwonersparticipatie
Het college van burgemeester en wethouders, raad en raadscommissies, griffie, de regionale, landelijke en internationale bestuurlijke samenwerking, de regionale rekenkamercommissie en ombudsfunctie worden optimaal ondersteund.

Inwonersparticipatie is belangrijk om inwoners te betrekken bij beleid, programma's en plannen. Het benutten van de denkkracht van inwoners draagt bij aan het beter maken daarvan. Traditionele vormen van inspraak volstaan vaak niet meer. De gemeente zal de lokale gemeenschap pro-actief betrekken en uitdagen zelf ook te komen met initiatieven. Om teleurstellingen te voorkomen, scheppen we vooraf heldere verwachtingen. Daarvoor hebben we in 2023 een participatieverordening vastgesteld. Op deze manier werken we met bestuur en samenleving aan betere besluitvorming dat past bij onze gemeente.

Speerpunten:

- We scheppen duidelijkheid wat de participatie inhoudt. Als onderdeel van een projectplan, plan van aanpak of initiatief wordt inzichtelijk gemaakt hoe het participatieproces eruit ziet en wat er met de uitkomsten wordt gedaan.
- We gaan experimenteren met andere vormen van participatie zoals onder meer het

uitdaagrecht. Daarvoor stellen we een tweejaarlijks experimenteerprogramma op dat drie elementen bevat:
1. een keuze van de te beproeven nieuwe vormen van participatie;
2. uitvoeringscondities in de sfeer van middelen, capaciteit en bekwaamheid;
3. toetsingscriteria voor de evaluatie na het experiment

- We organiseren voor de jongeren minimaal twee bijeenkomsten “Jong in LV”. Daarmee zetten we in op een brede afspiegeling van de jongeren in Leidschendam-Voorburg.
- We houden een kindervragenuur waarin kinderen vragen kunnen stellen aan raad en college.
- We werken aan de ontwikkeling van een sturingsinstrument, de participatieparagraaf, dat wijkgerichte evaluatie en afstemming mogelijk maakt voor zowel lopende als geplande participatietrajecten.

Dienstverlening

Inwoners en organisaties kunnen bij het Servicecentrum terecht voor rijbewijzen, reisdocumenten en vele andere producten en diensten. Een deel van de dienstverlening is tevens digitaal via de website beschikbaar. De gemeente is, naast het fysieke Servicecentrum, bereikbaar via de website, telefoon (14 070), sociale media (Facebook) en e-mail. Het is mogelijk om zelf of via de telefoon een afspraak te maken voor een bezoek aan het Servicecentrum Leidschendam. Wanneer een fysiek bezoek onmogelijk is, kan een huisbezoek geregeld worden.

Speerpunten:

- We maken het voor inwoners makkelijker om digitaal zaken te doen met de gemeente rondom Belastingen. Zo wordt het eenvoudiger om digitaal beschikkingen te zien, kwijtschelding aan te vragen en bezwaar te maken.
- We gaan onze dienstverleningskanalen verder optimaliseren en zoveel mogelijk met elkaar integreren.
- We rollen de direct duidelijk campagne verder uit.
- Na invoering van de Omgevingswet zal de doorlooptijd van het formele vergunningsproces korter zijn. Er zal meer geïnvesteerd worden in het informele proces vooraf om samen met aanvragers en omwonenden tot haalbare en goed uitgewerkte initiatieven te komen. LV denkt met de inwoners mee om mooie initiatieven te realiseren.

Wat mag het kosten?

Tabel van lasten en baten

Bestuur en Ondersteuning	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	3.074	**3.643**	3.643	3.643	3.643
Lasten	9.261	**9.684**	9.508	9.351	9.284
Saldo van baten en lasten	**-6.187**	**-6.041**	**-5.865**	**-5.708**	**-5.641**
Mutaties reserves					
Onttrekkingen	26.658	**8.133**	6.263	12.275	4.840
Stortingen	11.234	**1.387**	0	4.153	99
Saldo mutaties reserves	**15.424**	**6.746**	**6.263**	**8.122**	**4.741**
Saldo na mutaties reserves	**9.237**	**705**	**398**	**2.414**	**-901**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

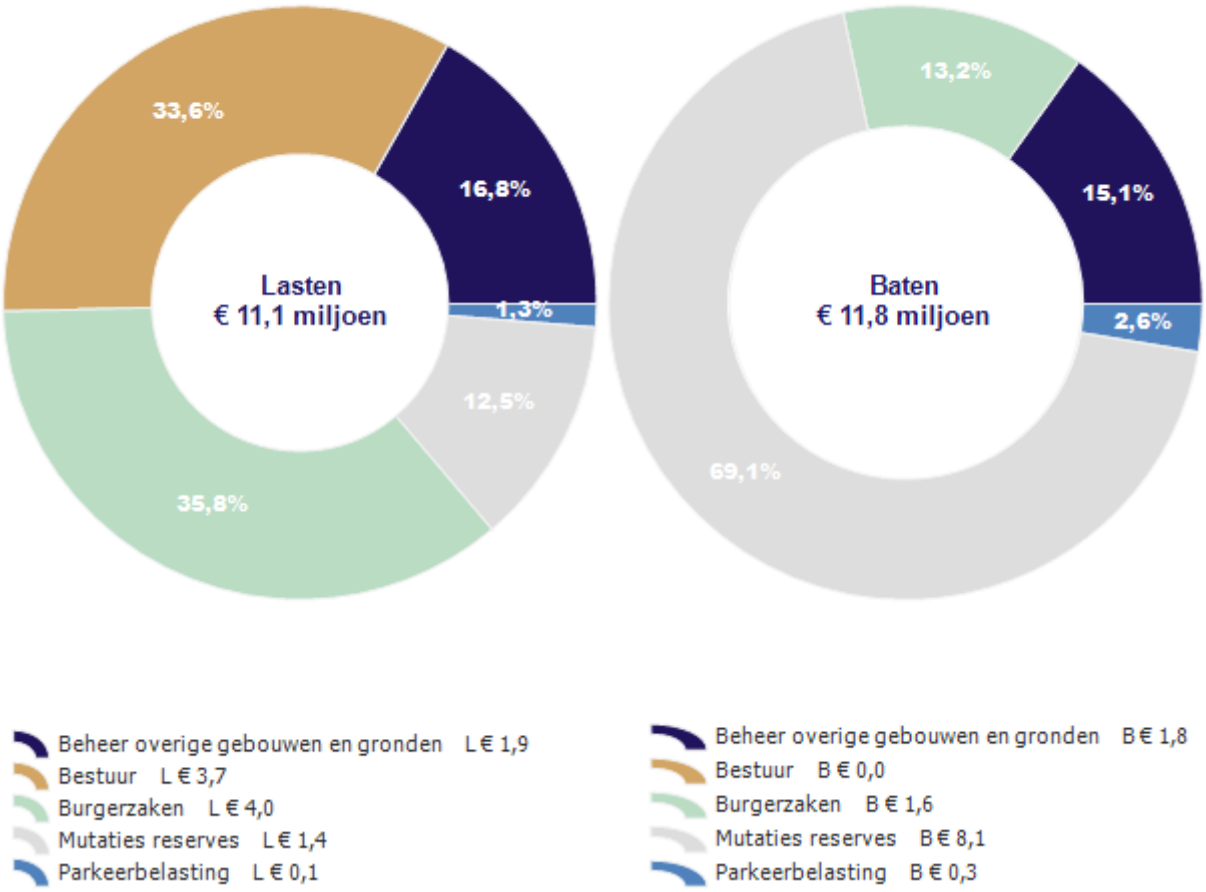

Toelichting baten en lasten per onderdeel:

De baten en lasten van het programma Bestuur en Ondersteuning (exclusief stortingen in en onttrekkingen aan reserves) bedragen voor 2024 € 3.643.000 en € 9.684.000. Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Beheer overige gebouwen en gronden
De baten van dit taakveld betreffen huur van gronden en panden, inkomsten benzineverkooppunten, retributie opstalrechten en canon erfpachten.

Bestuur
Er zijn geen financiële baten.

Burgerzaken
De baten betreffen legesopbrengsten voor de gemeentelijke dienstverlening (onder andere paspoorten, ID-kaarten, rijbewijzen, huwelijken).

Parkeerbelasting
Tot dit taakveld behoort de opbrengst van de parkeerontheffing blauwe zones.

Mutaties reserves
Op dit taakveld worden alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves geraamd en verantwoord.

Lasten
Beheer overige gebouwen en gronden
Bij de lasten van dit taakveld gaat het voornamelijk om de personele kosten, de zakelijke lasten, de verzekeringspremies, de kapitaallasten en de onderhoudskosten.

Bestuur
De lasten betreffen: de vergoedingen voor raad- en commissieleden, de salarissen en wachtgelden van (voormalige) collegeleden, de kosten van de griffie en de accountantskosten voor de controle van de jaarrekening.

Burgerzaken
De lasten betreffen met name personele kosten voor het Servicecentrum.

Parkeerbelasting
De lasten op dit taakveld betreffen de kosten in verband met het administreren van de parkeerontheffingen.

Mutaties reserves
De toevoegingen en onttrekkingen aan reserves maken onderdeel uit van Programma Bestuur en Ondersteuning. In het hoofdstuk Financiële begroting, onderdeel Reserves worden de toevoegingen en onttrekkingen specifiek toegelicht.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024
Voor het programma Bestuur en Ondersteuning zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten voor programma Bestuur en Ondersteuning vallen in 2024 hoger uit in verband met de gestegen baten van de leges en andere rechten.

Lasten
De lasten voor het programma Bestuur en Ondersteuning vallen in 2024 hoger uit in verband met de hogere lasten van de dienstverlening zoals het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen. Ook stijgen

in 2024 de accountantskosten, energielasten en worden de hogere relevante personeelskosten aan dit programma doorbelast.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
1	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2022	8,43	Eigen gegevens
2	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2022	8,02	Eigen gegevens
3	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2022	€ 850	Eigen gegevens

Toelichting op de indicatoren

1 Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari.
Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

2 Bezetting

Het gaat hier om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan.
Terugkijkend naar een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is berekend de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

3 Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Overige indicatoren

--

Programma 1. Veiligheid

Wat willen wij bereiken?

De veiligheid van onze gemeente is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van inwoners, ondernemers, politie en de gemeente. Alleen samen kunnen we ervoor zorgen dat het in onze gemeente veilig blijft om te wonen, werken, ondernemen, recreëren en verblijven. Als er toch ergens onveilige situaties ontstaan dan pakken we dat direct op. Of het nu op straat is of achter de voordeur, online of offline. Tegelijkertijd groeit en bloeit onze gemeente. Daarom investeren we fors in veiligheid. We doen dit op basis van een wijkgerichte aanpak. Ook werken wij verder aan de resultaatgerichte inzet van onze handhavers onder meer door de implementatie van een dashboard.

Wat gaan we daarvoor doen?

Brandweer en rampenbestrijding

Hiervoor werken wij, als opdrachtgever, intensief samen met de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) en VRH-gemeenten.

De komende jaren wordt in navolging van de Visie en het Regionaal plan gemeentelijke crisisbeheersing de gemeentelijke bevolkingszorg geactualiseerd. Dit leidt tot de volgende concrete acties die doorlopen in 2024:

- voor de nieuwe regionale en lokale functies worden mensen geworven en opgeleid;
- voor de huidige functies zullen, gelet op de nieuwe structuur, opleidingen worden gegeven;
- vanuit de nieuwe leerlijnen, en de hieruit voortvloeiende extra eisen, vinden meer activiteiten, trainingen en oefeningen plaats om de functionarissen vakbekwaam te krijgen en te houden.
- er worden, voor wat betreft de gemeentelijke taken, nadere afspraken gemaakt over te leveren functies, materialen en/of ondersteuning. Deze afspraken worden in overeenkomsten vastgelegd.
- in 2024 worden functiegerichte opleidingen gevolgd aan de hand van de nieuwe standaarden en afspraken.

Het doel is om te waarborgen dat alle VRH-gemeenten in dezelfde lijn lokaal de visie implementeren. De crisisstructuur bij bevolkingszorg geldt niet alleen bij grote calamiteiten met multidisciplinaire inzet (gecoördineerde Regionale Incidentenbestrijdingsprocedure, hierna GRIP), maar waar nodig ook bij andere lichtere incidenten waarvoor een crisisstructuur gewenst is. Hiervoor wordt een Gemeentelijk Team Incidentbestrijding (GTI) gevormd. Dit vergemakkelijkt een eventuele opschaling naar een GRIP-situatie.

In regionale samenwerking zijn het afgelopen jaar de kerntaken voor crisisbeheersing verder uitgewerkt. Komend jaar ligt de focus op de lokale implementatie. Voor een goed functionerend lokale crisisorganisatie is opleiden, trainen en oefenen van betrokkenen in de crisisorganisatie noodzakelijk. Dit zal het komende jaar een prioriteit blijven.

Binnen de sectie bevolkingszorg is na een herbeoordeling tussen betrokken partners een splitsing gekomen tussen bevolkingszorg en gemeentelijke taken. Hierdoor zijn veel taken vanuit bevolkingszorg teruggelegd bij gemeenten. In 2023 is daarom gewerkt aan een nieuwe structuur binnen Haaglanden.

Speerpunten:

- Door actualisatie van de visie bevolkingszorg worden reguliere taken overgedragen naar de

gemeentelijke organisatie. Wij zorgen ervoor dat de gemeentelijke organisatie hiermee bekend is, zich hiervan bewust is en concrete afspraken worden gemaakt.
- Inrichten van verschillende piketfuncties (werving en opleiding) voor zowel bevolkingszorg als gemeentelijke piketfuncties.

Veiligheid

Hiervoor gaan we met inwoners en ondernemers gericht samenwerken aan veiligheid in de wijk. Hiervoor ontwikkelen we wijkscans op het gebied van veiligheid.

Onze gebiedsregisseurs gaan we nauwer verbinden met onze inwoners en bedrijven. Daarnaast krijgen buurpreventieteams een meer centrale plaats in de wijk en worden aan alle wijken in Leidschendam, Stompwijk en Voorburg buitengewoon opsporingsambtenaren (hierna: boa's) gekoppeld.

We gaan inzetten op versterking van handhaving in onze gemeente. Dit doen we door onder meer de capaciteit uit te breiden. Ook zetten wij fors in op scholing van onze boa's.

Omdat er steeds meer juridische taken binnen het domein veiligheid worden neergelegd wordt geïnvesteerd in juridische slagkracht.

Verder gaan we komend jaar meer focus te leggen op resultaten bij de aansturing van onze handhavers. Hiervoor implementeren we een dashboard om over actuele informatie te beschikken en hierop te sturen. Daarnaast worden (werk)processen (nader) beschreven. Dit heeft als doel bij te dragen aan een efficiënte, eenduidige en transparante werkwijze.

Speerpunten:
- Wijkgerichte aanpak, maatwerk op basis van wijkscans met aan wijken gekoppelde boa's.
- Resultaatgericht sturen. Door objectiveerbare resultaten in beeld te brengen (aan de hand van data) nemen we gerichte maatregelen ten behoeve van de leefbaarheid.
- Juridische slagkracht versterken door opleiding en training.
- Beschreven (werk)processen die bijdragen aan eenduidigheid, efficiëntie en transparantie (zowel in- als extern)

Betrokken verbonden partijen

- **Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)**
  De activiteiten van de VRH zijn gericht op het vergroten van de veiligheid van de bevolking en bezoekers van de regio Haaglanden. De VRH heeft tot taak de brandweerzorg en organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio goed te organiseren. Dit gebeurt in opdracht van de aangesloten gemeenten.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Veiligheid	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	214	**60**	60	60	60
Lasten	9.767	**10.997**	10.995	11.002	11.002
Saldo van baten en lasten	**-9.553**	**-10.936**	**-10.934**	**-10.942**	**-10.942**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

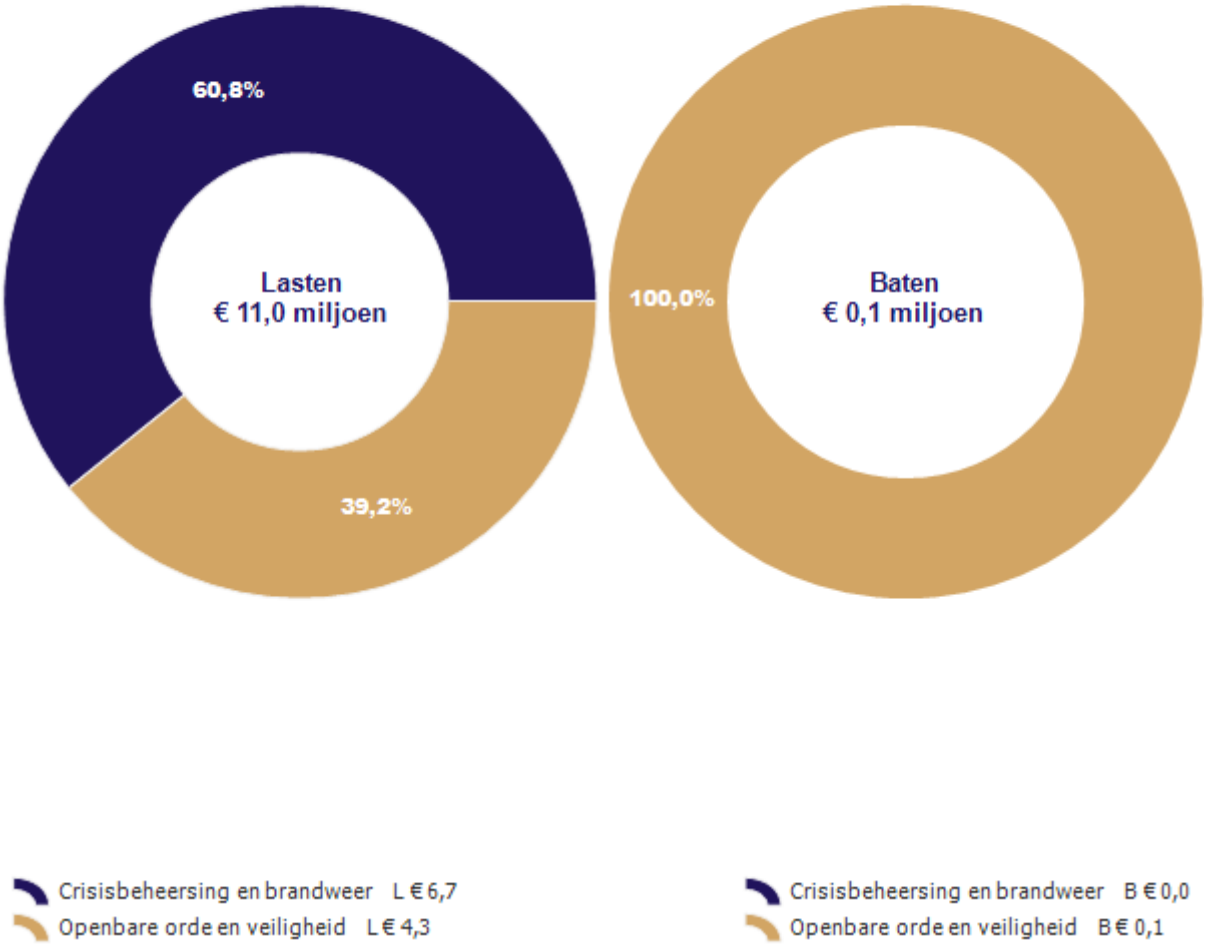

Toelichting baten en lasten per onderdeel:

De baten en lasten van het programma Veiligheid bedragen voor 2024 respectievelijk € 60.000 en € 10.997.000. Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Crisisbeheersing en brandweer
Er zijn geen financiële baten.

Openbare orde en veiligheid
De baten betreffen de leges voor vergunningen verstrekt op basis van de Algemeen Plaatselijke Verordening en opbrengsten die de gemeente ontvangt voor het plaatsen van in de openbare ruimte en afvoer en opslag ontruimde inboedels.

Lasten
Crisisbeheersing en brandweer
De lasten betreffen de bijdrage aan de veiligheidsregio en de kosten voor de gemeentelijke crisisorganisatie.

Openbare orde en veiligheid
De lasten betreffen: personele lasten en de kosten voor het uitvoeren van het lokale en regionale integraal veiligheidsbeleid.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024
Voor het programma Veiligheid zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten zijn in 2024 gedaald. De verklaring hiervoor is dat er in 2023 een incidentele subsidieontvangst is begroot in verband met de campagne jongeren en wapens. Daarnaast worden er vanaf 2024 minder marktgelden verwacht.

Lasten
De lasten zijn vanaf 2024 structureel gestegen. Dat is op hoofdlijn te verklaren door de gestegen personeelslasten in verband met de extra inzet van BOA's en de hogere bijdrages aan de veiligheidsregio en de omgevingsdienst Haaglanden.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
6	Verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 17 jaar	Aantal per 1.000 inwoners 12-17 jaar	2022	11 (landelijk 8)	Bureau Halt
8	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	Aantal per 1.000 inwoners	2022	4,0 (landelijk 2,3)	CBS - Diefstallen
9	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2022	4,6 (landelijk 4,7)	CBS - Criminaliteit
10	Diefstallen uit woningen	Aantal per 1.000 inwoners	2022	1,5 (landelijk 1,4)	CBS - Diefstallen
11	Vernieling	Aantal per 1.000 inwoners	2022	4,2 (landelijk 4,0)	CBS - Criminaliteit

Toelichting op de indicatoren
6 Verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 17 jaar
Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar

Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

8 Winkeldiefstal per 1.000 inwoners
Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

9 Geweldsmisdrijven
Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

10 Diefstallen uit woningen
Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

11 Vernieling
Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

Overige indicatoren

--

Programma 2. Verkeer en Vervoer (Mobiliteit & Bereikbaarheid)

N.B: Vanaf de begroting voor de periode 2025-2028 zal dit programma worden hernoemd naar "Mobiliteit & Bereikbaarheid," omdat deze naam beter de inhoud van alle beleidsvelden, die onder dit programma vallen, weergeeft.

Wat willen wij bereiken?

Binnen dit programma wordt vanuit de Bouwsteen Mobiliteit en Bereikbaarheid (2021, opmaat naar de Omgevingsvisie) gewerkt aan een goed bereikbare, duurzaam mobiele en verkeersveilige gemeente. We willen als gemeente onze kernwaarden behouden. Ondanks dat het drukker wordt en de ruimte schaars is, willen we dat Leidschendam-Voorburg bereikbaar, duurzaam mobiel en verkeersveilig blijft. Dat vraagt dat een grotere vanzelfsprekendheid dat bewoners en bezoekers kiezen voor vervoerwijzen die gezond en duurzaam zijn, zoals lopen en fietsen, het openbaar vervoer en vormen van deelmobiliteit. Nabijheid is een belangrijke randvoorwaarde: voorzieningen, parken en werklocaties op loop- of fietsafstand, openbaar vervoer (ov)-haltes en parkeerplaatsen van deelvoertuigen op loop- of fietsafstand. In de Omgevingsvisie die in 2024 wordt voorgelegd aan de raad, zal de ontwikkeling van de bereikbaarheid en mobiliteit nadrukkelijk verbonden worden met de ruimtelijke ontwikkeling van Leidschendam-Voorburg.

Dit willen we bereiken door het beter benutten van bestaande infrastructuur, het inzetten van een mobiliteitstransitie naar duurzame vormen van vervoer en het sterker verbinden van de opgaven van bereikbaarheid en mobiliteit met de ruimtelijke ontwikkeling. De gemeente faciliteert mobiliteit – veilig, snel, comfortabel, duurzaam én toegankelijk van A naar B. Ook wordt gewerkt aan parkeerruimte voor auto’s en stallingsruimte voor fietsen voor inwoners en bezoekers passend bij het mobiliteitsprofiel van elk gebied.

Verkeer en vervoer houdt niet op aan de gemeentegrens. Voor openbaar vervoer zijn we bijvoorbeeld veelal afhankelijk van de besluiten van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag waarvan wij deel uitmaken. Leidschendam-Voorburg pakt waar dat kan een actieve rol in de regio.

Bestaande knelpunten willen we daarom versneld oplossen en we willen voorkomen dat er nieuwe problemen ontstaan. Dat betreft ook overlast in de vorm van lucht vervuiling en geluidsoverlast in gebieden met veel gemotoriseerd verkeer.

Dat doen we onder meer door:

- Het optimaliseren van de doorstroming.
- Duurzame vervoersvormen aantrekkelijk(er) te maken, van laadpalen tot Velostrada’s.
- Verkeers- en parkeerdruk altijd mee te nemen bij de ontwikkeling van ruimtelijke projecten.
- De gemeente aantrekkelijker te maken voor fietsers en voetgangers.
- Ruimte te bieden voor innovatieve, slimme oplossingen om vervoersproblemen op te lossen.
- Samen met vervoerders en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) in te zetten op betere ov-bereikbaarheid van onze wijken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan- en visievorming mobiliteit en bereikbaarheid

De gemeente werkt aan de Omgevingsvisie die naar verwachting in 2024 wordt vastgesteld. Deze vervangt meerdere sectorale plannen in het ruimtelijke domein, waaronder de Bouwsteen Mobiliteit en Bereikbaarheid en het Verkeers- en Vervoerplan 2014. Het vormgeven aan de mobiliteitstransitie

wordt hierin uitgewerkt. Voor veel verplaatsingen zet Leidschendam-Voorburg in op fietsen en wandelen omdat de compacte bebouwde gebieden van Voorburg en Leidschendam kansen bieden dankzij nabijheid. Voor de langere afstand zetten we in op stimuleren van het openbaar vervoer (ov).

De gemeente heeft het initiatief genomen om te verkennen of we heel anders kunnen kijken naar het snelweglandschap in onze regio. Dat snelweglandschap neemt veel ruimte in en veroorzaakt voor zijn omgeving geluidhinder en luchtverontreiniging. Daartoe gaat de gemeente met partners verkennen welke ruimtelijke mogelijkheden ontstaan als we de A12 en het naastgelegen spoor overkluizen of onder de grond brengen. Een verkenning met een horizon voor een zeer lange termijn, 2040/2050. Hiermee wordt een eerste stap gezet in de ambitie van de zogeheten Huygenstunnel. Inmiddels doen de gemeenten Den Haag en Zoetermeer en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat mee en is in 2023 een verkenning gestart onder aanvoering van de Vereniging Deltametropool en de Leerstoel Gebiedsontwikkeling van de TU Delft.

Het Project Bereikbaarheid CID Binckhorst gaat een volgende fase in. In 2024 en 2025 gaat het project de Planning- en Studiefase in. Daarbij worden de plannen voor de hoogwaardige openbaar vervoer (tram)verbinding verder uitgewerkt in co-creatie met de omgeving. Datzelfde geldt voor het pakket maatregelen om de bereikbaarheid te verbeteren en het woon- en leefklimaat van Voorburg-West te verbeteren.

Voor het gebied rondom de Mall of the Netherlands wordt een aanpak voor de te hoge verkeers- en parkeerdruk en daaruit volgende overlast voor omliggende wijken voorbereid en uitgevoerd. Deze aanpak bestaat uit het optimaal geleiden van doorstroming op de wegen (verkeersmanagement), het invoeren van een vorm van parkeerregulering in omliggende wijken en het bevorderen van gezonde en duurzame reismogelijkheden voor bezoekers van de Mall. Het eerste onderdeel is een continuering van de maatregelen die zijn gestart vanaf 2021 (Taskforce). Het tweede onderdeel is nieuw. Participatie van omwonenden en proportionaliteit van te nemen maatregelen staan daarin centraal. Het derde onderdeel is ook nieuw krijgt vorm door het opzetten van een alliantie van samenwerkingspartners, te bezegelen met een convenant.

Speerpunten:

- Voltooiing van de Omgevingsvisie Leidschendam-Voorburg waarin mobiliteit en bereikbaarheid mede richtinggevend zijn voor de te maken keuzes.
- Uitvoering van een lange termijn verkenning van mogelijkheden die ontstaat door overkluizing van de A12 en naastgelegen spoorlijn.
- Voorbereiding en uitvoering van de planning- en studiefase van het project CID Binckhorst.
- Voorbereiding en uitvoering van een drieledige aanpak voor de verkeers- en parkeerproblematiek in het gebied rondom de Mall.

Maatregelen mobiliteit en bereikbaarheid

We maken het gebruik van de fiets aantrekkelijker, onder meer door de regionale fietsroutes Velostrada (Voorburg Noord – Binckhorst) en het Trekfietstracé (Westvlietweg – Binckhorst). Met subsidie van het Rijk en de MRDH wordt een aantal extra verkeersveiligheidsprojecten voorbereid en uitgevoerd om de positie van (kwetsbare) weggebruikers te verbeteren. Hindernissen voor fietsers en voetgangers nemen we weg door veilige en comfortabele fiets- en wandelpaden en het optimaal inrichten van kruispunten.

Landelijk is in 2018 met het ‘Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030’ nieuw verkeersveiligheidsbeleid vastgesteld. Het verkeersveiligheidsbeleid richt zich op een risico-gestuurde aanpak. Binnen de MRDH zijn een risicoanalyse en daaraan gekoppeld een Regionale Uitvoeringsagenda Verkeersveiligheid 2025 gemaakt. In navolging hierop wordt nieuw lokaal verkeersveiligheidsbeleid opgesteld in de vorm van een actieplan, welke ook gestoeld is op de risico gestuurde aanpak. Begin 2024 wordt dit actieplan verkeersveiligheid met bijbehorend

uitvoeringsprogramma (maatregelen en activiteiten ter verbetering van de verkeersveiligheid van diverse doelgroepen) ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. Dan volgt ook de financiële afweging van de plannen en met welke (extra) investeringen/gelden dit gepaard moet gaan. Dit is ook zo verwoord in het raadsvoorstel bij het UVP 2023.
Er zal in ieder geval extra worden ingezet op

- Een veilige en geloofwaardige infrastructuur, voor voetgangers, fietsers en automobilisten, waarbij de knelpunten die door inwoners zijn aangegeven in de zogenaamde wijkprikker (januari/februari 2023) een belangrijke rol spelen
- Een veilige schoolomgeving, waarbij een voorlopige subsidieaanvraag van 50% is gedaan bij de MRDH voor een toekomstige investering van € 80.000
- Het genereren van positieve aandacht voor de fiets via diverse campagnes en activiteiten, waar mogelijk in regionaal verband

Deelmobiliteit en elektrisch rijden blijven we stimuleren en stemmen we regionaal af. Een regionaal samenwerkingsinitiatief voor deelmobiliteit krijgt vanaf 2024 concreet vorm.

Op het gebied van het ov zetten we actief in op de verbetering van haltes én de halteomgeving, onder meer bij de Randstadrailhalte Leidschendam-Voorbrug aan de andere kant van de Vliet. Samen met een goede verbinding voor langzaam verkeer en haltevoorzieningen moet die ervoor zorgen dat de bereikbaarheid van Leidschendam-Zuid verbetert.

In Stompwijk willen we de Dr. Van Noortstraat herontwerpen voor een verbeterde verkeersveiligheid, meer parkeercomfort en de bewoner van Stompwijk als primaire gebruiker van de dorpskern. Het project BRT Leiden van de provincie (snelle busverbinding) biedt perspectief om de ov-bereikbaarheid van Stompwijk te verbeteren. De gemeente neemt deel aan dit project

In Leidschendam-Noord voeren we de herinrichting van de Veursestraatweg uit, in aansluiting op de herontwikkeling van de Duivenvoorde corridor, Schakenbosch en Vliethaven.

Bij het verbeteren van de bereikbaarheid hoort ook parkeren. De Nota Parkeernormen geeft invulling aan een kansgerichte benadering voor nieuwe ontwikkelgebieden. Parkeernormen evalueren de komende jaren naar ontwerpcriteria voor mobiliteit per gebied, afgestemd op de kansen en noden van elk gebied. Onderdeel van de verbetering van de bereikbaarheid van Leidschendam-Zuid is het ontwikkelen van het parkeerterrein als P&R-voorziening en extra parkeerruimte voor buurtbewoners. Hierbij wordt ook gekeken naar koppelkansen in de vorm van een hub voor de bevoorrading en bedrijfsafvalinzameling voor ondernemers. Ook willen we het huidige uitgiftebeleid voor parkeerontheffingen herzien waarbij focus komt te liggen op een betere bezoekersregeling, een betere ondernemersregeling en het limiteren van ontheffingen in parkeerschijfzones met te hoge parkeerdruk.

Speerpunten:

- Betere ov-bereikbaarheid van Leidschendam-Zuid door de verbetering van de halte Leidschendam-Voorburg van de Randstadrail aan de andere kant van de Vliet (zuidoost zijde).
- Voorbereiding en uitvoering van snelle regionale fietsroutes.
- Herinrichting van de Dr. Van Noortstraat (Stompwijk).

Herinrichting van de Veursestraatweg (Leidschendam), in aansluiting op de herontwikkeling van de Duivenvoordecorridor, Vliethaven en Schakenbosch.

Beheer verkeersinfrastructuur

Het beheer en onderhoud van de verkeersinfrastructuur wordt conform de beheersplannen

uitgevoerd. Zie paragraaf onderhoud kapitaalgoederen voor de acties die in het kader van het beheer en onderhoud plaatsvinden.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Betrokken verbonden partijen

- **MRDH OV**
  Vanuit de kerntaak verkeer en vervoer werken de gemeenten in de Metropoolregio aan het thema mobiliteit en bereikbaarheid. De MRDH heeft voor de komende jaren een Strategische Agenda ontwikkeld en vastgesteld. Hierin zijn ook speerpunten voor Leidschendam-Voorburg opgenomen.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Verkeer en Vervoer	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	330	**678**	634	537	537
Lasten	13.027	**13.908**	13.631	13.188	13.300
Saldo van baten en lasten	**-12.696**	**-13.231**	**-12.997**	**-12.650**	**-12.763**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

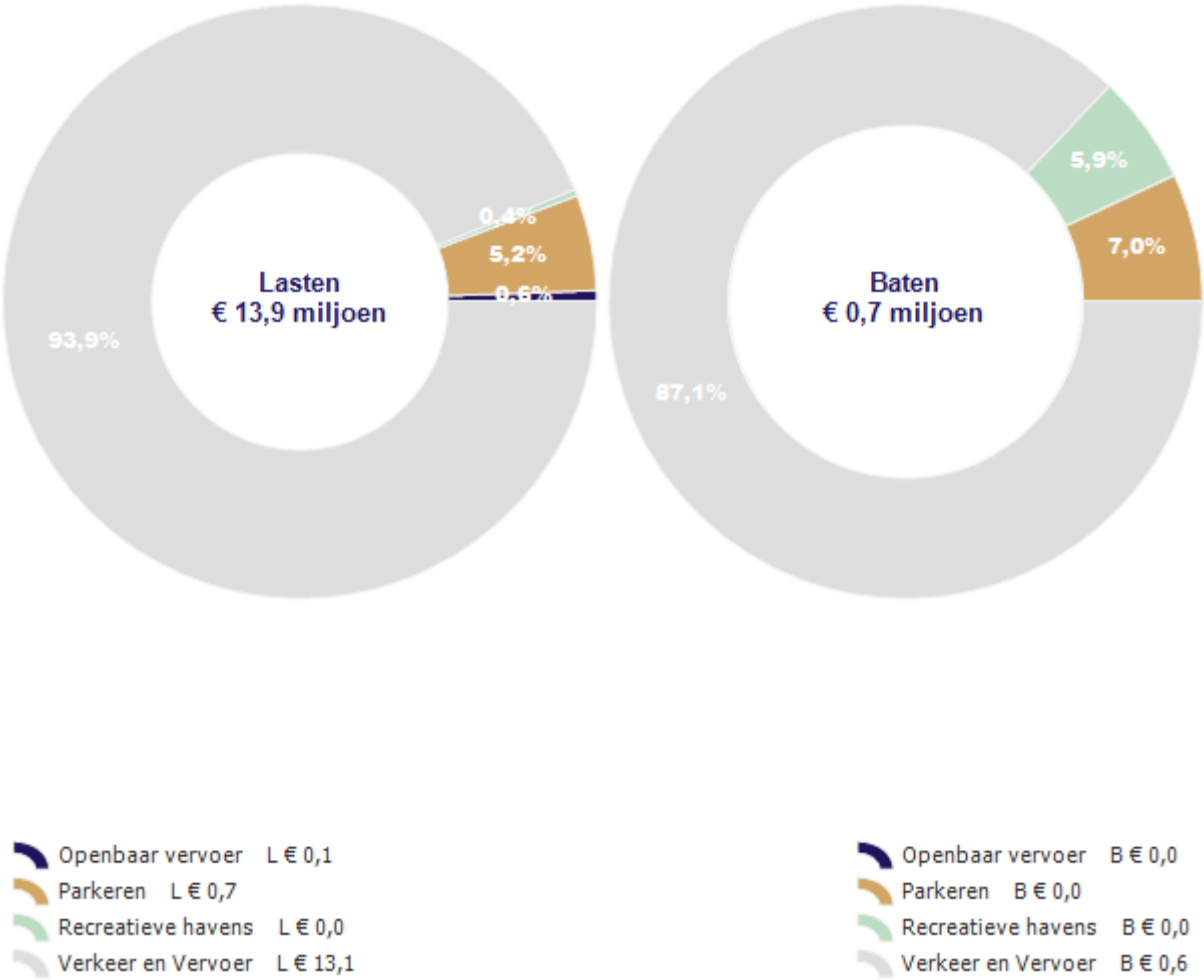

Toelichting baten en lasten per onderdeel:

De lasten en de baten van het programma Verkeer en Vervoer bedragen voor 2024 respectievelijk € 13.908.000 en € 678.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Verkeer en vervoer
De baten betreffen een vergoeding voor het verleggen van kabels en leidingen en de verhuur van reclameborden en vergoeding voor lichtreclames.

Parkeren
De baten betreffen de legesopbrengsten voor parkeerontheffingen en abonnementsgelden voor de parkeergarage Damplein.
Recreatieve havens
De baten betreffen retributies en de huuropbrengsten van de passantenhaven.

Lasten
Verkeer en vervoer
De lasten hebben betrekking op het uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer, het beheer, onderhoud en de afschrijving van wegen, openbare verlichting, tunnels, viaducten en verkeersregelinstallaties. Ook het schoon houden van de openbare ruimte maken onderdeel uit van dit taakveld.

Parkeren
De lasten betreffen diverse kosten (onderhoud en beheer) ten behoeve van parkeervoorzieningen.

Recreatieve havens
De lasten betreffen de energielasten ten behoeve van de walstroomvoorzieningen van de passantenhaven. Daarnaast zijn hierin opgenomen de begrote kapitaallasten voor de ligplaatsenhaven Leidschendam Centrum.

Openbaar vervoer
De lasten hangen samen met de beleidsadvisering, kapitaallasten en toegerekende ambtelijke inzet op het gebied van openbaar vervoer.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024

Voor het programma Verkeer en Vervoer zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten in 2024 zijn gedaald ten opzichte van 2023. Dit komt door een eenmalige bijdrage in 2023 van € 156.000 voor uitvoering planmatig onderhoud wegen.

Lasten
De toename van de lasten komt door de forse stijging van de kapitaallasten bereikbaarheid Stompwijk. Deze stijging van de kapitaallasten komt door de realisatie van de Veenpoldersweg in Stompwijk.

Indicatoren

Verplichte indicatoren
--

Toelichting op de indicatoren

Overige indicatoren
--

Programma 3. Economie

Wat willen wij bereiken?

Leidschendam-Voorburg is een economisch vitale gemeente. In samenspraak met publieke en private partners werken we aan het vernieuwen en verduurzamen van voldoende passende plekken om te werken zoals winkelgebieden, kantoren en bedrijventerreinen. Hierbij zetten we in op een hoog voorzieningenniveau passend bij verdere verstedelijking, het borgen van voldoende passende en betaalbare bedrijfsruimte, en een aantrekkelijk en groen buitengebied met een passend economisch verdienmodel. Via regionale samenwerking dragen we actief bij aan een sterke regio. We investeren in een goede relatie en samenwerking met het bedrijfsleven en winkeliers onder meer door accountmanagement voor ondernemer en centrummanagement voor kernwinkelgebieden. We maken ons sterk voor het economisch belang binnen gebiedsontwikkeling door bij nieuwbouw 5% van het bouwvlak te bestemmen voor economische functie. Dit verhoogt de levendigheid in het gebied en zorgt voor meer arbeidsplaatsen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Economie

Door de regionale samenwerking in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), Businesspark Haaglanden en het regionale Woon-werkakkoord dragen we bij aan de economische ontwikkeling van onze gemeente. Lokaal geven we uitvoering aan de bouwsteen Economie & Bedrijvigheid voor de Omgevingsvisie. In 2024 verschijnt de Omgevingsvisie waarin het beleid voor economie en ruimte voor bedrijven en voorzieningen een belangrijke plek krijgt.
Het terrassenbeleid draagt bij aan levendigheid van de winkelgebieden. We onderzoeken hoe we de toekomst van de kernwinkelgebieden verder kunnen optimaliseren. daarbij kijken we bijvoorbeeld naar functiemenging, omvorming van kernwinkelgebied naar levendige stadsstraat met sterk vers-cluster (Damcentrum), of het compacter maken van de winkelgebieden.
We bieden ruimte aan particuliere initiatieven voor bedrijfsruimtes voor zzp’ers en kleine ondernemers en sturen ruimtelijk op de realisatie van voldoende passende en betaalbare bedrijfsruimte.
Voor bedrijventerreinen brengen we in 2024 in beeld hoe we onze bestaande bedrijventerreinen goed in stand kunnen houden.

Speerpunten:

- Het inbedden van het economische beleid in de Omgevingsvisie Leidschendam-Voorburg.
- Het vernieuwen en verduurzamen van kernwinkelgebied De Julianabaan.
- Het inzetten op bedrijfshuisvesting voor ondernemers.

Ondernemerschap

De gemeente streeft ernaar economisch vitaal te zijn en te blijven door het accountmanagement bedrijven en het centrummanagement. Deze contactfuncties dichtbij de ondernemers zijn belangrijk voor een goede aansluiting met het lokale bedrijfsleven en de gemeentelijke dienstverlening. De accountmanager en de centrummanager onderhouden het netwerk van ondernemers. Daarnaast ondersteunt de gemeente ondernemersfondsen en winkeliersverenigingen om de toekomst en vitaliteit van de winkelgebieden te behouden.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Toerisme, horeca en evenementen

We promoten recreatie en toerisme door citymarketing gericht op alle drie de kernen. Dat doen we door het uitvoeren van het promotieplan LV Verrast, het uitdragen van het toeristisch-recreatieve profiel van de gemeente en het versterken van de kwalitatieve en kwantitatieve bezoekerseconomie. Het nieuwe evenementenbeleid wordt in 2024 geïmplementeerd. In het evenementenbeleid leggen we de focus op verspreide kleinschalige en middelgrote evenementen.
In 2024 wordt eveneens het nieuwe terrassenbeleid uitgerold.

Speerpunten:

- Het implementeren van het nieuwe evenementenbeleid.
- Het uitrollen van het nieuwe terrassenbeleid.

Betrokken verbonden partijen

- **MRDH Economie**
  Door de regionale samenwerking in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), Businesspark Haaglanden en het regionale Woon-werkakkoord dragen we bij aan de economische ontwikkeling van onze gemeente.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Economie	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	461	**621**	621	621	621
Lasten	1.982	**1.495**	1.455	1.455	1.455
Saldo van baten en lasten	**-1.521**	**-873**	**-833**	**-833**	**-833**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

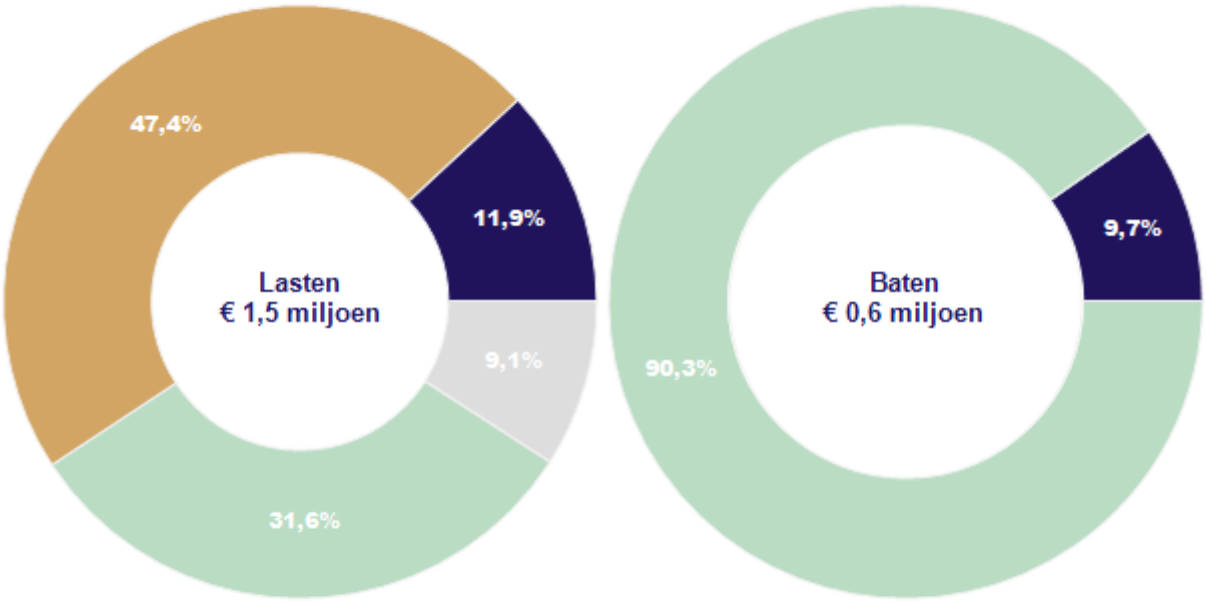

- Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen L € 0,2
- Economische ontwikkeling L € 0,7
- Economische promotie L € 0,5
- Fysiek bedrijfsinfrastructuur L € 0,1

- Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen B € 0,1
- Economische ontwikkeling B € 0,0
- Economische promotie B € 0,6
- Fysiek bedrijfsinfrastructuur B € 0,0

Toelichting baten en lasten per onderdeel:
De lasten en de baten van het programma Economie bedragen voor 2024 respectievelijk € 1.495.000 en € 621.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen
De baten betreffen de markt- en standplaatsgelden.

Economische promotie
De baten betreffen de toeristenbelasting en de reclamebelasting. De baten van de reclamebelasting worden ingezet voor de subsidiëring van het ondernemersfonds.

Lasten
Economische ontwikkeling
De lasten betreffen de uitvoering van het economisch beleid, ambtelijke inzet op economische ontwikkeling, bijdrage aan de MRDH in het kader van het economisch vestigingsklimaat en incidenteel budget voor het versterken lokale economie.

Fysiek bedrijfsinfrastructuur
De lasten betreffen de beleidsinzet en transactiekosten bij de (ver)koop van onroerend goed.

Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen
De lasten betreffen de inzet van een accountmanager bedrijven en de kosten van het beheer en onderhoud markten.

Economische promotie
De lasten bestaan uit de subsidiëring van het ondernemersfonds en de beleidsadvisering en uitvoering van het uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme en evenementenbeleid.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024

Voor het programma Economie zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Lasten

De lasten zijn gedaald. Dit komt omdat een aantal incidenteel begrote budgetten wel in 2023, maar niet in 2024 beschikbaar zijn. Het gaat dan om de kosten van toezicht op de aanleg van glasvezel, onderzoekskosten voor de aanpak van winkelcentrum De Julianabaan en omgeving. In 2023 waren er nog ook nog kosten voor de aanpak van het Huygens kwartier en projectbijdrage PPS retail begroot. Daarnaast is er in 2024 geen budget meer geraamd vanuit het Plan van Aanpak Energiearmoede en het Corona herstelbeleid. Ook de kosten voor de aanleg nutsvoorzieningen voor evenementen bij het stationsplein in het Huygens kwartier zijn in 2024 niet meer begroot.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
14	Functiemenging	%	2022	44,7 (landelijk 60,6)	CBS BAG / LISA - bewerking ABF Research
16	Vestigingen van bedrijven	per 1.000 inwoners 15-65 jaar	2022	117 (landelijk 131)	LISA

Toelichting op de indicatoren

14 Functiemenging
De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en

varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

16 Vestigingen van bedrijven
Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot 65 jaar.

Overige indicatoren

--

Programma 4. Onderwijs

Wat willen wij bereiken?

We willen dat ieder kind in onze gemeente kansrijk en gezond kan opgroeien en volwassenen zich blijven ontwikkelen. Goed onderwijs en talentontwikkeling leiden tot kansengelijkheid, door persoonlijke aandacht, door inspiratie om hun interesses en passies te volgen, en door ze aan te moedigen hun talent te ontplooien. Het onderwijs vervult hierbij een belangrijke taak. Als gemeente hebben we een rol om ervoor te zorgen dat kinderen op hun vierde jaar goed kunnen instromen in het onderwijs. Daarna hebben we de zorgplicht om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en jongeren te stimuleren hun startkwalificatie te behalen. Daarnaast moet de gemeente zorgdragen voor voldoende en passende onderwijshuisvesting. Tenslotte heeft de gemeente vanuit haar wettelijke taken op het gebied van jeugd contacten met alle betrokken partners in dit veld, een belangrijke taak in het voeren van regie op de samenwerking tussen zorg- en onderwijspartners.
Dat doen we onder meer door:

- Ieder kind toegang te bieden tot goed onderwijs in een duurzaam en modern schoolgebouw en groene pleinen.
- Samen met het onderwijs de buitenwereld naar binnen te halen, inclusief de ouders, om daarmee
- Brede ontwikkeling van kinderen te stimuleren. Hierbij ook verschillende werelden aan elkaar koppelen, zoals sport, cultuur en gezondheid. Ook in het kader van de Rijke Schooldag.
- In te zetten op talentontwikkeling, kansengelijkheid en veiligheid in en om het onderwijs.

Wat gaan we daarvoor doen?

Onderwijsbeleid

In 2024 wordt de nieuwe Lokaal Educatieve Agenda (LEA) vastgesteld en geïmplementeerd. Hierin staan afspraken waar de gemeente samen met partners in het onderwijs en de kinderopvang gezamenlijk op in zetten. In de LEA is de gemeentelijk visie op onderwijs opgenomen, hierin wordt ingezet op sociaal-emotionele ontwikkeling, doorgaande leerlijnen, gelijke kansen, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en onderwijs aan nieuwkomers. Daarnaast wordt in 2024 op het gebied van leerplicht en vroegtijdig schoolverlaten meer preventief ingezet om verzuim en schooluitval te voorkomen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met het onderwijs. Er wordt geanticipeerd op rijksmaatregelen zoals de verlenging van de leeftijd voor RMC tot 27 jaar.
Voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar met een (mogelijke) taalachterstand zijn programma's beschikbaar voor voor- en naschoolse educatie. Zij worden hier actief naartoe geleid, waarbij ingezet wordt op een hoger bereik. In 2024 wordt de peutermonitor ingevoerd.

Speerpunten:

- Acties 2024 nieuwe LEA uitvoeren
- Voorkomen dat kinderen en jeugd voortijdig de school verlaten
- Meer peuters bereiken die een verhoogd risico lopen op een achterstand (huidig bereik is 87%)
- Regionaal samenwerken op thema's zoals aanpak lerarentekort en leerlingenvervoer.
- Extra aandacht voor kinderopvang en een goede doorgaande leerlijn.

Onderwijshuisvesting

In 2024 besluit de gemeenteraad over het nieuwe Integrale Huisvestingsplan (IHP), dat tot stand is gekomen na een intensief proces met schoolbesturen, kinderopvangorganisaties, maatschappelijke

partners, kinderen en andere belanghebbenden. Centraal staat de (talent)ontwikkeling van het kind en hoe een gebouw daaraan kan bijdragen, waarbij we verder kijken dan alleen onderwijs en kinderopvang. Naast functionaliteit zijn duurzaamheid, bereikbaarheid, en toegankelijkheid belangrijke thema's. Lopende projecten zoals De Vijverhof, het Sint-Maartenscollege en de Maria Bernadette worden voortgezet.

Speerpunten:

- Opstellen (in samenhang met de LEA) en bewaken uitvoeringsplanning IHP
- Beschikbaar stellen tijdelijke onderwijshuisvesting voor scholen die in aanmerking komen voor (ver)nieuwbouw

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Onderwijs	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2.766	**2.290**	2.250	2.220	2.220
Lasten	9.034	**9.018**	10.688	9.688	10.392
Saldo van baten en lasten	**-6.268**	**-6.728**	**-8.437**	**-7.468**	**-8.172**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

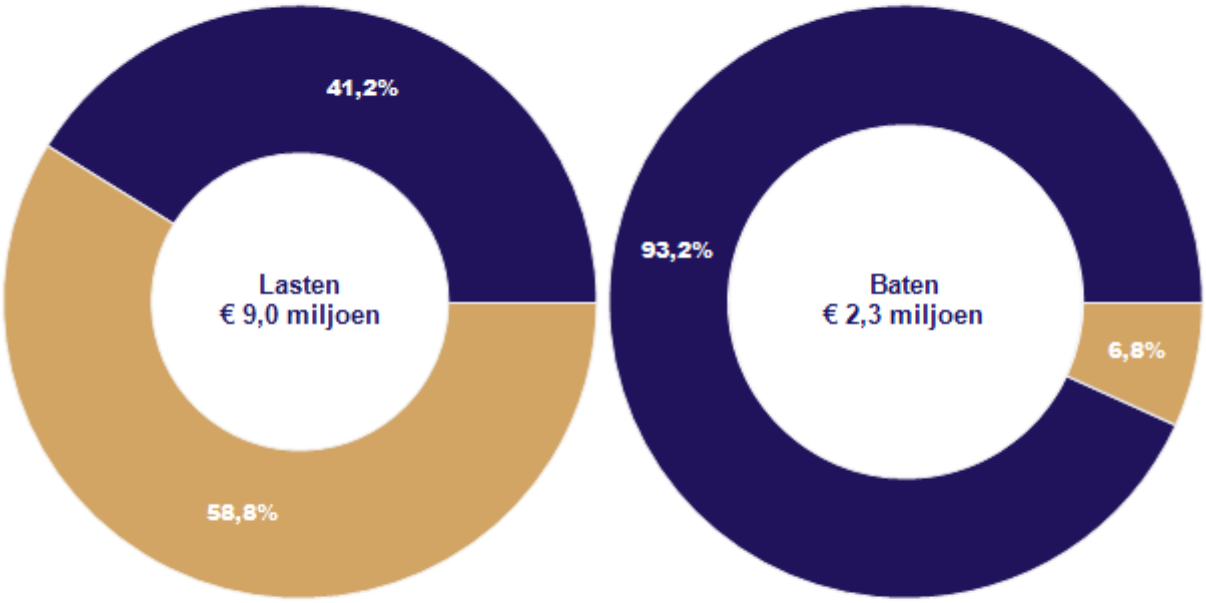

Onderwijsbeleid en leerlingzaken L € 3,7
Onderwijshuisvesting L € 5,3
Openbaar basisonderwijs L € 0,0

Onderwijsbeleid en leerlingzaken B € 2,1
Onderwijshuisvesting B € 0,2
Openbaar basisonderwijs B € 0,0

Toelichting baten en lasten per onderdeel:
De lasten en de baten van het programma Onderwijs bedragen voor 2024 respectievelijk € 9.018.000 en € 2.290.000.

Hieronder wordt ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Onderwijshuisvesting
De baten betreffen huurlasten ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot vierkante meters kinderopvang in schoolgebouwen (IKCs).

Onderwijsbeleid en leerling zaken
De baten betreffen de rijksmiddelen ten behoeve van onderwijsachterstandenbeleid en leerplicht. Vanaf 2022 zijn ook de lasten en baten toegevoegd van het Nationaal Programma Onderwijs.

Lasten
Onderwijshuisvesting
De lasten betreffen rentelasten, afschrijvingen en exploitatielasten van schoolgebouwen.

Onderwijsbeleid en leerling zaken
De lasten betreffen leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie, instroomgroepen statushouders, laaggeletterdheid, brede school activiteiten, leerplicht en de lokale educatieve agenda.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024
Voor het programma Onderwijs zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten zijn in 2024 € 472.000 lager als gevolg lagere Rijksbijdragen van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO).

Lasten
Het effect in de lasten van de NPO is gelijk aan de baten (€ 472.000).Daarnaast stijgen de afschrijvingslasten (€ 155.000) door met name de oplevering van Kindcentrum 'De Telescoop'.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
17	Absoluut verzuim (niet op school ingeschreven leerplichtigen)	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2019	1,1 (landelijk 2,4)	DUO/Ingrado
18	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2022	37 (landelijk 24)	DUO/Ingrado
19	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2019	1,7 (landelijk 1,7)	DUO/Ingrado

Toelichting op de indicatoren
17 Absoluut verzuim (niet op school ingeschreven leerplichtigen)
Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

18 Relatief verzuim
Van relatief verzuim is sprake als een jongeren wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt (ongeoorloofd afwezig). Ook veelvoudig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.

19 Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %

Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 tot 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

Overige indicatoren

--

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen wij bereiken?

Sport, kunst, cultuur en recreatie spelen een cruciale rol in het creëren van levendigheid en aantrekkelijkheid in onze gemeente. Ze dragen bij aan de publieke gezondheid en de ontwikkeling van vaardigheden en bieden plezier aan onze inwoners. De gemeente moedigt ondernemers en vrijwilligers aan en ondersteunt hen bij het organiseren van evenementen en activiteiten. Het streven is om sport, kunst, cultuur en recreatie toegankelijk te maken voor iedereen in onze gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Sport

De gemeente vindt sport en een gezonde levensstijl belangrijk. Samen met sportclubs, aanbieders en maatschappelijke organisaties is een lokaal sportakkoord 2023-2026 gesloten, waar in 2024 verder uitvoering aan wordt gegeven:

- Coaches en lokale sporthelden worden als rolmodellen op wijkniveau ingezet
- Wijkgerichte aanpak van buurtsport- en cultuurcoaches wordt voortgezet.
- Bevorderen van sport en beweging in de openbare ruimte en wijken, met speciale aandacht voor diverse doelgroepen.Het beleid van de gemeente en haar partners is gebaseerd op de landelijke Regeling sportakkoord

Samen met sportverenigingen blijft de gemeente investeren in hoogwaardige sportfaciliteiten. In 2023 heeft Sportpark Westvliet een upgrade gekregen met de aanleg van een rugbyveld en beachvolleybalvelden. Om te blijven voldoen aan de eisen van de verschillende sportbonden wordt het onderhoud uitgevoerd volgens het geldende Beheerplan buitensportvoorzieningen en de Meerjaren Onderhoudsprognose voor gebouwen. Vanaf 2024 wordt het onderhoud van het rugbyveld op sportpark Westvliet toegevoegd. Zie paragraaf onderhoud kapitaalgoederen voor de acties die in het kader van het beheer en onderhoud plaatsvinden.

Speerpunten:

- Uitvoeren acties 2024 van het lokaal sportakkoord 2023-2026 binnen het Gezond en actief leven akkoord
- Uitvoering geven aan 'rolmodellen in de wijk'.

Cultuur

Leidschendam-Voorburg heeft mooi erfgoed en goede culturele voorzieningen. In 2024 is er een nieuwe cultuurvisie en zal een start worden gemaakt met de uitvoering van deze visie. We zorgen er in ieder geval voor dat een passend lokaal aanbod van musea, theaters en bibliotheek beschikbaar en toegankelijk is voor alle inwoners.
De rijke historie van de gemeente zal zichtbaarder worden gemaakt in musea en buiten, mogelijk met virtuele ondersteuning. Met het Huijgens museum (bestaande uit de locaties Hofwijck en Swaensteyn) wordt een nieuwe meerjarige en toekomstbestendige exploitatieovereenkomst afgesloten. Belangrijke punten hierbij zijn de ambitie om het museum naar een hoger niveau te tillen en in de toekomst minder afhankelijk te maken van gemeentelijke middelen
Het Erfgoedpodium zal worden ondersteund om cultureel erfgoed bij het publiek onder de aandacht te brengen, en er zal worden samengewerkt met recreatie en toerisme om het publiek in contact te brengen met erfgoed.
Het erfgoed wordt ontsloten door evenementen, toeristische routes, rondleidingen, informatieborden, tentoonstellingen en lezingen. Erfgoed is een thema in de Omgevingsvisie en de opgave van de energietransitie.

Speerpunten:

- Meerjaren exploitatieovereenkomst met musea afsluiten
- Bestuurlijk besluit over de toekomst van de bibliotheek en het theater in Voorburg.
- Verbouwing en verhuizing van de bibliotheek op het Fluitpolderplein in Leidschendam.

Openbaar groen

Op het gebied van openbaar groen streeft de gemeente ernaar om het groene karakter van de openbare ruimte te behouden, de variatie en beleving van groen in de wijken te vergroten en verbindingen te creëren tussen het stedelijk gebied en het buitengebied. Hierbij wordt ingezet op het bestendig maken van de openbare ruimte tegen extreme weersomstandigheden en het versterken van de biodiversiteit. Er zal worden geïnvesteerd in een groen netwerk van parken, buitenruimten, bermen en water om een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te creëren. Initiatieven van bewoners die hun buurt groener willen maken, worden zoveel mogelijk ondersteund.

Het Groenactieplan (2023) bevat een set concrete maatregelen om Leidschendam-Voorburg verder te vergroenen en klimaatbestendiger te maken.

Project 'Vreugd & Rust' behelst het opknappen en restaureren van park Vreugd & Rust. De eerste fasen van het herstel zijn in 2023 gestart. Vanaf 2024 wordt gewerkt aan de onderdelen: Brug langs de Vliet, nieuw onderkomen op de dierenweide, nieuwe padenstructuur en herstel tuinmuren. De eerste drie onderdelen vragen om additionele financiering waarvoor later een afzonderlijk voorstel komt. Tevens worden vanuit reguliere onderhoudsbudgetten de aanleg van extra plantvakken en de renovatie van diverse plantvakken gerealiseerd.

Het uitvoeringsprogramma Duin, Horst & Weide is afgerond. De Landschapstafel werkt momenteel aan een nieuw Meerjarenprogramma. Dit programma wordt onder andere ontwikkeld vanuit het eerder opgestelde "Landschapsontwikkelingsplan: inventarisatie & Analyse, de sleutel tot uitvoering" (2012) (continuering van beleid). De bijdrage van LV aan de proceskosten van deze landschapstafel is per abuis komen te vervallen bij het afronden van de financiën rondom het uitvoeringsprogramma Duin Horst en Weide in de begroting 2023. Hiermee wordt dit gecorrigeerd.

In 2024 wordt het gebied van openbaar groen uitgebreid naar aanleiding van het nieuwbouwproject De Coulissen.

Speerpunten:

- Uitvoering van acties 2024 uit het Groenactieplan
- Uitwerken concreet programma DHW

Betrokken verbonden partijen

- **Dunea Groen**
  Betrokkenheid bij het programma: Levering betrouwbaar drinkwater.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Sport, cultuur en recreatie	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	4.038	**4.915**	4.890	4.879	4.840
Lasten	22.175	**22.065**	22.058	22.468	22.408
Saldo van baten en lasten	**-18.137**	**-17.151**	**-17.168**	**-17.589**	**-17.568**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

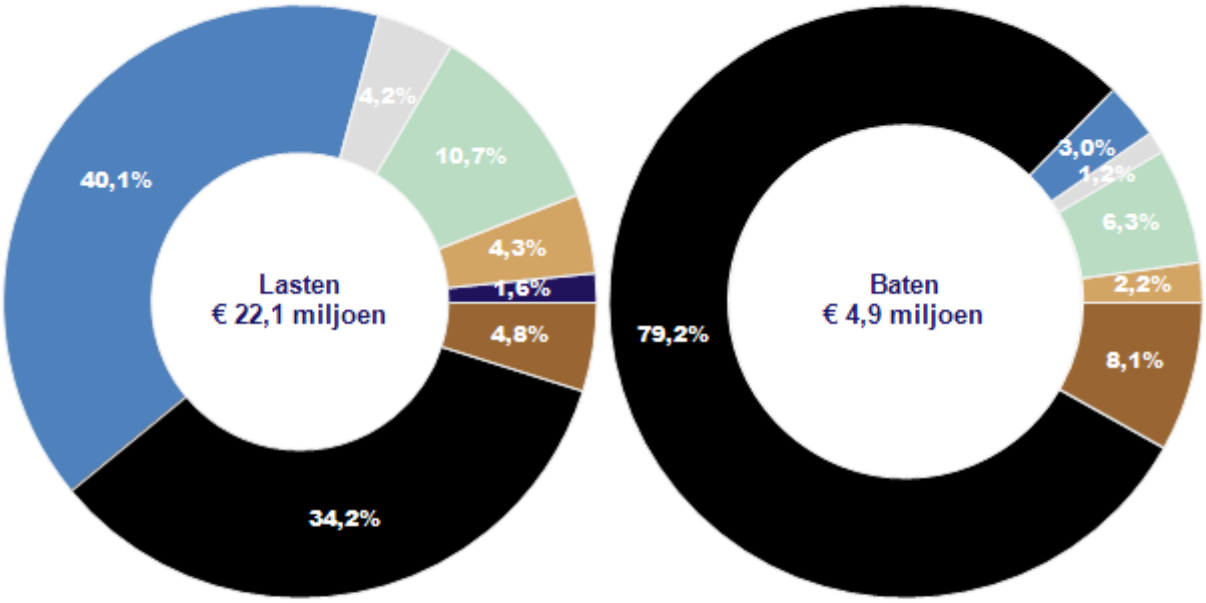

- Cultureel erfgoed L € 0,4
- Cultuurpres.,productie&participatie L € 1,0
- Media L € 2,4
- Musea L € 0,9
- Openbaar groen en (openlucht) recreatie L € 8,9
- Sportaccommodaties L € 7,5
- Sportbeleid en activering L € 1,1

- Cultureel erfgoed B € 0,0
- Cultuurpres.,productie&participatie B € 0,1
- Media B € 0,3
- Musea B € 0,1
- Openbaar groen en (openlucht) recreatie B € 0,1
- Sportaccommodaties B € 3,9
- Sportbeleid en activering B € 0,4

Toelichting baten en lasten per onderdeel:

De lasten en de baten van het programma Sport, Cultuur en Recreatie bedragen voor 2024 respectievelijk € 22.065.000 en € 4.915.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Sportaccommodaties
De baten betreffen huurinkomsten voor sportaccommodaties.

Cultuurprestatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
De baten betreffen huurinkomsten voor deze accommodaties.

Musea
De baten betreffen huurinkomsten legesopbrengsten met betrekking tot archieven.

Media
De baten betreffen huurinkomsten voor de bibliotheekgebouwen.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie
De baten betreffen huurinkomsten volkstuinen, boetes met betrekking tot handhaving van bouwvergunningen.

Lasten
Sportbeleid en activering
De lasten met betrekking tot sportbeleid en activering betreffen met name de financiering van combinatiefunctionarissen en sportstimuleringsmaatregelen en de uitvoering van het lokaal sportakkoord.

Sportaccommodaties
De lasten betreffen beheer, exploitatie, onderhoud, rente, en afschrijvingslasten van sportaccommodaties.

Cultuurprestatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
De lasten betreffen subsidie aan theater, cultuureducatie, amateurkunst beoefening en beheer gemeentelijke accommodaties voor cultuur.

Musea
De lasten betreffen met name subsidies aan Musea en archiefbeheer.

Cultureel erfgoed
De lasten betreffen met name subsidies monumentenzorg en reguliere uitgaven ten behoeve van erfgoedbeheer.

Media
De lasten betreffen de subsidies aan bibliotheken en de lokale omroep.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie
De lasten betreffen met name het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Daarnaast zijn er beheer en exploitatielasten van watergangen, parken, speelvoorzieningen en openbare kunst.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024
Voor het programma Sport, Cultuur en Recreatie zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten zijn ten opzichte van voorgaand jaar lager uitgevallen. Dit heeft te maken met het feit dat voor de Landschapstafel Duin, Horst en Weide geen opbrengsten zijn begroot omdat het huidig uitvoeringsplan ten einde loopt.

Lasten
De lasten zijn gedaald ten opzichte van vorig jaar, omdat er in 2023 nog onderzoekskosten waren begroot voor het zoeken naar een geschikte locatie voor buiten zwemwater en kosten voor goede bewegwijzering naar recreatieve bezienswaardigheden met aandacht voor het groene karakter van het buitengebied. Daarnaast was in 2023 nog compensatie begroot voor exploitatietekorten bij sportverenigingen in het kader van het plan van aanpak Energiearmoede.

In het vorig begrotingsjaar waren er vanuit het bestedingsplan herstelbeleid 2023 en plan van aanpak energiearmoede nog budgetten beschikbaar gesteld voor respectievelijk theater en overige kunst en cultuuractiviteiten. Vanaf 2024 zijn deze budgetten niet meer begroot.

In 2023 waren er kosten begroot voor de digitalisering van de genealogische archieven.

In het voorgaand begrotingsjaar werden hogere lasten verwacht voor de baggerwerkzaamheden die door gemeente en waterschappen worden uitgevoerd. Tevens was er vorig jaar nog incidenteel budget begroot voor groenrenovatie.
De lasten voor de Landschapstafel Duin, Horst en Weide zijn in 2024 niet begroot omdat het uitvoeringsplan dan beëindigd is.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
20	Niet-sporters	%	2020	46,0 (landelijk 49,2)	Gezondheidsmonitor volwassenen, GGD'en, CBS en RIVM

Toelichting op de indicatoren

20 Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Overige indicatoren

--

Programma 6. Sociaal domein

Wat willen wij bereiken?

Als gemeente vinden we het belangrijk dat het inwoners lukt alledaagse taken zelf te doen. Dat ze weten waar zij hulp kunnen vragen als het even niet meer lukt en dat zij het gevoel hebben de baas te zijn over hun eigen leven. Kortom: dat ze mee kunnen doen in de samenleving. De gemeente zet hier, samen met partners en inwoners op in, door:

- Inwoners te helpen die dit het hardst nodig hebben.
- Inwoners te ondersteunen om zoveel mogelijk op eigen benen te staan.
- Inwoners sneller ondersteuning te bieden zodat problemen niet groter worden
- De samenwerking met onze partners verder te versterken.
- Te kijken hoe ondersteuning kan worden gecombineerd zodat inwoners met minder verschillende hulpverleners te maken krijgen.

Deze uitgangspunten komen terug in verschillend sociaal beleid van de gemeente, zoals sociaal kompas en de bijbehorende aanscherping hierop, minimabeleid, schuldhulpverleningsbeleid, re-integratie- en participatiebeleid, WMO beleid, LHBTI+ beleid en lokale jeugdbeleid.
De huidige tijd dwingt om breder naar vraagstukken te kijken en integraler te werken. Daarmee wordt voorkomen dat problemen rond bijvoorbeeld bestaanszekerheid met jeugdhulp worden opgelost. Door middel van het versterken van de integrale benadering wordt nadrukkelijk ook gekeken naar oplossingen vanuit onderwijs, zorg, bestaanszekerheid en wonen. De Wams die medio 2024 wordt verwacht geeft gemeenten daarbij meer handvatten. Met de Hervormingsagenda jeugd wordt beoogd om tot betere én financieel houdbare jeugdhulp te komen. Het afbakenen van jeugdhulp is daarvoor noodzakelijk waardoor hulp evenals een degelijke sociale basisstructuur zodat passende hulp beschikbaar blijft wanneer dat echt noodzakelijk is.

Wettelijk kader
Naast de inspanningen van de gemeente, en partners, om de zelfredzaamheid, samenredzaamheid en zelfregie van inwoners te bevorderen, zijn ook veiligheid en kansengelijkheid belangrijke thema's. De taken van de gemeente in het sociaal domein zijn belegd in onder andere de volgende wetten:

- Jeugdwet gericht op kinderen, jongeren en het gezin;
- Wet maatschappelijke ondersteuning gericht op iedereen met een lichte, lichamelijke, psychiatrische, verstandelijke en psychosociale beperking
- Participatiewet: voor iedereen die kan werken of participeren maar het op de arbeidsmarkt zonder ondersteuning niet redt.
- Wet inburgering gericht op inburgeringsplichtige inwoners om ze snel en volwaardig mee te laten doen in de samenleving
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening: volwassen inwoners met schulden die deze niet zelf kunnen oplossen

Tot slot treedt per 1 juli 2024 de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) in werking. Dit biedt een wettelijk kader voor gemeenten om nog beter de regie te pakken op een gecoördineerde aanpak in gevallen van meervoudige problematiek in het sociaal domein.

Wat gaan we daarvoor doen?

Jeugdhulp

Ieder kind heeft recht op een veilige omgeving om ongestoord te kunnen opgroeien. Dit is de basis

voor een kind om zich optimaal te ontwikkelen en op te groeien tot een zelfredzame inwoner die positief bijdraagt aan de samenleving. Om dat te bereiken is er voor kinderen en jongeren een kansrijke, veilige en gezonde situatie nodig in en om het gezin.
Helaas staat dit onder druk door problemen als bestaansonzekerheid, mentale gezondheid, prestatiedruk en (vecht)scheidingen. Al deze maatschappelijke kwesties oplossen via de jeugdhulp leidt tot overbelasting van het zorgstelsel met lange wachtlijsten tot gevolg. In 2023 zijn we gestart met 'het fundamentele gesprek' over opgroeien en opvoeden, waarin de verantwoordelijkheid wordt gedeeld door onder andere ouders, buurtgenoten, scholen, verenigingen en de gemeente. We zullen de toegang tot jeugdzorg prioriteit blijven geven en passende ondersteuning bieden die aansluit bij gezinsbehoeften.
In 2024 wordt de lokale toegang versterkt zodat wordt voldaan aan de leidraad werken aan veiligheid. Hierdoor is de gemeente goed voorbereid op de ontwikkelingen in de veiligheidsketen. De samenwerking met de partners, zoals de huisartsen en het onderwijs, wordt doorgezet en uitgebreid. Hierbij wordt goed gebruik gemaakt van ieders expertise. Het hulpaanbod wordt versterkt zodat zo snel mogelijk passende hulp beschikbaar is wanneer dat echt nodig is. De groei van aantal jeugdigen dat jeugdhulp nodig heeft vlakt af (circa 2.100 jeugdigen), wel is de verwachting dat de complexiteit van de problematiek toeneemt en daarmee ook de duur en kosten van de trajecten. Ook wordt nadrukkelijk rekening gehouden met het aanbieden van laagdrempelige hulp en de lokale toegang. Thema's als normalisering en afbakening van de jeugdhulp staan centraal. Dit is in lijn met de Hervormingsagenda Jeugd.

Speerpunten:

- Aanpassingen in het zorgaanbod zijn lokaal doorgevoerd om nog beter aan te sluiten op de behoefte van onze jeugdigen en hun gezinnen, (preventief en geïndiceerd), waaronder de transformatie (terugbrengen van aantal kinderen in gesloten jeugdzorg naar nul in 2030) van de gesloten jeugdhulp die kleinschalig werkt.
- Het lokale team voldoet aan de leidraad van VNG: Werken aan Veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten (voorheen kwaliteitskader)

De samenwerkingsafspraken met onze partners (huisartsen, POH, onderwijs, zorgaanbieders) worden versterkt zodat jeugdigen zo snel mogelijk passende zorg krijgen als dit nodig is.

Wet maatschappelijke ondersteuning

In 2024 wordt een start gemaakt met de uitvoering van het nieuwe gemeentelijke Wmo-beleid. De gemeente wil stimuleren dat kwetsbare inwoners zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen en kunnen deelnemen aan het dagelijks leven. Niet alleen met voorzieningen, maar ook met aandacht: met mensen die eenzaam zijn gaan we in gesprek. We versterken de zelfredzaamheid van inwoners, zorgen voor een solide sociale basis en zetten in op de onderlinge betrokkenheid van inwoners. Ook zorgen we voor een goed vangnet van voorzieningen voor inwoners die het op eigen kracht of met hulp van naasten en vrijwilligers niet redden. Om dit te bereiken zorgen we voor laagdrempelige toegang tot hulp en werken we intensief samen met onze maatschappelijke partners.

De groei van aantal inwoners dat een maatwerkvoorziening nodig heeft vlakt af (circa 4520 inwoners). De verwachting is echter dat het aantal inwoners met een zorgvraag nog wel zal blijven stijgen, met name ook vanwege de vergrijzing. Ook is de verwachting dat de complexiteit van de problematiek toeneemt en daarmee ook de duur en kosten van de in te zetten maatwerkvoorzieningen.

Speerpunten:

- Versterken samenwerking tussen gemeente en zorgverzekeraars door opstellen van een regioplan
- Voorbereiden subsidieafspraken met partners voor een laagdrempelig en preventief ondersteuningsaanbod
- Uitbreiden voorziening kortdurende respijtzorg ter ondersteuning van mantelzorgers

Werk en inkomen

De sociale zekerheid lijkt steeds verder onder druk te staan, landelijk is de verwachting dat er meer mensen te maken krijgen met armoede. Deze ontwikkeling wordt meegenomen in het nieuwe minimabeleid. Daarnaast stimuleert de gemeente de sociale zekerheid (inkomen en zinvolle participatie) van inwoners onder andere door het verstrekken van bijzondere bijstand en bijstandsuitkeringen, begeleiding bij de inburgering en het voorkomen en oplossen van schulden.
In 2024 wordt het nieuwe re-integratie en participatiebeleid geïmplementeerd, waarbij ofwel ingezet wordt op het begeleiden naar werk of waar dit niet haalbaar is richting participatie. Instrumenten die de gemeente daarbij in inzet zijn onder andere sollicitatietraining, scholing en re-integratietrajecten.

Speerpunten:

- In 2024 wordt het nieuwe re-integratie en participatiebeleid geïmplementeerd en wordt het huidige schuldhulpverleningsbeleid geëvalueerd.
- Eind 2024 is er nieuw minimabeleid vastgesteld welke passend is bij de sociale zekerheid die landelijk meer onder druk komt te staan en rekening houdend met behoefte van inwoners.
- Er is een start gemaakt met het actualiseren van het handhavingsbeleid, rekening houdend met de maatschappelijke ontwikkelingen (zoals toeslagenaffaire en voornemen van wijzigen van de Participatiewet)

Versterkingsprogramma Sterk voor Noord

De wijken Heuvel/Amstel en Prinsenhof worden extra ondersteund vanuit drie opgaven: Jeugd en Onderwijs, Financiële zelfredzaamheid en Fijn en veilig wonen. Het versterkingsprogramma Sterk voor Noord is een wijkgerichte aanpak, die extra inzet op ondersteuning van inwoners in deze wijken om de kansengelijkheid te vergroten en de leefomgeving te verbeteren.
Om kinderen met achterstanden eerder in beeld te hebben wordt er ingezet op versterken van de voorschools educatie en huiswerkbegeleiding. Om ouders te versterken in hun rol, wordt ook ouderparticipatie vergroot.
Vanuit Financiële Zelfredzaamheid, wordt ingezet op het voorkomen en begeleiden bij schulden. Ook op het versterken van het taalonderwijs bij laaggeletterdheid (in het Nederlands) en verhogen van maatschappelijke participatie van inwoners met een uitkering door het inzetten van participatieconsulenten. Om de sociale cohesie te versterken worden flatcoaches, lief en leed straatjes en activiteiten in de wijk ingezet. De activiteiten hebben daarbij een tweeledig doel zoals verminderen van afval en overlast en gelijktijdig inwoners met elkaar te verbinden.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Betrokken verbonden partijen

- **GGD Veilig Thuis**
  Het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

- **Werkbedrijf de Binnenbaan B.V.**
  Geeft uitvoering aan beschut werk en aan re-integratietrajecten waarin inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleid worden naar een volgende stap op de arbeidsmarkt.

- **H10 - Jeugd**
  Het servicebureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken, zoals gezamenlijke inkoop en het contracteren van Jeugdzorg.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Sociaal domein	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	42.666	**34.469**	34.296	34.643	34.374
Lasten	122.348	**116.723**	114.728	111.721	110.802
Saldo van baten en lasten	**-79.682**	**-82.255**	**-80.432**	**-77.078**	**-76.427**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

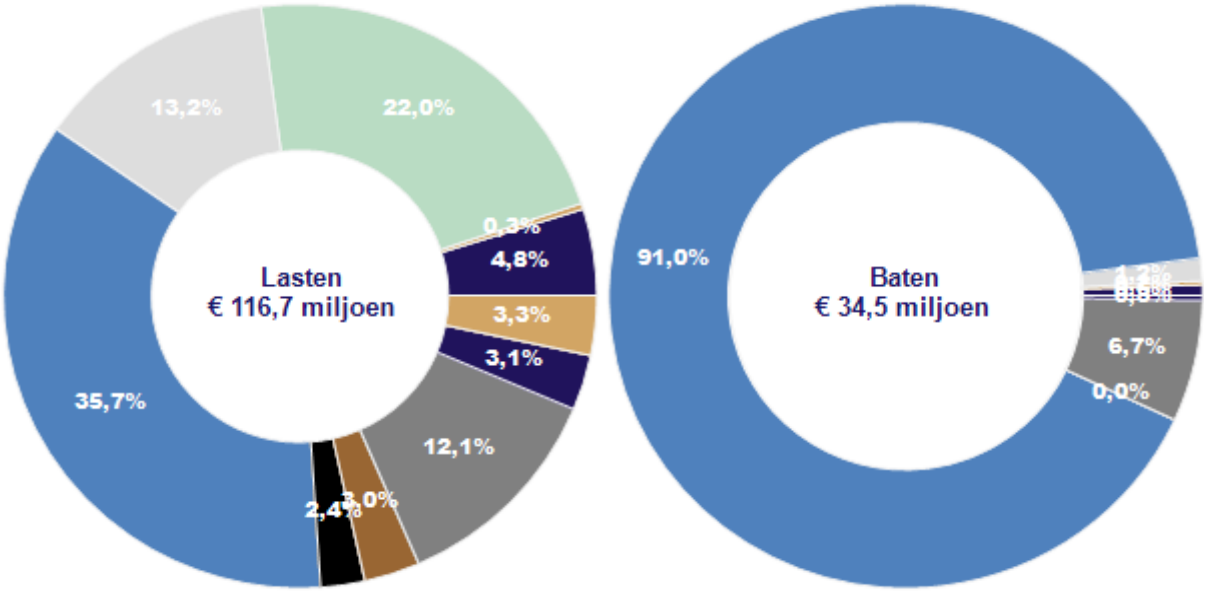

- Arbeidsparticipatie L € 5,6
- Bescherm Wonen & Maatschappelijke opvang L € 0,4
- Geïndiceerde Jeugdhulp L € 25,7
- Geïndiceerde WMO diensten L € 15,4
- Inkomensregelingen L € 41,7
- Jeugdbescherming- en reclassering L € 2,8
- Maatwerkvoorzieningen (Wmo) L € 3,5
- Samenkracht en burgerparticipatie L € 14,1
- Toegang en eerstelijnsvoorzieningen L € 3,6
- WSW en beschut werk L € 3,9

- Arbeidsparticipatie B € 0,2
- Bescherm Wonen & Maatschappelijke opvang B € 0,1
- Geïndiceerde Jeugdhulp B € 0,0
- Geïndiceerde WMO diensten B € 0,4
- Inkomensregelingen B € 31,4
- Jeugdbescherming- en reclassering B € 0,0
- Maatwerkvoorzieningen (Wmo) B € 0,0
- Samenkracht en burgerparticipatie B € 2,3
- Toegang en eerstelijnsvoorzieningen B € 0,1
- WSW en beschut werk B € 0,0

Toelichting baten en lasten per onderdeel:
De lasten en de baten van het programma Sociaal domein bedragen voor 2024 respectievelijk € 116.723.000 en € 34.469.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Samenkracht en burgerparticipatie
De baten betreffen huurinkomsten van wijk- en dienstencentra en kinderopvanglocaties gevestigd in gemeentelijke panden. De baten bevatten ook de middelen voor bemoeizorg aan de OGGZ doelgroep.

Inkomensregelingen
Gemeenten (BUIG) en inkomsten uit andere gemeenten voor de uitvoeringskosten van de werkorganisatie Duivenvoorde. De baten dekken de lasten niet volledig omdat de gemeente onvoldoende budget ontvangt van het Rijk om de lasten te dekken. Het verschil wordt voldaan uit de algemene middelen.

Arbeidsparticipatie
De baten betreffen de bijdragen van de werkorganisatie Duivenvoorde.

Maatwerkvoorzieningen (Wmo)
De baten betreffen de eigen bijdragen die cliënten betalen over hulpmiddelen en woonvoorzieningen.

Maatwerk dienstverlening 18+
De baten betreffen de eigen bijdragen die cliënten betalen bij het afnemen van Wmo-diensten. Daarnaast zijn hier vanaf 2023 ook de inkomsten uit Den Haag aan toegevoegd ter dekking van de lasten voor overbruggingszorg aan cliënten met een beschermd wonen-indicatie die op de wachtlijst staan en in afwachting daarvan Wmo-zorg ontvangen.

Geëscaleerde zorg 18-
De baten betreffen extra geld dat via Veilig Thuis beschikbaar wordt gesteld voor de versterking van het lokale team op de aanpak van huiselijk geweld.

Lasten
Samenkracht en burgerparticipatie
De lasten betreffen met name subsidies en bijdragen aan maatschappelijke organisaties die bovenstaande voorzieningen aanbieden. Daarnaast vallen ook de kosten voor beheer en exploitatie van wijk- en dienstencentra hieronder en horen ook de kosten die voortkomen uit het bestedingsplan Langer Zelfstandig bij dit taakveld. De lasten voor het programma Sterk voor Noord betreft ondersteuning aan activiteiten van de partners en personele inzet van programmamedewerkers.

Wijkteams
De lasten betreffen met name Wmo Cliëntbegeleiding, Sociaal Servicepunt (inclusief de Exploitatiekosten van de Waterlelie), uitvoeringskosten, opvang verwarde personen, en uitvoering van de Hart wet euro balans.

Inkomensregelingen
De lasten betreffen met name de kosten voor alle uitkeringen en de bijzondere bijstand inclusief armoedebestrijding (bijv. de schoolspullenpas). Daarnaast bevat dit taakveld de kwijtscheldingen van afval- en rioolheffingen.
De baten betreffen met name de rijksinkomsten Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen

Begeleide participatie
De lasten betreffen o.a. werkbedrijf de Binnenbaan en de uitvoering van (alternatief) beschut werk

Arbeidsparticipatie
De lasten betreffen participatie- en re-integratie trajecten, begeleiding naar werk, loonkostensubsidie en het Platform Economie, Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Maatwerkvoorzieningen (Wmo)
De lasten betreffen de kosten voor hulpmiddelen en woonvoorzieningen.

Maatwerk dienstverlening 18+
De lasten betreffen met name kosten voor huishoudelijke ondersteuning, begeleiding (in groepsverband en individueel) en schuldhulpverlening.

Maatwerk dienstverlening 18-
De lasten betreffen jeugdzorgkosten (in natura en PGB's).

Geëscaleerde zorg 18+
De lasten betreffen de noodopvang dakloze gezinnen en maatschappelijk opvang. De inloop GGZ wordt uitgevoerd via de partners aan de subsidietafel Zelfredzame Inwoners.

Geëscaleerde zorg 18-
De lasten betreffen de gedwongen jeugdhulp (onder andere jeugdreclassering en jeugdbescherming) de kosten van de gemeenschappelijke regeling (GR) GGD, onderdeel Veilig Thuis, de kosten voor crisis interventies in de jeugdzorg en de jeugdbeschermingstafel.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024

Voor het programma Sociaal domein zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
Onder de baten zijn in 2023 vergoedingen van het Rijk opgenomen voor een aantal taken die niet of nog niet (financieel) zijn toegekend voor 2024 en verder. Deze middelen zijn onder andere voor:

- Noodopvang vluchtelingen (€ 6,9 miljoen)
- Vergoeding energietoeslag (€ 179.000)
- Leefgeld voor vluchtelingen uit Oekraïne (€ 1,1 miljoen)
- Perspectief op werk (€ 200.000)
- Toeslagen affaire (€ 200.000)
- Wet inburgering (€ 603.000 lager)

Lasten
De effecten van de lagere baten zien we ook terug aan de lasten kant. Dit betekent dat de lasten vanaf 2024 lager zijn.
Daarnaast zijn er lasten die in 2024 stijgen:

- Jeugdzorgkosten (in natura en PGB's)
- Kosten voor huishoudelijke ondersteuning en begeleiding (in groepsverband en individueel).

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
21	Banen	per 1.000 inwoners 15-65 jaar	2022	392,2 (landelijk 704,0)	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA bewerking ABF Research
22	Jeugdcriminaliteit	% 12 t/m 21 jarigen	2022	1,09 (landelijk 0,81)	CBS - Jeugd
23	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2021	6,0 (landelijk 6,0)	CBS - Jeugd
24	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2022	70,8 (landelijk 72,2)	CBS - Arbeidsdeelname
26	Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	%	2021	1,0 (landelijk 2,0)	CBS - Jeugd
27	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder	2021	448 (landelijk 431)	CBS - Participatiewet
28	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 65 jaar	2022	157 (landelijk 131)	CBS - Participatiewet
29	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	13,8 (landelijk 13,2)	CBS - Jeugd
30	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	1,0 (landelijk 1,2)	CBS - Jeugd
31	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2022	1,6 (landelijk 1,2)	CBS - Jeugd
32	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	2022	510 (landelijk 700)	CBS - Monitor sociaal domein Wmo

Toelichting op de indicatoren

21 Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot 65 jaar.

22 Jeugdcriminaliteit

Het percentage jongeren (12 tot 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

23 Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

24 Netto arbeidsparticipatie
Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

26 Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren
Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

27 Personen met een bijstandsuitkering
Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

28 Lopende re-integratievoorzieningen
Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot 65 jaar.

29 Jongeren met jeugdhulp
Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

30 Jongeren met jeugdbescherming
Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.
In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

31 Jongeren met jeugdreclassering
Het percentage jongeren (12 tot 23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12 tot 23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

32 Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo
Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-

gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

Overige indicatoren

Naam	Peiljaar	
Aantal bijstandsgerechtigden	2024	1.670 personen
Opgenomen Loonkostensubsidie (LKS)	2024	€ 790.000

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen wij bereiken?

Het is fijn leven in onze gemeente. De leefbaarheid voor mens en dier staat echter onder druk door klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, verstedelijking, vervuiling van lucht en water, overlast van geluid, etc. Een goede leefomgeving is voorwaardelijk voor onze gezondheid en welzijn. Het verbeteren van de leefomgeving en werken aan een duurzame toekomst is daarom speerpunt in ons beleid.

Ook het bevorderen van de volksgezondheid is een belangrijk aandachtspunt voor de gemeente. De gemeente wil bereiken dat inwoners een gezonde leefstijl hebben, gezondheidsbedreigingen op tijd worden gesignaleerd en infectieziektes voorkomen worden.

De gemeente heeft vastgelegde taken op het gebied van volksgezondheid en milieu. Deze zijn onder meer vastgelegd in de Wet publieke gezondheid en de nieuwe Omgevingswet. Die voeren we goed uit. Daarnaast geven we als gemeentelijke organisatie zelf, proactief, het goede voorbeeld als het gaat om gezondheid, energiebesparing en duurzaamheid.

Onderwerpen die raakvlakken hebben met dit programma zijn duurzaamheid, sport en groenvoorzieningen. Deze zijn opgenomen in programma's 3 en 5.

Wat gaan we daarvoor doen?

Volksgezondheid

Vanaf 2024 geven we samen met partners uitvoering aan het landelijke ‘Gezond en actief leven akkoord’ in Leidschendam-Voorburg. De ambitie van het akkoord is een gezonde generatie in 2040, met weerbare gezonde inwoners die kunnen opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving.
Een leefomgeving waarin sprake is van een sterke sociale basis en de fysieke en mentale gezondheid vanaf het prille begin, de eerste 1000 dagen, wordt bevorderd en behouden en waar speciale aandacht uitgaat naar inwoners in kwetsbare situaties.
Dit doen we onder andere door (extra) in te zetten op programma's rondom gezonde levensstijl, het verstevigen van de ketenaanpak voor kinderen en volwassenen naar gezonder gewicht, valpreventie, aanpak overgewicht en welzijn op recept.
Deze ambitie vormt een belangrijke randvoorwaarde voor de acties en speerpunten van programma 6, Sociaal Domein.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Milieu

De doelstelling van de gemeente is om, samen met Avalex als onze afvalinzamelaar, het restafval in de gemeente zo spoedig mogelijk onder de VANG-norm van 100 kilogram restafval per persoon per jaar te brengen. Voor het reduceren en beter scheiden van afval zijn in 2023 gesprekken met inwoners gestart om te komen tot een optimalisatie van het afvalbeleid. In 2024 worden hiertoe voorstellen gedaan. Door het restafval te verminderen, zal minder afval verbrand hoeven te worden. Tegelijkertijd worden door betere afvalscheiding waardevolle grondstoffen bespaard die gebruikt kunnen worden voor nieuwe producten.

In 2024 vindt de wettelijke overdracht van de bodemtaken van Provincie naar de gemeente plaats zonder financiële middelen en wordt de bodemkwaliteitskaart 2024-2029 vastgesteld.
Daarnaast wordt het actieplan geluid 2024-2029 vastgesteld en wordt onderzoek naar een milieuzone uitgevoerd.

Speerpunten:

- Naar aanleiding van bewonersavonden komen tot optimalisering van het afvalbeleid en de wijze van inzameling.
- Via wisselende communicatiecampagnes, al dan niet binnen Avalex verband of nationaal, inwoners betrekken bij de noodzaak van goede scheiding- en juist aanbiedgedrag.
- Focus op verbetering van scheiding van grofvuil en voorkomen van oneigenlijk gebruik van onder meer milieustraten.

Rioolwaterbeheer

De belangrijkste ontwikkelingen zijn de investeringen in de rioolvervangingsprojecten. Het integrale karakter blijkt veel voorbereidingstijd te kosten. In deze projecten staat duurzaam waterbeheer en klimaatadaptatie centraal. Ze zijn gericht op het in de bodem brengen van regenwater, zodat het daar gebufferd wordt voor droge tijden. Het water wordt hierdoor schoner voor het de watergangen bereikt. Tegelijkertijd wordt met dit afkoppelen (infiltreren in de bodem en afvoeren via aparte hemelwaterriolering) van de gemengde riolering voorkomen dat de lozingen op de sloten uit de gemengde riolering toenemen door klimaatontwikkeling. Dit is van belang voor de waterkwaliteit en de Kaderrichtlijn Water. Afkoppelen, vergroenen en versterken van de biodiversiteit gaan hand in hand. Wateroverlast door extreme neerslag wordt bestreden met een uitgekiend hoogteontwerp van de openbare ruimte. Het reguleren van grondwaterstanden voorkomt dat natte kruipruimten tot een vochtig en ongezond binnenklimaat kunnen leiden.
Zie ook paragraaf onderhoud kapitaalgoederen voor beheer en onderhoud riolering en water.
Met een versterkte communicatie richting bewoners wordt aandacht gevraagd voor duurzaam waterbeheer op het eigen perceel.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Betrokken verbonden partijen

- **ODH Milieu**
  De Omgevingsdienst Haaglanden (milieu) verzorgt voor de gemeente de wettelijke taken op het gebied van milieu vergunningverlening, toezicht en handhaving

- **Avalex Afval**
  Avalex verzorgt het inzamelen en (laten) verwerken van het huishoudelijk afval en grondstoffen in onze gemeente.

- **GGD**
  De gemeenschappelijke regeling GGD-VT Haaglanden (volksgezondheid) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de GGD taken met als doelstelling het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid.

- **Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD)**
  De NAD voert taken uit op het gebied van rioolgemalen en persleidingen binnen het beheergebied. De gemeente is verantwoordelijk voor de inzameling van het stedelijk afvalwater.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

Volksgezondheid en milieu	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	24.213	**25.711**	26.176	26.407	27.042
Lasten	23.694	**24.740**	25.207	25.231	25.615
Saldo van baten en lasten	**519**	**971**	**969**	**1.176**	**1.427**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

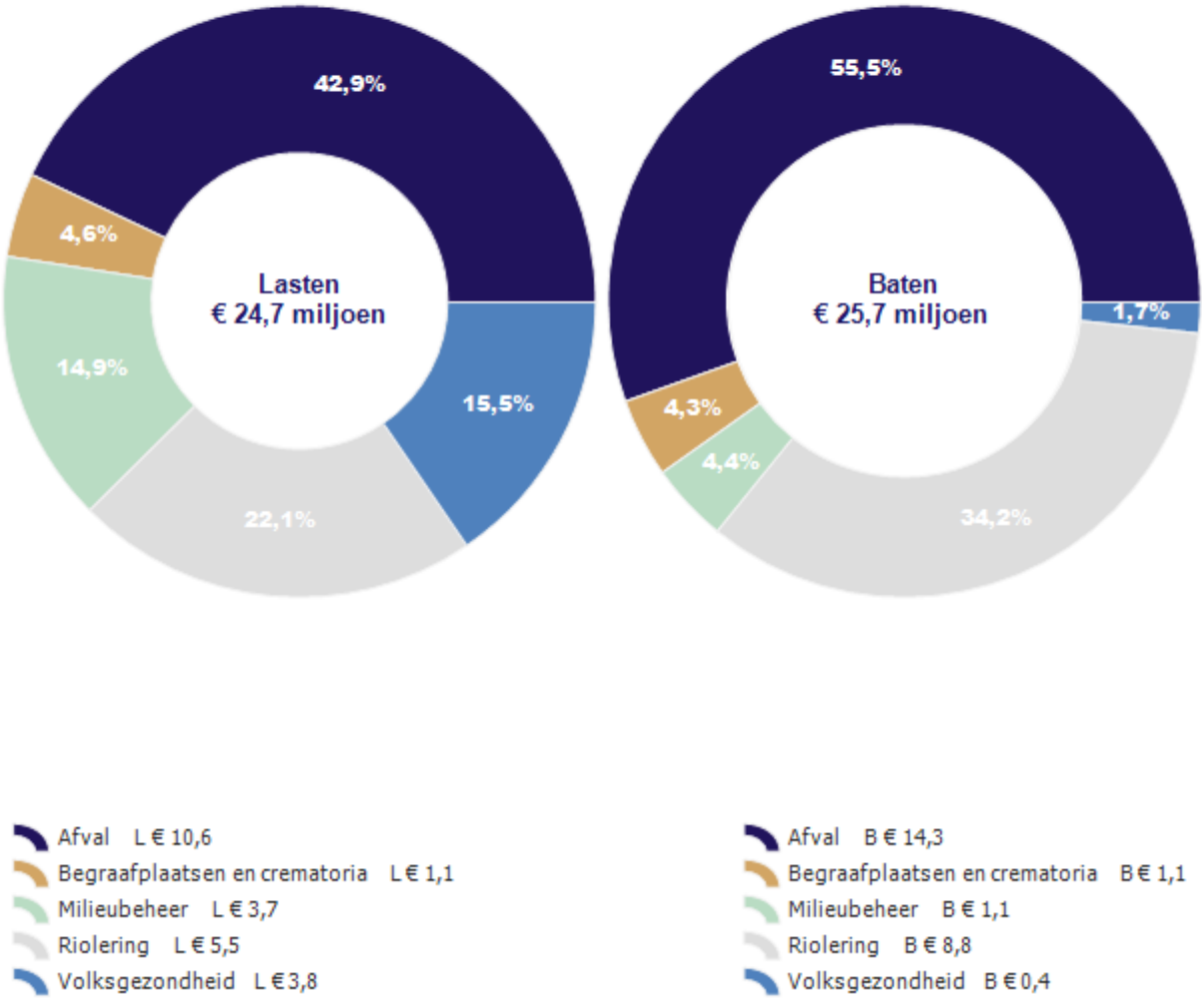

Toelichting baten en lasten per onderdeel:
De lasten en de baten van het programma Volksgezondheid en Milieu bedragen voor 2024 respectievelijk € 24.740.000 en € 25.711.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten
Volksgezondheid
De baten betreffen de specifieke uitkering voor de uitvoering van het lokale preventieakkoord.

Riolering
De baten betreffen de inkomsten uit de rioolheffing.

Afval
De baten betreffen de inkomsten uit de afvalstoffenheffing.

Begraafplaatsen en crematoria
De baten betreffen de inkomsten voor de lijkbezorgingsrechten.

Lasten
Volksgezondheid
De lasten betreffen de GGD en lokaal gezondheidsbeleid en de jeugd gezondheidszorg en vormen de grootste posten binnen dit taakveld.

Riolering
De lasten hebben betrekking op de kosten die worden gemaakt voor het beheer en onderhoud van het gemeentelijk riool- en drainagestelsel (zie voor de kostenopbouw van de rioolheffing de paragraaf lokale heffingen) en de kapitaallasten op investeringen. Of de toekomstige investeringsvolume ook daadwerkelijk uitgevoerd kan worden hangt onder andere ook samen met de ruimtelijke projecten welke in dezelfde gebieden gaan plaats vinden. Tevens heeft de krapte op de arbeidsmarkt voor de specifieke functies op het gebied van riolering gevolgen voor de uitvoering van bepaalde projecten.

Afval
De lasten hebben betrekking op de kosten die worden gemaakt voor de afvalinzameling (zie voor de kostenopbouw van de afvalstoffenheffing de paragraaf lokale heffingen).

Milieubeheer
De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de duurzaamheidsprogramma, waaronder de subsidieregeling voor duurzame maatregelen, klimaatbeleid, energietransitie, bodemonderzoek en -sanering, en de bijdrage aan de ODH.

Begraafplaatsen en crematoria
De lasten hebben betrekking op de beheer- en onderhoudskosten van de begraafplaatsen en gedenkparken. Zie voor de kostenopbouw van de lijkbezorgingsrechten de paragraaf lokale heffingen.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024
Voor het programma Volksgezondheid en milieu zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
Er is in 2024 en verder sprake van lagere specifieke uitkering (SPUK) bij leefstijlinterventies en opstart van het Lokale Preventieakkoord.

De hogere baten worden veroorzaakt door de hogere opbrengst rioolheffing. De hogere opbrengst ontstaat door een stijging van het tarief rioolheffing in verband met indexering en een extra verhoging van het tarief voor de rioolheffing conform het WRP 2022-2027.

Deze hogere baten worden verklaard doordat er meer huishoudens zijn ten opzichte van vorig jaar. Hierdoor zijn er bij de afvalstoffenheffing meer opbrengsten gegenereerd in gestegen PMD en dit is verwerkt in de bijdrage van Avalex.

Lasten
De lasten in het taakveld Volksgezondheid nemen toe door de stijging van de kosten voor de jeugdgezondheidszorg. De toename van de lasten in taakveld Riolering blijven achter bij de stijging van de baten waardoor er een storting in de voorziening riolering plaatsvindt.
In taakveld Afval nemen de kosten toe op basis van hogere kosten (vooral loon- en brandstofkosten stijgingen) in een dienstverleningsovereenkomst met Avalex.
Taakveld Milieubeheer laat overigens een onderschrijding van de lasten zien.
Dit komt door een incidenteel bedrag in 2023 van € 456.000 voor uitvoeringskosten klimaatakkoord (duurzame energie) en door het minder toerekenen van uren naar dit taakveld.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
33	Omvang huishoudelijk restafval	Kilogram per inwoner	2020	35 (landelijk 32)	CBS - Statistiek huishoudelijk afval
34	Hernieuwbare elektriciteit	%	2021	4,3 (landelijk 11,9)	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor

Toelichting op de indicatoren

33 Omvang huishoudelijk restafval
Niet gescheiden ingezameld restafval dat te groot of te zwaar is om op dezelfde wijze als het huishoudelijk restafval te worden aangeboden.

34 Hernieuwbare elektriciteit
Het percentage hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

Overige indicatoren

--

Programma 8. VHLOSV

Wat willen wij bereiken?

Leidschendam, Stompwijk en Voorburg vormen een aantrekkelijke gemeente. Veel mensen zijn hier op zoek naar een woning. In de komende vier jaar zal de woningnood niet worden opgelost. Wel zullen wij als gemeente de kaders scheppen om te stimuleren dat er zo snel mogelijk meer woningen gerealiseerd worden.
Om toekomstbestendig te zijn, is het onze inzet dat ruimtelijke ontwikkelingen klimaatbestendig, energieneutraal en versterkend voor het groene karakter van onze gemeente.

Dat doen we onder meer door:

- Een meer betaalbaar, divers en duurzaam woningaanbod te realiseren en de nadruk te leggen op het sociaal en middensegment (zowel huur als koop).
- Aandacht te houden voor de leefbaarheid van wijken en een evenwichtigere opbouw van wijken te realiseren.
- Maatregelen te nemen om doorstroming te bevorderen, meer ruimte te geven aan creatieve en flexibele oplossingen en het tegengaan van woningspeculatie en huisjesmelkers.
- Waar mogelijk belemmeringen te beslechten voor bestaande bouwprojecten. • Het respecteren van de gemaakte afspraken over lopende bouwprojecten. • Leefbaarheid, klimaatadaptatie, energieneutraal, mobiliteit en bereikbaarheid en vestigingsruimte voor niet-woonfuncties als randvoorwaarde voor bouwprojecten mee te geven.
- Bij nieuwe bouwprojecten op gemeentelijk niveau gemiddeld 30% sociale woningbouw te realiseren en 20% in het middeldure segment, waaronder ook zorgwoningen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ruimtelijk beleid

Per 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet bundelt alle wetten voor de fysieke leefomgeving. Met de instrumenten die de wet biedt, kan de gemeente de leefomgeving op een integrale wijze ontwikkelen. De Omgevingsvisie, programma's, het Omgevingsplan, het digitale stelsel Omgevingswet (DSO) en integrale afweging als onderdeel van de omgevingsvergunning, vormen belangrijke instrumenten om een mooie, schone, gezonde, toegankelijke en veilige leefomgeving te creëren. Vanaf 2024 gaat de gemeente met de wettelijk minimaal verplichte invulling van de instrumenten werken. Tegelijkertijd gaat het vormgeven, aanpassen en verbeteren van de instrumenten door.

In 2024 richten we ons op uitvoering, monitoring, doorontwikkeling en risicobeheersing onder het nieuwe stelsel van de Omgevingswet. Vanuit het programma Implementatie Omgevingswet vinden hiervoor projecten plaats. In het projectenboek wordt over de voortgang gerapporteerd. Op basis van de voortgang en resultaten wordt in 2024 gekeken in welke vorm continuering van het programma Implementatie Omgevingswet nodig is en in hoeverre elementen van implementatie door de lijnorganisatie zelf worden voortgezet en uitgevoerd.

De omgevingsvisie is een verplicht instrument in de nieuwe Omgevingswet. Met de omgevingsvisie stellen we een integraal richtinggevend toekomstbeeld op voor Leidschendam-Voorburg 2050. Hierbij kijken we naar het profiel van de gemeente, de historie, de ligging, de (regionale) samenwerkingsverbanden, de trends en ontwikkelingen, de kernwaarden en de hoofdkeuzes met speerpunten die hieraan verbonden zijn. De omgevingsvisie geeft richting en houvast aan het handelen van de gemeente en houvast aan mensen, organisaties en bedrijven die iets willen doen in

Leidschendam-Voorburg. De omgevingsvisie is ook het kader waarbinnen Leidschendam-Voorburg het omgevingsplan opstelt. Dit omgevingsplan vervangt de huidige bestemmingsplannen. De visie is het document met de ambities en richtingen; in het omgevingsplan worden deze vertaald in concrete regels.

Speerpunten:

- Uitvoeren, monitoren, doorontwikkelen en risico's beheersen van de dienstverlening en ruimtelijke ontwikkelingen, onder het nieuwe stelsel van de Omgevingswet. Het gaat hierbij concreet om de online dienstverlening, het digitaal stelsel Omgevingswet, eerstelijns dienstverlening, vooroverleg bij ruimtelijke initiatieven, vergunningverlening en toezicht en handhaving.
- Het beleidskader fysieke leefomgeving voorbereiden en doorontwikkelen conform de Omgevingswet. Hieronder vallen het vormgeven van de Omgevingsvisie; het voorbereiden van programma's om uitvoering aan de Omgevingsvisie te geven; het doorontwikkelen van het Omgevingsplan 2.0; en daaruit volgend opstellen van toepasbare regels voor de online dienstverlening.
- Na het opstellen van de Koersnotitie met potloodschets start de MER-procedure (milieu effect rapportage). Ook vindt er een onderzoek Beoordeling impact leefomgeving plaats. Op basis van participatie, de uitkomst van de MER en het onderzoek wordt de Omgevingsvisie opgesteld en ter vaststelling aangeboden.

Grondexploitaties

We bewaken de financiële voortgang van onze projecten met een grondexploitatie door deze twee keer per jaar te actualiseren en daarover te rapporteren aan de gemeenteraad in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG). Er wordt in algemene zin en voor een aantal locaties specifiek onderzocht of de sturing op de ontwikkeling steviger kan worden vormgegeven vanuit een eigendomspositie van de grond. Dit kan leiden tot het openen van nieuwe grondexploitaties. Paragraaf 3.7. van de begroting (Grondbeleid) gaat nader in op ons grondbeleid en op lopende en nieuwe grondexploitaties.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Wonen

We gaan zoveel mogelijk betaalbare woningen aan de woningvoorraad toevoegen. We richten ons daarbij op de realisatie van een meer betaalbaar, divers en duurzaam woningaanbod en leggen daarbij de nadruk op het sociaal en middensegment (zowel huur als koop) en op een aanbod dat anticipeert op de verwachte woonzorgvraag van de (toekomstige) inwoners van Leidschendam-Voorburg. We zetten in op doorstroming uit de betaalbare woningbouw, meer ruimte voor creatieve en flexibele oplossingen en het tegengaan van woningspeculatie en huisjesmelkers. De verordening sociale en middeldure woningbouw is hierbij leidend.
De gemeente kijkt actief naar kansen om ruimte te maken voor nieuwe woningen, bijvoorbeeld door gecombineerde bestemmingen van wonen en maatschappelijk vastgoed, het zogeheten 'optoppen' van bestaande woongebouwen, het realiseren van vormen van flexwonen en het benutten van bestaande plekken voor kortdurende tijdelijke huisvesting voor spoedzoekers.

Speerpunten:

- Actief handelen op de mogelijkheden om met subsidies (o.a. van het Rijk en de Provincie Zuid-Holland) de woningbouwproductie op gang te houden. En we spannen ons in voor minimaal één project een subsidie binnen te halen;
- Bij nieuwe bouwprojecten op gemeentelijk niveau gemiddeld 30% sociale woningbouw (huur) en 20% middensegment (koop / of huur) realiseren;

- De woningcorporaties bezien onder meer de mogelijkheden van het optoppen van gebouwen.

Betrokken verbonden partijen

- **VOF LC Grex**
  Samen met een ontwikkelingscombinatie geeft de gemeente uitvoering aan de grondexploitatie van de VOF en daarmee aan de herstructurering van Leidschendam Centrum.

Wat mag het kosten?

Tabel van baten en lasten

VHLOSV	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	29.573	**42.776**	22.830	18.480	5.034
Lasten	35.827	**48.857**	28.494	27.291	10.610
Saldo van baten en lasten	**-6.254**	**-6.081**	**-5.664**	**-8.811**	**-5.576**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

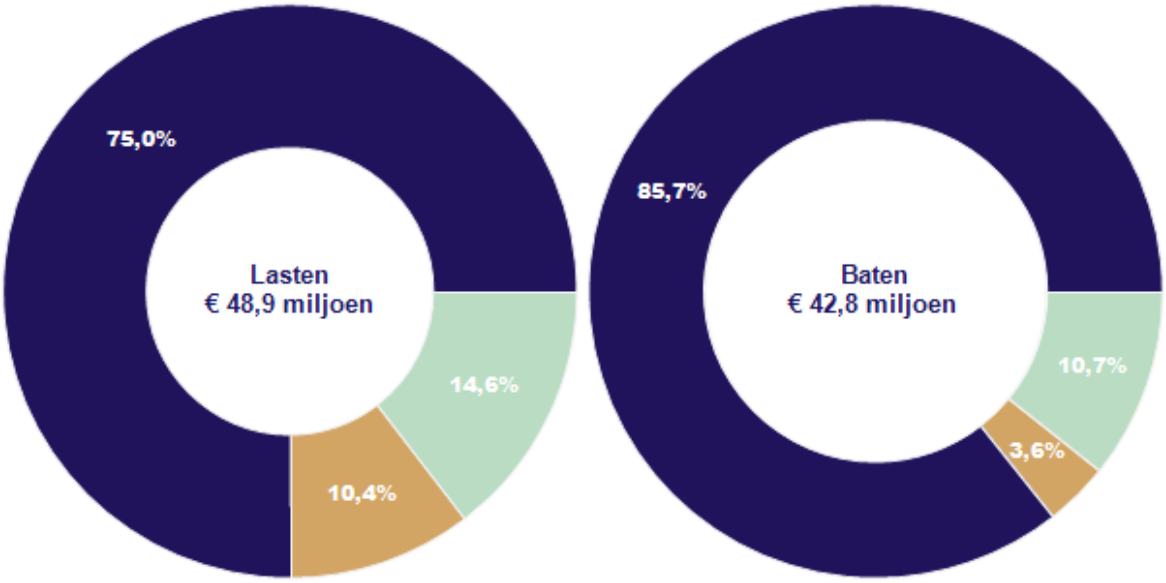

Grondexploitatie (niet bedrijventerr.) L € 36,7
Ruimte en leefbaarheid L € 5,1
Wonen en bouwen L € 7,1

Grondexploitatie (niet bedrijventerr.) B € 36,7
Ruimte en leefbaarheid B € 1,6
Wonen en bouwen B € 4,6

Toelichting baten en lasten per onderdeel:

De lasten en de baten van het programma Bouwen en Wonen bedragen voor 2024 respectievelijk € 48.857.000 en € 42.776.000.

Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten

Ruimte en Leefbaarheid

De baten betreffen de inkomsten uit het kostenverhaal van de gemeentelijke kosten ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen.

Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

De baten bestaan uit gronduitgiften (intern en extern), subsidies, investeringsbijdragen en overige opbrengsten.

Wonen en bouwen

De baten betreffen legesopbrengsten (voor o.a. omgevingsvergunningen), verhaal kosten bestuursdwang en basisregistraties en de verkoop van gemeentelijk vastgoed.

Lasten

Ruimte en Leefbaarheid

De lasten hebben betrekking op de implementatie van de Omgevingswet, de kosten die de gemeente maakt voor ruimtelijke ontwikkelingen (kostenverhaal), het herzien van bestemmingsplannen en de beleidsadvisering ruimte en grondbeleid.

Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

De lasten bestaan uit apparaatskosten, kosten voor het werven van gronden, kosten voor bouw- en woonrijp maken en overige kosten behorend bij de grondexploitatie.

Wonen en bouwen

De lasten betreffen de kosten voor de uitvoering van de vergunningverlening, het bouw- en woningtoezicht en het beheer van de basisregistratie.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024

Voor het programma Bouwen en wonen zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten

Halverwege 2023 is de grondexploitatie De Star geopend (iBabs nr. 3237). In 2024 zijn hiervoor zowel baten als lasten begroot. Deze zijn hoger dan in 2023 omdat het hier het volledige begrotingsjaar beslaat.

Voor de grondexploitatie Vlietvoorde zijn voor diverse deelgebieden meer opbrengsten geraamd dan in 2023.

Lasten

In 2023 waren er incidenteel kosten geraamd die in 2024 niet zijn begroot. Het gaat hier om diverse onderwerpen die in het coalitieprogramma zijn benoemd, zoals het opstellen van het Groenactieplan, tijdelijke flexibele woningoplossingen en wijk- en dorpsgesprekken.

Daarnaast waren eenmalige kosten begroot voor visie- en planvorming Omgevingsvisie en aanschaf van een woningbouwmonitor.

Grondexploitatie De Star, zie baten.

Vanaf 2024 zijn naar aanleiding van de actualisatie van het bestedingsplan Duurzaamheid & energietransitie de lasten bijgesteld, zoals de inzet van subsidies voor duurzame maatregelen.

Vanaf 2024 worden er extra bouwaanvragen verwacht. Om deze bouwaanvragen af te handelen wordt extra personele inzet geraamd.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
36	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2022	3,2 (landelijk 4,5)	BAG/ABF - Systeem Woningvoorraad
37	Demografische druk (verhouding tussen enerzijds jongeren en ouderen en anderzijds bevolking 20 tot 65 jaar)	%	2022	80,7 (landelijk 70,3)	CBS - Bevolkingsstatistiek
38	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro’s	2022	€ 800 (landelijk € 823)	COELO, Groningen
39	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro’s	2022	€ 867 (landelijk € 905)	COELO, Groningen

Toelichting op de indicatoren

36 Nieuw gebouwde woningen
Het aantal nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

37 Demografische druk (verhouding tussen enerzijds jongeren en ouderen en anderzijds bevolking 20 tot 65 jaar)
De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

38 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden
Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.

39 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden
Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Overige indicatoren

--

Programma Overige onderdelen

Wat willen wij bereiken?

We zijn er gezamenlijk verantwoordelijk voor dat het gemeentelijke huishoudboekje op orde is, waarbij we de lasten voor onze inwoners en ondernemers zo laag mogelijk willen houden. Dit vraag om een sluitende begroting en een positief meerjarenperspectief. Financiën zijn geen doel op zich, maar alleen met een gezonde financiële basis kunnen we onze gezamenlijke ambities waarmaken, de voorzieningen in onze mooie gemeente in stand houden en mensen de ruimte geven. Want daar gaat het om.

Leidschendam-Voorburg is een financieel gezonde gemeente. De begroting sluit meerjarig en het toezicht vanuit de provincie is licht. Tegelijkertijd zijn we ons er van bewust dat er ook in de komende periode ontwikkelingen kunnen zijn die vragen om investeringen die we nu nog niet kunnen voorzien. Gelukkig hebben we met onze reservepositie een buffer voor dit soort situaties, maar onze spaarpot is natuurlijk niet onbeperkt. Een zorgvuldig financieel beleid is daarom geboden.

Dat doen we onder meer door:

- Het voeren van een behoedzaam financieel beleid en realistisch te begroten conform het voorzichtigheidsbeginsel (reële, solide uitgangspunten)
- De inwonerslasten (met uitzondering van indexering) niet te verhogen, zodat deze onder het regionaal gemiddelde blijven

Wat gaan we daarvoor doen?

Organisatie

Onder organisatie valt de overhead van de gemeente. Dit omvat kosten en activiteiten die nodig zijn voor de ondersteuning en het beheer van de primaire taken en dienstverlening van de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn:

- Management- en ondersteunende functies: Dit omvat de kosten van het managementteam, de beleidsadviseurs, juridische afdelingen, HR-afdelingen en andere ondersteunende functies binnen de gemeente.
- Administratieve kosten: Dit omvat de kosten van administratieve medewerkers, kantoorbenodigdheden, postverwerking, archivering en andere administratieve activiteiten.
- Financiële en boekhoudkundige functies: Dit omvat de kosten van financieel beheer, boekhouding, budgettering, belastinginning, controle en auditing.
- ICT en informatiemanagement: Dit omvat de kosten van IT-infrastructuur, softwarelicenties, systeembeheer, databeheer, gegevensbeveiliging en de ontwikkeling en ondersteuning van gemeentelijke informatiesystemen.
- Facilitaire diensten: Dit omvat de kosten van facilitair beheer, zoals onderhoud van gebouwen, schoonmaakdiensten, beveiliging, energievoorziening en facilitaire benodigdheden.
- Communicatie en public relations: Dit omvat de kosten van communicatiemedewerkers, voorlichtingscampagnes, gemeentelijke publicaties, persberichten en externe communicatieactiviteiten.
- Juridische zaken en geschillenbeslechting: Dit omvat de kosten van juridische adviseurs, rechtszaken, geschillenbeslechting en verzekeringen voor aansprakelijkheid en juridische kwesties.

- Opleiding en ontwikkeling: Dit omvat de kosten van training en ontwikkeling van gemeentepersoneel om hun vaardigheden en kennis bij te houden en te verbeteren.
- Algemene bedrijfskosten: Dit omvat andere algemene kosten zoals verzekeringen, belastingen, lidmaatschappen, vergaderingen, reiskosten en andere overheadkosten die niet rechtstreeks verband houden met de kernactiviteiten van de gemeente.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Speerpunten:

- Het strategisch vermogen vergroten. Strategie vraagt om vertaling naar doelen en resultaten, en vasthoudendheid in opvolging en uitvoering. Het oog houden op doelen en resultaten maakt het nodig om de organisatie op koers te houden, en vraagt daarmee om het versterken van de interne sturing.
- De advieskracht versterken.

Financieel beleid

De financiële kaders zijn beschreven in de financiële verordening die door de raad is vastgesteld.

Speerpunten:

- Invoeren van de rechtmatigheidsverantwoording
- Actief samen met de VNG en andere gemeenten organiseren van een lobby om het tekort in het gemeentefonds vanaf 2026 te dichten
- Een ombuigingenlijst opstellen voor het geval het tekort vanaf 2026 blijft bestaan

Belastingen

Belastingheffing is noodzakelijk om te kunnen investeren in lokale voorzieningen.

De gemeente zorgt voor een efficiënte uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) en de OZB. De uitvoering bestaat uit het waarderen van de woningen en panden, het opleggen van de aanslagen, invordering en afhandeling van bezwaren en beroepen. Jaarlijks worden de tarieven berekend. De WOZ-waarde van woningen stijgt in 2024 en die van niet woningen daalt. De tarieven worden bijgesteld zodat een gelijkblijvende opbrengst wordt gerealiseerd. Daarnaast worden de tarieven geïndexeerd.

De gemeente heft reclamebelasting op basis van de WOZ-waarde van niet-woningen. De belastingtarieven worden in de Verordening Reclamebelasting 2024 meegenomen. De opbrengsten van de reclamebelasting worden via een subsidie teruggegeven aan de ondernemersfondsen. Deze afspraken zijn vastgelegd in de afzonderlijke convenanten met de stichtingen.

Speerpunten:
Niet van toepassing

Betrokken verbonden partijen

- **BNG**
  De bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten voor maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.

- **Stedin N.V.**
  Stedin speelt een belangrijke rol in de energietransitie voor wat betreft de infrastructuur die nodig is om te schakelen van gas naar elektriciteit. Daarnaast is er veel extra capaciteit nodig

om het opladen van elektrische voertuigen mogelijk te maken en het terugleveren van stroom uit zonnepanelen te verwerken. Dit vergt zeer grote investeringen waarvoor Stedin op termijn nog niet de benodigde middelen beschikbaar heeft. Stedin is samen met de aandeelhouders, met het traject 'lange termijn financiering 3', aan het onderzoeken op welke wijze deze kapitaalinjectie vorm kan krijgen. Dit is het vervolg op het succesvol afgesloten traject lange termijn financiering 2. Ook nieuwe partijen worden hierbij betrokken. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten worden actief betrokken bij het traject.

Wat mag het kosten?

Tabel van lasten en baten

Algemene Dekkingsmiddelen	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten					
Algemene Dekkingsmiddelen	162.985	**175.158**	**176.519**	**163.892**	**163.598**
Overhead	9	**26**	**9**	**56**	**19**
Totaal Baten	162.994	**175.184**	**176.528**	**163.948**	**163.617**
Lasten					
Algemene Dekkingsmiddelen	758	**645**	**1.020**	**1.196**	**1.327**
Onvoorziene uitgaven	70	**100**	**100**	**100**	**100**
Overhead	38.298	**38.297**	**38.218**	**37.490**	**37.643**
Vennootschapsbelasting	50	**50**	**50**	**50**	**50**
Totaal Lasten	39.176	**39.092**	**39.388**	**38.836**	**39.119**
Saldo van baten en lasten	**123.818**	**136.092**	**137.140**	**125.112**	**124.497**

Bedragen x € 1.000

Verdeling naar taakvelden

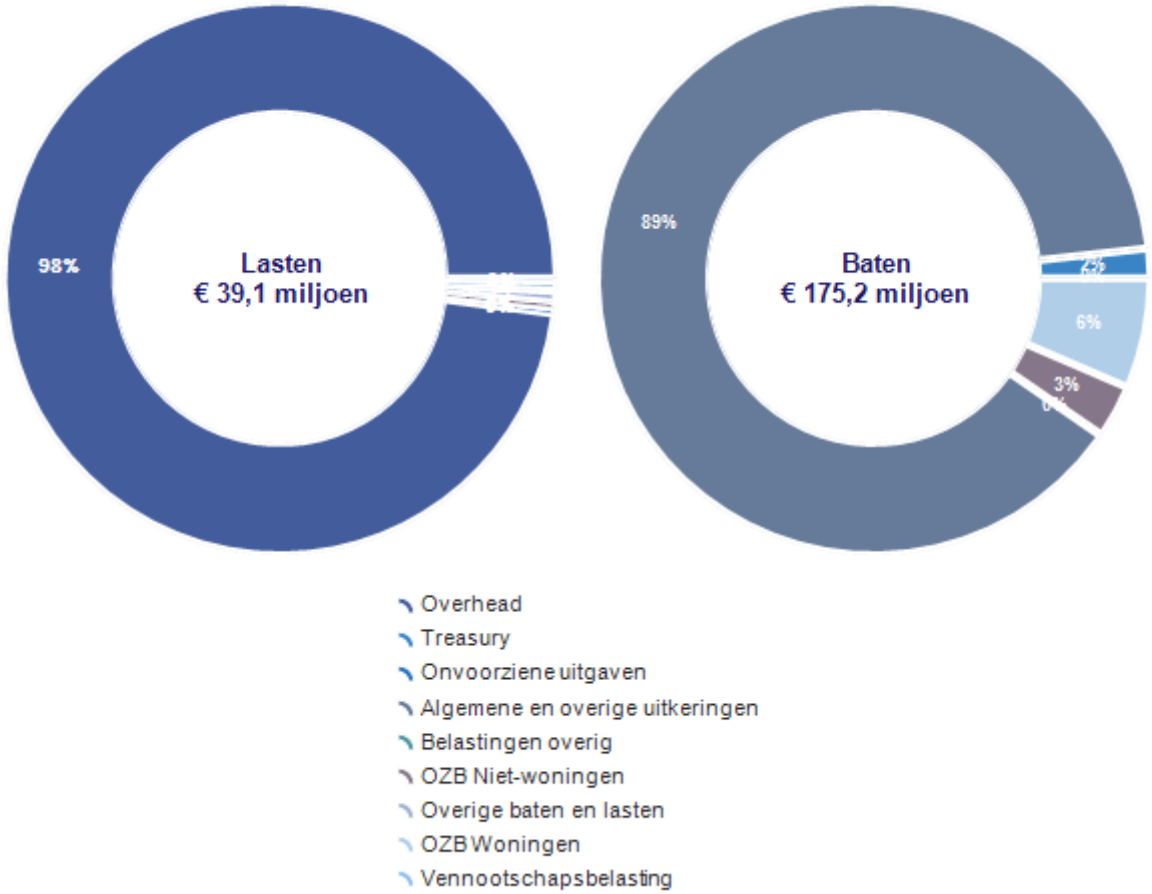

Toelichting baten en lasten per onderdeel:
De baten en lasten van de overige taakvelden uit de begroting bedragen voor 2024 € 175.184.000 en

€ 39.092.000. Hieronder wordt per taakveld ingegaan waaraan de lasten worden besteed en welke baten er worden ontvangen.

Baten

Treasury

De baten betreffen rente op verstrekte geldleningen en eigen vermogen alsmede de dividenduitkeringen van Stedin en de BNG Bank.

OZB woningen, OZB niet woningen en belastingen overig

De baten betreffen de opbrengsten uit de belastingen.

Algemene en overige uitkeringen

De baten betreffen de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

Overige baten en lasten

Binnen dit taakveld worden geen baten verantwoord.

Overhead

Binnen dit taakveld worden nagenoeg geen baten verantwoord.

Vennootschapsbelasting

Binnen dit taakveld worden geen baten verantwoord.

Onvoorzien

Binnen dit taakveld worden geen baten verantwoord.

Lasten

Treasury

De lasten hebben betrekking op rente van opgenomen kort- en langlopende geldleningen.

OZB woningen, OZB niet woningen en belastingen overig

De lasten hebben betrekking op de uitvoering van de OZB op woningen en niet woningen, de heffing op en waardering van woningen, het behandelen van bezwaar en beroep en de uitvoering van kwijtschelding procedures en de uitvoering van de reclamebelasting.

Algemene en overige uitkeringen

Binnen dit taakveld worden geen lasten verantwoord.

Overige baten en lasten

Onder de lasten zijn opgenomen de nog over de taakvelden te verdelen stelpost beheer en onderhoud openbare ruimte.

Overhead

De lasten betreffen personeelslasten en materiële lasten behorende bij de ondersteunende functies, de kosten van huisvesting en het wagenpark van het ambtelijk apparaat en informatiserings- en automatiseringskosten.

Vennootschapsbelasting

De lasten betreffen de verwachte afdrachten aan vennootschapsbelasting.

Onvoorzien
De lasten betreffen de post voor onvoorziene uitgaven.

Verklaring financiële verschillen B2023 vs. B2024

Voor de overige taakvelden uit de begroting zijn de verschillen ten opzichte van 2023 en 2024 als volgt te verklaren:

Baten
De baten van de overige taakvelden uit de begroting vallen in 2024 hoger uit. Dit kan op hoofdlijn worden verklaard door een hogere uitkering uit het gemeentefonds. In de meicirculaire is de uitkering van het gemeentefonds aangepast naar aanleiding van de actuele en verwachte loon- en prijsontwikkeling. Daarnaast is de dividendverwachting voor netwerkbedrijf Steden gestegen en zijn de hogere baten door de indexering van de OZB woningen en niet woningen in de begroting verwerkt.

Lasten
De lasten van de overige taakvelden uit de begroting vallen in 2024 lager uit in verband met het vervallen van incidentele kosten voor de implementatie van het nieuwe financiële systeem en de doorontwikkeling van de organisatie. Ook vervallen in 2024 de incidentele kosten die in 2023 ter begroting zijn gebracht voor de huisvesting van de buitendienst en is de stelpost voor de verwachte loonstijging vanaf 2024 lager vastgesteld dan in 2023.

Indicatoren

Verplichte indicatoren

Nr.	Naam	Eenheid	Peiljaar	Waarde	Bron
35	Gemiddelde WOZ waarde woningen	1.000 euro	2022	340 (landelijk 317)	CBS - Statistiek waarde onroerende zaken

Toelichting op de indicatoren

35 Gemiddelde WOZ waarde woningen
De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

Overige indicatoren

--

Paragrafen

Lokale Heffingen

Algemeen
Deze paragraaf geeft informatie over het beleid en de ontwikkeling van de tarieven van de lokale heffingen en over het kwijtscheldingsbeleid. Ook wordt in deze paragraaf ingegaan op de kostendekkendheid van de belangrijkste gemeentelijke heffingen: de afvalstoffenheffing, de riool- en waterzorgheffing, de lijkbezorgingsrechten en de leges.

Beleidsuitgangspunten
De uitgangspunten van het beleid voor de heffingen van gemeentelijke belastingen en tarieven zijn:
- Lastendruk per belastingtarief onder het gemiddelde tarief van andere gemeenten in de regio Haaglanden met uitzondering van de toeristenbelasting;
- Streven naar kostendekkende heffingen en leges.

Ontwikkelingen 2024-2027

Leges
Voor 2024 is de legesverordening aangepast aan de nieuwe tarievenstructuur van de Omgevingswet, Hierbij is de modelverordening van de VNG gevolgd. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar het tarievenvoorstel.

Onroerende Zaak Belasting (OZB)
De gemiddelde waardestijging van woningen voor 2024 is beperkt. Deze waardestijging wordt gecorrigeerd met een tariefsdaling waardoor de woonlasten alleen stijgen met de inflatie. Bij de OZB niet-woningen is een gemiddelde waardedaling te zien. Dit komt voort uit de recente ontwikkelingen in deze vastgoedmarkt, zoals onder meer leegstand van kantoorpanden.

Toeristenbelasting
Leidschendam-Voorburg biedt een groot toeristisch aanbod aan faciliteiten, een natuur- en recreatiegebied, de Mall en een historisch centrum. De toeristenbelasting ligt nu op het niveau van de gemeente Den Haag.

Woonlasten
De woonlastenberekening geeft een goed inzicht in de veranderingen van de belangrijkste gemeentelijke heffingen en de consequenties ervan voor onze inwoners. Deze berekening volgt aan het einde van deze paragraaf.

Tarief van de overheadkosten
Bij het berekenen van de tarieven voor 2024 wordt een bedrag van € 58 per uur (2023: € 57) gehanteerd voor overheadkosten.

Gemeentelijk belastinggebied
De gemeentelijke belastingen omvatten de onroerende-zaakbelastingen, de reclamebelasting en de toeristenbelasting.

<u>Onroerende-zaakbelastingen (OZB)</u>
In geld gemeten is de onroerende-zaakbelasting de belangrijkste belasting. Voor woningen en niet-woningen betalen alleen de eigenaren OZB. De opbrengstraming van de onroerende-zaakbelasting (OZB) is in de gemeentebegroting 2024 gebaseerd op de waarde van de onroerende zaken en de verwachte minder- en meeropbrengsten van respectievelijk sloop en nieuwbouw van woningen en

niet-woningen. Voor de berekening van de tarieven voor 2024 wordt uitgegaan van de WOZ-waarde per 1 januari 2023.

Voor het belastingjaar 2024 worden alle onroerende zaken gewaardeerd naar een waardepeildatum van 1 januari 2023. De prognoses duiden op een gemiddelde waardestijging van 1-1-2023 ten opzichte van 1-1-2022 van:

a. Woningen 2,6%
b. Niet-woningen -1,0%

In onderstaande tabel zijn de OZB-tarieven voor 2023 en de nieuwe tarieven 2024 (als percentage van de WOZ-waarde) opgenomen.

	Tarief L-V 2023 in %	Tarief L-V 2024 in %
1. Woningen:		
a. eigenaren	0,07139	0,07551
2. Niet-woningen:		
a. eigenaren	0,42922	0,46432
b. gebruikers	0	0

Eigenaren van woningen
Door een gemiddeld genomen lokale WOZ-waardestijging van woningen met 2,6% wordt voorgesteld het tarief van eigenaren van woningen te verminderen met 2,6% en daarna te verhogen met een prijsindexatie van 8,23% conform het meest recente Centraal Economisch Plan (CEP) en de uitgangspunten voor de begroting zoals opgenomen in de kadernota 2024.

Eigenaren van niet-woningen
Door een gemiddeld genomen dalende lokale WOZ-waardeontwikkeling voor niet-woningen van -1,0% wordt voorgesteld om het tarief van eigenaren van niet-woningen te verhogen met 1,0% en daarna te verhogen met een prijsindexatie van 8,23% conform het meest recente Centraal Economisch Plan (CEP) en de uitgangspunten voor de begroting zoals opgenomen in de kadernota 2024.

Gebruikers van niet-woningen
Voor de gebruikers van niet-woningen blijft het tarief in 2024 op 0%.

Reclamebelasting
De gemeente heft reclamebelasting op basis van de WOZ-waarde van niet-woningen. De belastingtarieven worden in de Verordening Reclamebelasting 2024 meegenomen. De opbrengsten van de reclamebelasting worden via een subsidie teruggegeven aan de ondernemersfondsen. Deze afspraken zijn vastgelegd in de afzonderlijke convenanten met de stichtingen.

Toeristenbelasting
De toeristenbelasting blijft (naast de indexatie) in 2024 op hetzelfde niveau als in 2023.

Gemeentelijke heffingen
De gemeentelijke heffingen betreffen de afvalstoffenheffing, de riool- en waterzorgheffing, de begraafrechten, de marktgelden en de leges. Dit zijn inkomsten van door de gemeente geleverde diensten en producten.

De tarieven van de gemeentelijke heffingen worden vastgesteld door de raad met het vaststellen van het "Tarievenvoorstel en belastingverordeningen 2024".

Overzicht opbrengsten Belastingen, heffingen en leges

Belastingsoort	Realisatie 2022	Prim. begroting 2023	Begroting 2024
Afvalstoffenheffing	12.808	12.937	14.262
Onroerende zaakbelasting	13.788	14.817	16.639
Rioolheffing	7.274	7.992	8.764
Leges (inclusief bouwleges)	3.677	4.339	5.259
Lijkbezorgingsrechten	825	952	952
Marktgelden	59	82	60
Hondenbelasting	358	0	0
Precariobelasting	0	0	0
Toeristenbelasting	479	379	561
Reclamebelasting	149	155	155
Totaal	**39.416**	**41.653**	**46.652**

Bedragen x € 1.000

Begrotingsvoorschriften en kosten-onderbouwing heffingen

Voor het bepalen van de kostprijs wordt een systeem van kostprijstoerekening gehanteerd conform de Financiële verordening van de gemeente Leidschendam-Voorburg.
Naast de directe kosten worden bij de kostentoerekening alleen die indirecte kosten betrokken, die rechtstreeks samenhangen met de door de gemeente verleende diensten. Bij de indirecte kosten worden betrokken:

- de overheadkosten, opslag op basis van uurtarief
- de bijdragen en onttrekkingen aan voorzieningen voor de noodzakelijke vervanging van de betrokken activa
- de kapitaallasten van de in gebruik zijnde activa
- de compensabele BTW en de kosten van het kwijtscheldingsbeleid (zowel beide voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing).

Overzicht van de kostendekkendheid van de opbrengsten leges

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld T73 Afval, incl. (omslag)rente	9.615	9.549	10.406
Kosten taakveld T21 Verkeer en Vervoer, incl. (omslag)rente	398	393	473
Kosten taakveld T63 Inkomensregelingen	812	785	860
Inkomsten taakveld T73 Afval, excl. heffingen	-471	0	0
Inkomsten Garantieprovisie HVC	-180	-175	-175
Netto kosten taakveld	**10.174**	**10.552**	**11.564**
Toe te rekenen kosten:			
Overhead, incl. (omslag)rente	362	393	405
BTW	1.981	1.967	2.142
Totale kosten	**12.517**	**12.912**	**14.111**

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Opbrengst heffingen	12.809	12.937	14.263
Kostendekkendheid	**102,3%**	**100,2%**	**101,1%**
Storting in de voorziening Afval	291	25	152
Onttrekking aan de voorziening Afval			
Dekkingspercentage ná mutatie voorziening	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid afvalstoffenheffing

De kosten voor het inzamelen van huishoudelijk afval worden bekostigd vanuit de opbrengsten van de gemeentelijke afvalstoffenheffing.

Bij de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T73 Afval (bijdrage gemeenschappelijke regeling Avalex en kwijtscheldingen) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud veegmachines) worden voor 35% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T73 Afval en aan Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud van de veegmachines) wordt een overheadopslag meegenomen.
- De BTW op de directe kosten wordt meegenomen in de afvalstoffenheffing.
- De ontvangen garantieprovisie van HVC wordt toegerekend aan T73 Afval.
- Het verschil wordt gedoteerd in de voorziening (€ 152.000).

Kostendekkendheid rioolheffing

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld T72 Riolering, incl. (omslag)rente	4.513	5.161	5.225
Kosten taakveld T21 Verkeer en Vervoer, incl. (omslag)rente	455	607	684
Kosten taakveld T63 Inkomensregelingen	575	480	518
Inkomsten taakveld T72 Riolering, excl. Heffingen	-150	0	
Kosten taakveld T57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	252	309	308
Netto kosten taakveld	**5.645**	**6.557**	**6.735**
Toe te rekenen kosten:			
Overhead, incl. (omslag)rente	621	693	704
BTW	857	984	998
Totale kosten	**7.123**	**8.234**	**8.437**
Opbrengst heffingen	7.274	7.992	8.694
Kostendekkendheid	**102,1%**	**97,1%**	**97,1%**
Storting in de voorziening Riolering	152		259

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Onttrekking aan de voorziening Riolering		242	
Dekkingspercentage ná mutatie voorziening	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid rioolheffing

Bij de bepaling van de hoogte van de rioolheffing zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- Eerste aanleg van riolering wordt gedekt vanuit de betreffende grondexploitatie.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T72 Riolering worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud veegmachines) worden voor 35% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie (onderdelen Doorstromen watergangen (baggeren & duikers) wordt voor 75% meegenomen in het tarief en Onderhoud beschoeiingen / oeverbeschoeiingen / watergangen / sloten) wordt voor 50% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren uitgaven op Taakveld T57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie (onderdeel Grondwaterstanden) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T72 Riolering en Taakveld T21 Verkeer en Vervoer (onderdelen straatreiniging, legen afvalbakken en onderhoud van de veegmachines) wordt een overheadopslag meegenomen.
- De BTW op de kostenelementen worden meegenomen in de rioolheffing
- Met ingang van 2021 worden uren van de eigen organisatie toegerekend aan de betreffende taakvelden; hierdoor zijn deze uitgaven niet langer afzonderlijk zichtbaar in de tabel. De uitgaven van de afzonderlijke taakvelden zijn mede hierdoor gestegen.
- In 2024 wordt een bedrag van € 220.000 gestort in de voorziening Riool.

Kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria, incl rente	1.098	1.040	1.138
Inkomsten taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria excl. heffingen	-252	-164	-164
Netto kosten taakveld	**846**	**876**	**974**
Toe te rekenen kosten:			
Overhead, incl. (omslag)rente	233	283	354
Totale kosten	**1.079**	**1.159**	**1.328**
Opbrengst heffingen	914	952	952
Dekkingspercentage	**84,7%**	**82,1%**	**71,7%**

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

De kosten voor begraafplaatsen en crematoria worden bekostigd vanuit de opbrengsten van de gemeentelijke begraaftarieven.

Bij de bepaling van de hoogte van de begraaftarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- De direct te relateren inkomsten op Taakveld T75 (onttrekking uit de voorziening afkoopsommen grafonderhoud) worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren aan Taakveld T75 Begraafplaatsen en crematoria wordt een overheadopslag meegenomen van € 58 per persoon, per uur.
- De BTW op de directe kosten (excl. kapitaallasten) wordt meegenomen in de begraaftarieven.
- De gehanteerde omslagrente is 1,2%.
- De begraaftarieven zijn ten opzichte van de begraaftarieven 2023 gelijk gebleven.

Kostendekkendheid leges

Omschrijving	Realisatie 2022	Primitieve Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten legesverordening, taakvelden T02,T21,T83	2.844	3.389	4.153
Netto kosten taakveld	**2.844**	**3.389**	**4.153**
Toe te rekenen kosten:			
Overhead, incl. (omslag)rente	1.389	1.566	1.609
BTW			
Totale kosten	**4.233**	**4.955**	**5.762**
Opbrengst heffingen	3.402	4.169	5.118
Dekkingspercentage	**80,4%**	**84,1%**	**88,8%**

Bedragen x € 1.000

Toelichting kostendekkendheid leges

Bij de bepaling van de hoogte van de legestarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het tarief is maximaal 100% kostendekkend.
- De direct te relateren uitgaven geraamd op Taakveld 02, 21, en 83 worden voor 100% meegenomen in het tarief.
- Voor de toe te rekenen directe ambtelijke uren is gebruik gemaakt van de personeelsbegroting van de desbetreffende afdeling(en). Daarnaast is gebruik gemaakt van de ureninschatting op basis van het aantal aanvragen en de gemiddelde behandeltijd per aanvraag.
- Op de toe te rekenen directe ambtelijke uren wordt een overheadopslag meegenomen.
- Voor een aantal producten zoals paspoorten, ID-kaarten en rijbewijzen gelden maximale tarieven die door het rijk worden vastgesteld.
- De baten zijn gebaseerd op ramingen in de meerjarenbegroting 2024-2027.

Leges uit de legestabel mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. Dit geldt echter op totaalniveau over alle leges. Het kan dus voorkomen dat individuele hoofdstukken uit de tabel, of titels meer dan 100% kostendekkend zijn. Het totaal van de tabel is nooit meer dan 100% kostendekkend.

Overzicht Kostendekkendheid leges per hoofdstuk

Titel	Hoofdstuk	Netto kosten (taakveld)	Overhead (incl. omslagrente)	BTW	Totale kosten	Opbrengst heffingen	Dekking
T1-1	Burgerlijke stand	108	107		215	172	79,70%
T1-2	Reisdocumenten	767	282		1.049	806	76,80%
T1-3	Rijbewijzen	207	123		330	264	80,10%
T1-4	Verstrekkingen BRP	73	33		106	55	52,20%
T1-5	Huisvestingswet 2014	20	20		40	11	27,70%
T1-6	Leegstandswet	0	0		0	0	100,00%
T1-7	Verkeer en vervoer	305	283		588	350	59,60%
T1-8	Diversen	90	31		121	92	76,20%
	Subtotaal titel 1	**1.570**	**880**		**2.450**	**1.750**	**71,45%**
T2-2	Initiatieffase / Haalbaarheidsfase	75	63		138	138	99,90%
T2-3	Aanvraag omgevingsvergunning	1.797	0		1.797	0	0,00%
T2-4	Bouwactiviteit	500	467		967	2.868	296,40%
T2-5	Omgevingsplanactiviteit bestaande uit een bouwactiviteit	62	53		115	114	99,60%
T2-7	Omgevingsplanactiviteit met betrekking tot een gemeentelijk, provinciaal en/of rijksmonument en/of een rijksmonumentenactiviteit	6	6		12	12	100,00%
T2-11	Omgevingsplanactiviteit en/of sloopactiviteit met betrekking tot het slopen in een rijksbeschermd, provinciaal beschermd en/of gemeentelijk beschermd stafs- of dorpsgezicht	0	0		0	0	100,00%
T2-18	Omgevingsplanactiviteit voor het maken, veranderen of veranderen van het gebruik van een uitweg/uitrit	1	1		2	2	100,00%
T2-20	Omgevingsplanactiviteit voor het kappen / vellen van een houtopstand	14	14		28	28	99,80%
T2-23	Toestaan dat roerende zaken worden opgeslagen in een onroerendzaak	0	0		0	0	100,00%
T2-28	Buiten behandeling stellen van een aanvraag/activiteit	1	0		1	1	99,30%
T2-16	Externe advieskosten	51	47		98	98	100,10%
	Subtotaal titel 2	**2.507**	**652**		**3.159**	**3.262**	**103,30%**

Titel	Hoofdstuk	Netto kosten (taakveld)	Overhead (incl. omslagrente)	BTW	Totale kosten	Opbrengst heffingen	Dekking
T3-1	Horeca	28	28		56	30	53,00%
T3-2	Organiseren evenementen of markten	22	22		44	36	81,80%
T3-4	Seksinrichting en escortbedrijven	1	1		2	1	40,00%
T3-5	Huisvestingswet 2014	0	0		0	0	0,00%
T3-7	Overige	25	26		51	39	78,00%
	Subtotaal titel 3	**76**	**77**		**153**	**106**	**69,30%**
	Totaal	**4.153**	**1.609**		**5.762**	**5.118**	**88,80%**

Bedragen x € 1.000

Kwijtscheldingsbeleid gemeentelijke belastingen en heffingen

Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing kunnen inwoners een beroep doen op de gemeentelijke kwijtscheldingsregeling. De kosten van kwijtschelding vormen onderdeel van de kostendekkendheid van deze tarieven.

Gemeentelijke woonlasten

De woonlasten zijn een graadmeter voor de mate van stijging of daling van de gemeentelijke lasten. De berekening van de woonlasten is gebaseerd op de onroerende-zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing. Voor een goede vergelijking is in de onderstaande tabel een overzicht over meerdere jaren gemaakt.

Woonlasten	Eenpersoonshuishouden			Meerpersoonshuishouden		
	2023	2024	Stijgings-percen-tage	2023	2024	Stijgings-percen-tage
a. Onroerende zaakbelasting*	€ 274,85	€ 298,26	8,52%	€ 274,85	€ 298,26	8,52%
b. Afvalstoffenheffing	€ 318,00	€ 342,12	7,58%	€ 384,72	€ 413,88	7,58%
c. Rioolheffing	€ 216,36	€ 233,64	7,99%	€ 216,36	€ 233,64	7,99%
Totale woonlasten	**€ 809,21**	**€ 874,02**	**8,00%**	**€ 875,93**	**€ 945,78**	**7,97%**

* De OZB cijfers zijn gebaseerd op een WOZ-waarde van € 361.500 voor 2022, € 385.000 voor 2023 en € 395.000 voor 2024.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om financiële tegenvallers op te kunnen vangen en haar taken te kunnen voortzetten. Het is immers van belang te kunnen beschikken over voldoende weerstandsvermogen, zowel in structurele als incidentele zin, om tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit direct ten koste gaat van het gemeentelijke beleid en de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

In de paragrafen weerstandsvermogen van de begroting en de jaarrekening wordt inzicht gegeven in de omvang, de dekking en de beheersing van de risico's waarmee de gemeente kan worden geconfronteerd. Dit geeft aan hoe robuust de financiële positie is en gaat in op de vraag hoe financiële risico's opgevangen kunnen worden. Voor het beoordelen van deze robuustheid is inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's die de gemeente loopt en de aanwezige weerstandscapaciteit voor de dekking van deze risico's.

Onder een risico wordt verstaan: een niet door de gemeente te beïnvloeden gebeurtenis, onvoorspelbaar en onafwendbaar indien deze zich voordoet, met veelal financiële of materiële gevolgen die niet specifiek af te dekken zijn c.q. afgedekt zijn. Het kenmerk van een risico is dat het onafwendbaar is en dat er geen keuzemogelijkheden zijn. De gemeente kan zich soms indekken tegen risico's, bijvoorbeeld door verzekeringen af te sluiten. In het kader van het weerstandsvermogen gaat het dus om die resterende risico's, die niet in de exploitatie of op andere wijze zijn op te vangen.

Afhankelijk van de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit, kan worden besloten de beschikbare middelen voor het opvangen van risico's te verhogen of te verlagen. Ook kunnen op basis van dit inzicht maatregelen worden genomen om risico's te beperken.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die zich onverwachts kunnen voordoen en die van substantiële aard zijn, te kunnen dekken. Dit kunnen zowel incidentele als structurele middelen zijn: de reserves, de (onbenutte) belastingcapaciteit en de post voor onvoorziene uitgaven. De samenstelling van de weerstandscapaciteit over 2024 staat in onderstaande tabel.

Reserves (per 31-12)	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserves	72.103	71.482	72.291	62.302	54.959
Bestemmingsreserves	142.121	136.509	131.476	126.673	122.016
Totaal reserves	**214.224**	**207.990**	**203.767**	**188.975**	**176.975**

Bedragen x € 1.000

De algemene reserve met bufferfunctie is bestemd voor het opvangen van financiële gevolgen van calamiteiten en risico's. De algemene reserve vrij besteedbaar is ook onderdeel van de weerstandscapaciteit. Naast deze reserves is ook post voor onvoorziene uitgaven bestemd voor de dekking van onvoorziene, onontkoombare en onuitstelbare exploitatielasten.

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 7 maart 2017 besloten de reserve met bufferfunctie te normeren op een bandbreedte van 1,0 tot 1,4 maal de hoogte van het berekende financiële risicoprofiel. Een verhoging van de reserve met bufferfunctie komt ten laste van de algemene reserve vrij besteedbaar. Wanneer de hoogte van de reserve de bandbreedte overschrijdt komt het surplus ten

gunste van de algemene reserve vrij besteedbaar. Het effectueren hiervan gebeurt bij het opstellen van de jaarstukken.

In de nota van wijziging worden mogelijk keuzes gemaakt die effect hebben op de weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de ongedekte financiële risico's en de financiële weerstandscapaciteit om deze risico's op te kunnen opvangen. Het gaat om de mate waarin de gemeente in staat is financiële middelen vrij te maken en maatregelen te nemen om incidentele en structurele financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van het bestaande beleid en de gemeentelijke dienstverlening. Naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen, is sprake van een groter weerstandsvermogen. Om een waardeoordeel te kunnen geven over het weerstandsvermogen is het noodzakelijk dat het wordt afgezet tegen een norm.

Een algemeen gehanteerde norm bij gemeenten is een waarderingstabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) in samenwerking met de Universiteit van Utrecht:

Ratio waardering weerstandsvermogen	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
1,4 – 2,0	Ruim voldoende
1,0 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1,0	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

In de onderstaande tabel wordt in de vorm van een ratio een oordeel gegeven over het weerstandsvermogen. Deze ratio wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door het risicoprofiel. De ratio's voor de jaren 2022, 2023 en 2024 zijn:

Ratio	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
1. Risicoprofiel	8.742	6.923	7.754
2. Weerstandscapaciteit	75.162	66.878	71.069
3. Ratio (verhouding tussen 1 en 2)	8,6	9,7	9,2
4. Ruimte (verschil tussen 1 en 2)	66.420	59.955	63.315

Bedragen x € 1.000

Uit voorgaande tabel blijkt dat het weerstandsvermogen gemeten aan de algemene norm van de NAR, uitstekend is. De geraamde totale weerstandscapaciteit voor 2024 is 8,9 maal zo groot als het risicoprofiel. Dit betekent dat de gemeente op basis van de risicoanalyse die gemaakt is, uitstekend in staat is om onverwachte ontwikkelingen op te vangen.

Risicobeheersing

Binnen de organisatie worden risico's van processen regelmatig geïnventariseerd en daar waar noodzakelijk beheersmaatregelen getroffen. Ook voor wat betreft projectbeheersing wordt met

risicoanalyses gewerkt en worden de belangrijkste risico's beperkt door het nemen van adequate maatregelen.

Risico-inventarisatie en -kwantificering

In onderstaande tabel zijn de risico's gekwantificeerd, waarbij door een inschatting van de kans dat de gebeurtenis zou kunnen optreden het risicoprofiel ontstaat. Overigens kunnen de opgenomen bedragen suggereren dat de risico's zich in die mate gaan voordoen. Er is echter sprake van inschattingen en de uitkomsten van een kansberekening. De werkelijke uitkomsten zullen hier hoogstwaarschijnlijk in alle gevallen van afwijken.

Omschrijving	Maximale omvang	Kans (in procent)	Gemiddelde omvang	Risicoprofiel
Gemeenschappelijke regelingen				
Gemeenschappelijke regeling	1.500	10	750	75
Gemeentefonds				
Uitkeringen gemeentefonds	3.400	70	1.700	1.190
Grondexploitaties				
Grondexploitatie	3.620	Risk-mapping	3.620	3.620
Open-einde regelingen				
Gecertificeerde Instellingen (GI's)	210	70	105	73
Wmo	3.000	70	1.500	1.050
Jeugdhulp	2.500	30	1.250	375
JeugdzorgPlus	740	70	370	259
Overige				
Risico cyberaanvallen	9.900	10	4.950	495
Omgevingswet		1		
Garantiestellingen	10.191	1	5.095	50
Bodemsaneringen	1.000	10	500	50
Dividend	1.000	10	500	50
Bouwleges	1.000	70	500	350
Btw-sportvrijstelling	200	70	100	70
Rente	650	30	325	97
Stikstofproblematiek		PM		
Stijgende bouwkosten		PM		
Ontwikkelingen in de arbeidsmarkt		PM		
Totaal				**7.804**

Bedragen x € 1.000

Hieronder wordt nader op de risico's ingegaan.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling

Elke deelnemer aan een Gemeenschappelijke Regeling (GR) is in principe voor zijn aandeel verantwoordelijk voor mogelijke tekorten binnen de GR.

Beheersmaatregelen:

De Wet Gemeenschappelijke regelingen schrijft voor dat de meerjarenraming, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling moeten voldoen aan de algemene maatregel van bestuur gestelde regels. De raad wordt jaarlijks in de gelegenheid gesteld om een zienswijze in te brengen over de ontwerpbegrotingen van de gemeenschappelijke regelingen.

Toelichting:

Gemeenschappelijke regelingen zijn verbonden partijen waar de gemeente Leidschendam-Voorburg een financieel en bestuurlijk belang in heeft. Verbonden partijen voeren meestal gemeentelijke taken uit en leveren een bijdrage aan het realiseren van maatschappelijke doelen. Een financieel belang houdt in dat de gemeente geld ter beschikking stelt aan de verbonden partij. De gemeente loopt een financieel risico bij tekorten van gemeenschappelijke regelingen. Via het bestuur van de gemeenschappelijke regeling kan de gemeente aandacht vragen voor financiële tekorten en hierop sturen.

Gemeentefonds

Uitkeringen gemeentefonds

De gemeente loopt het risico dat de inkomsten uit het gemeentefonds lager uitvallen door aanpassingen op Rijksniveau. De inkomsten kunnen tegenvallen door:

1. Ontwikkeling van het accres gemeentefonds
2. Onvoldoende prijscompensatie voor loon- en prijsstijging
3. Een lagere onderbesteding of overbesteding van het btw-compensatiefonds met als gevolg een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds

Beheersmaatregelen:

De beheersmaatregelen beperken zich tot het voortdurend volgen van de ontwikkelingen van het gemeentefonds en het actualiseren van de ramingen aan de laatste ontwikkelingen en maatstaven. Daarnaast neemt de gemeente deel aan de overleggen die de VNG organiseert met betrekking tot de ontwikkelingen rondom het gemeentefonds, met name gericht op het ravijnjaar 2026. De wethouder Financiën is tevens Pijlervoorzitter Financiën van de M50 en neemt mede vanuit die positie deel aan het netwerk van bestuurders die hierover contact onderhouden.

Toelichting:

Gezien de macro-economische ontwikkelingen lijkt de kans dat het Rijk de komende jaren zal (moeten) bezuinigen toegenomen. De inflatieontwikkeling en de voortdurende oorlog in Oekraïne hebben impact op de Nederlandse economie.
Het gemeentefonds omvat voor Leidschendam-Voorburg ongeveer € 140 miljoen per jaar. Ondanks de voorzichtige raming van de groei (accres), blijft de kans reëel dat de groei toch lager uitvalt. Een lagere groei van 1% betekent een lagere uitkering gemeentefonds van circa € 1,4 miljoen. Gezien de grote economische onzekerheden schatten we de kans hoog in.

Op basis van de aanzienlijke prijsstijgingen nemen de gemeentelijke lasten toe. Via de algemene uitkering ontvangen gemeenten jaarlijks compensatie voor loon- en prijsstijging. Het risico bestaat echter dat deze compensatie bij hoge inflatiecijfers niet voldoende is om alle effecten op te vangen. Dit kan doordat de compensatie te laag is, maar er kan ook sprake zijn van een tijdelijk tekort doordat compensatie later plaatsvindt dan het prijseffect in de gemeentelijke lasten. Op basis van de inmiddels stabiliserende/ dalende inflatie wordt uitgegaan van een risico van maximaal 1% van de uitkering gemeentefonds, wat neerkomt op € 1,4 miljoen, waarbij de kans hoog wordt ingeschat.

Tot nog toe was er in alle jaren sprake van een onderbesteding van het btw-compensatiefonds. De niet bestede middelen werden dan achteraf verdeeld over de gemeenten via de algemene uitkering. In de begroting is daarom een inschatting gemaakt van de inkomsten die de gemeente ontvangt uit onderbesteding. De afgelopen jaren is er landelijk door de gemeenten een steeds groter beroep gedaan op het btw-compensatiefonds. Het risico bestaat dat er niet langer sprake zal zijn van een onderbesteding en de gemeente de geraamde inkomsten van € 600.000 per jaar (deels) niet zal ontvangen. Dit risico wordt gemiddeld ingeschat.

Grondexploitaties
Grondexploitatie
Er is een risico dat het huidige verwachte programma (type woningen) niet aansluit op de vraag van de markt, wat leidt tot vertragingen.

Beheersmaatregelen:

Het risico wordt gemitigeerd door adequaat marktonderzoek, goede gebiedspromotie en aandacht voor de woonomgeving. Daarnaast vindt er heldere communicatie plaats over kwaliteit in relatie tot budgetten.

Toelichting:

Het risicoprofiel is berekend door middel van de Risk Mapping-methode. Het risicoprofiel is bepaald met een waarschijnlijkheid van 80%. Dat wil zeggen dat op basis van de uitgevoerde risicoanalyse, een risicobuffer ter grootte van het berekende risicoprofiel met een waarschijnlijkheid van 80% toereikend is om de financiële risico’s van de grondexploitatie op te vangen. Het risicoprofiel voor Vlietvoorde komt uit op € 1,65 miljoen, het risicoprofiel voor KPP bedraagt € 1,47 miljoen en het risicoprofiel voor De Star bedraagt € 0,5 miljoen. Vertrouwelijke informatie over de risico's worden toegelicht in het MPG.

Open-einde regelingen

Gecertificeerde Instellingen (GI's)

Er is veel maatschappelijke en politieke aandacht voor de aanhoudende crisis binnen de jeugdbescherming. Het lukt onvoldoende om de meest kwetsbare jeugdigen te beschermen. De wachtlijsten zijn te lang, de werkdruk voor medewerkers te hoog en de benodigde jeugdhulp is onvoldoende beschikbaar. Veel ervaren mensen hebben de sector verlaten en het is moeilijk om voldoende gekwalificeerd personeel te werven.

De jeugdhulpregio Haaglanden verstrekt sinds 2020 extra middelen aan de Gecertificeerde Instellingen (GI's) om de ontstane werkdruk te verlagen, onder andere door taakdifferentiatie (juridisch en administratief) en coaches ter ondersteuning van de jeugdbeschermer. Daarnaast heeft de regio een voorrangsregeling voor zorg geïmplementeerd en wordt er gewerkt aan een efficiënt toeleidingsproces naar zorg. Met het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming beoogt het rijk de jeugdbeschermingsketen te vereenvoudigen. Hiermee moet er meer samenhang en samenwerking komen en wordt een nadrukkelijke verbinding gemaakt met hulp aan volwassenen en bestaanszekerheid. In de regio Haaglanden is gestart met het beproeven van deze nieuwe werkwijze. Het uitgangspunt blijft: zo min mogelijk jeugdbeschermingsmaatregelen door een zoveel mogelijk preventieve, gezinsgerichte en integrale aanpak van de (dreigende) onveiligheid.

Het rijk heeft op landelijk niveau onlangs een nieuw kwaliteitskader jeugdbescherming vastgesteld. Dit kwaliteitskader en de daarin beschreven prestatieomschrijving heeft geleid tot een nieuwe caseloadnorm welke 25 procent lager ligt dan de huidige norm. Hoewel het exacte bedrag nog niet is berekend voor de caseloadverlaging verwachten Rijk en VNG daarvoor jaarlijks meer dan € 100 miljoen nodig te hebben. De nu bekendgemaakte extra rijksmiddelen zijn niet genoeg voor de financiering van de voorgestelde caseload-verlaging.

Beheersmaatregelen:

De VNG heeft de inzet om het dekkingstekort te betrekken bij de financiële afwikkeling van de Hervormingsagenda. Dit houdt in dat de gemeenten bij die afwikkeling worden gecompenseerd voor de middelen die zij nu inbrengen voor de caseloadverlaging.

Toelichting:

Rijk en VNG zijn nog in gesprek over de financiering die nodig is om te komen tot een lagere caseload. De huidige situatie vraagt om een herbezinning op de financieringswijze die nog is gebaseerd op het gerealiseerde volume aan uitgevoerde maatregelen. Hiervoor is het van belang dat er duidelijkheid is over een landelijk tarief, de bekostigingsvorm, de caseloadnorm en de totale kosten als de inrichting van de jeugdbescherming wordt gebaseerd op de nieuwe normen voor de caseload.

Wmo

De Wmo is een open-einde regeling en kent daardoor geen bestedingsplafond. Hierdoor moet de gemeente ondersteuning blijven leveren aan haar inwoners, ook als het budget niet toereikend is. De verstrekkingen van voorzieningen is gebaseerd op de Wmo en de gemeentelijke verordening voor maatschappelijke ondersteuning. De invoering van een vast tarief voor de eigen bijdragen aan Wmo-voorzieningen per 1 januari 2019 heeft het risico op budgetoverschrijdingen als gevolg van het open-einde karakter van de Wmo verder vergroot doordat gebruik van Wmo-voorzieningen goedkoper en dus laagdrempeliger is geworden.

Daarnaast bestaat het risico dat de gemeente in de toekomst hogere tarieven moet betalen aan zorgaanbieders voor de uitvoering van huishoudelijke ondersteuning. Dit risico komt voort uit het feit dat er in 2018 landelijke afspraken zijn gemaakt over loonschalen voor medewerkers die werkzaam zijn in de huishoudelijke ondersteuning, terwijl de gemeente een contract heeft van voor juni 2017 en hierdoor niet verplicht is de huidige tarieven aan te passen aan deze loonschalen. De vraag is hoelang de gemeente vast wil houden aan de huidige tarieven, gezien de looptijd van de contracten voor onbepaalde tijd zijn.

Beheersmaatregelen:

De gemeentelijke consulenten bepalen aan de hand van onderzoeken of voorzieningen noodzakelijk zijn. Bij het toekennen van voorzieningen wordt vooral gekeken naar wat de inwoners nog zelf kunnen. Door dit maatwerk worden kosten beperkt. De vraag naar zorg uit de Wmo wordt verder voortdurend gemonitord en de budgetten worden periodiek bijgesteld aan de hand van actuele prognoses.
Met aanbieders van huishoudelijke ondersteuning wordt periodiek gesproken door contractmanagement, onder meer over de huidige tarieven. Door de tarieven voor huishoudelijke ondersteuning jaarlijks te indexeren, compenseert de gemeente de aanbieders voor kostenstijgingen in de bedrijfsvoering.

Toelichting:

De omvang van het risico op overschrijding van het Wmo-budget als gevolg van het open-einde karakter wordt geschat op circa 20% van het Wmo-budget. Dit risico zal blijven bestaan zolang de Wmo een open-einde regeling is. In het verleden is er vaker een tekort geweest op de Wmo-budgetten, onder andere vanwege de aanzuigende werking van het vaste tarief voor eigen bijdragen en wachtlijsten in de GGZ-zorg. Daarnaast hebben we in 2022 en 2023 diverse aanbestedingen doorlopen (of die nog lopende zijn) die financiële effecten hebben op de begroting, welke effecten niet op voorhand volledig inzichtelijk zijn. De kans op het ontstaan van tekorten op de Wmo-budgetten wordt hoog ingeschat.
De kans dat de gemeente op termijn moet compenseren voor hogere loonschalen wordt ingeschat als hoog. Daarnaast hebben enkele aanbieders, inzake de tarievendiscussie huishoudelijke ondersteuning, afgelopen jaar gevraagd om een hogere indexatie van de tarieven vanwege onder andere hogere kosten.

Jeugdhulp

Jaarlijks wordt de begroting van de jeugdzorguitgaven geactualiseerd aan de laatste trendmatige ontwikkeling. Het risico bestaat dat deze ontwikkeling van de jeugdzorguitgaven te laag is ingeschat.

Beheersmaatregelen:

Regionaal en lokaal zijn beheersmaatregelen getroffen om de groei van de jeugdzorguitgaven te reduceren. Daarnaast wordt op lokaal niveau de zorgvraag kritisch beoordeeld en vindt meer sturing op de aanbieders plaats.

Toelichting:

De jeugdzorguitgaven zijn sinds de decentralisatie in 2015 jaarlijks fors gestegen. De kostenstijging wordt veroorzaakt door een sterke stijging van de gemiddelde zorgkosten per jeugdige en in mindere mate veroorzaakt door een stijging van het aantal jeugdigen in zorg.

Het is niet te voorspellen of de groei van de jeugdzorguitgaven zal doorzetten. Groei van de jeugdzorguitgaven blijft een risico. Als de zorgvraag hoger is dan geraamd, is de gemeente wettelijk verplicht deze zorg te leveren. Er is een trend zichtbaar (lokaal en regionaal) waarin er een toename is in de complexiteit van zorg. Daarnaast is er voor bepaalde vormen van ondersteuning een wachtlijst. Deze ontwikkelingen hebben als gevolg dat er vaker aanspraak moet worden gedaan op aanbod buiten de regio, met behulp van maatwerkcontracten.
Met ingang van 2022 is het nieuwe woonplaatsbeginsel ingevoerd. Dit jaar zal duidelijk worden of de daling van de uitgaven gelijk zal zijn aan de daling van het budget dat de gemeente van het rijk voor jeugdzorg ontvangt. De maximale omvang van het risico wordt geschat op 10% van de begrote zorguitgaven: € 1.8 mln. De kans dat dit risico zich in volle omvang voordoet wordt geschat op 30%.

JeugdzorgPlus
Kinderen en jongeren groeien ‘zo thuis mogelijk’ op. Dat is de ambitie van de regio Haaglanden. Op de afbouw van gesloten jeugdhulp staat veel maatschappelijke en politieke druk. De instroom in de gesloten jeugdzorg bleek sneller af te nemen dan verwacht, waardoor de continuïteit van jeugdhulpplusinstellingen onder druk komt te staan. In Zuid-Holland zijn er twee aanbieders van gesloten jeugdhulp: Schakenbosch in Leidschendam-Voorburg en iHub met vestigingen in Rotterdam en Alphen aan den Rijn. Het landsdeel Zuid-West is in het najaar van 2022 onder interbestuurlijk toezicht geplaatst van het Ministerie VWS, gegeven de financiële situatie van beide aanbieders van gesloten jeugdhulp en het moeizame traject rondom de omvorming. Met het geactualiseerd bovenregionaal plan voor de gesloten jeugdhulp april 2023, is een belangrijke vervolgstap gezet om tot een duurzaam, financieel haalbaar toekomstscenario te komen. Dit complexe dossier vraagt om een zorgvuldige analyse van de maatschappelijke en financiële impact door de 52 betrokken gemeenten. Waar mogelijk worden financiële risico’s voor de gemeenten ingeperkt. Op basis van de continuïteitsplannen vindt in het vierde kwartaal van 2023 opnieuw een actualisatie van het Bovenregionale Plan plaats.
De zorgvorm Jeugdhulpplus is een essentieel, hoog-specialistische zorgfunctie die voorlopig behouden moet blijven, waarbij de invulling van de zorg wel verandert als gevolg van de transformatie van gesloten jeugdhulp.

Beheersmaatregelen:
Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH) voert de regie op het vervolgproces. Het SbJH werkt momenteel samen met gemeenten en Schakenbosch/IHub aan de continuïteitsplannen.

Toelichting:
Er is bij Schakenbosch en IHub sprake van acute liquiditeitsproblematiek als gevolg van een versnelde teruggang van de instroom van cliënten. De aanbieders heb[1]ben een beroep gedaan op de Jeugdautoriteit vanwege een zorgelijke financiële situatie. Op advies van de Jeugdautoriteit hebben de regio’s in het Landsdeel Zuidwest en Schakenbosch en iHub het Draaiboek ‘Continuïteit Jeugdhulp’ in werking gesteld. Schakenbosch bevindt zich in trede 4 en iHub in trede 4 voor JHP en op trede 3 voor de open jeugdhulp. Op trede 3 moet een herstelplan gemaakt worden, op trede 4 een continuïteitsplan. De continuïteitsplannen moeten een doorkijk naar de toekomst bevatten, waarbij meerdere scenario’s worden uitgewerkt.

Overige
Risico cyberaanvallen
Er is in toenemende mate een risico van cyberaanvallen die kunnen leiden tot een hack. Tussen 2019 en 2023 zijn meerdere gemeenten het slachtoffer geweest van een hackaanval, waarvan de meest bekende in het landelijk nieuws zijn gekomen (zoals: Hof van Twente, Lochem, Buren, Neder-Betuwe en Den Haag). Het dreigingsbeeld van het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) onderschrijft de toename door het verhogen van de dreiging van “mogelijk” naar “waarschijnlijk” vanwege het aanhoudend conflict in Oekraïne (en de steun van Nederland aan Oekraïne), het professioneler worden van cybercriminelen en de toenemende hoeveelheid en afhankelijkheid van software en systemen.

Beheersmaatregelen:
In 2021 en 2022 is het Uitvoeringsplan Informatiemanagement, - beveiliging en ICT uitgevoerd. Ook in 2024 en verder wordt er intensief ingezet op de monitoring en inrichting van onze systemen en personeel.

Toelichting:
De maximale omvang van het risico is gebaseerd op voorbeelden die zich hebben voorgedaan bij andere gemeenten.

Omgevingswet
De inwerkingtreding van de Omgevingswet is een belangrijk moment in het domein van de fysieke leefomgeving. Vanaf dan wordt namelijk de wet en daarmee het nieuwe stelsel in de praktijk toegepast. Gelijktijdig treedt ook de Wet kwaliteitsborging (Wkb) in.
Bij inwerkingtreding worden onvolkomenheden niet uitgesloten. Bovendien moet het beleidskader fysieke leefomgeving nog verder vormgegeven worden conform de Omgevingswet. Naast uitvoering, monitoring en doorontwikkeling, zal risicobeheersing in 2024 nodig zijn om de dienstverlening en ruimtelijke ontwikkeling op peil te houden. Onder risico's vallen onder meer:

- Te laat besluiten op aanvragen omgevingsvergunning
- Kennis over toezicht wordt niet geborgd en ondercapaciteit voor uitvoering taken Wkb
- Te laat opstellen of onvoldoende kwaliteit Omgevingsplan conform Omgevingswet
- Gegevens zijn onvolledig, onjuist en/of niet actueel waardoor onbetrouwbare advisering en dienstverlening onder de maat ontstaat
- Kwaliteit dienstverlening komt in het geding
- Informatie zit alleen in hoofden van medewerkers; kan zorgen voor overbelasting
- Verhoging van de werkdruk
- Verloop van personeel (discontinuïteit)

Beheersmaatregelen:
De organisatie monitort de impact van de invoering van de Omgevingswet en de Wkb. Het gaat om organisatorische en technische onderdelen, zoals vernieuwde werkprocessen en het DSO, en beleidsinhoudelijke ontwikkelingen, de Omgevingsvisie en Omgevingsplan, die waarschijnlijk bij inwerkingtreding effect gaan hebben. Periodiek wordt bekeken in hoeverre ontwikkelingen en effecten concreter zijn en worden financiële consequenties in een volgend P&C-product bijgesteld.

Toelichting:
Op dit moment is de verwachting dat de benodigde structurele lasten de komende jaren niet worden gedekt door structurele baten. Dit heeft mede te maken met het feit dat er meer ambtelijke capaciteit en specialistische kennis nodig is, dan nu aanwezig is. De bijdrage van het Rijk die voor de transformatiekosten van de Omgevingswet (incidenteel) en voor de Wet Kwaliteitsborging (incidenteel en structureel) wordt ontvangen, blijken tot op heden onvoldoende te zijn voor structurele dekking.

Garantiestellingen
Het financiële risico dat de gemeente loopt als een garantienemer niet aan zijn of haar betalingsverplichtingen kan voldoen en de geldverstrekker een beroep doet op de door de gemeente afgegeven garantie.

Beheersmaatregelen:
Bij de afgifte van garanties door de gemeente wordt er gekeken naar de kredietwaardigheid van de partijen. Daarnaast wordt jaarlijks bijgehouden of de garantienemer zijn leningen aflost en welk deel van de garantie dan nog open staat.

Toelichting:
Met het vaststellen van het Treasury-statuut in de Raadsvergadering in januari 2020, is besloten tot een verruiming van het gemeentelijk garantiebeleid. Een actiever garantiebeleid vergt ook een actievere sturing op de risico’s van afgegeven garanties. Tot op heden zijn er geen signalen binnengekomen dat partijen niet aan hun betalingsverplichtingen konden voldoen en is er nooit door geldverstrekkers aanspraak gemaakt op eerder afgegeven garanties. De kans dat het risico zich zal voordoen wordt om die reden als zeer laag (1% van de balanswaarde) ingeschat. De maximale omvang van alle nog openstaande bankgaranties aan instellingen en particulieren bedraagt ultimo 2022 € 10,2 miljoen.

Bodemsaneringen
Er zijn verschillende locaties binnen de gemeente waarvan bekend is dat de bodem verontreinigd is, maar waarvan nog niet duidelijk is of en zo ja wanneer de bodemverontreiniging gesaneerd moet worden. Ook speelt hierbij een rol of de kosten verhaald kunnen worden op de veroorzaker of (voormalige) eigenaar van de vervuilde locatie. Het beheer alsmede de risico's van de nazorglocatie aan de Nieuwstraat ligt sinds 2022 bij de provincie en niet meer bij de gemeente. Onverwachte zaken in de bodem, zoals begin 2022 het dumpen van drugsafval in het recreatiegebied Vlietland waarbij de bodem werd verontreinigd, komen vooralsnog maar sporadisch voor. Recent heeft de GGD, op advies van het RIVM, advies gegeven over hoe om te gaan met verhoogde gehalten aan lood in grond om gezondheidsrisico voor kleine kinderen te voorkomen.

Beheersmaatregelen:
Om eventuele risico's te beperken worden door de gemeente bodemonderzoeken uitgevoerd bij aankoop van gronden. Eventuele financiële effecten worden meegenomen in de bepaling van de grondprijs. Om risico's en onzekerheden inzake de ondergrond (bodem) te verkleinen, worden de komende jaren diverse kaarten gemaakt om voor iedereen (intern en extern) inzichtelijk te maken wat de kansen inzake de bodem zijn. Niet alleen bodemverontreiniging is van belang maar ook Warmte Koude Opslag (WKO), geothermische omstandigheden, draagkracht van de bodem, bodemdaling/verzakkingen, archeologie, enzovoort. De gemeente is bronhouder voor het correct aanleveren van geologische grondboringen, grondwatermeetnet en WKO-installaties aan Basis Registratie Ondergrond (BRO). Jaarlijks legt de gemeente via de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) verantwoording af aan het rijk.

Toelichting:
De verschillende financiële risico's over bodemsanering bedragen, na beoordeling van eerdere inschatting, € 1 miljoen.

Dividend
Jaarlijks ontvangen de aandeelhouders van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en Stedin over de gemaakte winst een dividenduitkering. De resultaten van de BNG en Stedin zijn onderhevig aan exogene factoren. Dit kan ertoe leiden dat resultaten en de daarmee samenhangende dividenduitkeringen tegenvallen.

Beheersmaatregelen:
Gedurende de Planning & Control-cyclus worden de ontwikkelingen op dit risico nauwlettend gemonitord en zal de begroting indien nodig worden bijgesteld. Daarnaast worden de raden van de betreffende gemeenten actief betrokken bij de discussie rondom investeringen in het netwerk om de energietransitie mogelijk te maken.

Toelichting:

De kans bestaat dat in enig jaar het dividend tegenvalt door tegenvallende resultaten van de betreffende onderneming. De maximale omvang van het risico van de BNG en Stedin is gelijk aan het verwachte dividend van € 1.000.000 in 2024.

Bouwleges
De inkomsten van de bouwleges worden jaarlijks geraamd op basis van de bouwaanvragen die dan bekend zijn en worden verwacht. Aanvragen worden in de praktijk regelmatig uitgesteld of gaan soms niet door. Ook worden nieuwe aanvragen ingediend waarmee geen rekening is gehouden. Dit maakt de inkomsten voor de bouwleges onvoorspelbaar, waardoor een fasering bij grote bouwaanvragen een significant effect heeft op de begroting.

Beheersmaatregelen:

Periodiek wordt een inschatting gemaakt van de te verwachten bouwaanvragen (projecten). In de tussentijdse rapportages worden mutaties naar aanleiding van deze analyses verwerkt.

Toelichting:

De maximale omvang van het risico is gebaseerd op basis van het begrootte bedrag aan inkomsten in 2024. Bouwaanvragen kunnen mogelijk uitgesteld worden of niet doorgaan. Vooraf is dit lastig planbaar. De maximale omvang van het risico in 2024 wordt op € 1.000.000 geschat.

Btw-sportvrijstelling

Volgens de beschikbare informatie komt de SPUK regeling per 2024 te vervallen. Het bij het Rijk voor de gemeenten beschikbare geld blijft gehandhaafd, echter is het is nog niet bekend hoe de toekomstige verdeling over de gemeenten zal zijn. De regeling wordt in ieder geval anders dan via de SPUK-regeling. Op dit moment dekt het beschikbare plafond het totaal van de aanvragen niet. Er is dus een risico op de hoogte van het uit te keren bedrag.

Beheersmaatregelen:

Het betreft hier een landelijke regeling waarop de gemeente weinig tot geen invloed heeft. Fluctuaties worden gemonitord tijdens de periodieke budgetoverleggen en bijgesteld in de P&C-producten.

Toelichting:

Zoals verwacht dekt het beschikbare plafond het totaal van de aanvragen niet. Voor het bedrag van de maximale omvang is rekening gehouden met een vergelijkbaar uitkeringspercentage voor de regeling SPUK Sport als in 2022. De regeling SPUK Sport loopt tot en met 2023. Over de vervanging van de SPUK Sport regeling is nog geen definitief besluit genomen. De middelen zullen echter op een nog nader te bepalen manier bij de gemeenten terechtkomen. Zodra hier meer over bekend is, zullen de gemeenten worden geïnformeerd.

Rente

Het renterisico betreft het risico dat de gemeente loopt bij onvoorzien hoge rentestijgingen bij (nieuw) aan te trekken geldleningen.

Beheersmaatregelen:

Op de schatkistrekening staan de overtollige liquide middelen gestald. Bij het aantrekken van toekomstige leningen wordt meer gebruik gemaakt van lineaire leningen. Bij lineaire leningen worden aflossingen namelijk meer gespreid over de tijd en neemt ook het renterisico bij herfinanciering af.

Toelichting:

Het is de verwachting dat er in 2024 een beperkt aantal nieuwe langdurige geldleningen wordt aangetrokken. Ten tijde van het samenstellen van de begroting 2024 waren de rentetarieven op de kapitaalmarkt stijgende. Indien de huidige leningenportefeuille geherfinancierd moet worden tegen een rente die 1% hoger uitvalt, dan is het effect circa € 650.000. De kans dat de marktrente op korte termijn verder fors zal stijgen is onwaarschijnlijk, maar ook, gezien de omstandigheden, lastig in te schatten.

Stikstofproblematiek

Het Programma Aanpak Stikstof (PAS) vormde de basis om toestemming te verlenen voor bouwplannen en andere ruimtelijke ontwikkelingen die zorgen voor het neerslaan van stikstof in beschermde natuurgebieden. Het PAS bood op voorhand ruimte voor nieuwe ontwikkelingen door vooruit te lopen op de verwachte positieve effecten van toekomstige maatregelen, die de nadelige gevolgen van het neerslaan van stikstof in natuurgebieden zouden moeten verminderen. De Raad van State heeft dit programma echter geblokkeerd. Het PAS als basis voor het verlenen van

toestemming voor stikstofdepositie veroorzakende activiteiten, is daarmee weggevallen.

Beheersmaatregelen:

Gedurende de P&C-cyclus worden de ontwikkelingen op dit risico nauwlettend gemonitord en worden zo nodig maatregelen genomen om het risico te beperken of zo veel als mogelijk uit te sluiten.

Toelichting:

Eind 2019 heeft het Rijk naar aanleiding van de PAS-uitspraak aangepaste stikstofregels en de bijbehorende AERIUS-rekentool beschikbaar gesteld. Met deze rekentool wordt de stikstofdepositie als gevolg van bouw- en overige plannen op beschermde natuurgebieden doorgerekend. De nieuwe regels houden in dat bouwprojecten die (in de bouw- en gebruiksfase) geen stikstofdepositie op daarvoor gevoelige Natura 2000-gebieden veroorzaken boven de drempelwaarde geen natuurvergunning nodig hebben. Per 1 juli 2021 gold een tijdelijke vrijstelling voor het meerekenen van de bouwfase. In de stikstofberekening hoefde daardoor alleen de gebruiksfase te worden berekend. Inmiddels heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak gedaan in de zogenoemde 'Porthos-zaak' (zie: Uitspraak 202107079/1/R4 – Raad van State). Zoals al werd verwacht is met deze uitspraak de tijdelijke bouwvrijstelling gesneuveld en moet nu naast de gebruiksfase ook de bouwfase weer worden meegerekend. De AERIUS-rekentool is naar aanleiding van deze uitspraak en enkele andere ontwikkelingen opnieuw geactualiseerd. De laatste versie van AERIUS is beschikbaar sinds 26 januari 2023. De jurisprudentie met betrekking tot stikstofdepositie blijft dus ook nu nog in beweging, waarbij de trend lijkt dat de ruimte voor nieuwe ontwikkelingen verder wordt ingeperkt totdat een meer structurele oplossing voor het beperken van de stikstofdepositie op beschermde natuurgebieden tot stand komt. Zolang die structurele oplossing op zich laat wachten blijft de onzekerheid over de gevolgen van de stikstofcrisis voor de bouwproductie voortduren.

Sinds de PAS-uitspraak van de Raad van State in 2019 zijn alle in Leidschendam-Voorburg concreet lopende bouwplannen en andere ruimtelijke ontwikkelingen steeds met de actuele AERIUS-versies doorgerekend. In geen enkel geval - tot nu toe -, ook niet na de aanscherping van de rekenmethodiek en nauwkeuriger herberekening, leidde een plan tot overschrijding van de drempelwaarde, waardoor het plan niet kon doorgaan of ingrijpend moest worden aangepast.

Met name voor relatief omvangrijke projecten (zoals bijvoorbeeld De Star of Overgoo) blijft het dringende advies tijdig een AERIUS-berekening van de gebruik- én bouwfase te laten uitvoeren en de mogelijkheden voor emissiereductie in zowel de bouw- als de gebruiksfase te verkennen. Alleen zo kunnen de mogelijke risico's actief en tijdig gemonitord worden en kan waar nodig worden bijgestuurd.

De maximale omvang van dit risico is moeilijk te kwantificeren. Daarnaast is de kans klein dat dit risico zich voordoet.

Stijgende bouwkosten
Bouwondernemers hebben last van prijsstijgingen. Vooral de materiaalprijzen, loonkosten en transportprijzen zijn gestegen. Leveringsproblemen en het tekort aan arbeidskrachten vertaalden zich in maart 2023 in een productieverlies.
Diverse bronnen (banken, Cobouw, Centraal planbureau) noemen een aantal essentiële factoren die van invloed zijn op prijsstijgingen. De verwachting is dat de economie in 2023 en 2024 een lager groeitempo zal hebben dan de afgelopen periode liet zien. Personeelstekorten temperen deze groei. De vraag naar goederen en diensten blijft redelijk op peil. We hebben te maken met een stijgende rente. De grootste prijsstijgingen zijn inmiddels achter de rug, maar de inflatie blijft relatief hoog.
Nu het kabinet is gevallen kan dat consequenties op de economie hebben die nog niet concreet te overzien zijn. Te denken valt daarbij aan het beleid op gebied van stikstof, woningmarkt, koopkrachtmaatregelen en arbeidsmarkt.
De nieuwe kabinetsformatie, stijgende rente, aanhoudende personeelstekorten en afgesloten CAO-loonstijgingen zullen invloed uitoefenen op de economische groei en daarmee mogelijk ook de hoogte van de prijsstijgingen.
Bedrijven kunnen hun prijzen nog verder verhogen om dat de kostenstijging niet in alle bedrijfstakken al volledig is doorberekend.
Hogere prijsstijgingen dan voorzien betekent extra druk op het begrotingssaldo. Hierdoor ontstaat het risico dat bepaalde ambities en beleidsdoelstellingen niet, later of moeizaam gerealiseerd kunnen worden.

Beheersmaatregelen:
In de begroting is rekening gehouden met beheersmaatregelen:
- Op regelmatige basis worden de aanbestedingen geëvalueerd.
- Aan de hand hiervan worden significante afwijkingen op het prijspeil gesignaleerd en waar mogelijk wordt dit aangepast in de ramingen en verwerkt In de jaarlijkse actualisatie van het investeringsplan.

Toelichting:
Het Investeringsplan 2023-2027 is op 5 juli 2023 door de raad vastgesteld. Daarbij is rekening gehouden met de meest recente cijfers over de prijsstijgingen en de verwachtingen voor 2024. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten zijn in deze begroting verwerkt.

Overigens zijn de prijsstijgingen die nu aan de orde zijn in een breder perspectief te plaatsen. Het gaat niet meer alleen om prijsstijging van bouwkosten, maar ook om algemene prijsstijgingen. Via de Algemene Uitkering wordt compensatie ontvangen. Daarom wordt de prijsstijging van bouwkosten meegenomen binnen de risicoanalyse van de algemene prijsstijgingen. Voor nadere informatie wordt verwezen naar het risico gemeentefonds – Uitkeringen gemeentefonds; Onvoldoende prijscompensatie voor loon- en prijsstijging.

Ontwikkelingen in de arbeidsmarkt
De arbeidsmarkt is gespannen. Dat betekent dat het steeds moeilijker wordt om goed gekwalificeerd personeel te vinden en dat de arbeidsmarkt in toenemende mate ook aan gemeentelijk personeel trekt. Daarnaast ontstaat er een steeds hogere uitstroom door vergrijzing. Dit zorgt voor een hogere werkdruk bij personeel, verlies aan kennis en lagere flexibiliteit. Daarnaast kan dit leiden tot vertragingen in projecten of productie. Naar verwachting stijgen de kosten van werving de komende tijd, net als de doorlooptijd van wervingsacties.

Beheersmaatregelen:
Extra inspanningen zijn ingezet om het imago van Leidschendam-Voorburg als werkgever te verbeteren en meer geschikte sollicitanten te motiveren om bij Leidschendam-Voorburg te solliciteren, door onder andere een recruiter. Extra aandacht gaat ook uit naar het beter intern managen van talent en bieden van ontwikkelkansen aan medewerkers om hen langer te behouden.

Dit vergt mogelijk ook extra tijd en geld.

Toelichting:
Het aantrekken en behouden van geschikte kandidaten kan zorgen voor hogere incidentele kosten of voor hogere inhuurkosten.

Kengetallen

De financiële kengetallen zijn als volgt.

Kengetal	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	36,2%	33,8%	43,9%	55,7%	70,5%
Netto schuldquote (gecorrigeerd voor verstrekte leningen)	28,1%	26,5%	36,4%	48,3%	62,1%
Solvabiliteitsratio	62,1%	61,0%	56,4%	49,9%	46,2%
Structurele exploitatieruimte	17,6%	8,6%	3,2%	0,7%	0,0%
Grondexploitatie	3,0%	0,8%	0,9%	2,7%	-1,6%
Belastingcapaciteit	96,9%	100,1%	100,1%	100,1%	100,1%

1. *Netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen*
   De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Omdat bij verstrekte leningen er onzekerheid kan bestaan over de terugbetaling wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden berekend. Des te lager deze schuldquote is des te meer eigen middelen de gemeente ter beschikking heeft.

2. *De solvabiliteitsratio*
   De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves en het begrotingssaldo. Des te hoger deze ratio is des te meer middelen de gemeente ter beschikking heeft om aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

3. *Structurele exploitatieruimte*
   Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht in de exploitatie wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Dit kengetal wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten, uitgedrukt in een percentage. Bij een waarde hoger dan 0 is er structurele exploitatieruimte.

4. *Grondexploitatie*
   Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

5. *Belastingcapaciteit*
   De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De definitie van het kengetal belastingcapaciteit is:

woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in de gemeente. Een waarde lager dan 100 geeft aan dat er nog ruimte is om de belastingen te verhogen.

Beoordeling onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De uitkomsten van de kengetallen geven aan dat de financiële positie van de gemeente goed is. De gemeente is goed in staat om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De rente en aflossingen zijn gedekt in de begroting. De belastingcapaciteit kan zo nodig voor dekking zorgen van extra lasten die voortvloeien uit eventuele tegenvallers.

In de nota van wijziging worden mogelijk keuzes gemaakt die effect hebben op de kengetallen.

Onderhoud Kapitaalgoederen

Algemeen

De paragraaf bevat het beleid ten aanzien van het planmatig onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Aan de orde komen het integraal beheerkwaliteitsplan (Bkp) met de onderliggende plannen, het gemeentelijk gebouwenbestand en de sportaccommodaties. Ook zijn er tabellen met de kerncijfers, de beheerplannen die reeds zijn vastgesteld of die in 2023/2024 worden vastgesteld en een overzicht van de in de begroting 2024 en meerjarenraming 2025-2027 geraamde onderhoudskosten van de kapitaalgoederen opgenomen.

Wegen

Kaders/doelen

Het beleidskader voor het beheer van wegen wordt gevormd door het beleidsplan wegen. Deze wordt in 2023 geactualiseerd en geldt vanaf 2024 voor een periode van 4 jaar.
Om de twee jaar wordt het gehele areaal geïnspecteerd volgens de vastgestelde normen van het CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek, Publicatie 147 - Systematiek Wegbeheer). Met de uitkomst van deze inspecties wordt het onderhoudsprogramma wegen geactualiseerd.

Kwaliteit

De kwaliteit van de wegen wordt vastgesteld volgens de normen van het CROW, maar voldoet ook aan de eisen gesteld in het beheerkwaliteitsplan. De kwaliteit van het onderhoud van de wegen is voor de winkelcentra op A-niveau, voor de woonwijken op B-niveau en voor het buitengebied op C-niveau.

Beheer

Groot onderhoud wordt afgestemd met andere disciplines zoals riolering en groen.
In 2024 wordt onder andere groot onderhoud op de onderstaande locaties (gedeeltelijk of in zijn geheel), uitgevoerd. Eén en ander onder voorbehoud in verband met de nieuwe inspectieresultaten en het geactualiseerde onderhoudsprogramma wat in het najaar van 2023 bekend is.

<u>Asfaltonderhoud</u> – Sportparkweg, Grashof, Prinsenhof, Schadeken, Viaduct Prinses Mariannelaan, Rotonde de Tol.

<u>Onderhoud elementenverharding</u> – Dokter Huijserstraat, Zeeheldenbuurt, Burgemeester Caan van Necklaan, Sijtwende, Goeverneurkade, Koningin Wilhelminalaan (Voorburg), Parkweg, Laan van Rustenburg, Prins Albertlaan, Laan van Nieuw Oosteinde, Voorburg-Midden, Oosteinde, Watertorenlaan, Hoekenburglaan, Park Leeuwenbergh.

Riolering en Water

Kaders en doelen

In het Water- en Rioleringsplan (WRP) 2022-2027 is het beleid, de doelstellingen, het beleidskader en het uitvoeringsprogramma opgenomen voor het riool- en waterbeheer. De werkzaamheden zijn gericht op beleidsontwikkeling, beleidsrealisatie, financiering en beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, putten, kolken, goten, infiltratievoorzieningen, watergangen en duikers voor zover in beheer bij de gemeente, drainageleidingen en riool-, doorspoel- polder-, tunnel- en rioolgemalen en het drukrioolsysteem.

Kwaliteit

De kwaliteit wordt gemonitord aan de hand van de volgende 5 kernprestatie-indicatoren uit het WRP.
1. Tevreden gebruikers
2. Realisatie volgens plan
3. Toestand van de infrastructuur is op orde
4. Toelaatbaar omgevingseffect

5. Goed gebruik van de watersystemen
Het streven is dat alle indicatoren op groen staan.

Beheer riolering
De jaarlijkse werkzaamheden en projecten die in 2024 worden uitgevoerd of gestart worden qua uitvoering, zijn:

- Reinigen en inspecteren van circa 25 km lengte aan riolering en drainage
- Het renoveren van 4 gemalen
- In 3 jaar renoveren van de mechanisch-elektrische installatie van de meeste drukrioleringspompputten rondom Stompwijk
- Reinigen circa 22.000 kolken en goten
- Bui van de eeuw: afkoppelen bij kansrijke integrale projecten, zoals herstraten
- Bui van de Eeuw: afkoppelen van de voorzijde van woningen in de rioolvervangingsprojecten uit de periode 2015-2019 en dakoppervlak bij bedrijventerrein De Star
- Bui van de eeuw: verwijderen en vergroenen van verhardingen in de openbare ruimte (extra steenbreek)
- Versterken van de communicatie over duurzaam waterbeheer in de stad en op eigen perceel.

In integrale projecten volgens het UitvoeringsPlan Rioolvervanging (UPR) wordt een klimaat-robuust stelsel aangelegd van goten, riolen, wadi's en drainage, oppervlaktewater en waterbergingsvoorzieningen. Regenpijpen aan de straatzijde van particuliere daken worden afgekoppeld van de afvalwaterriolering. In het straatprofiel wordt rekening gehouden met een ruimte-reservering voor de energietransitie. Bovengronds wordt waar mogelijk vergroend en een klimaat-adaptieve biodiverse inrichting gerealiseerd. De uitvoering is vertraagd door veel personeelsverloop bij de projectleiders.
Onderstaande projecten gaan in 2024 in uitvoering:

- Prinsenhof-laag (uitvoering 1e helft 2024-2025)
- Ridder Snouckaertlaan (1e helft 2024-2025)
- Prins Bernardlaan (Voorburg) /Zuidzijde / De Vliegerlaan (1e helft 2024 - eind 2024)
- Marcellus Emantslaan (2e helft 2024-2025), planning afhankelijk van de gebiedsvisie.

De UPR-projecten zijn opgenomen in het projectenboek.

Beheer water
In het zomerhalfjaar wordt in diverse parken kroos geruimd om de belevingswaarde van het water goed te houden. Jaarlijks worden in het najaar de watergangen geschoond om overdadige plantengroei te verwijderen en worden enkele beschoeiingen vervangen. De baggerinspanning verschilt per jaar en een meerjarenraming is opgenomen in het WRP. De baggerplanning in het winterseizoen 2023-2024 zal om praktische redenen worden verdeeld over de twee kalenderjaren en dit kan leiden tot afwijkingen van de begroting. Hierbij worden ook bijbehorende duikers gereinigd. Bij het baggerwerk wordt gewerkt volgens ecologische protocollen.

Groen

Kaders en doelen
De beleidskaders voor het groen wordt gevormd door het groenstructuurplan, het beeldkwaliteitsplan, de bomennota en de diverse wijkgroenbeheerplannen. Conform de wijkatlas hebben we 13 wijken in de gemeente. Voor 12 wijken is reeds een wijkgroenbeheerplan opgesteld. Voor de wijk Prinsenhof-hoog wordt deze in 2024 opgesteld. Prinsenhof-laag is in 2023 meegenomen in het project van de rioolvervanging.

Kwaliteit
De kwaliteit van het onderhoud van het groen is voor de winkelcentra op A-niveau, voor de woonwijken op B-niveau en voor het buitengebied op C-niveau.

Beheer
Naast het dagelijks onderhouden zoals snoeien en maaien, staan vanuit de wijkgroenbeheerplannen voor 2024 de volgende groenrenovaties gepland:

- De Heuvel; Caan van Necklaan, opdruk boomwortels
- De Heuvel; gevelbeplanting Duyvendijklaan tegelstrook en nieuwe beplanting
- De Heuvel; gevelbeplanting Velthuysenlaan deel 1 tegelstrook en nieuwe beplanting
- De Heuvel; gevelbeplanting Velthuysenlaan deel 2 tegelstrook en nieuwe beplanting
- De Heuvel woonhof meer biodivers inrichting nav bewonersinitiatief
- Caan van Necklaan heester, gazon en haagvervanging
- Burgemeester Banninglaan doorsteken door haag en plantvakvervanging
- Burgemeester Banning laan gazon renovatie
- De Heuvel Woonhof west gazonrenovatie
- De Heuvel Woonhof zuid plantvakren. Nieuw plantvak en gazonrenovatie
- De Heuvel, burg. Sweenslaan opknappen bloembakken
- Amstelwijk ontharden pleintje
- Amstelwijk verleggen trottoir
- Amstelwijk vervanging heesters bij Veurs Lyceum
- De Heuvel ontharding
- Essesteijn heestervakken Weidebuurt
- Essesteijn heestervakken tuinenbuurt
- Bovenveen locatie 6 BinnenhofVan Slingelandstraat
- Stompwijk; diverse beheermaatregelen
- Park Vreugd en rust diverse plantvakrenovaties

Met ingang van 2024 is het beheer van het nieuwbouwproject De Coulissen overgegaan naar de gemeente. Het betreft hier 1.654 m2 vast planten, 10.680 m2 bloemrijk grasland, 106 knotbomen en 135 overige bomen.

Gebouwen

Kaders en doelen
Het kapitaalgoed gebouwen onderhouden we op grond van de geldende wettelijke verplichtingen en het vastgestelde beleid.

De MJOP (MeerJarigOnderhouds Prognose) moet 5 jaarlijks worden geactualiseerd. De controle/actualisatie van de MJOP gebeurt in 2 delen. Het ene deel bevat de installaties (controle wordt in 2023 uitgevoerd) van het vastgoed en het andere deel het bouwkundig onderhoud (uitvoering afgerond in 2021) van het vastgoed.

Kwaliteit
De kwaliteit voor het (onderhoud) vastgoed wordt vastgesteld door conditiemetingen. De conditiemetingen van de gemeentelijke gebouwen zijn gebaseerd op het in Nederland algemeen erkende normenstelsel de NEN 2767. De meting van de staat van onderhoud conform de NEN 2767 kent een scoreverloop van 1 (zeer goed [splinternieuw]) tot 6 (zeer slecht [krot]).
Een conditiescore van 3 is – naar de maatstaf van de meeste vastgoedportefeuillehouders en gebruikers – voldoende.

Het onderhoudsbeleid voor de gemeentelijk panden is als volgt ingericht:
- Voor de gebouwen voor de huisvesting van de eigen organisatie met een publieke functie en schoolgebouwen wordt conditie 2 aangehouden. Dit houdt in een goede onderhoudstoestand afhankelijk van de ouderdom van het gebouw.

- Voor de verhuurde panden en de sportgebouwen wordt conditie 2-3 aangehouden. Dat houdt in een goede tot redelijke onderhoudstoestand afhankelijk van de ouderdom van het gebouw.

Beheer
Het onderhoud zal worden uitgevoerd volgens het Meer Jaren Onderhouds Prognose.

Sportparken
Kaders en doelen
De Gemeente draagt zorg voor goed bespeelbare en gebruiksvriendelijke buitensportaccommodaties. Om dit uit te kunnen voeren is het Beheerplan sportparken Gemeente Leidschendam-Voorburg opgesteld. Het beheerplan Sportparken wordt in 2023 geactualiseerd waarna het college het beheerplan 2024-2028 vaststelt.
Het beheerplan bestaat uit het Dagelijks Onderhoud Plan (DOP) en het Meerjaren Investerings Prognose (MIP).
Het beheerplan is ook de financiële onderbouwing voor de begroting.

Kwaliteit
Op het gebied van sportparken en de bijhorende inrichtingselementen worden de volgende kwaliteitsniveaus onderscheiden in goed, voldoende, matig, onvoldoende en slecht. De gemeente hanteert als streefwaarde voor de te leveren kwaliteit op de sportparken minimaal een voldoende.

Beheer
Het onderhoud zal worden uitgevoerd volgens het (nog vast te stellen) Beheerplan sportparken Gemeente Leidschendam-Voorburg 2024-2028.

Tabel: Kerncijfers

Soort	Eenheid	Hoeveelheid
Wegen elementverharding	100 m2	22.672
Wegen asfaltverharding	100 m2	6.879
Civiele kunstwerken	stuks	281
Watergangen	100 m2	27.800
Riool gemengd stelsel	km	160
Riool gescheiden stelsel afvalwater	km	54
Riool gescheiden stelsel hemelwater	km	90
Rioolgemalen	stuks	61
Drukrioleringsgemalen	stuks	278
Bomen	stuks	38.000
Gras	100 m2	16.500
Beplanting	100 m2	10.250
Speellocaties	stuks	172
Speelelementen	stuks	1049
Valondergronden speellocaties	100 m2	299
Lichtmasten	stuks	12.328

Soort	Eenheid	Hoeveelheid
Verkeersregelinstallaties	stuks	47
Verkeersmeubilair	stuks	27.347
Fietsparkeervoorzieningen	stuks	8.150
Gemeentelijke gebouwen	stuks	82

Tabel: Financieel overzicht

Onderhoudsbudgetten	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
0.3 Beheer overige gebouw en gronden	218	217	220	220	220	220
Totaal Bestuur en Ondersteuning	**218**	**217**	**220**	**220**	**220**	**220**
2.1 Verkeer en vervoer	3.436	3.908	3.333	3.223	3.223	3.223
2.2 Parkeren (parkeergarages)	50	46	47	47	47	47
Totaal Verkeer en Vervoer	**3.486**	**3.954**	**3.380**	**3.270**	**3.270**	**3.270**
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	8	8	8	8	8
Totaal Economie	**0**	**8**	**8**	**8**	**8**	**8**
4.2 Onderwijshuisvesting	3	6	6	6	6	6
Totaal Onderwijs	**3**	**6**	**6**	**6**	**6**	**6**
5.2 Sportaccommodaties	663	1.198	1.314	1.314	1.314	1.314
5.3 Cultuurpres.,productie&participatie (gebouwen)	31	53	54	54	54	54
5.4 Musea (gebouwen)	40	35	35	35	35	35
5.6 Media (gebouwen)	17	68	19	19	19	19
5.7 Openbaar groen	3.311	3.695	3.350	3.350	3.350	3.350
Totaal Sport, cultuur en recreatie	**4.062**	**5.049**	**4.772**	**4.772**	**4.772**	**4.772**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie (gebouwen)	248	223	226	226	226	226
Totaal Sociaal domein	**248**	**223**	**226**	**226**	**226**	**226**
7.2 Rioleringen	1.049	1.507	1.507	1.522	1.512	1.512
7.5 Begraafplaatsen	255	204	217	217	217	217
Totaal Volksgezondheid en milieu	**1.304**	**1.711**	**1.724**	**1.739**	**1.729**	**1.729**
0.4 Overhead (ambtelijke huisvesting)	906	786	817	817	817	817
Totaal Overhead	**906**	**786**	**817**	**817**	**817**	**817**
Totaal programma's	**10.226**	**11.954**	**11.153**	**11.058**	**11.048**	**11.048**

Bedragen x € 1.000

Tabel: Beheerplannen

Beheerplannen	Bestuurlijk vastgesteld d.d.	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Opmerking
Beheerkwaliteitsplan (Bkp)	2017	2017 - 2022	Ja	Vaststelling in 2024

Beheerplannen	Bestuurlijk vastgesteld d.d.	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Opmerking
Wegen	2019	2019 - 2023	Ja	Vaststelling in 2023
Beschoeiingen, duikers en kunstwerken		2023 - 2027		Vaststelling in 2023
Watergangen & Riolering (WRP)	2021	2022 - 2027	Ja	
Wijkgroenbeheerplan ‘t Lien/De Rietvink	2013	2014 - 2023	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Leidschendam-Zuid/Zeeheldenwijk	2015	2015 - 2024	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Voorburg West en Park Leeuwenberg	2015	2016 - 2025	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Voorburg Oud en Midden	2016	2017 - 2026	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Bovenveen	2017	2018 - 2027	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Voorburg Noord	2018	2019 - 2028	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Damsigt	2019	2020 - 2030	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Essenstein	2021	2021 - 2030	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Stompwijk	2021	2021 - 2031	Ja	
Wijkgroenbeheerplan De Heuvel/Amstelwijk	2023	2023 - 2031	Ja	
Wijkgroenbeheerplan Veursehout/De Zijde/Duivenvoorde		2024 - 2033		Vaststelling in 2023
Wijkgroenbeheerplan Prinsenhof			Ja	*)
Speelvoorzieningen	2016	2016 - 2025	Ja	
Openbare verlichting	2021	2021 - 2025	Ja	
Verkeersregelinstallaties	2016	2016 - 2025	Ja	
Verkeersvoorzieningen	2018	2018 - 2022	Ja	
Gebouwen	2018	2018 - 2022	Ja	Technische installaties update in 2023. Bouwkundige update 2021

*) Het voornaamste doel van de wijkgroenbeheerplannen is het onderzoeken waar de kwaliteit van het groen niet meer aan onze beleids- en beheereisen of aan de wensen van de bewoners voldoet. Bij het project UitvoeringsPlan Riolering (UPR) Prinsenhof-Laag zijn deze eisen en wensen al in beeld gebracht. Daarnaast is tijdens het project Revitalisering Prinsenhof-Hoog in de periode van 2004 t/m 2012 de gehele wijk opnieuw ingericht, waarbij rekening is gehouden met de gemeentelijke beleids- en beheereisen en met de wensen van de bewoners toentertijd.
Daarom wordt voorgesteld om, in 2024, geen wijkgroenbeheerplan Prinsenhof op te stellen en de uitvoering op basis van de eerdere plannen voort te zetten.

Financiering

Algemeen

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan het financieringsbeleid en de uitvoering ervan in 2023. De Wet financiering decentrale overheden (wet Fido) is de basis voor de financiering en de treasurytaken. In het Treasurystatuut gemeente Leidschendam-Voorburg 2020 zijn nadere regels voor de financieringsfunctie opgenomen. Als leidraad hiervoor is gebruik gemaakt van de Handreiking Treasury van het ministerie van BZK.

In deze paragraaf wordt ingegaan op:
1. Treasurybeleid
2. Risico-inventarisatie en -kwantificering
3. Financieringspositie
4. Rentelasten en toegerekende rente
5. Opnemen van kortlopende geldleningen
6. Uitzetten van overtollige geldmiddelen.

Treasurybeleid

Het gemeentelijk treasurybeleid is gebaseerd op de wet Fido en het Treasurystatuut Gemeente Leidschendam-Voorburg 2020. De hoofdlijnen zijn:

a. De gemeente gaat leningen aan, zet middelen uit en verleent garanties uitsluitend ten behoeve van uitoefening van de publieke taak.
b. De treasuryfunctie draagt zorg voor duurzame en voordelige toegang tot de financiële vermogensmarkten, het beperken van renterisico's en levert adequate informatie over onze liquiditeits- en financieringspositie.
c. De treasuryfunctie zorgt ook voor het optimaliseren van renteresultaten binnen de kaders van de wet Fido en het Treasurystatuut.
d. Er wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van interne financieringsmiddelen om het aantrekken van leningen te beperken.
e. De gemeente verstrekt alleen garanties of leningen aan derden als voldaan wordt aan de voorwaarden zoals deze gesteld zijn in de voorwaarden en regels garanties en leningen (bijlage bij het Treasurystatuut.
f. Overtollige geldmiddelen worden uitgezet bij het Rijk (schatkistbankieren).

Het liquiditeitenbeheer van de gemeente (beheer van betalingen en ontvangsten) is gebaseerd op een prognose voor een periode van twaalf maanden. Met het dagelijks monitoren van de liquiditeitspositie en informatie uit de organisatie wordt de liquiditeitsprognose regelmatig geactualiseerd.

De Treasurycommissie komt een aantal keer per jaar bij elkaar om onder andere de uitgevoerde financieringstransacties te evalueren en in het geval dat nieuwe langdurige geldleningen worden aangetrokken. Daarnaast bespreekt de commissie de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van financiering (rente en omvang) voor de gemeente. De commissie bestaat uit de wethouder financiën, de treasurer en concerncontroller.

Risico-inventarisatie en -kwantificering

De risico's voor de gemeente zijn:
1. Renterisico op de vlottende schuld;
2. Renterisico op de vaste schuld;
3. Kredietrisico verstrekte geldleningen.

Ad. 1. Renterisico op de vlottende schuld

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet FIDO opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat de gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kortgeld (looptijd ‹ 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. De gemiddelde korte schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet aan het einde van drie achtereenvolgende kwartalen niet overschrijden. Aan het einde van het derde kwartaal moet in zo'n geval de korte schuld omgezet worden in een vaste schuld.

Voor het jaar 2023 bedraagt de kasgeldlimiet afgerond € 25 miljoen. Dit is de bovengrens van de toegestane omvang van de kortlopende schuld. Op basis van de verwachte marktrente wordt bij het aantrekken van een geldlening nu rente vergoed, terwijl het gebruikelijk is dat er dan rente wordt betaald. Leningen kunnen uitsluitend worden aangetrokken als onze financieringsbehoefte dat noodzakelijk maakt. Het is op grond van de Wet FIDO niet toegestaan om geld te lenen met als enig doel het maken van (rente) winst.

Verwacht wordt dat pas in het laatste kwartaal van 2023 kasgeldleningen zullen worden aangetrokken. In onderstaande tabel wordt de meerjarenontwikkeling van de kasgeldlimiet weergegeven.

Kasgeldlimiet	2023	2024
Begrotingstotaal	264	294
Vastgesteld percentage berekening kasgeldlimiet	8,50%	8,50%
Kasgeldlimiet	**22,4**	**25,0**

Bedragen x € 1.000

De beleidslijn is om bij behoefte aan extra liquiditeiten bedragen tot de kasgeldlimiet te financieren met kort geld. Dit gebeurt omdat financiering met kortlopende geldleningen meestal goedkoper is dan met langlopende geldleningen. Op lange termijn is het renterisico op kortlopende geldleningen echter groter omdat de rente snel kan wijzigen. De rente op langlopende geldleningen wordt voor een vooraf bepaalde periode vastgezet, waardoor de gemeente voor een langere periode rekening kan houden met stabiele financieringslasten. Omdat de rentes op de geld en kapitaalmarkt zich op dit moment lastig laten voorspellen kan er van de beleidslijn worden afgeweken.

Ad. 2. Renterisico op de vaste schuld

Voor de financieringspositie is de renterisiconorm van belang. Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld. De norm geeft aan over welk maximaal bedrag per jaar renterisico gelopen mag worden. Dit betreft onder andere leningen waarvan de rente herzien gaat worden maar ook de herfinanciering van aflossingen. Door spreiding in de tijd van aflossingen en herzieningen wordt het renterisico verkleind. De renterisiconorm wordt berekend met een wettelijk vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Dit percentage is bepaald op 20% en betekent voor onze gemeente een renterisiconorm van afgerond € 59 miljoen.

Renterisico	2024	2025	2026	2027
1. Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
2. Aflossingen *)	4.942	4.955	5.048	5.103
3. Renterisico (1+2)	4.942	4.955	5.048	5.103
4. Renterisiconorm	58.863	58.863	58.863	58.863
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	53.921	53.908	53.815	53.760

Renterisico	2024	2025	2026	2027
5b. Overschrijding renterisiconorm (3>4)	0	0	0	0
Berekening renterisiconorm				
4a. Begrotingstotaal van 2023	294.314			
4b. Percentage ministeriële regeling	20%			
Renterisiconorm (4a x 4b)	58.863			

Bedragen x € 1.000

*) In deze tabel is niet opgenomen de renteloze financiering van de grondexploitatie Leidschendam-Centrum.

Toelichting op de tabel:
De renteherzieningen op de vaste schuld staat in alle jaren geraamd op 0. Dit komt doordat de huidige opgenomen leningen de geldgevers geen mogelijkheid bieden tot tussentijdse renteaanpassingen. Het beleid is dat de gemeente alleen leningen afsluit met een vast rentepercentage dat tijdens de looptijd van de lening niet kan worden herzien.

De aflossingen genoemd in de tabel zijn de aflossingen zoals opgenomen in het aflossingsschema van de langlopende geldleningen van de huidige leningenportefeuille. Niet opgenomen is de aflossing op de renteloze financiering van de grondexploitatie Leidschendam-Centrum. Hier loopt de gemeente geen renterisico.

Uit de tabel blijkt dat de gemeente een beperkt renterisico loopt in het kader van de langlopende financiering en ruim binnen de wettelijke risiconorm blijft.

Ad. 3. Kredietrisico verstrekte geldleningen
Het kredietrisico op verstrekte geldleningen wordt omschreven als de mogelijkheid van een waardedaling van de vorderingspositie ten gevolge van het niet (tijdig) kunnen nakomen van de verplichtingen door de tegenpartij. In onderstaande tabel is een overzicht per risicogroep opgenomen.

Risicogroep	Hypothecaire zekerheid	1-1-2024	31-12-2024
1. Hypotheken aan personeel	ja	11	11
2. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland	gedeeltelijk	540	540
Totaal			

Bedragen x € 1.000

Toelichting
1. De gemeente verstrekt geen nieuwe hypotheken meer aan personeel.

2. Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN) zet op voordracht van de gemeente geldleningen uit in de sector volkshuisvesting. De gemeente heeft de opbrengst uit de verkoop aandelen Bouwfonds gebruikt voor de storting in het fonds als een geldlening. Een gedeelte van het gestorte bedrag is door SVN vastgelegd in verstrekte geldleningen aan derden tot een bedrag van circa € 0,54 miljoen. Er is een klein risico dat de verstrekte geldleningen niet worden terugbetaald. Daarnaast is een bedrag bij het SVN beschikbaar in de vorm van een rekening-courant met de gemeente tot een bedrag van € 3,1 miljoen.

Gezien de hoogte en de samenstelling van de portefeuille verstrekte geldleningen loopt de gemeente nauwelijks kredietrisico's.

Financieringspositie

Voor de bepaling van de financieringspositie zijn de financieringsbehoefte (geïnvesteerd vermogen in de huidige en nieuwe vaste activa) en de financieringsmiddelen (opgenomen langlopende leningen, reserves en voorzieningen) van belang. Het verloop van de financieringspositie over de jaren 2023 tot en met 2027 is opgenomen in onderstaande tabel.

Financieringspositie per 31-12	2023	2024	2025	2026	2027
Financieringsbehoefte					
Materiele en immateriële activa	251.714	266.787	301.438	325.163	331.385
Financiële vaste activa	19.278	19.128	18.978	18.828	18.775
Grondexploitaties	41.005	21.954	7.913	1.859	0
Overige vlottende activa	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal financieringsbehoefte (1)	**341.997**	**337.869**	**358.329**	**375.850**	**380.160**
Financieringsmiddelen					
Reserves	214.224	207.992	203.767	188.974	176.974
Voorzieningen	13.059	13.367	14.533	15.633	15.738
Opgenomen langlopende leningen	65.888	60.945	85.990	115.942	145.839
Vlottende passiva	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal financieringsmiddelen (2)	**323.171**	**312.304**	**334.290**	**350.549**	**368.551**
Financieringssaldo (2-1)	**-18.826**	**-25.565**	**-24.039**	**-25.301**	**-11.609**

Bedragen x € 1.000

Voor de bepaling van de financieringsbehoefte is uitgegaan van de boekwaarden en de voorgenomen investeringen zoals opgenomen in het meerjareninvesteringsplan 2024-2027 waarbij rekening is gehouden met de kasgeldlimiet voor het aantrekken van kort lopende geldleningen.

Ontwikkeling portefeuille langlopende leningen
In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de portefeuille aan langlopende leningen weergegeven.

Portefeuille langlopende geldleningen	2023	2024	2025	2026	2027
Beginstand per 1 januari	77.279	65.887	60.945	85.990	115.942
Nieuwe geldleningen	0	0	30.000	35.000	35.000
Reguliere aflossingen	11.391	4.942	4.955	5.048	5.103
Vervroegde aflossingen	0	0	0	0	0
Eindstand per 31 december	**65.888**	**60.945**	**85.990**	**115.942**	**145.839**

Bedragen x € 1.000

Doordat de komende jaren een aantal grote investeringen zullen worden gedaan in onder andere verduurzaming, de bouw van scholen en bereikbaarheid zullen er extra financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. Ten tijde van het opstellen van de begroting waren de rentetarieven op de kapitaalmarkt stijgende. Voor het opnemen van nieuwe langlopende geldleningen is rekening gehouden met de actuele rente op de geldmarkt van langlopende geldleningen van 10 jaar. Deze rente wordt in 2024 geraamd op 3%.

Rentelasten en toegerekende rente

Renteschema	Begroot 2023	Begroot 2024
Rentelasten (kort en lang)	1.505	1.714
Rentebaten (kort en lang)	0	-33
Rente grondexploitatie (projectfinanciering)	-262	-173
Rente eigen financieringsmiddelen	1.729	1.483
Totaal rente	**2.971**	**2.991**
Toegerekende rente (met omslagrente)	3.081	3.083
Renteresultaat (toegerekende rente - totale rente)	**109**	**92**

Bedragen x € 1.000

Aan de grondexploitatie wordt de werkelijke rente van de hiervoor aangetrokken leningen toegerekend. Aan investeringen en taakvelden wordt de rente met behulp van het rente-omslagpercentage toegerekend. Het renteomslagpercentage voor 2024 wordt geraamd op 1,2%.

Over de eigen financieringsmiddelen mag maximaal het gemiddeld rentepercentage op aangetrokken geldleningen (kort- en lang vreemd vermogen) worden berekend. In 2024 wordt een gemiddeld percentage op aangetrokken korte en lange geldleningen van 3,25% verwacht.

Opnemen van kortlopende geldleningen

De gemeente financiert de lopende betalingen en ontvangsten tot het maximum van de kasgeldlimiet met kortlopende geldleningen (kas- en daggeld). Wanneer de kasgeldlimiet structureel wordt overschreden (tot drie kwartalen achtereen) trekt de gemeente voor de structurele overschrijding langlopende geldleningen aan. De kortlopende schulden worden dan geconsolideerd naar een langlopende geldlening. Indien de markten hier aanleiding toe geven, kan het college andere keuzes maken.

Uitzetten van overtollige geldmiddelen

De gemeente heeft soms (tijdelijk) overtollige middelen die “uitgezet” moeten worden. Eind 2013 is het zogenaamde schatkistbankieren (zonder leenfaciliteit) gestart. De overtollige middelen worden dan uitgezet bij het Rijk. Decentrale overheden krijgen op de deposito’s van het schatkistbankieren een marktconforme rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. De gemeente beschikt nog beperkt over overtollige liquide middelen. Deze zijn gestald op de rekening schatkistbankieren.

Bedrijfsvoering

Algemeen

Voor een goede dienstverlening aan de inwoners, bedrijven en instellingen is een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering randvoorwaardelijk. Onder bedrijfsvoering worden verstaan de ondersteunende processen die het mogelijk maken de programma's te verwezenlijken. Aangezien de begroting een doorkijk geeft naar te realiseren doelen in het begrotingsjaar 2024 zal in deze paragraaf vooral ingegaan worden op specifieke voornemens (prioriteiten) en zal nagenoeg geen aandacht worden besteed aan zaken die naar tevredenheid worden uitgevoerd.

Leidschendam-Voorburg in Control

Binnen de gemeente zijn maatregelen genomen die gericht zijn op het optimaal sturen en beheersen van de organisatie. Vanuit een centrale plaats binnen de gemeentelijke organisatie, met als eindverantwoordelijke de concerncontroller, worden op regelmatige basis diverse processen gemonitord.
Middels de inzet van zowel hard controls (functiescheiding, vier-ogen-principe, controle, etc.) als soft controls (houding en gedrag) wordt geborgd dat de gemeentelijke organisatie conform de geldende wet- en regelgeving werkt aan het behalen van de gestelde doelen en opgedragen taken. De belangrijkste instrumenten zijn:

- De begrotingscyclus;
- De interne planning- en controlcylus;
- Voortdurend aandacht hebben voor de onderliggende waarden;
- Ondersteuning van het lijnmanagement door professionele bedrijfsvoering adviseurs;
- Risicomanagement;
- Interne controles en audits;
- Accountantscontrole;
- Artikel 213a onderzoeken;
- Rekenkamercommissieonderzoeken.

In 2024 worden een aantal verbeteracties ingezet. Deze zijn hieronder benoemd en toegelicht.

Versterken interne sturing
De interne sturing – als gedetailleerdere uitwerking van de begrotingscyclus – is belangrijk om de organisatie op koers te houden, juiste prioriteiten te stellen en managers in hun kracht als leider te zetten. In 2023 is begonnen met een project om deze interne sturing inhoudelijk te herontwikkelen en beter te laten aansluiten op de begrotingscyclus. In 2024 zullen stapsgewijs de uitkomsten van het project geïmplementeerd worden. Ook de resultaten van het financieel toezicht zullen hierin expliciet worden ingebed.
Resultaat: een verbeterde managementcyclus, die helpt om de organisatie op koers te houden.

Artikel 213a onderzoek
De onderzoeken naar doeltreffendheid en doelmatigheid van de bedrijfsvoering van de organisatie hebben vanwege de belasting die ze zijn voor de vakafdelingen, gedurende de coronacrisis stilgelegen. In 2024 zal een nieuw onderzoeksprogramma worden opgestart. Hierover zullen afspraken gemaakt worden met de raad via de commissie Rekening & Audit.
Resultaat: uitvoeren van de 2024 doorsnede van het af te spreken onderzoeksprogramma art.213a.

Samenwerking nieuwe accountant
Vanaf de jaarrekeningcontrole 2023 heeft de raad een nieuwe accountant aangetrokken. De controlemethodiek en werkwijze moet weer naadloos gaan aansluiten met de werkwijze van de organisatie. Dat vergt tijd en inspanning. In 2024 zullen we hier – samen met de accountant – extra aandacht aan besteden door veelvuldig tussentijdse evaluaties en reviews in te bouwen.
Resultaat: een jaarrekeningcontrole 2024 (inclusief interimcontrole) die volgens de accountant in goede samenwerking heeft plaatsgevonden.

Rechtmatigheid

In 2024 wordt voor het eerst – over boekjaar 2023 – een rechmatigheidsverantwoording afgegeven door het college. Vorig boekjaar is al met de rechtmatigheidsverantwoording geoefend. De commissie Rekening & Audit is hierbij betrokken. Dit heeft waardevolle inzichten opgeleverd om verbeteringen uit te voeren in de opzet van het financieel beheer. Ook de commissie Rekening & Audit heeft meer kennis opgedaan van haar rol bij de rechtmatigheidsverantwoording. De aanbevelingen van de accountant bij het proefdraaien worden – waar mogelijk – allemaal geïmplementeerd voor de jaarrekeningcontrole 2023. Eventuele verbeterpunten die bij de jaarrekeningcontrole 2023 nog worden geconstateerd, zullen in het financieel beheer 2024 worden geïmplementeerd. Voor alle gemeenten in Nederland en de accountants is de rechtmatigheidsverantwoording een nieuw instrument, en Leidschendam-Voorburg wil met de kwaliteit van de implementatie bij de voorlopers te behoren.

Resultaat:
het college levert een rechtmatigheidsverantwoording 2023 op waarbij de accountant tevreden is over de kwaliteit van de onderbouwing. Raad en college maken afspraken hoe overgebleven verbeterpunten worden geïmplementeerd.

Informatievoorziening en automatisering

Voor 2024 zijn de volgende prioriteiten bepaald:

- De gemeente is continue in beweging en dient steeds vaker sneller en beter in te spelen op de complexe vraagstukken. Hier zal informatiemanagement en automatisering flexibel en professioneel op moeten kunnen reageren. In 2023 heeft informatiemanagement en ICT organisatie van Gemeente Leidschendam-Voorburg een goede basis neergelegd voor een regie organisatie. In 2024 zal op verschillende onderdelen doorontwikkeld moeten worden. Hierbij te denken aan processen, organisatie en samenwerking met de strategische partners.

- Verdere doorontwikkeling van informatiebeveiligingsbeleid en voldoen aan de huidige en toekomstige wet- en regelgeving gesteld vanuit de gemeente en het rijk. Het borgen van de informatieveiligheid en privacy is essentieel in de toenemende digitalisering. Steeds meer systemen worden aan elkaar gekoppeld en steeds meer mensen moeten toegang krijgen tot dit netwerk van informatie. Dit veilig maken en houden heeft de hoogste prioriteit.

- De gemeentelijke applicaties zullen ook in 2024 zoveel mogelijk naar de cloud gebracht worden. Zo kan de gemeentelijke organisatie zich richten op het op de juiste manier inzetten van de functionaliteit en minder op het technische beheer van deze applicaties.

- Informatiegestuurd werken binnen de gemeente zal verder doorontwikkeld worden om uiteindelijk beter in staat te zijn om op basis van de actuele managementinformatie beleid te formuleren en het meten daarvan in de praktijk. De gemeente legt heel erg veel informatie vast over een tal van onderwerpen. Door deze informatie te gaan hergebruiken kan de gemeente meer inzicht krijgen en beter inspelen op ontwikkelingen. Het borgen van de privacy van onze inwoners staat hierbij voorop.

HR-beleid

De pijlers van het HR beleid zijn wendbaarheid en aantrekkelijk werkgeverschap.

- Wendbaarheid
  HR draagt bij aan een wendbare organisatie. De maatschappelijke opgaves waar de afdelingen aan werken, zijn voortdurend aan verandering onderhevig. De opgaves vereisen verantwoordelijke en betrokken medewerkers. Wij faciliteren de afdelingen en medewerkers om wendbaar te zijn. Dit doen we door samen vooruit te kijken welke opgaven er aan komen en wat dit vraagt aan HR-beleid en -instrumenten. We helpen onze medewerkers te ontwikkelen, waardoor zij ook in de veranderende omgeving hun functie goed kunnen blijven uitoefenen. We signaleren vroegtijdig wanneer andere of nieuwe personele inzet nodig is om vervolgens te helpen

deze inzet te verkrijgen; door interne doorstroom of door het aantrekken van nieuwe medewerkers.

- Aantrekkelijk werkgeverschap
  De arbeidsmarkt is krap, het is lastig goede medewerkers te vinden. Deze krapte wordt komende jaren eerder groter dan kleiner en vraagt om grote inspanning van HR en van de rest van de organisatie.
  Om in beeld te zijn bij potentiële nieuwe collega's, voeren we vanuit een sterk werkgeversmerk generieke arbeidsmarktcampagnes. Voor moeilijk vervulbare vacatures benaderen we gericht specifieke doelgroepen en werven we direct potentiële kandidaten. Bovendien intensiveren we onze samenwerking met opleidingsinstellingen (MBO, HBO en WO) om talenten vroegtijdig aan ons te binden.
  In 2023 zijn wij gestart met het goede gesprek en dit zal in 2024 worden bestendigd. Het goede gesprek draagt bij aan modern werkgeverschap, in combinatie met een informele werksfeer en volop kansen voor persoonlijke en professionele ontwikkeling. Interne doorgroei wordt gestimuleerd, door interne kandidaten voorrang op functies en tijdelijke klussen te geven en door interne doorstroom te promoten.

Inkoop en aanbesteding

Met inkoop- en contractmanagement draagt de gemeente bij aan het realiseren van maatschappelijke doelen in het fysieke en het sociale domein. Dit vraagt zorgvuldig inkopen en sturen op de kwaliteit van de uitvoering van contracten door leveranciers van diensten, werken en leveringen. Vaak is de gemeente eigen opdrachtgever, soms werkt de gemeente in een aanbesteding en/of het contractmanagement samen met andere gemeenten.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Duurzaam en sociaal inkopen

Het college heeft zich gecommitteerd aan het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtleven. Onderdeel van het manifest is het jaarlijks op- en vaststellen van een actieplan. Hierin vertaalt de gemeente de algemene doelstellingen uit het manifest naar concrete doelen en naar acties om die doelen te bereiken.

Gegevens gemeentelijk personeelsbeleid

Op het moment van schrijven is er nog geen nieuwe CAO vastgesteld. In de programmabegroting is rekening gehouden met een verwachte stijging van de personeelslasten. Hiervoor is € 2.5 miljoen structureel gereserveerd.

In de onderstaande tabel worden enkele gegevens over het gemeentelijk personeelsbestand weergegeven.

Gegevens gemeentelijk personeelsbeleid	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
1. Formatie (Aantal fte's)	651	662	671
2. Bezetting (Aantal bezette fte's)	616	639	N.t.b.
3. Ziekteverzuim (excl. zwangerschap)	7,1	5,5	N.t.b.

Verbonden Partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de partijen met wie de gemeente een bestuurlijke relatie heeft en waarin zij een financieel belang heeft. Een bestuurlijk belang betekent dat de gemeente een zetel in het bestuur bezet of stemrecht heeft. Een financieel belang betekent dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. De werkzaamheden van de verbonden partijen moeten een publiek belang dienen. De raad of het college zetten verbonden partijen in als middel om gemeentelijk beleid te realiseren.

Beleidsmatig kader

De Gemeente Leidschendam-Voorburg werkt op vele terreinen samen met externe partijen. Binnen deze samenwerkingsverbanden zijn verbonden partijen een bijzondere groep die extra aandacht verdient vanwege de aanzienlijke bestuurlijke, strategische en financiële belangen voor de gemeente.

De verbonden partijen waar de gemeente mee samenwerkt zijn:

Naam	Inzet bij programma('s)	Bijdrage 2024
Gemeenschappelijke regelingen		
Avalex	Volksgezondheid en milieu	9.820
GGD Veilig Thuis Haaglanden	Sociaal domein, Volksgezondheid en milieu	1.707
Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)	Verkeer en vervoer, Economie	231
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	Volksgezondheid en milieu	1.051
Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	Veiligheid	6.354
Centrumregeling samenwerking gemalen diensten (NAD)	Volksgezondheid en milieu	522
Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (voorheen H10 Inkoopbureau)	Sociaal domein	300
Vennootschappen / coöperaties		
NV Bank Nederlandse Gemeente (BNG)	Overige onderdelen (financieel beleid)	N.v.t.
Stedin Holding NV	Overige onderdelen (financieel beleid)	N.v.t.
Dunea NV	Sport, cultuur en recreatie	N.v.t.
VOF Leidschendam Centrum	Bouwen en wonen	N.v.t.
Werkbedrijf de Binnenbaan BV	Sociaal domein	2.393

Bedragen x € 1.000

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

Naam	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
Doelstelling	In deze vrijwillige gemeenschappelijke regeling, werken 23 gemeenten samen aan een duurzame en internationaal concurrerende regio. Een grootstedelijk gebied met een aantrekkelijk landschap en een infrastructureel netwerk dat woonkernen, werklocaties en voorzieningen verbindt. Vanuit 2 kerntaken - verkeer & vervoer en economisch vestigingsklimaat - werken de gemeenten in de metropoolregio aan 4 thema's: vernieuwen verbindingen, vernieuwen economie, vernieuwen energie en vernieuwen stad en omgeving.
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door de burgemeester, in de bestuurscommissie Vervoersautoriteit door de portefeuillehouder verkeer en vervoer, in de bestuurscommissie economisch vestigingsklimaat door de portefeuillehouder economie, in de adviescommissie vervoersautoriteit en adviescommissie economisch vestigingsklimaat door twee raadsleden.
Belang in verbonden partij	3,23%
Overige deelnemers	Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Ontwikkelingen	Het versterken van het economisch vestigingsklimaat en het verbeteren van de bereikbaarheid voor de mensen die hier wonen, werken en recreëren. Dat is waar de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) voor staat. De koers die hierbij wordt gekozen leggen 21 gemeenten vast in een Strategische Agenda. Voor de bestuursperiode 2023 - 2026 is dat de Strategische Agenda MRDH 2023 – 2026: Met elkaar, voor elkaar. Op 26 mei 2023 neemt het algemeen bestuur na een zienswijze van de 21 gemeenten een besluit over deze nieuwe strategische agenda1. De voorliggende begroting voor het jaar 2024 geeft op basis van deze Strategische Agenda op hoofdlijnen concreet aan wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat dat kost. Het Investeringsprogramma Vervoersautoriteit geeft, als bijlage bij de begroting, een overzicht van lopende infrastructurele projecten, verkenningen en planstudies. Als het algemeen bestuur naar aanleiding van de zienswijzen op de Strategische Agenda besluit om wijzigingen aan te brengen in opdrachten en resultaten van de Strategische Agenda, dan zullen deze wijzigingen ook worden verwerkt in de begroting.
Gemeentelijke bijdrage	€ 230.944
Spiegeling afwegingskader	N.v.t. toelichting: Voor de rijksmiddelen in het kader van de Brede Doeluitkering verkeer en vervoer (BDU) is Leidschendam-Voorburg afhankelijk van de MRDH. Leidschendam-Voorburg kan voor kleine - en grote projecten een verzoek om een bijdrage in dit kader indienen bij MRDH. Indien de raad besluit om uit de MRDH te stappen dan missen we de mogelijkheid van een bijdrage in infrastructurele werken. De bijdragen die de gemeente de afgelopen jaren toegekend gekregen heeft bedroegen regelmatig bedragen > € 250.000 per project. Na eventuele uittreding heeft de gemeente geen mogelijkheid meer om een bijdrage in infrastructurele werken uit de zogenaamde BDU middelen aan

Naam	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
	te vragen / te krijgen. Kortom uittreding is geen optie.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 31.048.050
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 33.389.157
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 1.054.909.811
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 1.039.232.364
Resultaat over 2022	€ 454.819
Risico's	De begroting voor 2024 van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft betrekking op verschillende programma's en onderdelen, waarbij diverse financiële risico's worden geïdentificeerd:1. Programma Economisch Vestigingsklimaat:- Risico's met betrekking tot het versterken van het economisch vestigingsklimaat worden afgedekt met eigen weerstandscapaciteit van de MRDH.- Een eerder financiële risicoanalyse uit 2015, met betrekking tot mogelijke verlies van inwonerbijdragen, is vervallen na vaststelling van uittreedregels in juli 2019. Hierdoor is het aanhouden van een aparte reserve niet meer nodig.2. Programma Exploitatie- en Infrastructuur Verkeer en Openbaar Vervoer:- Risico's gerelateerd aan verkeer en vervoer worden in eerste instantie opgevangen binnen de projecten door middel van een risicobuffer. Als deze buffer niet toereikend is, worden BDU-middelen (Brede Doeluitkering) gebruikt. Dit kan leiden tot vertraging of vermindering van andere bestedingen die ten laste gaan van de BDU-middelen.- Verkeer en vervoer worden voornamelijk (>99%) gefinancierd met rijksmiddelen.Specifieke risico's voor het openbaar vervoer:- De COVID-19-pandemie heeft geleid tot een aanzienlijke daling van de reizigersinkomsten in het openbaar vervoer, wat financiële uitdagingen met zich meebrengt voor de vervoersbedrijven.- Overheidsafspraken in de jaren 2020, 2021, 2022 en 2023 hebben geleid tot financiële ondersteuning voor het openbaar vervoer om de impact van de pandemie te verzachten.- In de eerste helft van 2023 wordt verwacht dat er meer inzicht komt in de structurele effecten van COVID-19 op de OV-sector.- De begroting voor 2024 gaat uit van een gelijkblijvende structurele inzet van middelen voor de exploitatie van het openbaar vervoer in vergelijking met de begroting voor 2023, rekening houdend met indexatie.3. Financiering OV-bedrijven:- De MRDH financiert investeringen in railvoertuigen en -infrastructuur van regionale OV-bedrijven, wat bepaalde risico's met zich meebrengt.- Een extern onderzoek uit 2016 concludeerde dat er een reserve moet worden gevormd om risico's die direct van invloed zijn op de economische waarde van het gefinancierde materieel af te dekken.- De MRDH heeft een railconcessie gegund aan deze OV-bedrijven voor de periode 2016-2026 en heeft zekerheidsrechten en kredietrisicobeperkingen ingesteld.- De ondergrens voor de risicoreserve financieringen wordt bepaald op € 30 miljoen, op basis van de maandelijkse concessievergoedingen van gemiddeld € 33 miljoen en een hoog ingeschat risico (90%) in het worst case scenario (faillissement). Deze reserve is bedoeld om mogelijke financiële risico's te dekken die direct invloed kunnen hebben op de economische waarde van het gefinancierde materieel.

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
Doelstelling	Omgevingsdienst Haaglanden verzorgt voor de gemeente wettelijke taken op het gebied van milieu vergunningverlening, toezicht (op bodem en op zwaardere/ complexere milieu-inrichtingen) en handhaving. Het college blijft voor deze taken het bevoegd gezag.
Bestuurlijk belang	Een wethouder vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. Leidschendam-Voorburg is ook vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.
Belang in verbonden partij	2%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland, Zoetermeer en provincie Zuid-Holland
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	De adviescommissie Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) in het milieudomein, heeft haar eindrapport 'Om de leefomgeving' aangeboden aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. De commissie komt op basis van een grondige analyse met een aantal stevige aanbevelingen. De commissie komt tot de conclusie dat het VTH-stelsel niet goed functioneert en ook niet voldoet aan de oorspronkelijke bedoeling van de commissie-Mans uit 2008. De commissie adviseert om binnen de fundamenten van het bestaande stelsel tot een serie essentiële verbeteringen te komen. In opdracht van de provincie heeft Twynstra Gudde een brede verkenning uitgevoerd naar de Omgevingsdiensten, waarbij gekeken is naar de noodzaak van kwaliteitsverbetering van de uitvoering en de vraag in hoeverre de noodzakelijke verbetering door de bestuurlijke partners (provincie en gemeenten) en andere betrokkenen wordt herkend en gedeeld.
Gemeentelijke bijdrage	€ 1.050.972
Spiegeling afwegingskader	
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 1.817.085
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 1.491.410
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 19.539.936
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 15.448.764
Resultaat over 2022	€ 1.461.555
Risico's	De ODH probeert zo veel mogelijk uitval als gevolg van calamiteiten te voorkomen. Hier valt ook uitval als gevolg van ziekteverzuim onder. Het ziekteverzuim en de toepassing ervan blijft net als in voorgaande jaren continue de aandacht vragen. Langdurige ziektegevallen worden periodiek met de leidinggevenden besproken in het Sociaal Medisch Team (SMT) met als doel een zo spoedig mogelijke re-integratie. Ook calamiteiten (zoals grootschalige milieu-incidenten) waarbij de inzet van menskracht en middelen van de ODH wordt gevraagd kunnen tot extra kosten leiden.Verder is de ODH druk bezig met de implementatie van de wetswijziging gemeenschappelijke regelingen die ingaat in 2024.

Avalex

Naam	Avalex
Doelstelling	Door een regionale organisatie van de afvalinzameling wil de gemeente schaalvoordelen behalen. De afvalinzameling is gericht op het inzamelen van grondstoffen. Dit betekent dat inwoners afval zoveel mogelijk gescheiden aanbieden.
Bestuurlijk belang	In het enkelvoudig bestuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie is de gemeente vertegenwoordigd door één wethouder.
Belang in verbonden partij	22,8%
Overige deelnemers	Delft, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk en Wassenaar.
Vestigingsplaats	Rijswijk
Ontwikkelingen	Avalex heeft een nieuw koersdocument opgesteld voor de periode tot 2030. Avalex positioneert zich als een adviseur en ondersteuner voor de gemeenten binnen hun eigen afval- en circulair beleid. Op initiatief van Avalex is tijdens het VNG-congres in juni 2022 een motie aangenomen over de rol van gemeenten, en meer specifiek de NVRD (Nederlandse Vereniging van Reinigingsdiensten), bij de totstandkoming van (nieuwe) UPV's. Deze motie is per acclamatie aangenomen. Gevolg is nu dat er vanuit de branche gewerkt wordt aan een model 2.0 voor UPV's.
Gemeentelijke bijdrage	voor 2024: €9.820.000
Spiegeling afwegingskader	N.v.t.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 6.253.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 5.746.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 36.952.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 38.800.000
Resultaat over 2022	€ 2.061.000
Risico's	1. Het risico dat uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) leidt tot veel suboptimale verwerkingsstromen door veel verschillende stromen met lage volumes. En risico dat alleen de minder waardevolle stromen nog achterblijven voor de gemeenten waarbij de vergoeding voor inzameling niet kostendekkend is;2. Het risico dat er onvoldoende erkenning is m.b.t. de duurzaamheidsdoelstellingen en de investeringen en beleidsontwikkelingen die dat vraagt vanuit de gemeenten;3. Het risico op beperkte kennisborging en kennisontwikkeling: er zijn veel kwetsbare functies binnen Avalex waar maar één persoon de functie uitvoert;4. Het risico dat deelnemende gemeenten steeds meer maatwerk wensen waardoor de kosten stijgen en efficiëntie verloren gaat;5. Het risico dat er onvoldoende mensen beschikbaar zijn met de juiste competenties, doordat Avalex niet als een aantrekkelijke werkgever wordt gezien in een tijd van krapte op de arbeidsmarkt;6. Het risico van onvoorzien hoge prijsstijgingen van materialen, personeelskosten en diensten. En gebrek aan beschikbaarheid van materialen, personeel en diensten;7. Het risico op uitval van systemen door verouderde hardware en software en ontoereikende verbindingen op locaties.

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)
Doelstelling	De activiteiten van de VRH zijn gericht op het vergroten van de veiligheid van de bevolking en bezoekers van de regio Haaglanden. De VRH heeft tot taak de brandweerzorg en organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio goed te organiseren. Dit gebeurt in opdracht van de aangesloten gemeenten.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur.
Belang in verbonden partij	7,03%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	De beleidsmatige ontwikkelingen binnen de VRH spelen zich af binnen de kolommen (brandweer, zorg, gemeentelijke crisisbeheersing en in het verlengde daarvan de multidisciplinaire rampenbestrijding en crisisbeheersing, alsook de gemeenschappelijke meldkamer). Het beleid van de brandweer blijft ook de komende jaren gericht op het waarborgen van de fysieke veiligheid binnen de regio. Het regionale risicoprofiel is de basis voor het ontwikkelen van de brandweerinzet om de juiste zorg op het juiste moment te kunnen leveren. Ter voorbereiding op de incidenten en crisis die buiten de dagelijkse zorg vallen, en die een multidisciplinair en veelal grootschalig optreden vergen, beschikt de VRH over een actueel Regionaal Risicoprofiel, een Beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing en een Regionaal Crisisplan. De brandweer onderzoekt op welke wijze zij zich moeten aanpassen aan de effecten van verdichting en op het gebied van het thema energietransitie. Hierin moet een vertaalslag worden gemaakt van landelijke doelen naar regionale ambities. De focus ligt op het structureel borgen van veiligheid in een veranderende wereld. De Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) is een integraal onderdeel van het systeem van veiligheidszorg in Nederland.
Gemeentelijke bijdrage	€ 6.253.770
Spiegeling afwegingskader	2024
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 4.146.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 2.590.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 111.069.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 111.766.000
Resultaat over 2022	€ 3.585.000
Risico's	De VRH heeft in haar begroting 2024 enkele risico's geïdentificeerd die een jaarlijks terugkeer hebben. Deze risico's worden grotendeels beperkt voor de gemeente door het weerstandsvermogen van de VRH. Het invoeren van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) kan leiden tot het (gedeeltelijk of volledig) einde van het huidige systeem van brandweervrijwilligers en een kostenstijging van 30% tot 50%. Voor de VRH met 300 vrijwilligerszou dit circa € 600.000 per jaar bedragen. De veiligheidsregio’s hebben op dit moment uitstel verkregen voor invoering van de Wnra om een oplossing te zoeken voor het knelpunt. Het is nu nog niet duidelijk wat dit betekent voor de toekomst.

GGD en VT Haaglanden

Naam	GGD en VT Haaglanden
Doelstelling	Het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid (onderdeel GGD). Het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling, door middel van een samenhangende aanpak (Onderdeel Veilig Thuis).
Bestuurlijk belang	Een wethouder vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. Leidschendam-Voorburg is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.
Belang in verbonden partij	7% GGD / 5% VT
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Den Haag
Ontwikkelingen	Door inzet van diverse maatregelen in 2023 is de verwachting dat de wachtlijsten in 2024 voor een groot deel wegwerkt kunnen worden. Deels is dit te wijten aan het anders inrichten van de triage maar grotendeels is het terugbrengen van de wachtlijst een resultaat van het op orde krijgen van het personeelsbestand. Dit blijft, door de krapte op de arbeidsmarkt echter een uitdaging.
Gemeentelijke bijdrage	€ 1.707.000
Spiegeling afwegingskader	De raad heeft gelegenheid gekregen haar zienswijze op de evaluatie mee te geven. De evaluatie richt zich op de organisatievorm én de werking van de GR en gaat verder dan de afspiegeling aan het afwegingskader. Door het uitvoeren van de evaluatie is afspiegeling van het afwegingskader nu overbodig. De timing van de volgende afspiegeling aan het afwegingskader zal bepaald worden na uitkomsten van de evaluatie.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 2.754.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 2.617.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	nihil
Vreemd vermogen 31-12-2022	nihil
Resultaat over 2022	€ 411.000
Risico's	De gemeenschappelijke regeling GGD & Veilig Thuis beschikt zelf over een zeer beperkte weerstandscapaciteit waardoor risico’s door de deelnemende gemeenten moeten worden opgevangen. In de risicoparagraaf in de begroting 2023 van de gemeenschappelijke regeling (GR) is een inschatting gemaakt van de financiële risico’s. De verwachting is dat het totale risico maximaal € 1 miljoen bedraagt (aandeel LV is circa € 55.000). met name gerelateerd aan het risico op verdere volumegroei bij Veilig Thuis en het niet kunnen invullen van vacatures. Vanuit het perspectief van de gemeente worden geen andere grote risico's gezien.

Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Naam	Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden
Doelstelling	Het servicebureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en het contracteren van Jeugdzorg.
Bestuurlijk belang	In 2015 is de gemeenschappelijke regeling omgezet van een GR openbaar lichaam naar een GR bedrijfsvoeringsorganisatie met een ongeleed bestuur. In 2019 is de gemeenschappelijke regeling gewijzigd, waarmee de taken en verantwoordelijkheden beter zijn beschreven. Het bestuur bestaat uit drie leden. Leidschendam-Voorburg, Wassenaar, Voorschoten, Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer zijn samen vertegenwoordigd met één lid. Besluitvorming vindt plaats met een gewogen stemverhouding, gebaseerd op inwonertal per

Naam	Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden
	gemeente.
Belang in verbonden partij	7%
Overige deelnemers	Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Ontwikkelingen	Met ingang van 1 januari 2024 verandert de samenwerking in Haaglanden op het gebied van jeugdhulp als gevolg van: 1. Het uittreden van de gemeente Voorschoten uit regio Haaglanden; Voorschoten sluit zich aan bij de regio Holland Rijnland omdat Voorschoten overwegend op de Leidse regio is georiënteerd. Voor het uittreden uit de GR Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden worden afspraken gemaakt. 2. Het toekomstperspectief Haagse jeugd- en gezinshulp: de gemeente Den Haag wil vanaf 1 januari 2024 de jeugd- en gezinshulp op een andere manier organiseren en is daarvoor een aanbesteding gestart.
Gemeentelijke bijdrage	€ 300.000
Spiegeling afwegingskader	De Gemeenschappelijke regeling SJBH trad op 1 januari 2020 in werking. Partijen zijn deze regeling voor onbepaalde tijd aangegaan. Er is sprake van een publiek belang: het college is verantwoordelijk voor een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod van jeugdhulp op grond van de jeugdwet. Hiervoor is het nodig om overeenkomsten aan te gaan met aanbieders van jeugdhulp. Op grond van artikel 2.8 van de Jeugdwet moeten colleges samenwerken indien dat voor een doelmatige en doeltreffende uitvoering van de wet nodig is. Voor de taken die zijn ondergebracht in de GR SbJH is dat het geval voor in ieder geval de hoog specialistische jeugdhulp. Het Rijk is voorbereidingen aan het treffen om deze samenwerking verplicht te stellen in een gemeenschappelijke regeling. Met de GR SbJH wordt al aan deze verplichting voldaan. Het is daardoor ook niet mogelijk om een derde partij de taken uit te laten voeren. Vanwege de verantwoordelijk van de gemeenten is een actieve betrokkenheid noodzakelijk en een rechtspersoonlijkheid in de vorm van een bedrijfsvoering organisatie. Begin 2023 is de gemeenteraad ook geïnformeerd over de evaluatie van de GR Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden door middel van raadsbrief 3156 proces uitvoeringsplan regiovisie jeugdhulp en evaluatie Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 84.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 122.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 1.338.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 2.120.000
Resultaat over 2022	€ 37.000

Naam	Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden
Risico's	In de risicoparagraaf in de begroting 2024 van de gemeenschappelijke regeling zijn de risico's opgenomen. Ook is er een inschatting gemaakt van de benodigde weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit is daarbij bepaald op € 681.000. Het aandeel van Leidschendam-Voorburg hierin is 7%, € 47.700.De impact van het uittreden van de gemeente Voorschoten uit de jeugdhulpregio is zeer beperkt omdat het aandeel van de jeugdhulp die in Voorschoten wordt ingezet ten opzichte van de regio ongeveer 1,7 % is.De plannen van Den Haag hebben vanwege het grote volume een veel grotere impact. Regionaal is een impactanalyse gemaakt waarbij de risico's in beeld zijn gebracht en waarbij ook beheersmaatregelen zijn opgesteld.Een externe partij voert nog een review uit op de impactanalyse en de beheersmaatregelen. Om de risico's te beperken wordt gewerkt aan een convenant tussen gemeenten en aanbieders van jeugdhulp zodat eventuele negatieve effecten zo goed mogelijk worden ondervangen. Den Haag heeft onlangs de voorlopige gunning gepubliceerd. Na de definitieve gunning kunnen de beheersmaatregelen en het convenant verder worden uitgewerkt.

Centrumregeling samenwerking gemalendiensten

Naam	Centrumregeling samenwerking gemalendiensten
Doelstelling	De Centrumregeling samenwerking gemalendiensten (NAD) is in 2019 opgericht. Het is een samenwerking tussen de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Delft en Pijnacker-Nootdorp. Het doel van deze samenwerking is de personele kwetsbaarheid bij het operationeel gemalenbeheer te verminderen met één gezamenlijke beheer- en onderhoudsdienst voor gemalen die goed uitgerust zijn om aan de huidige en toekomstige problematiek rondom de gemalen het hoofd te bieden.
Bestuurlijk belang	Niet van toepassing
Belang in verbonden partij	33,33%
Overige deelnemers	Leidschendam-Voorburg, Delft en Pijnacker-Nootdorp.
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Ontwikkelingen	De al in 2019 voelbare spanning op de arbeidsmarkt is groter geworden. De bedrijfszekerheid van de gemalen voldoet aan de eisen.
Gemeentelijke bijdrage	€ 522.000
Spiegeling afwegingskader	n.v.t.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 0
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 0
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 0
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 0
Resultaat over 2022	€ 0
Risico's	De financiële risico's zijn gelijk met uitvoering door de ambtelijke organisatie van LV. De personele risico's met betrekking tot beschikbaarheid en kennis van personele zijn beduidend lager, maar niet afwezig.

Vennootschappen en coöperaties

VOF Leidschendam-Centrum

Naam	VOF Leidschendam-Centrum
Doelstelling	Samen met een ontwikkelingscombinatie geeft de gemeente uitvoering aan de grondexploitatie van de VOF en daarmee aan de herstructurering van Leidschendam Centrum.
Bestuurlijk belang	De gemeente is door een wethouder vertegenwoordigd in de VOF.
Belang in verbonden partij	50%
Overige deelnemers	Schouten & De Jong Projectontwikkeling (SdJ) en Bouwfonds Property Development (BPD).
Vestigingsplaats	Leidschendam
Ontwikkelingen	De verwachting is dat in 2024 de laatste bouwkavels (Rijnlandstraat-noord en Damlaanlocatie) kunnen worden uitgegeven. Dan resteert alleen nog de herinrichting 3e fase Schoorlaan in aansluiting op de oplevering van de Leytsche hof. Het voornemen is de grondexploitatie na de uitgifte van de laatste kavels af te sluiten en de Vof te liquideren. Over de afronding herinrichting Schoorlaan fase 3 zullen dan afspraken tussen partijen gemaakt moeten worden.
Gemeentelijke bijdrage	N.v.t.
Spiegeling afwegingskader	N.v.t.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 398.389
Eigen vermogen 31-12-2022	0
Vreemd vermogen 1-1-2022	0
Vreemd vermogen 31-12-2022	0
Resultaat over 2022	€ 398.389
Risico's	Op basis van de afspraken zijn er weinig tot geen risico’s in deze grondexploitatie. Het risico van (de hoogte van) de rente is niet voor de VOF, aangezien deze verplichting is overgenomen door SdJ. Ook de opbrengsten vormen geen risico meer voor de grondexploitatie, omdat de hoogte hiervan en de planning vastgelegd zijn. Dan resteert alleen het risico op de hoogte van de (restant) civieltechnische kosten die nog gemaakt moeten worden, maar hiervoor is in de grondexploitatie reservering voor onvoorziene kosten beschikbaar en zijn er nog reserveringen beschikbaar als gevolg van niet (volledig) benutte uitvoeringsbudgetten.

Dunea N.V.

Naam	Dunea N.V.
Doelstelling	Dunea N.V. Drinkwaterbedrijf Zuid-Holland levert betrouwbaar drinkwater en beheert de duinen tussen Monster en Katwijk.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op Dunea N.V. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder. Statutair is vastgelegd dat Dunea geen dividend uitkeert.
Belang in verbonden partij	5,69%
Overige deelnemers	Den Haag, Hillegom, Katwijk, Lansingerland, Leiden, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Pijnacker-Nootdorp, Rijnwoude, Rijswijk, Teylingen, Voorschoten, Wassenaar, Zoetermeer en Zuidplas.
Vestigingsplaats	Zoetermeer

Naam	Dunea N.V.
Ontwikkelingen	De huidige bronnen van Dunea, de Lek en de Maas staan onder druk. Dat komt door een combinatie van klimaatverandering en bevolkingsgroei. Dunea streeft naar een duurzame drinkwatervoorziening in 2040. Om naar deze visie toe te groeien en de drinkwatervoorziening in het leveringsgebied klaar te maken voor de toekomst, gaat Dunea op korte termijn het huidige systeem optimaliseren om op korte termijn aan de stijgende vraag te voldoen. Daarnaast intensiveert Dunea de samenwerking met partners voor schone bronnen en robuuste watersystemen en zet Dunea in op beïnvloeding van de vraag en voorkomen van verspilling. Op lange termijn (na 2030) moet er een duurzaam systeem komen dat blijvend veerkracht en leveringszekerheid biedt (invulling van de multi-bronnenstrategie). Dat is een drinkwatervoorziening die beschikt over meerdere, onderling onafhankelijke bronnen van goede kwaliteit. Dunea is zich bewust van de versnelde bevolkingsgroei, PFAS problematiek en de daarmee gaande investeringen. Dit wordt op dit moment in kaart gebracht. Voor het financieren van met name de investeringen die worden beschreven in de 3 scenario's van de multi-bronnen strategie is een hoge investering benodigd. Er wordt steeds voldaan aan de minimale solvabiliteitseis van de banken van 30%. Daarnaast kan Dunea met aquathermie uit drinkwater een rol te pakken in de energietransitie. Daarvoor heeft Dunea een dochtervennootschap opgericht zodat Dunea in een later stadium kan beschikken over een vergunde warmtedochter die een rol kan spelen bij projecten op het gebied van aquathermie binnen het leveringsgebied van Dunea. De Drinkwaterwet stelt eisen aan de activiteiten van drinkwaterbedrijven, onder meer gericht op financiën en transparantie. Om de niet drinkwateractiviteiten, zowel vanuit het oogpunt van aansprakelijkheid als vanuit transparantie, gescheiden te houden van de (wettelijke) drinkwateractiviteiten is het gebruikelijk om voor dergelijke activiteiten een aparte dochteronderneming in te richten.
Gemeentelijke bijdrage	€ 0
Spiegeling afwegingskader	2025
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 245.000.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 251.000.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 362.000.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 365.000.000
Resultaat over 2022	€ 6.300.000
Risico's	De risico's zijn vooralsnog beperkt. De gemeenten zijn aandeelhouder van Dunea en bezitten in totaal 4 miljoen aandelen (verdeeld over de gemeenten op basis van inwoneraantal). Met een aandelenbezit van afgerond 6% en een nominale waarde van € 5,- per aandeel is onze deelname in de NV beperkt tot een bedrag van ca. € 1,2 mln. De solvabiliteit op dit moment ruim voldoende, waarmee Dunea een financieel gezond bedrijf is. De risico's voor Dunea kunnen in de toekomst mede door klimaatsverandering, extra investeringen en extra zuivering in verband met bijvoorbeeld PFAS toenemen.

Werkbedrijf de Binnenbaan B.V.

Naam	Werkbedrijf de Binnenbaan B.V.
Doelstelling	De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Doel is dat iedere persoon met een sociale werkvoorzieningsindicatie op het voor hem of haar maximale niveau werkzaam is. De deelnemers hebben de uitvoering van de Wsw ondergebracht bij de Werkbedrijf de Binnenbaan. Daarnaast voert het Werkbedrijf de Binnenbaan re-integratiewerkzaamheden uit voor de deelnemende gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente wordt door middel van een afgevaardigde wethouder vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA).
Belang in verbonden partij	1%
Overige deelnemers	Zoetermeer (98%), Rijswijk (1%) en Leidschendam-Voorburg (1%).
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Ontwikkelingen	In 2024 zet de gemeente stevig in op de doorontwikkeling van onze samenwerking met De Binnenbaan. De gemeente beschouwt De Binnenbaan niet alleen als een leverancier, maar vooral als een waardevolle kennispartner met erkende expertise in de regio.
Gemeentelijke bijdrage	€ 2.392.537
Spiegeling afwegingskader	Per 1 januari 2021 is het nieuwe Werkbedrijf gestart. Gemeente Leidschendam-Voorburg heeft een inkooprelatie met dit werkbedrijf. De huidige afspraken zijn vastgelegd in verschillende dienstverleningsovereenkomsten. Deze kennen een looptijd van 5 jaar. In aanloop tot een besluit op een volgende contractperiode zal in 2024 worden gespiegeld aan het afwegingskader verbonden partijen.
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 100.000
Eigen vermogen 31-12-2022	n.n.b.
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 0
Vreemd vermogen 31-12-2022	n.n.b.
Resultaat over 2022	n.n.b.
Risico's	De gemeente loopt geen financieel risico op het Werkbedrijf de Binnenbaan B.V. Het risico op een negatief exploitatieresultaat ligt in het geheel bij de grootaandeelhouder gemeente Zoetermeer.

BNG Bank N.V.

Naam	BNG Bank N.V.
Doelstelling	BNG Bank N.V. (voorheen Bank Nederlandse Gemeenten) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten voor maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht in de algemene vereniging van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op de BNG Bank. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder.
Belang in verbonden partij	0,36%
Overige deelnemers	Gemeenten, provincies en waterschappen.
Vestigingsplaats	Den Haag

Naam	BNG Bank N.V.
Ontwikkelingen	Het belangrijkste instrument blijft het verstrekken van financiering tegen lage prijzen aan de kernklanten. Die lage prijzen vereisen een uitstekend risicoprofiel (de huidige ratings zijn AAA), zodat er financiering kan worden aangetrokken tegen scherpe tarieven. Om het risicoprofiel en daarmee de lage prijzen ook de komende jaren te behouden, is het noodzakelijk dat BNG Bank het volume beheerst van leningen die beslag leggen op het risicokapitaal van de bank (tot maximaal 10% van de leningenportefeuille).
Gemeentelijke bijdrage	€ 0
Spiegeling afwegingskader	2025
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 4.300.000.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 4.600.000.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 145.000.000.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 144.000.000.000
Resultaat over 2022	€ 300.000.000
Risico's	Ratingbureaus Fitch, Moody's en S&P waarderen BNG Bank op het hoogste ratingniveau. Daarmee behoort BNG Bank tot de veiligste banken ter wereld. De risico's zijn voor de aandeelhouder beperkt. Voor de bank zelf zijn de volgende risico's te noemen: Komst van nieuwe spelers in financiële omgeving, Kosten als gevolg van wet- en regelgeving die de bank of klanten raakt, Overheidsvisie op nutsbanken en Desintermediatie. De bank speelt hier actief op in.

Stedin Holding N.V.

Naam	Stedin Holding N.V.
Doelstelling	Stedin maakt het mogelijk dat energie altijd beschikbaar is: voor deze generatie en voor volgende generaties. Om te wonen, werken en leven in het meest stedelijke gebied van Nederland: Zuid-Holland, inclusief de Rotterdamse haven, en Utrecht.
Bestuurlijk belang	Op basis van het aandelenbezit kan de gemeente via het stemrecht in de algemene vereniging van aandeelhouders zeggenschap uitoefenen op Stedin Groep N.V. De gemeente wordt hierbij vertegenwoordigd door een wethouder.
Belang in verbonden partij	3,44% van het aandelenkapitaal
Overige deelnemers	Rotterdam, Den Haag, Dordrecht, Leidschendam-Voorburg, Lansingerland, Delft, Zoetermeer en Pijnacker-Nootdorp zijn de grootste aandeelhouders. De andere aandeelhouders (ook gemeenten) hebben belangen van kleiner dan 1%.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Ontwikkelingen	Stedin speelt een belangrijke rol in de energietransitie voor wat betreft de infrastructuur die nodig is om te schakelen van gas naar elektriciteit. Daarnaast is er veel extra capaciteit nodig om het opladen van elektrische voertuigen mogelijk te maken en het terugleveren van stroom uit zonnepanelen te verwerken. Dit vergt zeer grote investeringen waarvoor Stedin op termijn nog niet de benodigde middelen beschikbaar heeft. Stedin is samen met de aandeelhouders, met het traject 'lange termijn financiering 3', aan het onderzoeken op welke wijze deze kapitaalinjectie vorm kan krijgen. Dit is het vervolg op het succesvol afgesloten traject lange termijn financiering 2. Ook nieuwe partijen worden hierbij betrokken. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten worden waar nodig betrokken bij het traject.

Naam	Stedin Holding N.V.
Gemeentelijke bijdrage	€ 0
Spiegeling afwegingskader	2025
Financiële informatie	
Eigen vermogen 1-1-2022	€ 3.270.000
Eigen vermogen 31-12-2022	€ 3.342.000
Vreemd vermogen 1-1-2022	€ 4.912.000
Vreemd vermogen 31-12-2022	€ 5.178.000
Resultaat over 2022	€ 44.000.000
Risico's	Stedin staat de komende jaren voor grote investeringen in het netwerk om de energietransitie mogelijk te maken. Het netwerk staat onder druk. Dit kan tot afschakelen leiden. Stedin is op dit moment aan het inventariseren hoe het (nieuwe) aandeelhouders kan betrekken bij een kapitaalinjectie om nieuwe investeringen in het netwerk mogelijk te maken. Het risico is dat niet op korte termijn tot resultaten leidt en de doelen van energietransitie niet tijdig worden behaald.

Grondbeleid

Algemeen
Deze paragraaf gaat in op het grondbeleid van de gemeente in juridische, strategische en financiële zin. De lopende grondexploitaties worden toegelicht.

Beleidsmatige verankering
Nota grondbeleid
De gemeente beschikt over een Nota Grondbeleid die aansluit op de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de hierin opgenomen Grondexploitatiewet. In essentie gaat de Nota Grondbeleid in op de gemeentelijke rol bij ruimtelijke ontwikkelingen.
De gemeente voert situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de gemeente de invulling van haar grondbeleid per situatie toesnijdt; maatwerk toepast.
De gemeente heeft in onder andere haar structuurvisie en diverse gebiedsvisies haar ruimtelijke ambities vastgelegd. Deze ambities worden voor een groot deel ingevuld door initiatieven vanuit de markt. In deze situatie is doorgaans sprake van een private grondexploitatie en past de gemeente kostenverhaal toe voor de gemeentelijke inzet.
Voor het overige deel is stimulering of een actievere gemeentelijke inzet nodig. Deze rol kan variëren van het verstrekken van een financiële bijdrage aan een ontwikkeling tot het voeren van volledig actief grondbeleid. Bij volledig actief grondbeleid verwerft de gemeente gronden, en geeft zij bouwkavels uit. Financieel verantwoordt zij dit via een gemeentelijke grondexploitatie, welke door de raad wordt geopend. Een gemeentelijke grondexploitatie wordt periodiek herzien en ter vaststelling aan de raad aangeboden. De raad heeft in 2016 de vigerende versie van de Nota Grondbeleid vastgesteld.

Naast de Nota Grondbeleid kent de gemeente ook een Nota Grondprijsbeleid. De Nota Grondprijsbeleid gaat in op de wijze, waarop de gemeente bij gemeentelijke grondverkoop de grondprijs bepaald. De vigerende Nota Grondprijsbeleid is in 2022 door de raad vastgesteld. Jaarlijks wordt er een grondprijzenbrief vastgesteld.

Grondexploitatie: resultaten, risico's en voorziening lopende grondexploitaties
Er zijn drie (gemeentelijke) grondexploitaties: Vlietvoorde, Klein Plaspoelpolder (KPP) en De Star. Daarnaast participeert de gemeente via een VOF in een publiek-private grondexploitatie voor het project Leidschendam Centrum; zie hiervoor de paragraaf Verbonden Partijen.

De gemeente actualiseert grondexploitaties, gezien de financiële omvang en marktdynamiek, periodiek, middels een Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG).
Het MPG en de grondexploitaties worden twee keer per jaar herzien. De eerste herziening wordt ter vaststelling aan de raad aangeboden. Ook de tweede herziening wordt ter vaststelling aan de raad aangeboden, tenzij de afwijking in het grondexploitatieresultaat op eindwaarde ten opzichte van de eerste herziening per grondexploitatie kleiner is dan € 0,5 miljoen. In dat geval wordt de raad geïnformeerd middels een raadsbrief met een lightversie van de herziening van het MPG.

Verliesvoorziening van de grondexploitatie
Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat voor het verwachte verlies van een grondexploitatie een verliesvoorziening moet worden getroffen. De gemeente houdt bij het treffen van de voorziening rekening met de verwachte toekomstige rentelasten en prijsstijgingen en treft deze voorziening op eindwaarde. Hierdoor is de getroffen verliesvoorziening toereikend om het verwachte tekort op de einddatum af te dekken.

Boekwaarden
In de onderstaande tabel is het verloop van de boekwaarden (na aftrek van de verliesvoorziening) weergegeven, dit is de waarde op de balans. De boekwaarde bestaat uit alle uitgaven en ontvangsten in de grondexploitaties.

Grondexploitatie	Stand eind 2023	Stand eind 2024	Stand eind 2025	Stand eind 2026	Stand eind 2027
Vlietvoorde	33.775	14.874	6.855	0	0
Leidschendam centrum	3.737	4.606	3.011	0	0
Klein Plaspoelpolder	1.558	1.558	0	0	0
De Star	1.935	916	-1.953	1.854	0
TOTAAL	**41.005**	**21.954**	**7.913**	**1.854**	**0**

Bedragen x € 1.000

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

De commissie BBV stelt regels op voor de inrichting van de gemeentelijke financiën en de verslaglegging hierover. De gemeentelijke grondexploitaties voldoen aan de regelgeving van het BBV.

Vaststelling risicoprofiel

Aangezien de risico's bij ruimtelijke projecten substantieel kunnen zijn, is het van groot belang om deze te beheersen. Daarom wordt bij de grondexploitaties minimaal tweemaal per jaar per project een inventarisatie van zowel de positieve als van de negatieve risico's uitgevoerd, wat leidt tot een concreet overzicht van de risico's. Door middel van scenariostudies wordt het risicoprofiel berekend (zie ook de toelichting bij de paragraaf Weerstandsvermogen). Verderop in deze paragraaf wordt de hoogte van het risicoprofiel per grondexploitatie aangegeven.

Actuele prognose van bouwgronden in exploitatie (BIE)

In deze paragraaf wordt per lopende grondexploitatie een korte toelichting gegeven. De grondexploitaties van de gemeente worden (uitgebreider) toegelicht in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG).
In de volgende tabel staan de verwachte eindresultaten (prognoses) per actuele grondexploitatie. De prognose wordt minimaal jaarlijks middels het MPG geactualiseerd. De basis voor de huidige prognoses in de tabel is de 1e herziening van het MPG 2023.
De verwachte boekwaarde per 1-1-2024 betreft de werkelijke boekwaarde per 31-12-2022 en de geraamde baten en lasten in 2023. De kolommen 'Lasten 2024' en 'Baten 2024' betreffen de geraamde mutaties in 2024. Het saldo van de verwachte boekwaarde 1-1-2024 en de mutaties 2024 is vervolgens opgenomen in de kolom 'verwachte boekwaarde 31-12-2024'. Deze kolom vormt met de mutaties in 2025 en 2026 het verwachte eindresultaat van het project (zie laatste kolom 'prognose eindresultaat exploitatie (eindwaarde).

Als er binnen de grondexploitatie opbrengsten worden gerealiseerd moet per jaar gekeken worden of er een (tussentijdse) winstneming van toepassing is. Voor Klein Plaspoelpolder wordt deze in 2026 en voor De Star in 2027 verwacht.

Zoals eerder vermeld moet bij een (verwacht) nadelig eindresultaat een verliesvoorziening worden getroffen. Dit speelt momenteel alleen bij Vlietvoorde.
Het eindresultaat wordt bij deze projecten onttrokken aan de verliesvoorziening bij het beëindigen van het project en afsluiting van de grondexploitatie. Dit is naar verwachting voor Vlietvoorde in 2026.

De afsluiting van de andere nog lopende grondexploitatie Leidschendam Centrum wordt verwacht in 2025.

in exploitatie genomen gronden	verwachte boekwaarde 1-1-2024	Lasten 2024	Baten 2024	verwachte boekwaarde 31-12-2024	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	prognose eindresultaat exploitatie (eindwaarde)
Vlietvoorde *	33.775	7.046	-25.947	14.874	-8.019	234	-	7.090
Klein Plaspoelpolder **	3.737	412	457	4.605	-1.595	-6.963	-	-3.953
Leidschendam centrum	1.558	-	-	1.558	-1.558	-	-	-
De Star **	1.935	3.696	-4.715	916	-2.869	1.854	-	-99
Totaal voor winst - en verliesneming	**41.005**	**11.154**	**-30.205**	**21.954**	**-14.041**	**-4.875**	**-**	**3.038**
Winstnemingen		-	-	-	-	3.953	99	4.052
Onttrekkingen aan verlies-voorzieningen		-	-	-	-	-7.090	-	-7.090
Totaal	**41.005**	**11.154**	**-30.205**	**21.954**	**-14.041**	**-8.012**	**99**	**0**

(Bedragen x € 1.000)

"- = (per saldo) voordelig; + = (per saldo) nadelig"

** het verwachte verlies wordt in 2026 gedekt door middel van een onttrekking aan de verliesvoorziening Vlietvoorde*

*** De verwachte winst wordt in 2026 (KPP) en 2027 (De Star) toegevoegd aan de algemene reserve vrij besteedbaar*

1. Vlietvoorde

Algemeen

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft samen met de provincie Zuid-Holland, het Rijk en buurgemeente Voorschoten de ambitie om het karakteristieke landschap tussen beide gemeenten te behouden en te versterken. Dit gebied noemt men de 'Duivenvoordecorridor'. De grondexploitatie, behorende bij de ontwikkeling van dit gebied, heeft de naam 'Vlietvoorde' gekregen.

Voortgang

In 2023 is doorgegaan met de uitvoering van de zuidelijke hoofdstructuur. De polders waar geen woningbouw plaatsvindt worden reeds ingericht. Voor de meeste deellocaties zijn inmiddels contractafspraken gemaakt voor grondverkoop en ontwikkeling. Er zijn in 2023 drie bestemmingsplannen vastgesteld om de bouwplannen mogelijk te maken.

Grondexploitatie (1ste herziening 2023)

Resultaat

Het resultaat van de grondexploitatie bedraagt op basis van de 1e herziening 2023 circa € 7,09 miljoen nadelig op eindwaarde (per 31 december 2026). Opgemerkt wordt dat het resultaat van de grondexploitatie sterk afhankelijk is van de marktsituatie. De kosten(stijgingen) en opbrengsten betreffen prognoses die niet met zekerheid zijn vast te stellen, waardoor een bandbreedte waarneembaar is.

Op de grondexploitatie is een risicoanalyse uitgevoerd om het risicoprofiel te bepalen. Het risicoprofiel is berekend op circa € 1,65 miljoen.

2. Leidschendam-Centrum

Algemeen

De gemeente participeert via een VOF in een publiek-private grondexploitatie voor het project Leidschendam Centrum (zie ook paragraaf ‘verbonden partijen’).

Deze participatie is niet opgenomen in het MPG omdat de gemeente niet zelf een actieve grondexploitatie voert. Voor het project zijn door de gemeente wel gronden verworven die nog in eigendom zijn. De boekwaarde hiervan staat op de balans. Deze grondpositie is wel opgenomen in het MPG.

<u>Deelname in VOF Leidschendam-Centrum</u>

Voor het project Leidschendam-centrum is een VOF opgericht, waarin de gemeente een aandeel van 50% heeft (zie ook paragraaf ‘verbonden partijen’).

De Ontwikkelingscombinatie Schouten & de Jong Bouwfonds, bestaande uit Schouten & De Jong Projectontwikkeling B.V. en BPD Ontwikkeling B.V. (hierna SJB) heeft eveneens een aandeel van 50%. In financiële zin heeft de gemeentelijke deelname tot gevolg dat de gemeente voor 50% deelt in het exploitatieresultaat van de VOF.

Op basis van aanvullende afspraken uit 2013 en 2016 vinden de grondleveringen aan de ontwikkelende partijen plaats op vastgestelde momenten en tegen vastgestelde grondprijzen. Daarnaast is afgesproken dat de rentelasten voor rekening komen van SJB. Zowel de opbrengsten als de hoogte van de rente vormen hiermee geen risico meer voor de grondexploitatie van de VOF. Wel is er nog een (beperkt) risico op de hoogte van de (restant) kosten voor civieltechnische werkzaamheden, maar hiervoor is in de grondexploitatie reservering voor onvoorziene kosten beschikbaar en zijn er nog reserveringen beschikbaar als gevolg van niet (volledig) benutte uitvoeringsbudgetten.

Financiële afwikkeling tussen gemeente en VOF
In opdracht van de VOF heeft de gemeente gronden verworven in het gebied of had de gemeente gronden reeds in bezit. Daarnaast draagt de VOF in opdracht van de gemeente zorg voor het woon- en bouwrijp maken van deze gronden. De boekwaarden van deze gronden, inclusief de bijkomende kosten, staan daarom op de balans van de gemeente. Hier tegenover staat een schuld van de gemeente aan de VOF in de vorm van een door de VOF aan de gemeente verstrekte renteloze geldlening.

De gemeente verkoopt in delen de gronden aan de VOF. De opbrengsten uit deze verkopen worden gebruikt om de lening af te lossen. Aan het einde van het project is de lening geheel afgelost met de verkoopopbrengsten. Op dit moment sluit de grondexploitatie van de VOF met een voordeel.

Voortgang
Er moeten nog grondleveringen plaatsvinden; Rijnlandstraat-Noord en een deel dat hoort bij de kavel Damlaan. Deze uitgifte zal niet eerder plaatsvinden dan in 2024, omdat dit voor het bouwplan Rijnlandstraat-noord is gekoppeld is aan een bruikbare bouwvergunning.
De uitbreiding van de Plaspoelhaven is in grote lijnen klaar. Er zijn nog enkele restpunten en dan wordt het werk overgedragen aan de gemeente. De ligplaatstenhaven is in april 2023 in gebruik genomen.
De grond voor de bouw van de Leytschehof is in 2022 geleverd en de bouw is aangevangen. Voor het bouwplan is door de Vof op grond van de 'Bijdrageregeling Duurzame Nieuwbouw Leidschendam Centrum' een bijdrage verleend voor de tuin en waterberging op het parkeerdak.
De nieuwbouw Schoorlaan is eind 2022 opgeleverd. Het aangrenzende openbaar gebied en water is in mei 2023 opgeleverd en overgedragen aan de gemeente.

3. Klein Plaspoelpolder
Algemeen
De gemeente Leidschendam-Voorburg herontwikkelt het gebied Klein Plaspoelpolder (KPP) dat is gelegen tussen het centrum van Leidschendam, de Oude Trambaan (Oosteinde), de J.D. Zocherstraat en het kanaal De Vliet. De kantoren en bedrijfsgebouwen zijn niet meer in gebruik en worden vervangen door woningbouw en andere functies.
De nieuwe bestemmingen worden verdeeld over meerdere deellocaties;

- Deellocatie 1A/B (Voorburgs Kwartier)
- Deellocatie 2 (Total tankstation)
- Deellocatie 3A/B (Damsigt en voormalige gemeentewerf)
- Deellocatie 4 (Voormalig Mebin)
- Deellocatie 5 (Openbare ruimte)
- Triadome locatie

De uitgangspunten voor de herontwikkeling zijn samen met de bewoners opgesteld en vastgelegd in de ontwikkelvisie en de spelregelkaarten.
De deellocaties 2, 3B en 4 zijn in eigendom van de gemeente. Hier speelt grondverkoop. Naast grondverkoop is er sprake van kostenverhaal op de locaties waar facilitair grondbeleid van toepassing is; deellocaties 1A/B, 3A en Triadome.

Voortgang
Het Voorburgs Kwartier is gereed. De 52 woningen zijn bewoond en de openbare ruimte is aangelegd.

Op de Triadome locatie komen 123 appartementen, waaronder 37 sociale huurappartementen. De gemeente en eigenaar Kingsbridge Investment hebben in een anterieure overeenkomst afspraken gemaakt over onder andere het bouwplan, de realisatie van sociale huurwoningen, parkeren en de verdeling van de kosten. Voor realisatie van het bouwplan is het bestemmingsplan gewijzigd en een omgevingsvergunning verleend. De woningen zijn in verkoop. Naar verwachting start in 2023 de sloop van het kantoorpand en de bouw van de nieuwe woningen. De oplevering van de woningen staat gepland voor 2025.

Borghese Real Estate B.V. realiseert op deellocatie 3A 295 huurwoningen waaronder 45 sociale huurwoningen en 44 middeldure huurwoningen. Inmiddels is overeenstemming bereikt over het bouwplan. Voor realisatie van het bouwplan is het bestemmingsplan gewijzigd en is er een omgevingsvergunning verleend. Borghese start in 2023 met de sloop van het kantoorpand en de bouw van de woningen.

Voor de locaties in eigendom van de gemeente (2, 3B en 4) wordt de verkoop voorbereid.

De komende tijd wordt het plan voor de openbare ruimte verder uitgewerkt. Vooruitlopend op de definitieve inrichting, worden delen van Klein Plaspoelpolder voorzien van een tijdelijke inrichting.

Grondexploitatie (1e herziening 2023)
De grondexploitatie (grondverkoop en kostenverhaal) geeft een voordeel aan op de einddatum (31 december 2029) van circa € 0,2 miljoen. Op de grondexploitatie is een risicoanalyse uitgevoerd ter bepaling van het risicoprofiel. Het risicoprofiel is berekend op circa € 1,47 miljoen.

4. De Star
Algemeen
De gemeente Leidschendam-Voorburg is bezig met de herontwikkeling van het gebied De Star. Dat is gelegen op het tijdelijke Rugbyveld. De bestaande rugby- en tennisvelden worden ingezet om te herontwikkelen tot woningbouw. Het woningbouwprogramma bestaat uit een hoog percentage sociale woningbouw.

Voortgang
In 2023 is de grondexploitatie vastgesteld. We zijn druk bezig om de voorbereidingen te treffen voor de bestemmingsplanprocedure en van de voorbelasting. Daarnaast zijn we bezig met onze partners om tot een definitieve koopovereenkomst te komen.

Grondexploitatie (2023)
De grondexploitatie geeft een voordeel aan op de einddatum (31-12-2027) van circa € 0,1 miljoen. Op de grondexploitatie is een risicoanalyse uitgevoerd ter bepaling van het risicoprofiel. Het risicoprofiel is berekend op circa € 0,50 miljoen.

Nieuwe grondexploitaties
In de nabije toekomst worden binnen de gemeente ruimtelijke ontwikkelingen voorzien. Voor zover deze betrekking hebben op de (her)ontwikkeling van bij de gemeente in bezit zijnde gronden zal per

situatie, op basis van de BBV-regels en een te formuleren ontwikkelstrategie, bepaald worden of er een grondexploitatie geopend wordt.

Warme gronden

De categorie ‘Warme gronden’ betreft grond, bestemd voor concrete gebiedsontwikkeling op termijn door de gemeente. Op dit moment zijn er geen gronden opgenomen in deze categorie.

Duurzaamheid

Algemeen

Wat willen we in 2024 bereiken?

Op 30 mei 2023 is het nieuwe uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2023-2026 door de raad vastgesteld. Het uitvoeringsprogramma bestaat uit 6 thema's:

- participatie, samenleving en educatie
- energie
- klimaatadaptatie, vergroening en biodiversiteit
- circulariteit
- lucht en waterkwaliteit
- duurzame gemeentelijke organisatie.

In 2024 wordt verder gewerkt aan de energietransitie, onder andere door projecten uit de nationale isolatieaanpak, subsidies isolatie en groendak, inkoopacties en de wijkaanpak in de transitiewijken de Heuvel/Amstelwijk en Leidschendam Zuid. Eén van de mijlpalen is het vaststellen van het wijkuitvoeringsplan voor de eerste transitiewijk. De Lokale Energie Strategie en Transitievisie Warmte krijgen een tussenevaluatie op effectiviteit en doelbereik. Indien een geschikte locatie gevonden wordt en partijen willen deelnemen, kan in 2024 de pilot zonne-energie op parkeerplaatsen worden gestart.

In 2024 wordt uitvoering gegeven aan het Groenactieplan, zodat we beter bestand zijn tegen klimaatverandering en we de biodiversiteit herstellen. Het circulariteitsbeleid van de gemeente LV is in 2024 gereed, zodat we concreet aan de slag kunnen met het verminderen van het grondstoffengebruik. Bovendien stellen we een nieuw afvalbeleid vast, waarbij een betere afvalscheiding en recycling het uitgangspunt is. In 2024 is er inzicht in circulariteit en de CO2-uitstoot van de gemeentelijke organisatie.
Tenslotte ontwikkelen we een afwegingskader, zodat duurzaamheid een integraal onderdeel van besluitvorming kan worden. Ook starten we met bewustwordingsactiviteiten van medewerkers.

Onderstaand samengevat een overzicht van de activiteiten uit het uitvoeringsprogramma 2023-2026 die voor zijn 2024 gepland:

Activiteiten	2024
Groenbeheerplan Prinsenhof vastgesteld	X
Vaststellen RES 2.0.	n.t.b.
Evaluatie LES & TVW	X
Pilot zonne-energie op parkeerplaatsen	X
Wijkuitvoeringsplan gereed voor de eerste transitiewijk, de Heuvel-/Amstelwijk	X
Vaststellen circulair beleid	X
Vaststelling nieuw afvalbeleid	X
Inzicht in CO2-uitstoot gemeentelijke organisatie	X
Inzicht in circulariteit gemeentelijke organisatie	X
Vastgesteld afwegingskader duurzaamheidsaspecten	X
Start bewustwordingsactiviteiten medewerkers LV	X

Wat gaan we daarvoor in 2024 doen?

Onderstaand een overzicht van de in het uitvoeringsprogramma duurzaamheid genoemde mijlpalen 2024.

Activiteiten	Acties
Groenbeheerplan Prinsenhof vastgesteld	Op basis van de opgedane ervaringen en het nieuwe participatiebeleid wordt bepaald op welke wijze inwoners betrokken worden bij het opstellen van het groenbeheerplan. Hierin staat waar groen vervangen of aangepast moet worden wanneer het versleten is of de functie van het groen dan wel de eisen waaraan het moet voldoen, veranderd zijn. Deze gegevens komen van de wijkploeg die het onderhoud verricht, maar ook van inwoners.
RES (Regionale Energie Strategie)	Begin 2023 heeft de RES regio besloten de RES 2.0 tot nader order uit te stellen. Het bereiken van de doelstellingen van de RES 1.0 geldt onverminderd. Als wordt besloten om een RES 2.0 te maken, zullen we hier als gemeente LV aan bijdragen.
Evaluatie LES & TVW	De evaluatie van de Lokale Energiestrategie en de evaluatie van de Transitievisie Warmte vindt in 2024 plaats. We stellen bij de evaluatie vast of de (tussen)doelen zijn behaald en de activiteiten volgens planning verlopen.
Pilot zonne-energie op parkeerplaatsen	Er wordt in 2024/ 2025 gewerkt aan een pilotproject voor zonne-energie op parkeerplaatsen. Er wordt een geschikte locatie gezocht en partijen die hierin willen investeren.
Wijkuitvoeringsplan gereed voor de eerste transitiewijk, de Heuvel-/Amstelwijk	Dit wijkuitvoeringsplan wordt samen met de belanghebbenden opgesteld, zodat duidelijk is welke stappen nodig zijn om tot een duurzame warmtebron te komen.
Vaststellen circulair beleid	Op basis van een onderzoek naar mogelijkheden van het verminderen van primaire grondstoffen in de gemeente LV, wordt in het beleid bepaald welke concrete projecten er uitgevoerd kunnen worden die bijdragen aan een verminderd verbruik van grondstoffen, een zo lang mogelijk gebruik van producten, reparatie van producten en tot hergebruik van producten en onderdelen. Hierbij is ook aangegeven welke middelen nodig zijn.
Vaststelling nieuw afvalbeleid	Inwoners worden geïnformeerd over het belang van een goede afvalscheiding en inwoners kunnen meedenken over een nieuw afvalbeleid. De gemeenteraad stelt het nieuwe beleid vast waarbij een afweging wordt gemaakt op basis van onder andere de kosten van afvalscheiding, het serviceniveau en de milieueffecten.
Inzicht in CO2-uitstoot gemeentelijke organisatie	Er wordt in 2023/ 2024 een nulmeting CO2-uitstoot van de gemeentelijke organisatie uitgevoerd.

Activiteiten	Acties
Inzicht in circulariteit gemeentelijke organisatie	Er wordt in 2023/ 2024 een nulmeting van het gebruik van primaire grondstoffen in de gemeentelijke organisatie uitgevoerd.
Vastgesteld afwegingskader duurzaamheidsaspecten	Er wordt een afwegingskader ontwikkeld voor integratie van duurzaamheidsaspecten in investeringen, bedrijfsvoering en projecten
Start bewustwordingsactiviteiten medewerkers LV	Medewerkers worden geïnformeerd en bewustgemaakt over het belang van duurzaamheid in de organisatie en de doelen.

Naast bovengenoemde activiteiten wordt ook opvolging gegeven aan de aan de raad gedane toezeggingen, het aangenomen initiatiefvoorstel monitor duurzaamheid en de motie windenergie.

Duurzaamheid	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Verduurz. eigen gemeentelijk vastgoed	10	32	43	43	43
Verduurzaming onderwijsvastgoed	433	433	395	395	395
Overige uitgaven duurzaamheid	92	82	65	65	65
Vergroening	231	266	283	283	283
Gemeentebrede aanpak Energietransitie	1.483	1.506	1.273	918	918
Klimaatbeleid: gemeent.gebouwen en voorz	31	12	12	12	0
SPUK energiearmoede (woningbouw corp.)	130	330	0	0	0
SPUK proeftuin aardgasvrije woningen	175	175	400	400	400
Stimuleringsregelingen Energietransitie	870	1.100	1.100	1.100	1.100
Isoleren woningen	430	400	228	0	0
Wijkaanpakken Energietransitie	198	306	546	901	901
Totaal	**4.083**	**4.642**	**4.345**	**4.117**	**4.105**

Bedragen x € 1.000

Bovenstaande tabel geeft inzicht in de begroting voor het programma Duurzaamheid.

Openbaarheidsparagraaf

Algemeen

De Wet open overheid (WOO) is een Nederlandse wet die tot doel heeft om de transparantie en openheid van de overheid te vergroten, waaronder ook gemeentelijke overheden vallen. Deze wet werd op 1 januari 2022 van kracht. de wet is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB). Voor gemeenten betekent de wet dat zij verplicht zijn om meer informatie actief openbaar te maken en beter toegankelijk te stellen voor burgers.

Concreet moeten gemeenten documenten zoals vergaderstukken, beleidsstukken en rapporten proactief op hun websites publiceren. Daarnaast moeten ze vragen van burgers over informatie die niet actief openbaar is gemaakt, beantwoorden en toegang verschaffen tot deze informatie. Dit draagt bij aan een grotere betrokkenheid van burgers bij de besluitvorming en maakt de overheid transparanter en verantwoordelijker.

De WOO legt ook regels op voor de archivering van documenten en de bescherming van persoonsgegevens. Gemeenten moeten zorgvuldig omgaan met privacy en ervoor zorgen dat persoonlijke gegevens veilig worden bewaard.

Er worden verdere concrete stappen gezet om de ingekomen stukken openbaar te maken zover dit binnen de kaders van privacy mogelijk is. Door een beleidswijziging van de Rijksoverheid en het achterwege blijven van een centrale applicatie moet de gemeente zelf een platform inrichten. Dit is naar verwachting begin 2024 gereed. Vervolgens kunnen de verplicht te publiceren categorieën een voor een op het platform worden gepubliceerd.

	2022	2023	2024
Aantal WOO verzoeken	50	75	90

Financiële Begroting

Financieel perspectief 2024 - 2027

Begrotingsuitkomsten

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Vastgestelde begroting 2023	-294	6.784	-3.518	-3.762
Nota van wijziging op de begroting 2023	4.657	1.855	3.421	-759
Overige begrotingswijzigingen	-421	-421	-421	-421
Mutaties kadernota 2024 - 2027	-5.059	-5.366	-4.101	-4.474
Begrotingssaldo na kadernota 2024 - 2027	**-1.117**	**2.853**	**-4.619**	**-9.416**
Effect vorming reserve CID Binckhorst	850	50	0	0
Saldo loon- en prijsontwikkeling	-230	-646	-520	-121
Kapitaallasten en renteontwikkelingen	67	-72	-1.058	-1.159
Exogene en onontkoombare ontwikkelingen	-342	-1.898	-859	-858
Meicirculaire gemeentefonds	1.285	1.753	387	4.296
Subtotaal mutaties begroting 2024 - 2027	**1.629**	**-813**	**-2.050**	**2.158**
Saldo begroting 2024 - 2027	**512**	**2.040**	**-6.669**	**-7.258**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	520	1.776	779	815
Structureel begrotingssaldo	**1.032**	**3.816**	**-5.891**	**-6.443**

Bedragen x € 1.000

Toelichting begrotingsmutaties

De basis voor het opstellen van de begroting 2024-2027 is de lopende begroting 2023-2026 de Kadernota 2024-2027 en het Coalitieakkoord.

Tussen het uitbrengen Kadernota en de begroting hebben zich een aantal exogene en autonome ontwikkelingen met financiële gevolgen voorgedaan. Ook zijn de effecten van de Meicirculaire en verwachte kapitaallasten en renteontwikkelingen in de programmabegroting verwerkt.

Daarnaast is er een effect vanwege de vorming van de reserve CID Binckhorst:
In de begroting 2022-2026 was een meerjarig budget gereserveerd voor een bijdrage aan mobiliteit in de Binckhorst en het CID van totaal € 3 miljoen. Omdat de ontwikkelingen in Den Haag (en bijbehorende financiële bijdragen) vertraging oplopen is bij de jaarrekening 2022 een reserve gevormd. De financiële reeks is het effect van omzetting van budget naar reserve.

De overige ontwikkelingen zijn samengevat opgenomen in onderstaande tabel en worden vervolgens nader toegelicht (een positief bedrag betreft lagere lasten of hogere baten).

Begrotingsjaar		2024	2025	2026	2027
Saldo loon- en prijsontwikkeling					
1	Saldo loon en prijsontwikkeling kadernota	-230	-646	-520	-121
Totaal Saldo loon- en prijsontwikkeling		**-230**	**-646**	**-520**	**-121**
Kapitaallasten en renteontwikkelingen					
2	Herijkte Investeringsplanning	255	581	503	-74
3	Rente ontwikkelingen	149	174	-519	-1.161
4	Opbrengsten rioolstelselbeheer	-338	-827	-1.042	76
Totaal Kapitaallasten en renteontwikkelingen		**67**	**-72**	**-1.058**	**-1.159**
Exogene en onontkoombare ontwikkelingen					
5	Regiotaxi	-145	-145	-145	-145
6	Extra kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte (motie 702)	-220	0	0	0
7	Uitbreiding taken ODH	-57	-57	-57	-57
8	Uitvoering Zorg (Wmo)	-200	-200	-200	-200
9	Dividend Stedin	430	430	430	430
10	Landschapstafel	-35	-35	-35	-35
11	Hulpmiddelen Zorg	-200	-200	-200	-200
12	Tijdelijke huisvesting Sint Maartenscollege	0	-1.775	-736	-735
13	Accountantskosten	-47	-47	-47	-47
14	Bouwleges	131	131	131	131
Totaal Exogene en onontkoombare ontwikkelingen		**-342**	**-1.898**	**-859**	**-858**
Meicirculaire gemeentefonds					
15	Effecten Meicirculaire 2023	1.285	1.753	387	4.296
Totaal Meicirculaire gemeentefonds		**1.285**	**1.753**	**387**	**4.296**

Toelichting op tabel

Saldo loon- en prijsontwikkeling

1 Saldo loon en prijsontwikkeling kadernota

In de kadernota 2024-2027 waren stelposten opgenomen voor loon- en prijsontwikkeling. Nu zijn deze stelposten toegerekend aan alle budgetten binnen de begroting. Dit effect wordt in deze reeks zichtbaar.

Kapitaallasten en renteontwikkelingen

2 Herijkte Investeringsplanning

Overeenkomstig het raadsvoorstel 3307 Vaststellen Investeringsplan 2023-2027 zijn de verwachte kapitaallasten in de meerjarenbegroting verwerkt. Daarnaast hebben de renteontwikkelingen en kostenontwikkeling rioolstelselbeheer financiële effecten die hieronder worden toegelicht.

3 Rente ontwikkelingen

De wijzigende rente voor zowel korte als lange termijn financiering heeft financiële effecten. Uit de geactualiseerde liquiditeitsbegroting blijkt dat deze financiële effecten significant worden vanaf 2026 omdat dan pas nieuwe leningen aangetrokken hoeven te worden. Dit heeft onder andere te maken

met de realistischere investeringsplanning. Zie hiervoor ook het investeringsplan (ibabs 3307) op www.lv.nl/gemeentegeld.

4 Opbrengsten rioolstelselbeheer

De opbrengsten voor het riooltarief is berekend. De kosten gerelateerd aan rioolwaterbeheer zijn gestegen onder invloed van de inflatie. Daar staat tegenover dat het werk realistischer is ingepland. Per saldo treedt de getoonde financiële reeks op. Tegenover het lagere investeringstempo staat een gelijk voordeel van lagere kapitaallasten onder 2. Herijkte investeringsplanning. Zie hiervoor ook het investeringsplan (ibabs 3307) op www.lv.nl/gemeentegeld.

Exogene en onontkoombare ontwikkelingen

5 Regiotaxi

De Brede Doel Uitkering (BDU) verkeer en vervoer is een financiële bijdrage die provincies en stadsregio's jaarlijks ontvangen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu voor de uitvoering van verkeers- en vervoersbeleid. Voor de gemeente Leidschendam-Voorburg worden deze taken uitgevoerd door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) in de vorm van de Regiotaxi (voor mensen in het bezit van een wmo vervoerspas). In de begroting van de MRDH is aangegeven dat de BDU bijdrage door de provincie wordt afgebouwd. Dit leidt tot een hogere gemeentelijke bijdrage aan de Regiotaxi.

6 Extra kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte (motie 702)

Conform de uitvoering van de motie 702 "Extra kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte" (9 november 2022) is voor 2024 extra budget begroot om aan deze kwaliteitsimpuls uitvoering te geven.

7 Uitbreiding taken ODH

Vanaf 1 januari 2023 is het vanwege het Bouwbesluit verboden om een kantoorpand te gebruiken zonder een geldig energielabel C. Aan Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is de aanvullende opdracht verstrekt om namens gemeente Leidschendam-Voorburg toezicht te houden op deze verplichting.

8 Uitvoering Zorg (Wmo)

Het aantal aanvragen voor Wmo voorzieningen is toegenomen en de verwachting is dat dit zo blijft. Om alle aanvragen op tijd te kunnen afhandelen is structureel extra (ingehuurde) capaciteit nodig. Zie ook de monitor sociaal domein 2022 (ibabs 3334).

9 Dividend Stedin

Op basis van de laatste prognoses en een redelijk rendement voor de aandeelhouders is de dividendverwachting voor Stedin voor de komende jaren gestegen.

10 Landschapstafel

Het uitvoeringsprogramma Duin, Horst & Weide is afgerond. De Landschapstafel werkt momenteel aan een nieuw Meerjarenprogramma. Dit programma wordt o.a. ontwikkeld vanuit het eerder opgestelde “Landschapsontwikkelingsplan: inventarisatie & Analyse, de sleutel tot uitvoering” (2012) (continuering van beleid). De bijdrage van LV aan de proceskosten van deze landschapstafel is per abuis komen te vervallen bij het afronden van de financiën rondom het uitvoeringsprogramma Duin Horst en Weide in de begroting 2023. Hiermee wordt dit gecorrigeerd.

11 Hulpmiddelen Zorg

Het aantal toekenningen voor hulpmiddelen is gestegen, vandaar dat er structureel meer budget nodig is. Een toelichting van de stijging is opgenomen in de monitor sociaal domein 2022 (ibabs 3334).

12 Tijdelijke huisvesting Sint Maartenscollege

Vanwege de verouderde staat van het Sint Maartenscollege in Voorburg moet deze vervangen worden. Door de sloop moet de restant boekwaarde per 31 december 2025 versneld afgeschreven worden (€ 1.350.000). Tijdens de sloop en nieuwbouw van de school worden de kinderen in een

tijdelijke huisvestiging ondergebracht. Dit zal in de periode van 2025 tot en met 2028 plaatsvinden. De raad is hier eerder over geïnformeerd via het Raadsvoorstel Vastestellen Ruimtelijk Kader Sint-Maartenscollege (ibabs 3226).

13 Accountantskosten

Het nieuwe contract met de accountant voor de raad is duurder dan vooraf voorspeld. De begroting wordt hierop bijgesteld.

14 Bouwleges

Doordat er het komende jaar meer projecten zijn gepland en de tarieven zijn aangepast, worden er meer leges verwacht.

Meicirculaire gemeentefonds

15 Effecten Meicirculaire 2023

De effecten van de meicirculaire, waarover de raad via de budgetbrief (ibabs 3409) is geïnformeerd worden hiermee in de begroting 2024-2027 verwerkt.

Uitgangspunten financieel beleid

De gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd zijn van belang voor de beoordeling van de financiële positie. Het zijn onder andere de uitgangspunten die hebben geleid tot het gepresenteerde financiële meerjarenperspectief.

Aantal inwoners en woonruimten

Voor de ramingen is uitgegaan van de prognose van aantallen inwoners en woningen zoals opgenomen in de onderstaande tabel. In de ramingen van de woningaantallen is rekening gehouden met sloop en nieuwbouw en voor zover nodig aansluit op de regionale programma's voor de ontwikkeling van woon- en werklocaties.

	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
1. Inwoners	78.120	79.130	80.630	81.840
2. Woningen	37.771	38.259	38.983	39.571

Loon- en prijspeil

Het loon- en prijsniveau in de begroting is gebaseerd op de verwachte loon- en prijsontwikkeling zoals opgenomen in de meest recente Centraal Economisch Plan (CEP). Voor wat de salarislasten betreft is mede rekening gehouden met de thans geldende CAO gemeenten en indien van toepassing zijn materiële budgetten geïndexeerd conform contractuele afspraken en op basis van concrete structurele voor en nadelen. De meerjarenramingen zijn niet voor loon- en prijsontwikkelingen geïndexeerd (gelijk gehouden aan het loon- en prijsniveau van 2023).

Algemene uitkering gemeentefonds

De uitkeringen uit het gemeentefonds zijn geraamd op basis van de meicirculaire 2023. De eventuele gevolgen van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds worden verwerkt in de Nota van wijziging/ Budgetbrief op de begroting, die tegelijk met de conceptprogrammabegroting 2024-2027 door de gemeenteraad wordt behandeld.

Rentepercentages

In de begroting zijn voor 2024 de volgende renten gehanteerd:

a. Rente aan te trekken financiering kort vreemd vermogen: 3,5 %
b. Rente aan te trekken financiering lang vreemd vermogen 3% in 2024
c. Rente eigen financieringsmiddelen 0,65% in de jaren 2024
d. Omslagrente 1,2%
e.

Lokale heffingen

Tot de gemeentelijke woonlasten worden gerekend de onroerend-zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing geldt het principe van 100% kostendekking. Bij de vaststelling van de tarieven voor individuele dienstverlening is ook het streven in principe gericht op 100% kostendekkend. Hier wordt verwezen naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Post onvoorzien

De post onvoorzien bedraagt € 100.000 en is afzonderlijk opgenomen in de programmastructuur. Een beroep op de post voor onvoorziene uitgaven kan worden gedaan als de uitgave onvoorzien, onuitstelbaar en onvermijdbaar (3 O's) is. Hiervoor wordt op dat moment een raadsvoorstel en- besluit met begrotingswijziging aangeboden aan de gemeenteraad.

Dividenden

De dividendopbrengsten zijn geraamd op basis van de realisatiecijfers 2022 en concrete toekomstige ontwikkelingen. De verantwoording van het regulier dividend vindt plaats in het jaar van dividenduitkering door de betrokken onderneming.

Kapitaallasten

Op investeringen wordt annuïtair afgeschreven. De kapitaallasten (rente en afschrijving) worden doorberekend aan de activiteiten van de taakvelden en programma's; de rente door middel van een omslagrente en de afschrijving op basis van de verwachte levensduur. Enkele investeringen worden gedekt uit de Bestemmingsreserve dekking afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks aan die reserve onttrokken.

Lasten en baten

Algemeen

In dit hoofdstuk wordt een integraal overzicht van de lasten en baten gegeven. Ook wordt het saldo weergegeven van alle onderdelen van de begroting: het programmaplan, het overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien. Voor extra inzicht in de financiële positie zijn de lasten en baten per programma geschoond van verrekeningen met reserves. De verrekeningen met reserves maken wel onderdeel uit van de begroting van lasten en baten.

Overzichten van lasten en baten

Programma	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten						
Bestuur en Ondersteuning	10.007	9.261	9.684	9.508	9.351	9.284
Veiligheid	9.137	9.767	10.997	10.995	11.002	11.002
Verkeer en Vervoer	10.671	13.027	13.908	13.631	13.188	13.300
Economie	1.954	1.982	1.495	1.455	1.455	1.455
Onderwijs	8.466	9.034	9.018	10.688	9.688	10.392
Sport, cultuur en recreatie	20.329	22.175	22.065	22.058	22.468	22.408
Sociaal domein	112.540	122.348	116.723	114.728	111.721	110.802
Volksgezondheid en milieu	20.956	23.694	24.740	25.207	25.231	25.615
VHLOSV	17.848	35.827	48.857	28.494	27.291	10.610
Totaal Lasten programma's	**211.908**	**247.115**	**257.487**	**236.764**	**231.395**	**214.868**
Baten						
Bestuur en Ondersteuning	3.743	3.074	3.643	3.643	3.643	3.643
Veiligheid	204	214	60	60	60	60
Verkeer en Vervoer	938	330	678	634	537	537
Economie	1.519	461	621	621	621	621
Onderwijs	2.718	2.766	2.290	2.250	2.220	2.220
Sport, cultuur en recreatie	4.156	4.038	4.915	4.890	4.879	4.840
Sociaal domein	37.032	42.666	34.469	34.296	34.643	34.374
Volksgezondheid en milieu	21.965	24.213	25.711	26.176	26.407	27.042
VHLOSV	10.290	29.573	42.776	22.830	18.480	5.034
Totaal Baten programma's	**82.565**	**107.335**	**115.163**	**95.400**	**91.490**	**78.371**
Saldo van lasten en baten programma's	**-129.343**	**-139.780**	**-142.324**	**-141.364**	**-139.905**	**-136.497**
Lasten						
Algemene Dekkingsmiddelen	1.240	758	645	1.020	1.196	1.327
Overhead	32.722	38.298	38.297	38.218	37.490	37.643
Vennootschapsbelasting	68	50	50	50	50	50
Onvoorziene uitgaven	0	70	100	100	100	100
Totaal lasten overige onderdelen	**34.030**	**39.176**	**39.092**	**39.388**	**38.836**	**39.120**
Baten						
Algemene Dekkingsmiddelen	164.207	162.985	175.158	176.519	163.892	163.598
Overhead	230	9	26	9	56	19
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Onvoorziene uitgaven	0	0	0	0	0	0
Totaal baten overige onderdelen	**164.437**	**162.994**	**175.184**	**176.528**	**163.948**	**163.617**
Saldo van lasten en baten overige onderdelen	**130.407**	**123.817**	**136.092**	**137.141**	**125.112**	**124.497**
Totaal voor resultaatbestemming	**1.065**	**-15.962**	**-6.233**	**-4.220**	**-14.791**	**-11.998**
Verrekening met de reserves						
Storting in reserves	34.624	11.234	1.387	0	4.153	99

Programma	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Onttrekking aan reserves	39.508	26.658	8.133	6.263	12.275	4.840
Saldo mutaties reserves	**4.884**	**15.424**	**6.746**	**6.263**	**8.122**	**4.741**
Begrotingsresultaat	**5.949**	**-538**	**513**	**2.043**	**-6.669**	**-7.258**

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten

Om een goed oordeel te kunnen geven over het structurele evenwicht tussen lasten en baten is het noodzakelijk inzicht te hebben in de incidentele baten en lasten, die zijn geraamd in de begroting 2024 en meerjarenramingen 2025-2027. Voor een gespecificeerd overzicht per programma wordt verwezen naar de bijlagen.

Het totaal van de incidentele baten en lasten over de begrotingsjaren is per programma opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel Incidentele baten en lasten

Incidentele lasten	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
T2 Verkeer en Vervoer	346	97	0	0
T4 Onderwijs	503	2.200	1.220	1.220
T5 Sport, cultuur en recreatie	75	0	0	0
T6 Sociaal domein	2.194	2.180	1.060	900
T7 Volksgezondheid en milieu	265	259	259	259
T8 VHLOSV	40.392	19.815	18.247	1.565
T14 Overhead	325	0	0	0
Totaal	**44.099**	**24.551**	**20.785**	**3.944**

Incidentele baten	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
T2 Verkeer en Vervoer	146	97	0	0
T4 Onderwijs	70	30	0	0
T8 VHLOSV	38.901	18.715	14.010	564
T14 Overhead	18	0	48	10
Totaal	**39.133**	**18.842**	**14.057**	**574**

Mutaties reserves	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Stortingen in reserves	1.387	0	4.153	99
Onttrekkingen aan reserves	5.833	3.933	10.103	2.654
Saldo mutaties reserves	**4.446**	**3.933**	**5.950**	**2.554**
Totaal per saldo	**520**	**1.776**	**779**	**815**

Bedragen x € 1.000

Structurele reserve mutaties

Mutaties reserves	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Structurele stortingen				
Subtotaal				
Structurele onttrekkingen				
Algemene res. vrij besteedbaar	360	360	183	183
Reserve herwaardering activa	350	350	350	350
Res. dekking afschrijvingslasten	1.590	1.620	1.640	1.654
Subtotaal	**2.300**	**2.330**	**2.172**	**2.186**
Saldo mutaties reserves	**2.300**	**2.330**	**2.172**	**2.186**

Bedragen x € 1.000

Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Op basis van de vastgestelde begroting 2023-2026, de kadernota 2024-2027, tussentijdse ontwikkelingen en de bestaande plannen voor de komende jaren, is de verwachting dat de gemeente Leidschendam-Voorburg in 2024 een structureel begrotingsresultaat heeft van € 1 miljoen voordelig. De gemeente Leidschendam-Voorburg kan met deze begroting in 2024 en 2025 haar structurele lasten dekken met de structurele baten en voldoet daarmee aan de vereisten van de toezichthouder. In 2026 en 2027 loopt het structurele saldo af naar respectievelijk € 5,9 miljoen en € 6,4 miljoen nadelig.

Het structureel en reëel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en de baten te verminderen met de incidentele lasten en baten.

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Begrotingssaldo na bestemming	512	2.040	-6.669	-7.258
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	520	1.776	779	815
Structureel begrotingssaldo	**1.032**	**3.816**	**-5.891**	**-6.443**

Bedragen x € 1.000. Negatief bedrag = per saldo last

Investeringsplan

De investeringen die de gemeente Leidschendam-Voorburg de komende jaren wil doen, zijn opgenomen in het investeringsplan 2023-2027, dat op 5 juli 2023 (iBabs nr. 3307) is vastgesteld. Hiervoor verwijzen we naar: Home | Investeringsplan 2023-2027 (bestuursrapportage.nl)
In het investeringsplan staan zowel de vervangingsinvesteringen als de nieuwe investeringen. In de bijlage van deze begroting is per programma een gedetailleerd overzicht van de geplande investeringen opgenomen. Het investeringsvolume in de planperiode 2024-2027 is weergegeven in de onderstaande tabel.

Investeringsvolume

In de onderstaande tabel zijn de geplande investeringen per programma opgesomd.
In de bijlagen is een gedetailleerd overzicht hiervan opgenomen.

Programma	Reeds beschikbaar gesteld krediet saldo uitg-ink.	Gerealiseerd en geraamd t/m 2023 saldo uitg-ink.	Verwacht restant krediet per 1-1-2024 saldo uitg-ink.	Investeringen 2024 saldo uitg-ink.	Investeringen 2025 saldo uitg-ink.	Investeringen 2026 saldo uitg-ink.	Investeringen 2027 saldo uitg-ink.
Bestuur en Ondersteuning	248		248	248			
Veiligheid	54		54		54		
Verkeer en Vervoer	11.592	2.573	9.018	5.563	1.297	1.132	1.027
Economie							
Onderwijs	75.679	1.176	74.503	5.244	14.900	23.504	15.263
Sport, cultuur en recreatie	12.500	2.302	10.198	3.903	1.953	920	3.420
Sociaal Domein							
Volksgezondheid en milieu	77.850	2.815	75.035	13.115	15.845	16.799	11.853
VHLOSV	350	200	150		150		
Overhead	11.080	1.348	9.732	6.558	600	1.792	782
Totaal investeringsvolume	**189.352**	**10.414**	**178.938**	**34.631**	**34.799**	**44.147**	**32.346**

Bedragen x € 1.000

In de kolom saldo uitgaven-inkomsten (saldo uitg-ink.) staan de totale bruto-investeringen opgesomd. Hierbij is geen rekening gehouden met dekking uit eventuele reserve of dekking van de investeringen uit tarieven.

Berekening kapitaallasten

Voor de berekening van de kapitaallasten wordt de annuïteitenmethode toegepast. De afschrijvingstermijnen zijn in overeenstemming met de Financiële verordening. Met afschrijven wordt gestart in het jaar na ingebruikname van de investering. Investeringen met een verkrijgingsprijs van minder dan € 25.000 worden niet geactiveerd. Het gehanteerde rente-omslagpercentage is 1,2%.

Gemeentefonds

Het gemeentefonds vormt de kern van de financiële relatie tussen het Rijk en de gemeenten. Het is een complex systeem dat bedoeld is om ervoor te zorgen dat gemeenten voldoende middelen hebben om hun taken uit te voeren en de lokale belangen te behartigen.

De gemeentelijke financiën zijn voor ruim 60 procent afhankelijk van de inkomsten uit het gemeentefonds. Deze inkomsten zijn niet direct beïnvloedbaar door ons als individuele gemeente, maar worden door het Rijk bepaald. Een belangrijk probleem is de onvoorspelbaarheid van de financiële middelen die gemeenten ontvangen uit het gemeentefonds. De verdeling van deze middelen is gebaseerd op een complexe formule die rekening houdt met factoren als het aantal inwoners, de sociaal-economische status van een gemeente en de uitgaven van voorgaande jaren. Dit leidt tot fluctuaties in de inkomsten van gemeenten, waardoor het lastig is om lange-termijnplannen te maken en financiële stabiliteit te waarborgen. Deze onzekerheid belemmert het vermogen om efficiënt te plannen en investeren. Daarnaast speelt ook de mismatch tussen de taken en verantwoordelijkheden die gemeente heeft en de beschikbare financiële middelen.

Op drie tijdstippen in het jaar publiceert het Rijk informatie over de gemeentefonds-uitkeringen: in mei op basis van de Voorjaarsnota, in september op basis van de Miljoenennota en in december, ter afronding van het lopende jaar, op basis van de Najaarsnota.

In de meicirculaire is de gemeente voor het laatst geïnformeerd over de omvang en mutaties van de uitkeringen uit het fonds. De uitkeringen uit het gemeentefonds in de programmabegroting 2024-2027 zijn berekend op basis van de meicirculaire gemeentefonds 2023. In de meicirculaire wordt de toename van het gemeentefonds aangepast op basis van de actuele en verwachte loon- en prijsontwikkeling. Dit is waar nodig in de programmabegroting verwerkt.

De belangrijkste boodschap uit de meicirculaire is echter dat er niets gedaan is aan het "ravijn" vanaf 2026. Wel is de aangekondigde € 1 miljard vanaf 2027 structureel toegevoegd aan het gemeentefonds. Het enige positieve hieraan is dat het ravijn van 2026 niet groter wordt. Dit betekent dat na het ravijn van 2026 een financiële laagvlakte zich aandient. Landelijk gaat het om een tekort van 3 miljard euro wat gemeenten er structureel op achteruit gaan ten opzichte van 2025.

De discussie over het gemeentefonds is sterk politiek geladen. Verschillende landelijke politieke partijen hebben uiteenlopende visies over hoe het gemeentefonds moet worden aangepast. Sommigen pleiten voor meer financiële middelen voor gemeenten, terwijl anderen juist willen dat gemeenten efficiënter met hun middelen omgaan. Het effect van de verkiezingen op dit dossier was op het moment van schrijven nog niet bekend, maar wordt nauwlettend gemonitord. Ook wordt er actief samen met de VNG en andere gemeenten een lobby georganiseerd om het tekort in het gemeentefonds vanaf 2026 te dichten.

De uitkeringen uit het gemeentefonds zijn geraamd op:

Uitkeringen gemeentefonds	2024	2025	2026	2027
Algemene uitkering	151.673	152.753	139.672	140.298
Decentralisatie-uitkeringen	719	708	707	666
Integratie-uitkeringen	2.825	2.742	2.760	2.568
Stelpost compensatie jeugdzorg			1.176	721
Totalen	**155.217**	**156.203**	**144.315**	**144.253**

Bedragen x € 1.000

Algemene uitkering
De groei van de algemene uitkering in de periode 2024-2027 wordt voor een belangrijk deel bepaald door de groei van het acres en toename van het aantal woningen en inwoners. Onderdeel van de algemene uitkering is de raming van de inkomst vanwege verwachte onderbesteding van het BTW compensatiefonds (BCF).

Decentralisatie-uitkeringen
Decentralisatie-uitkeringen kennen een beperkte looptijd en zijn specifiek gekoppeld aan een uitkeringsdoel.

Integratie-uitkeringen
Het totaal aan inkomsten aan integratie-uitkeringen bestaat in de periode 2024-2027 alleen uit het participatiebudget. Onderdeel van dit participatiebudget is de normvergoeding die de gemeente ontvangt voor de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). Hierbij is sprake van een sterfhuisconstructie. Het budget loopt dan ook gelijk af met de uitstroom van het aantal Wsw-ers.

Stelpost compensatie jeugd
Het Rijk en de VNG hebben 18 april dit jaar een financieel principeakkoord bereikt voor de Hervormingsagenda Jeugd. Op basis van dit akkoord zijn de ramingen voor Jeugd in het gemeentefonds bijgesteld.

De eventuele financiële gevolgen uit de septembercirculaire van het gemeentefonds 2023 worden meegenomen in de Nota van Wijziging/budgetbrief. Deze wordt tegelijkertijd met de conceptprogrammabegroting 2024-2027 in de gemeenteraad behandeld.

Eigen en vreemd vermogen

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de gemeente is onderverdeeld in algemene reserves en bestemmingsreserves (inclusief egalisatiereserves). Het verloop van de afzonderlijke reserves in de planperiode is met een toelichting opgenomen in het hoofdstuk Reserves. Samengevat is de begrote omvang van de reserves als volgt:

Reserves (per 31-12)	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserves	72.103	71.482	72.291	62.302	54.959
Bestemmingsreserves	142.121	136.509	131.476	126.673	122.016
Totaal reserves	**214.224**	**207.990**	**203.767**	**188.975**	**176.975**

Bedragen x € 1.000

Vreemd vermogen

Voorzieningen, gevormd voor verplichtingen of kwantificeerbare financiële risico's, behoren tot het vreemde vermogen. Het verloop van de voorzieningen is met een toelichting opgenomen in het hoofdstuk Voorzieningen. De tweede component van het vreemde vermogen betreft de opgenomen geldleningen. Samengevat is de begrote samenstelling van het vreemd vermogen:

Vreemd vermogen (per 31-12)	2023	2024	2025	2026	2027
Voorzieningen	13.059	13.367	14.533	15.633	15.738
Opgenomen geldleningen	65.888	60.945	85.990	115.947	145.839
Totaal vreemd vermogen	**78.947**	**74.312**	**100.523**	**131.580**	**161.577**

Bedragen x € 1.000

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de verhouding van het eigen vermogen in een percentage weer ten opzichte van het balanstotaal. De raad heeft in 2017 bepaald dat de solvabiliteit minimaal 30% moet zijn. De solvabiliteit ligt de komende jaren ruim boven het gestelde minimum, maar neemt wel af in verband met het verloop van de bestemmingsreserves. De komende jaren is het verloop als volgt:

Solvabiliteit	%
31-12-2023	62,1%
31-12-2024	61,0%
31-12-2025	56,4%
31-12-2026	49,9%
31-12-2027	46,2%

Financieringspositie

In de paragraaf Financiering wordt aandacht besteed aan de financieringspositie. Het accent ligt daar op het treasury-beleid en het renterisicobeheer. Hier wordt vooral ingegaan op de financieringsbehoefte, de beschikbare financieringsmiddelen en het financieringssaldo in meerjarenperspectief.

Voor de financiering van de geactiveerde uitgaven op de balansposten materiële, immateriële en financiële vaste activa, het investeringsprogramma en het onderhanden werk in de vorm van grondexploitaties heeft de gemeente financieringsmiddelen nodig. Dit is de financieringsbehoefte. De

financieringsmiddelen bestaan uit eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (voorzieningen en opgenomen geldleningen). Het financieringssaldo is het verschil tussen de financieringsbehoefte en de beschikbare financieringsmiddelen.
In de planperiode wordt voor financieringsmiddelen een beroep gedaan op de geld- en kapitaalmarkt voor kortlopende respectievelijk langlopende geldleningen.

Financieringspositie per 31-12	2023	2024	2025	2026	2027
Financieringsbehoefte					
Materiele en immateriële activa	251.714	266.787	301.438	325.163	331.385
Financiële vaste activa	19.278	19.128	18.978	18.828	18.775
Grondexploitaties	41.005	21.954	7.913	1.859	0
Overige vlottende activa	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal financieringsbehoefte (1)	**341.997**	**337.869**	**358.329**	**375.850**	**380.160**
Financieringsmiddelen					
Reserves	214.224	207.992	203.767	188.974	176.974
Voorzieningen	13.059	13.367	14.533	15.633	15.738
Opgenomen langlopende leningen	65.888	60.945	85.990	115.942	145.839
Vlottende passiva	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal financieringsmiddelen (2)	**323.171**	**312.304**	**334.290**	**350.549**	**368.551**
Financieringssaldo (2-1)	**-18.826**	**-25.565**	**-24.039**	**-25.301**	**-11.609**

Bedragen x € 1.000

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Van de onderstaande arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met een ongelijkmatig uitgavenkarakter zijn de lasten in de exploitatiebegroting opgenomen. Het betreft:

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Uitkeringen voormalig personeel	380	380	480	480	480	480
Totaal	**380**	**480**	**480**	**480**	**480**	**480**

Bedragen x € 1.000

Voor onderstaande arbeidskosten gerelateerde verplichtingen is een voorziening gevormd. Jaarlijks wordt de benodigde omvang van de voorziening bepaald. Het gaat om de volgende verplichting voor (voormalige) wethouders:

Voorziening arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening ingegane pensioenen wethouders	1.992	2.092	1.887	2.550	2.345
Voorziening toekomstige pensioenen wethouders	2.234	1.929	1.929	1.061	1.061
Voorziening wachtgeld wethouders	436	308	236	223	223
Totaal	**4.662**	**4.329**	**4.052**	**3.834**	**3.629**

Geprognosticeerde balans

In de volgende tabel zijn de geprognosticeerde balanscijfers opgenomen.

per 31 december		2023	2024	2025	2026	2027
Activa						
Vaste activa	Immateriële activa	1.062	1.022	982	941	941
	Materiële activa	250.652	265.760	300.456	324.222	330.444
	Financiële activa	19.278	19.128	18.978	18.828	18.775
Vlottende activa	Onderhanden werk	41.005	21.954	7.913	1.859	-
	Vorderingen <1 jr	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
	Liquide middelen	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Overlopende activa	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Totaal activa		**344.997**	**340.864**	**361.329**	**378.850**	**383.160**

Passiva						
Vaste passiva	Algemene reserve	72.103	71.483	72.291	62.301	54.959
	Bestemmingsreserves	142.121	136.509	131.476	126.673	122.016
	Voorzieningen	13.059	13.367	14.533	15.633	15.738
	Langlopende leningen	65.888	60.945	85.990	115.942	145.839
Vlottende passiva	Leningen <1 jr	21.826	28.560	27.039	28.301	14.608
	Overlopende passiva	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal passiva		**344.997**	**340.864**	**361.329**	**378.850**	**383.160**

Bedragen x € 1.000

Emu-saldo (Europese Monetaire Unie)

In het bestuurlijk akkoord 'Beheersen EMU-saldo lokale overheid' is onder andere afgesproken dat in de begrotingen van gemeenschappelijke regelingen, gemeenten en provincies het EMU-saldo wordt opgenomen. Hiermee wordt een goede informatievoorziening beoogd die essentieel is voor het op macroniveau monitoren en beheersen van het EMU-saldo en voor het onderhoud van het gemeente- en provinciefonds.

Tabel Emu-saldo

De ontwikkeling van het EMU-saldo is in overeenstemming met het verplichte model opgenomen.

	EMU-saldo	2024	2025	2026	2027
1.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-5.316	-2.870	-13.203	-10.411
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	15.073	34.651	23.725	6.222
3.	Mutatie voorzieningen	308	10.030	11.437	2.371
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-19.051	-14.041	-6.054	-1.859
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	2.117	
	Berekend EMU-saldo	**-1.030**	**-13.450**	**-21.554**	**-12.403**

Wet Houdbare Overheidsfinanciën

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. In het beheersen van de Europese normen voor de overheidsfinanciën hebben het rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De wet HOF heeft daarom ook regels voor de bijdrage die decentrale overheden moeten leveren aan het bereiken en houden van houdbare overheidsfinanciën. Dit betekent voor de decentrale overheden een beperking van de investeringsuitgaven en sancties als zij te veel investeren.

Vennootschapsbelasting (vpb)

Sinds 1 januari 2016 geldt voor gemeenten de invoering van de belastingplicht in de vennootschapsbelasting. Naar aanleiding hiervan heeft er een inventarisatie en toetsing plaatsgevonden van in dit kader belastingplichtige activiteiten. De conclusie van deze inventarisatie en toetsing was dat voor een zeer groot aantal activiteiten van de gemeente geldt dat de gemeente niet belasting- en aangifteplichtig is voor de vpb (vennootschapsbelasting). Voor een klein deel van de gemeentelijke activiteiten bestaat deze belastingplicht wel. Voor onze gemeente gaat het met name om activiteiten met betrekking tot grondexploitaties Vlietvoorde en KPP en de participatie in de VOF Leidschendam Centrum. Met ingang van 2020 wordt er jaarlijks een bedrag begroot voor de vennootschapsbelasting.

Reserves

Staat van reserves

Het verwachte verloop van de reserves 2023-2027 is navolgend opgenomen.

Reserve	Stand 31-12-2023	Stortingen 2024	Onttrekkingen 2024	Stand 31-12-2024	Stand 31-12-2025	Stand 31-12-2026	Stand 31-12-2027
Algemene reserves							
Algemene reserve met bufferfunctie	12.239	0	0	12.239	12.239	12.239	12.239
Algemene reserve vrij besteedbaar	59.864	0	1.134	58.730	57.500	54.181	54.097
Exploitatieresultaat	0	512		512	2.552	-4.118	-11.377
Algemene reserves	**72.103**	**512**	**1.134**	**71.482**	**72.291**	**62.302**	**54.959**
Bestemmingsreserves							
Reserve bereikbaarheid Stompwijk	5.471	0	0	5.471	5.471	5.471	5.471
Reserve Ondergrondse hoogspanningskabels	3.350	0	0	3.350	3.350	3.350	3.350
Reserve dekking afschrijvingslasten	26.798	1.387	1.590	26.595	24.975	23.536	21.882
Reserve herwaardering activa	3.650	0	350	3.300	2.950	2.600	2.250
Reserve Nazorg Rietvink	350	0	0	350	350	350	350
Reserve Verevening soc. woningbouw	205	0	0	205	205	205	205
Reserve Langer zelfstandig wonen	9.449	0	1.310	8.139	6.829	5.769	4.869
Reserve Herstelbeleid	1.300	0	414	886	886	886	886
Reserve Bereikbaarheid	3.360	0	0	3.360	3.360	3.360	3.360
Reserve Mobiliteit	18.003	0	150	17.853	17.853	17.853	17.853
Reserve Energietransitie en Duurzaamheid	42.465	0	3.185	39.280	37.527	35.574	33.820
Reserve Onderwijshuisvesting	7.500	0	0	7.500	7.500	7.500	7.500
Reserve Sterk voor Noord	8.800	0	0	8.800	8.800	8.800	8.800
Reserve Ondersteuning energielasten	720	0	0	720	720	720	720
Reserve herontwikkeling Julianabaan	2.000	0	0	2.000	2.000	2.000	2.000
Reserve CID Binckhorst (Leefbaarheid)	5.700	0	0	5.700	5.700	5.700	5.700
Reserve CID Binckhorst (Velostrada)	3.000	0	0	3.000	3.000	3.000	3.000
Bestemmingsreserves	**142.121**	**1.387**	**6.999**	**136.509**	**131.476**	**126.673**	**122.016**
Totaal reserves	**214.224**	**1.899**	**8.133**	**207.990**	**203.767**	**188.975**	**176.975**

Bedragen x € 1.000

Algemene reserve vrij besteedbaar

Deze reserve is onderdeel van de weerstandscapaciteit. Op deze reserve rusten geen claims, de middelen zijn vrij besteedbaar.

Mutaties 2024:
De onttrekkingen bestaan uit:
- Programma Sterk voor Noord: € 470.000 op basis van het raadsbesluit (2324) Programmaplan Sterk voor Noord 2021-2041.
- Aansluiting onderwijs en jeugdzorg voor een bedrag van € 90.000, onderdeel van de Nota van Wijziging op de programmabegroting 2022-2025.
- Raad voor de kinderbescherming een bedrag van € 30.000, onderdeel van de Nota van Wijziging op de programmabegroting 2022-2025.
- Uitstel invoering omgevingswet: € 183.500 op basis van de Nota van Wijziging op de programmabegroting 2022-2025.
. Re- integratie en participatiebeleid 2024 (aandeel in kosten Leidschendam – Voorburg) : € 360.380.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Algemene reserve met bufferfunctie

De algemene reserve met bufferfunctie is bestemd voor het opvangen van financiële gevolgen van calamiteiten en risico’s. De reserve vormt een belangrijk deel van de weerstandscapaciteit.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
In de jaarrekening 2023 wordt de noodzakelijke omvang van deze reserve, per 31 december 2023, bepaald op basis het berekende financiële risicoprofiel (= totaal van de gekwantificeerde risico's).

Reserve Bereikbaarheid Stompwijk

De reserve is bestemd voor de dekking van de afschrijvingslasten die samenhangen met de investeringen in de renovatie van de Stompwijkseweg, de Dokter van Noortstraat en de aanleg van de Verbindingsweg, de herinrichting Dokter van Noortstraat en de aanleg van Veenpoldersweg (voorheen de Verbindingsweg).

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Na afronding van een (deel) project wordt het benodigde bedrag ter dekking van de afschrijvingslasten toegevoegd aan de reserve dekking afschrijvingslasten.

Reserve Stedelijke vernieuwing

Deze reserve is bestemd voor Stedelijke vernieuwing. Stedelijke vernieuwing is een programmatische aanpak die verbindingen legt tussen verschillende beleidsterreinen (o.a. wonen, welzijn, duurzaamheid, ruimtelijke ontwikkeling en wijkgericht werken) om zo een impuls te geven aan de leefbaarheid in de wijken en buurten.

Mutaties 2024:
Deze reserve is per 31 december 2022 opgeheven.

Nadere toelichting:
Deze reserve is per 31 december 2022 opgeheven.

Reserve Dekking afschrijvingslasten

De reserve is voor de dekking van afschrijvingslasten van (geactiveerde) investeringen die overeenkomstig de besluitvorming gedeeltelijk / geheel ten laste van deze middelen komen.

Mutaties 2024:
De toevoeging betreft de overheveling vanuit de reserve Duurzaamheid en Energietransitie in verband met de investering duurzaamheid schoolgebouwen (€ 0,22 miljoen) conform aangenomen motie bij de vaststelling bestedingsplan Duurzaamheid en Energietransitie en die voor de investeringen in 2023 en 2024 van het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen (€ 1,16 miljoen).

De onttrekking bedraagt € 1,59 miljoen aan afschrijvingen van afgesloten investeringsprojecten.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Herwaardering activa

Deze reserve is ingesteld naar aanleiding van de stelselwijziging afschrijving activa. De afschrijving van de activa is in 2010 omgezet van een lineaire naar een annuïtaire afschrijving. Dit geeft na verloop van tijd hogere lasten die gedekt worden door deze reserve.

Mutaties 2024:
De onttrekking van € 350.000 is een bijdrage in hogere kapitaallasten.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Verevening sociale woningbouw

De reserve Verevening sociale woningbouw is voor de financiële bijdragen en onttrekkingen in het kader van de realisatie van 30% sociale woningbouw. Wanneer in woningbouwplannen in Leidschendam-Voorburg minder dan 30% of geen sociale woningen zijn opgenomen, is de projectontwikkelaar verplicht een financiële bijdrage te storten in het vereveningsfonds. Wanneer er meer dan 30% sociale woningen wordt gerealiseerd, dan ontvangt de projectontwikkelaar een bijdrage uit het fonds, als het saldo van het fonds dit toelaat.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Indien er gedurende het jaar projecten zijn waarbij verevening van toepassing is zullen de geraamde onttrekkingen en stortingen hier bij de tussentijdse rapportages op worden aangepast.

Reserve Maatregelen Corona

Dekking van de economische maatregelen ten gevolge van corona.

Mutaties 2024:
Deze reserve is per 1 januari 2023 opgeheven (zie raadsbesluit bij de vaststelling JR 2022).

Nadere toelichting:
Deze reserve is per 1 januari 2023 opgeheven (zie raadsbesluit bij de vaststelling JR 2022).

Reserve Sterk voor Noord

De reserve zorgt ervoor dat het programma Sterk voor Noord uitgevoerd kan worden, wat moet leiden tot een kansrijke toekomst voor alle inwoners van Leidschendam-Noord.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
De uitvoering van het programmaplan Sterk voor Noord 2021-2041 moet leiden tot een kansrijke toekomst voor alle inwoners van Leidschendam-Noord. Dit betekent het terugdringen en voorkomen van kansenongelijkheid. Het betekent ook dat jongeren en volwassenen participeren naar vermogen en dat armoede, taalachterstanden en schulden minder vaak een belemmering vormen om mee te doen. Tot slot streven partners naar wijken waar het voor iedereen fijn en veilig wonen is. Ter bekostiging van het programma Sterk voor Noord vanaf 2026 is deze bestemmingsreserve gevormd.

Reserve CID Binckhorst (Leefbaarheid)

De gemeentelijke bijdrage aan het Masterplan Bereikbaarheid CID Binckhorst voor de verbetering van de leefbaarheid (door infrastructurele aanpassingen) in Voorburg.

Mutaties 2024:
Er zijn nog geen mutaties gepland in 2024.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve CID Binckhorst (Velostrada)

De gemeentelijke bijdrage aan het No-regret pakket in het kader van CID Binckhorst, die uitsluitend bedoeld is voor de realisatie van de Velostrada.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Nazorg Rietvink

Werkzaamheden die in het kader van nazorg nog plaats moeten vinden in het project Rietvink.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Nadat de werkzaamheden van de nazorg aan de Rietvink afgerond zijn zal de investering afgesloten worden en wordt met ingang van het jaar na afronding gestart met de afschrijving van deze investering.

Reserve Langer zelfstandig wonen

Betere ondersteuning en zorg thuis, hulp aan mantelzorger en vrijwilligers, meer geschikte woningen voor ouderen.

Mutaties 2024:
De onttrekking bestaat uit:
- Budgetten ten behoeve van collectieve woningaanpassing € 900.000). (innovatieve) woon - en zorgvormen en flex woningen (€ 250.000), doorstroming naar passende woning (€ 60.000), inzet flatcoach (€ 60.000) en uitbreiding noodwoningen (€ 40.000); totaal € 1.310.000 conform raadsbesluit d.d. 13 juli 2021 over vaststelling Bestedingsplan Langer zelfstandig wonen (Lzw).

Nadere toelichting:
In 2022 zijn verschillende onderdelen van de bestemmingsreserve Langer Zelfstandig Wonen gestart. Zo zijn de eerste doorstroommakelaar en flatcoach ingezet en is de subsidieregeling voor collectieve woningaanpassingen opgesteld. Deze onderdelen zijn in 2023 voortgezet, maar lopen vertraging op (zie 2e turap 2023); daarnaast wordt de focus ook gelegd op de innovatieve woon - en zorgvormen, flex woningen en noodwoningen, zodat dit in 2023/2024 van start gaat.

Reserve Herstelbeleid

Deze reserve is bedoeld om Leidschendam-Voorburg sterker uit de crisis te laten komen door sociale, maatschappelijke en economische interventies te ontwikkelen en te implementeren die burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen helpen zich in te stellen op de nieuwe toekomst.

Mutaties 2024:
Op basis van het bestedingsplan Herstelbeleid 2022-2025 wordt € 414.000 onttrokken.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Bereikbaarheid

De reserve dient ter dekking van de kosten van de realisatie van de aanleg van de parkeergarage Leidschendam Noord en de aanleg van het parkeerterrein Leidsekade-Venestraat.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
De investeringen waarvan de werkelijke uitgaven tot maximaal het bedrag van het beschikbaar gestelde krediet aan deze reserve onttrokken worden zijn:
- Leidsekade Venestraat (totaal € 1,225 miljoen); de werkzaamheden worden in 2022-2025 verwacht. Als gevolg hiervan worden de werkelijke uitgaven tot een maximum van € 1,225 miljoen in 2025 onttrokken aan deze reserve en toegevoegd aan de Reserve dekking afschrijvingen.
- Parkeergarage Rijnlandstraat Noord (€ 2,135 miljoen); de werkzaamheden worden in 2024-2025 verwacht. Als gevolg hiervan worden de werkelijke uitgaven tot een maximum van € 2,135 miljoen in 2025 onttrokken aan deze reserve en toegevoegd aan de Reserve dekking afschrijvingen.

Reserve Mobiliteit

Het bereikbaar houden van Leidschendam-Voorburg.

Mutaties 2024:
Een onttrekking van € 150.000 in verband met de kosten voor de Taskforce Mobiliteit Mall of The Netherlands.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Energietransitie en Duurzaamheid

Ter dekking van kosten voor de klimaatopgave om in 2050 CO2 neutraal te zijn.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Onderwijshuisvesting

Ter dekking van de kosten voor de vervangings- en renovatieopgave in het voortgezet onderwijs waar de rijksbijdragen onvoldoende voor zijn.

Mutaties 2024:
Er is geen mutatie in 2024.

Nadere toelichting:
De gemeente heeft een wettelijke taak om zorg te dragen voor adequate onderwijshuisvesting. Hiermee faciliteren we het geven van zo goed mogelijk onderwijs aan de kinderen in Leidschendam-Voorburg. Voor alle projecten gelden hierbij een aantal (wettelijke) minimumeisen waar nieuwe onderwijshuisvesting aan moet voldoen. De stelpost investeringskrediet voor het Voortgezet Onderwijs, gebaseerd op normbedragen van de VNG, is hiervoor ontoereikend. Dit komt mede door stijgende bouwkosten in de markt en hogere duurzaamheidseisen. In het eerste kwartaal van 2024 zal conform het Integraal huisvestingsplan voor het voortgezette onderwijs 2017-2026 worden gestart met het ontwerp voor de nieuwbouw van het Sint-Maartenscollege. Op basis van het Definitief Ontwerp en bijbehorende raming wordt eind 2024 aan de gemeenteraad gevraagd om een definitief krediet voor dit project beschikbaar te stellen.

Reserve Oekraïne crisis

Deze reserve wordt ingezet voor het organiseren en bieden van opvang, voorzieningen, onderwijs en kinderopvang voor vluchtelingen uit Oekraïne.

Mutaties 2024:
Deze reserve is per 1 januari 2023 opgeheven (zie raadsbesluit bij de vaststelling JR 2022).

Nadere toelichting:
Deze reserve is per 1 januari 2023 opgeheven (zie raadsbesluit bij de vaststelling JR 2022).

Reserve Ondersteuning energielasten

De reserve is gevormd ter dekking van de kosten ter ondersteuning vanwege de hoge energielasten.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Reserve Ondergrondse hoogspanningskabels

De gemeentelijke bijdrage in de kosten van het ondergronds brengen van hoogspanningskabels door Tennet.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties in 2024.

Nadere toelichting:
Op basis van nadere afspraken met TenneT zullen voorstellen aan de raad gedaan worden om de benodigde middelen ten laste van deze bestemmingsreserve beschikbaar te stellen. In 2024 wordt verwacht meer duidelijkheid te krijgen over deze ontwikkeling, en de bijbehorende uitputting van de reserve.

Reserve Herontwikkeling Julianabaan

De gemeentelijke middelen ter dekking van een gedeelte van kosten/ investeringen in de openbare ruimte in het kader van de Herontwikkeling van het winkelcentrum “De Julianabaan” in Voorburg.

Mutaties 2024:
Er zijn geen mutaties.

Nadere toelichting:
Niet van toepassing.

Voorzieningen
Staat van voorzieningen

Het verwachte verloop van de voorzieningen 2023-2027 is als volgt.

Voorziening (per 31-12)	2023	Stortingen 2024	Onttrekkingen 2024	2024	2025	2026	2027
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's							
Voorziening ingegane pensioenen wethouders	1.992	305	205	2.092	1.887	2.550	2.345
Voorziening toekomstige pensioenen wethouders	2.234		305	1.929	1.929	1.061	1.061
Voorziening wachtgeld wethouders	436		128	308	236	223	223
Voorziening spaarverlof	213	107		320	427	534	640
Voorziening ter egalisering van kosten							
Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	2.214	1.298	1.505	2.007	2.475	2.773	3.072
Voorziening onderhoud wegen	561	2.251	1.888	924	1.287	1.650	1.650
Voorziening voor middelen van derden							
Voorziening afkoopsommen grafonderhoud	659	149	165	643	627	611	611
Voorziening Riolering (egalisatie)	3.797	219		4.017	4.505	4.964	4.871
Voorziening Afval (egalisatie)	953	174		1.127	1.160	1.267	1.265
Totaal voorzieningen	**13.059**	**4.503**	**4.196**	**13.367**	**14.533**	**15.633**	**15.738**

Voorziening ingegane pensioenen wethouders

De voorziening pensioenen wethouders is gevormd voor toekomstige pensioenverplichtingen aan gewezen wethouders, waarvan de pensioenaanspraak in eigen beheer wordt gehouden. De hoogte van de voorziening wordt jaarlijks bepaald aan de hand van actuariële berekeningen en is opgenomen tegen contante waarde. De berekeningen zijn gebaseerd op de actuele rekenrente en sterftetabel.

Voorziening toekomstige pensioenen wethouders

De Voorziening toekomstige pensioenen wethouders is ingesteld naar aanleiding van het afgelopen APPA-plan voor de wethouders. De regeling Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA), die tot en met 2021 in beheer was bij een externe verzekeraar, wordt vanaf 2022 in eigen beheer uitgevoerd omdat de externe verzekeraar deze dienst niet meer aanbiedt.

Voorziening wachtgelden wethouders

Deze voorziening dekt de verwachte kosten van ingegane wachtgelden van voormalig wethouders.

Voorziening spaarverlof

Deze voorziening dekt de verwachte kosten van medewerkers die deelnemen aan de regeling spaarverlof.
Op basis van de opgebouwde uren en daarbij behorende tarieven wordt jaarlijks de storting in deze voorziening bepaald.

Voorziening Klein Plaspoelpolder facilitair

De Voorziening Klein Plaspoelpolder facilitair is gevormd naar aanleiding van de gebiedsontwikkeling Klein Plaspoelpolder waarbij een gedeelte van de plankosten gerelateerd aan de facilitaire deelgebieden vooralsnog niet kan worden verhaald.

Voorziening grondexploitatie Vlietvoorde

Dekken verliezen grondexploitatie Vlietvoorde. De voorziening heeft een omvang ter grootte van het verlies op de einddatum (eindwaarde).

Voorziening grondexploitatie Klein Plaspoelpolder

Dekken van het verlies van de gemeentelijke grondexploitatie. De voorziening heeft een omvang ter grootte van het verlies op de einddatum (eindwaarde).
Op grond van het MPG 2023-1e herziening is er geen sprake van een te vormen verliesvoorziening voor de grondexploitatie KPP. Deze grondexploitatie sluit vooralsnog met een positief saldo op basis van eindwaarde.

Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen is gevormd voor de toekomstige uitgaven voor groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen op basis van meerjarige onderhoudsprogramma's (MOP's).
De Meerjarenonderhoudsprognose (MJOP) van de voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2023 geactualiseerd.

Voorziening onderhoud wegen

Op basis van een beleids- en beheerplan voor het onderhoud van wegen is de voorziening per 1 januari 2020 ingesteld.

Voorziening afkoopsommen grafonderhoud

De voorziening afkoopsommen grafonderhoud is gevormd om de toekomstige lasten te dekken van onderhoudswerkzaamheden aan graven, waarvan de eigenaar de onderhoudsplicht heeft overgedragen aan de gemeente door het betalen van een afkoopsom. Ontvangen afkoopsommen worden toegevoegd aan de voorziening en vallen in twintig jaar vrij ten gunste van de exploitatie van begraafplaatsen voor de dekking van de onderhoudskosten.

In 2024 verwachten wij afkoopsommen voor grafonderhoud te ontvangen van € 164.000. Deze opbrengsten worden in de voorziening gestort ter dekking van de kosten voor onderhoud aan de graven. Tevens valt vanuit de voorziening een bedrag vrij van € 149.000 voor het grafonderhoud in 2024.

Voorziening zwerfafval

De voorziening zwerfafval is gevormd om een extra impuls te geven aan de gemeentelijke aanpak van zwerfafval. Jaarlijks ontvangt de gemeente van Nedvang een vergoeding voor extra aanpak van zwerfafval en wordt het saldo van baten (bijdrage Nedvang) en lasten (kosten aanpak zwerfafval) verrekend met de voorziening.

Voorziening riolering (egalisatie)

De voorziening riolering (art. 44.2) is gevormd om in geval van nog niet uitgevoerd werk bij investeringen de onderbesteding op kapitaallasten te doteren aan de voorziening (artikel 44, lid 2 BBV). Deze voorziening wordt aangewend ter dekking van toekomstige extra kapitaallasten en/of voor (toekomstige) tekorten op het product Riolering.

De stortingen en onttrekkingen aan deze voorziening zijn aangepast op basis van het water- en rioleringsplan 2022-2027 in combinatie met de nieuwe berekening van de kostendekkendheid riool.

Voorziening afval (egalisatie)

De voorziening afval (art. 44.2) is gevormd om in geval van onder- of overbesteding op de geraamde afvaluitgaven waarvoor via het afvalstoffentarief inkomsten zijn verworven, het resultaat tussen afvalinkomsten en –uitgaven te storten of te onttrekken aan de voorziening.

Bijlagen

Incidentele baten en lasten

In onderstaande tabellen zijn de incidentele lasten, de incidentele baten en de incidentele en verrekeningen met reserves opgenomen. Het totaal hiervan zijn de incidentele baten en lasten. In het hoofdstuk "Lasten en baten" is een totaaloverzicht gegeven van het begrote saldo en de opbouw daarvan in een structureel en een incidenteel deel.

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
2. Verkeer en vervoer							
Smart Mobility	296	97			Incidentele kosten voor verkeersmanagement rondom the Mall.	Tot en met 2025, raadsbesluit iBabs 2629, 22 februari 2022	Ja
Uitvoering UVP	50				Coalitieakkoord 2022-2026: betreft kosten (incidenteel budget in 2024) voor het voeren van gesprekken met relevante partijen om te komen tot een gezamenlijk initiatief ter ondertunneling van de Utrechtsebaan tot Huygenstunnel.	De looptijd is moeilijk aan te geven. Gezien de omvang van hetgeen voorgesteld wordt kan dit zo maar tot 2030 lopen.	Nee
Subtotaal	**346**	**97**	**0**	**0**			
4. Onderwijs							
Exploitatielasten BVO		1.350			Betreft kosten van versneld afschrijven boekwaarde St. Maartenscollege.	2025, raadsbesluit iBabs 3226, 4 juli 2023	Ja
Jaarprogr Onderwijshuisvesting		425	825	825	Tijdelijke huisvestingskosten in verband met de sloop van het St. Maartenscollege.	2025, raadsbesluit iBabs 3226, 4 juli 2023	Ja
Nationaal programma Onderwijs	70	30			Gemeenten krijgen uit het NP Onderwijs budget voor hun rol in voorschoolse educatie, primair en voortgezet onderwijs tot en met schooljaar 2024-2025.	iBabs 3290, raadsbrief 31 maart 2023	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Verduurzaming onderwijsvastgoed	433	395	395	395	Met het onderwijsveld zijn nadere afspraken gemaakt over het verduurzamen van onderwijsvastgoed. De gemeente ondersteunt de begeleiding van de scholen in het proces en met financiële middelen. Er is een voorziening verduurzaming onderwijshuisvesting gemaakt. Onderwijsinstellingen kunnen voor bestaand vastgoed gebruikmaken van deze stimuleringsregeling voor betere isolatie, ventilatie en het terugdringen van energieverbruik, waarbij 50% van de investeringskosten worden vergoed door de gemeente. Voor nieuwbouw van onderwijsvastgoed stelt de gemeente extra middelen beschikbaar om te investeren in bovenwettelijke maatregelen met als doel de gebouwen richting ENG te brengen.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Subtotaal	**503**	**2.200**	**1.220**	**1.220**			

5. Sport, cultuur en recreatie

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Overige sportbeoefening 2023-2024	50				Coalitieakkoord 2022-2026: actiepunt Fiets-, wandelpaden en MTB-trails door Stompwijk, het Groene Hart en Vlietland zijn belangrijk, met goede bewegwijzering naar recreatieve bezienswaardigheden en met aandacht voor het groene karakter van het buitengebied. Deze activiteiten zijn reeds opgestart in 2023.	1 a 2 jaar	Ja
Verkoop snippergroen	25				Omdat de pilot voor de verkoop van snippergroen beëindigd is in 2023 is de verwachting dat hier alleen nog sporadisch kosten voor gemaakt worden. Tegenover de incidentele kosten staan overigens ook baten (uit verkoop).	1-3 jaar	nee
Subtotaal	**75**	**0**	**0**	**0**			
6. Sociaal domein							
LZW 4.1 Collectieve woningaanpassing	900	900	900	900	Incidentele kosten programma Langer Zelfstandig Wonen (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Langer Zelfstandig Wonen).	2021 tot en met 2030, raadsbesluit iBabs 2300, 28-5-2021	Ja
LZW 4.2 (Innovatieve) woonzorgvorm	250	250			Incidentele kosten programma Langer Zelfstandig Wonen (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Langer Zelfstandig Wonen).	2021 tot en met 2030, raadsbesluit iBabs 2300, 28-5-2021	Ja
LZW 4.3 Doorstroming passende woning	60	60	60		Incidentele kosten programma Langer Zelfstandig Wonen (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Langer Zelfstandig Wonen).	2021 tot en met 2030, raadsbesluit iBabs 2300, 28-5-2021	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
LZW 4.4 Aanvullende ondersteuning thuis	60	60	60		Incidentele kosten programma Langer Zelfstandig Wonen (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Langer Zelfstandig Wonen).	2021 tot en met 2030, raadsbesluit iBabs 2300, 28-5-2021	Ja
LZW 4.5 Noodwoningen	40	40	40		Incidentele kosten programma Langer Zelfstandig Wonen (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Langer Zelfstandig Wonen).	2021 tot en met 2030, raadsbesluit iBabs 2300, 28-5-2021	Ja
Preventieve Schuldhulpverlening	14				Budget wat uit tijdelijke coronamaatregelen voortvloeide en dit budget maakt onderdeel uit van een in totaal materieel bedrag. Deze incidentele middelen komen uit de bestemmingsreserve Herstelbeleid.	2023 en 2024	Nee
Programma Sterk voor Noord	383	783			Dit betreffen incidentele middelen van het programma Sterk voor Noord (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Sterk voor Noord).	2023 tot en met 2042, raadsbesluit iBabs 2940, 8-11-2022	Ja
SVN - Opgave Financiële zelfredzaamheid	300				Dit betreffen incidentele middelen van het programma Sterk voor Noord (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Sterk voor Noord).	2023 tot en met 2042, raadsbesluit iBabs 2940, 8-11-2022	Ja
SVN - Opgave Jeugd en onderwijs	100				Dit betreffen incidentele middelen van het programma Sterk voor Noord (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Sterk voor Noord).	2023 tot en met 2042, raadsbesluit iBabs 2940, 8-11-2022	Ja
SVN - Opgave Wonen	87	87			Dit betreffen incidentele middelen van het programma Sterk voor Noord (zie het hoofdstuk Bestemmingsreserves - Sterk voor Noord).	2023 tot en met 2042, raadsbesluit iBabs 2940, 8-11-2022	Ja
Subtotaal	**2.194**	**2.180**	**1.060**	**900**			

7. Volksgezondheid en milieu

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Gemeentebrede aanpak Energietransitie	265	259	259	259	In het onderdeel gemeentebrede aanpak energietransitie zijn de volgende activiteiten ondergebracht: Personele kosten van het programma, RES en TVW, Stimuleren van energiebesparing of duurzame opwek bij vastgoed, Faciliteren van duurzaamheidsinitiatieven, Begeleiding van VvE's bij het aanvragen van subsidie voor een DMJOP en het vervolgtraject, Organisatie van collectieve inkoopacties, Onderzoeken, advies en begeleiding.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Subtotaal	**265**	**259**	**259**	**259**			
8. VHLOSV							
Beleidsadvisering ruimtelijk beleid	391				Het betreft hier transformatiekosten voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet (kosten ter voorbereiding op de uitvoering van een nieuwe of gewijzigde structurele taak en kunnen als incidenteel aangemerkt worden). Tevens is in deze post budget opgenomen voor het opstellen van de Omgevingsvisie.	Tot en met 2024; vastgesteld in de begroting 2023-2026	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Grondexploitaties	36.655	15.817	16.746	65	Het betreffen de lasten van de verschillende grondexploitaties (Vlietvoorde, KPP en De Star) - zie het Meerjarenperspectief 2023 1e herziening en raadsvoorstel over vaststellen grondexploitatie De Star. Het saldo tussen de baten en lasten betreffen in 2026 en 2027 het saldo van de af te sluiten grondexploitaties in 2026: KPP (- € 3.933.000), Vlietvoorde (+ 7.090.000) - dekking ten laste van de verliesvoorziening en De Star (- € 99.000). De positieve bedragen van KPP en De Star worden gestort in de Algemene reserve vrij besteedbaar (zie bij mutaties reserves).	Vaststelling MPG 2023 1e herziening (4 juli 2023)	Ja
Isoleren woningen	400	228			In dit onderdeel zijn er activiteiten opgenomen voor energiebesparende maatregelen voor huishoudens met energiearmoede en de isolatiemaatregelen van huurwoningen met lage labels.	2023 - 2025 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Kostenverhaal Klein Plaspoelpolder (KPP)	1.340	2.270			Betreft een facilitair deel van een grondexploitatie (KPP); het gaat hier om te verhalen kosten conform anterieure overeenkomsten met projectontwikkelaars.	1-4 jaar	Ja
SPUK energiearmoede (woningbouw corp.)	330				Energie-bespaaradvies en aanbrengen kleine energiebesparende maatregelen voor huishoudens met energiearmoede.	2022 en 2023, raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
SPUK proeftuin aardgasvrije woningen	175	400	400	400	In de strategie staat het terugdringen van de warmtevraag in gebouwen en woningen centraal. Met een energielabel A of B zijn woningen en utiliteitsgebouwen geschikt voor lage temperatuur verwarming. Hiervoor komen duurzame, lokale bronnen (bodem, lucht, water) in beeld. We streven daarom naar verduurzaming van het vastgoed naar gemiddeld energielabel B in 2050. In de periode tot 2030 start de gemeente met de eerste 4 transitiewijken (circa 6.000 woningen). Voor deze wijken is een warmtevraagreductie voorzien van circa 56TJ. Het doel is dat circa 25% van die 6.000 woningen in 2030 van het gas af is. De gemeente zet in op 35% energiebesparing in de bestaande woningvoorraad in 2050 ten opzichte van 2015.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Stimuleringsregelingen Energietransitie	1.100	1.100	1.100	1.100	De gemeente stimuleert energiebesparing door inwoners, verenigingen, organisaties en ondernemers (inclusief vastgoedeigenaren) te informeren, adviseren en inspireren en door stimuleringsregelingen in te zetten.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Subsidies duurzame maatregelen	-150	-150			De gemeente is voornemens om voor relevante partijen subsidie beschikbaar te stellen, zodat ze beter in staat zijn om activiteiten voor inwoners te organiseren. Door middel van doorlopende subsidies, acties, duurzaamheidsleningen en andersoortige financiële ondersteuning voor verschillende doelgroepen kunnen inwoners aanhaken op een voor hen geschikt moment. Inwonersinitiatieven ondersteunt de gemeente zo mogelijk met advies of begeleiding. In 2023 is er speciale aandacht voor het ondersteunen van huishoudens met energiearmoede. De gemeente subsidieert de isolatie van woningen en de aanleg van groene daken. In de komende jaren zal de stimuleringsregeling voor isolatie en klimaatadaptatie worden voorgezet.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Verg. rentekorting duurzaamheidslening	150	150			Gemeente Leidschendam-Voorburg verstrekt sinds 2019 een rentekorting van circa 1% op een lening bij het Nationaal Warmtefonds (NWF). Het Nationaal Warmtefonds is een landelijke regeling waarbij particuliere woningeigenaren en VvE's tegen een lage rente een lening aan kunnen gaan om hun woning te verduurzamen. Ook woningeigenaren die weinig leencapaciteit hebben of geen leenruimte hebben (schuldsanering) kunnen gebruikmaken van het Nationaal Warmtefonds.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Subtotaal	**40.391**	**19.815**	**18.246**	**1.565**			
Overhead							
Ambtelijke huisvesting	175				Middelen voor tijdelijke huisvesting, sloop- en verhuiskosten van Einddorpstraat 18.	Tot en met 2024 - vastgesteld in de kaderbrief 2023-2026	Ja
Invoering en beh.informatiesystemen	150				Implementatiekosten informatiebeveiliging, tijdelijk en vallen niet onder structurele lasten.	Tot en met 2024 - vastgesteld in de begroting 2023-2026	Ja
Subtotaal	**325**	**0**	**0**	**0**			
Totaal	**44.099**	**24.551**	**20.785**	**3.944**			

Incidentele baten	2024	2025	2026	2027

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
2. Verkeer en vervoer							
Smart Mobility	146	97			Incidentele kosten voor verkeersmanagement rondom the Mall.	tot en met 2025, raadsbesluit iBabs 2629, 22 februari 2022	Ja
Subtotaal	**146**	**97**	**0**	**0**			
4. Onderwijs							
Nationaal programma Onderwijs	70	30			Gemeenten krijgen uit het NP Onderwijs budget voor hun rol in voorschoolse educatie, primair en voortgezet onderwijs tot en met schooljaar 2024-2025.	iBabs 3290, raadsbrief 31 maart 2023	Ja
Subtotaal	**70**	**30**	**0**	**0**			
8. VHLOSV							
Grondexploitaties	36.655	15.817	13.610	164	Het gaat hier om de mutaties binnen het Meerjarenperspectief van diverse grondexploitaties.	Vastgesteld in MPG 2023 (juli 2023)	Ja
Kostenverhaal Klein Plaspoelpolder (KPP)	1.340	2.270			Het gaat hier om verhaalde kosten conform anterieure overeenkomsten met projectontwikkelaars.		Ja
Isoleren woningen	400	228			In dit onderdeel zijn er activiteiten opgenomen voor energiebesparende maatregelen voor huishoudens met energiearmoede en de isolatiemaatregelen van huurwoningen met lage labels.	2023 - 2025 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
SPUK energiearmoede (woningbouw corp.)	330				Energie-bespaaradvies en aanbrengen kleine energiebesparende maatregelen voor huishoudens met energiearmoede.	2022 en 2023, raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
SPUK proeftuin aardgasvrije woningen	175	400	400	400	In de strategie staat het terugdringen van de warmtevraag in gebouwen en woningen centraal. Met een energielabel A of B zijn woningen en utiliteitsgebouwen geschikt voor lage temperatuur verwarming. Hiervoor komen duurzame, lokale bronnen (bodem, lucht, water) in beeld. We streven daarom naar verduurzaming van het vastgoed naar gemiddeld energielabel B in 2050. In de periode tot 2030 start de gemeente met de eerste 4 transitiewijken (circa 6.000 woningen). Voor deze wijken is een warmtevraagreductie voorzien van circa 56TJ. Het doel is dat circa 25% van die 6.000 woningen in 2030 van het gas af is. De gemeente zet in op 35% energiebesparing in de bestaande woningvoorraad in 2050 ten opzichte van 2015.	2023 - 2050 raadsbesluit iBabs 3095, 30 mei 2023	Ja
Subtotaal	**38.900**	**18.715**	**14.010**	**564**			
Overhead							
Kleine vrachtauto's	18		48	10	Het betreft incidentele verkopen van voertuigen uit het wagenpark. In principe zijn deze auto’s eigen bezit en die kun je dus ook maar één keer verkopen. Conform snippergroen moeten bij het wagenpark dan ook zo handelen en het als incidenteel bestempelen.	De looptijd is moeilijk ja aan te geven. Gezien de onzekerheid van afschrijving bij verschillende type auto's . Wel kunnen we maximaal uitgaan van ongeveer 7 jaar gebruik.	

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
Subtotaal	**18**	**0**	**48**	**10**			
Subtotaal	**39.134**	**18.842**	**14.058**	**574**			

Incidentele verrekeningen met reserves	2024	2025	2026	2027	
Storting in de reserves					
Overige reserves	1387	0	200	0	De stortingen in de reserve Dekking Afschrijvingen hebben betrekking op afgeronde investeringen van verduurzamen van gemeentelijke gebouwen en scholen. Voor de dekking van de kapitaallasten van deze investeringen worden gelijke bedragen onttrokken aan de reserve Duurzaamheid en Energietransitie.
Alg. reserve vrij besteedbaar	0	0	3.953	99	De stortingen hebben betrekking op het afsluiten van de grondexploitatie Kleinplaspoelpolder/ KPP (in 2026) en De Star (2027), die op basis van het MPG 2023- 1e herziening (KPP) en de vastgestelde grondexploitatie (De Star) met een positief saldo (op eindwaarde) afgesloten worden.
Onttrekking aan reserves					
Alg. reserve vrij besteedbaar	774	870	7.090	0	De onttrekkingen in 2024 zijn (nader) toegelicht bij het overzicht van de reserves; onderdeel Algemene reserve vrij besteedbaar.
Overige reserves	5.059	3.063	3.013	2.654	De onttrekkingen in 2024 zijn (nader) toegelicht bij het overzicht van de reserves; verschillende

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027	Aard van het budget/toelichting (1)	Looptijd (2)	Materiele omvang (3) ja of nee?
					bestemminsreserves.		
Totaal verrekeningen reserves	**4.446**	**3.933**	**5.950**	**2.555**			
Totaal per saldo	**519**	**1.776**	**777**	**815**			

Bedragen x € 1.000

Structurele verrekeningen met reserves	2024	2025	2026	2027			
Onttrekkingen aan reserves							
Reserve dekking afschrijvingslasten	1.590	1.620	1.640	1.654			
Reserve herwaardering	350	350	350	350			
Totaal	**0**	**0**	**0**	**0**			

Bedragen x € 1.000

Meerjaren-investeringsplan 2024-2027 (details)

In deze tabel is het gedetailleerde meerjareninvesteringsplan opgenomen en vastgesteld op 5 juli 2023 (iBabs nr. 3307).

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
Bestuur en Ondersteuning													
20241026	Verduurzaming gemeentelijk vastgoed 2024	247.783	0	0	0	247.783	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma Bestuur en Ondersteuning		**247.783**	**0**	**0**	**0**	**247.783**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Veiligheid													
20251022	Vervanging Handhelds 2025	53.750	0	0	0	0	0	53.750	0	0	0	0	0
Totaal programma veiligheid		**53.750**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**53.750**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Verkeer en Vervoer													
20211050	OV - Shuttle NS Mariahoeve - Mall	770.000	385.000	0	0	770.000	385.000	0	0	0	0	0	0
20211058	Wegontsluiting Toevluchtpad-De Tol L'dam	905.000	0	298.653	0	606.347	0	0	0	0	0	0	0
20211060	Parkeergarage Rijnlandstraat Noord	2.455.250	0	500.000	0	1.955.250	0	0	0	0	0	0	0
20211067	Verkeersveiligh. Burgerpartic. Phof-Laag	298.450	67.500	0	0	149.225	67.500	149.225	0	0	0	0	0
20211068	Herstel Beeldkwalit.Straatwerk Phof-Laag	446.500	0	0	0	223.250	0	223.250	0	0	0	0	0
20221020	Verkeersregelinstallaties 2022	682.982	0	482.716	0	200.266	0	0	0	0	0	0	0
20221043	Metropolitane fietsroute DH - Pijnacker	550.000	385.000	0	0	0	0	550.000	385.000	0	0	0	0
20231015	Verkeersregelinstallaties 2023	979.947	0	654.823	0	325.124	0	0	0	0	0	0	0
20231027	Verv. lichtmasten Dr van Noortstraat	147.015	0	0	0	147.015	0	0	0	0	0	0	0
20231037	Herinrichting Veursestraatweg	250.000	119.000	200.000	0	50.000	119.000	0	0	0	0	0	0
20241006	Groot onderhoud Kunstwerken 2024	210.345	0	0	0	210.345	0	0	0	0	0	0	0
20241007	OV armaturen 2024	263.538	0	0	0	263.538	0	0	0	0	0	0	0
20241008	OV lichtmasten 2024	263.538	0	0	0	263.538	0	0	0	0	0	0	0
20241016	Verkeersregelinstallaties 2024	1.261.752	0	437.020	0	824.733	0	0	0	0	0	0	0
20241018	Gluton Collect electric veegm. wpnr. 36	25.360	0	0	0	25.360	0	0	0	0	0	0	0
20241029	Vervangen armaturen WC Julianabaan	120.879	0	0	0	120.879	0	0	0	0	0	0	0
20251011	Groot onderhoud Kunstwerken 2025	210.345	0	0	0	0	0	210.345	0	0	0	0	0
20251012	OV armaturen 2025	263.538	0	0	0	0	0	263.538	0	0	0	0	0
20251013	OV lichtmasten 2025	263.538	0	0	0	0	0	263.538	0	0	0	0	0

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
20251021	Verkeersregelinstallaties 2025	405.108	0	0	0	0	0	22.000	0	383.108	0	0	0
20261005	Groot onderhoud Kunstwerken 2026	210.345	0	0	0	0	0	0	0	210.345	0	0	0
20261006	OV armaturen 2026	263.538	0	0	0	0	0	0	0	263.538	0	0	0
20261007	OV lichtmasten 2026	263.538	0	0	0	0	0	0	0	263.538	0	0	0
20271008	Groot onderhoud Kunstwerken 2027	210.345	0	0	0	0	0	0	0	0	0	210.345	0
20271009	OV armaturen 2027	263.538	0	0	0	0	0	0	0	0	0	263.538	0
20271010	OV lichtmasten 2027	263.538	0	0	0	0	0	0	0	0	0	263.538	0
20271018	Verkeersregelinstallaties 2027	300.250	0	0	0	0	0	0	0	11.000	0	289.250	0
Totaal programma verkeer en vervoer		**12.548.177**	**956.500**	**2.573.211**	**0**	**6.134.870**	**571.500**	**1.681.896**	**385.000**	**1.131.529**	**0**	**1.026.671**	**0**
Onderwijs													
20161041	Uitbr 2 groepen PO-school Montessori	344.350	0	0	0	344.350	0	0	0	0	0	0	0
20191048	Nieuwbouw Vijverhof PO-school	8.778.318	0	505.970	0	1.550.000	0	6.200.000	0	522.348	0	0	0
20201037	Nieuwbouw Bernadette PO-school	6.316.221	0	278.889	0	750.000	0	1.750.000	0	3.537.332	0	0	0
20209510	Stelpost IHP PO	13.007.125	0	0	0	500.000	0	2.000.000	0	5.615.941	0	1.500.000	0
20209520	Stelpost IHP VO	45.612.885	0	0	0	1.750.000	0	4.450.000	0	13.450.000	0	13.762.885	0
20211041	Maartenscollege	1.619.697	0	391.007	0	350.000	0	500.000	0	378.690	0	0	0
Totaal programma onderwijs		**75.678.596**	**0**	**1.175.866**	**0**	**5.244.350**	**0**	**14.900.000**	**0**	**23.504.311**	**0**	**15.262.885**	**0**
Sport, cultuur en recreatie													
20201057	Skatepark Noordsingel	386.750	0	0	0	0	0	386.750	0	0	0	0	0
20211066	Bibliotheek Leidschendam FPP12	3.977.195	0	1.882.002	0	2.095.193	0	0	0	0	0	0	0
20221050	Spp.Westvliet Rugby nieuw gebouw	378.900	0	104.350	0	274.550	0	0	0	0	0	0	0
20221051	Spp.Westvliet Rugby projectkst. nw.acc.	501.989	0	315.800	0	186.189	0	0	0	0	0	0	0
20231038	Speeltuin Gravin Catharinalaan	75.000	0	0	0	75.000	0	0	0	0	0	0	0
20241003	Westvliet algemene inrichting	73.485	0	0	0	73.485	0	0	0	0	0	0	0
20241004	Duiv. Topl.ren. Kv6 + verv div mat.	87.410	0	0	0	87.410	0	0	0	0	0	0	0
20241015	Vervangen speelvoorzieningen 2024	518.000	0	0	0	518.000	0	0	0	0	0	0	0
20241033	Verv sporttechn laag Duivesteijn veld 5	43.281	0	0	0	43.281	0	0	0	0	0	0	0

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
20241034	Verv sporttechn laag Duivesteijn veld 5	97.256	0	0	0	97.256	0	0	0	0	0	0	0
20251001	Kast.ring topl.ren. Kv1 + verv div mat.	787.475	0	0	0	0	0	0	0	0	0	787.475	0
20251002	t Loo algemene inri./verhard.	133.838	0	0	0	0	0	133.838	0	0	0	0	0
20251003	t Loo Topl.ren. Kv 2	715.422	0	0	0	0	0	0	0	0	0	715.422	0
20251004	t Loo Topl.ren. Kv 1	719.442	0	0	0	0	0	0	0	0	0	719.442	0
20251005	Westvliet algemene inrichting	171.992	0	0	0	0	0	171.992	0	0	0	0	0
20251008	Duiv. Topl.ren. Kv5 + verv div mat.	453.005	0	0	0	453.005	0	0	0	0	0	0	0
20251009	Overdam topl.ren. Kunstg. Tennisb.	652.321	0	0	0	0	0	652.321	0	0	0	0	0
20251020	Vervangen speelvoorzieningen 2025	518.000	0	0	0	0	0	518.000	0	0	0	0	0
20251034	Overdam Algemene inrichting	49.393	0	0	0	0	0	49.393	0	0	0	0	0
20251035	Renovatie kunstgr doelgebieden Westvliet	40.966	0	0	0	0	0	40.966	0	0	0	0	0
20261001	Westvliet Crick.v topl.ren gras	345.040	0	0	0	0	0	0	0	345.040	0	0	0
20261002	Duiv. Algemene inrichting	57.366	0	0	0	0	0	0	0	57.366	0	0	0
20261014	Vervangen speelvoorzieningen 2026	518.000	0	0	0	0	0	0	0	518.000	0	0	0
20271005	Meerh. Topl.ren. Kv1 + verv div mat.	572.474	0	0	0	0	0	0	0	0	0	572.474	0
20271006	Westvliet algemene inrichting	107.665	0	0	0	0	0	0	0	0	0	107.665	0
20271017	Vervangen speelvoorzieningen 2027	518.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	518.000	0
Totaal programma Sport, cultuur en recreatie		**12.499.665**	**0**	**2.302.152**	**0**	**3.903.369**	**0**	**1.953.260**	**0**	**920.406**	**0**	**3.420.478**	**0**
Volksgezondheid en milieu													
20181050	Rioolvervanging Prinsenhof Laag	6.683.795	0	445.769	0	2.177.526	0	2.660.500	0	1.400.000	0	0	0
20181051	Rioolvervanging v. Pabstlaan e.o.	6.818.802	0	214.838	0	490.000	0	1.910.637	0	2.764.927	0	1.438.400	0
20201032	Rioolverv.Faukenbrg/Naeltwckstr	4.337.260	0	165.156	0	100.000	0	1.733.972	0	2.338.132	0	0	0
20211003	Rioolvervanging Ridder Snoekaertlaan	4.177.931	0	259.496	0	2.695.000	0	1.223.435	0	0	0	0	0
20211016	Rioolvervanging v.Santhorststraat	2.583.321	0	48.175	0	85.000	0	597.946	0	1.852.200	0	0	0
20211031	Rioolvervanging Berhardlaan/Spinozalaan	1.008.824	0	221.646	0	631.953	0	155.225	0	0	0	0	0
20211032	UPR Flaviusstraat/Overburgkade	3.667.798	0	92.321	0	90.000	0	98.476	0	1.060.000	0	2.327.001	0
20211033	Rioolverv. Dr. v Noortstraat	1.989.966	0	51.048	0	1.938.919	0	0	0	0	0	0	0

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
20211047	Maatregel Bui v/d Eeuw Huygenskwartier	915.695	0	86.925	0	62.802	0	260.900	0	505.069	0	0	0
20221017	Rioolvervanging Marcelis Emantslaan	3.190.145	0	145.980	0	600.000	0	1.615.553	0	828.613	0	0	0
20221039	Rioolvervanging Veursestraatweg	2.750.214	0	179.880	0	110.000	0	1.524.472	0	935.862	0	0	0
20221042	Maatregel bui v/d eeuw Kon.Julianaln. Vb	901.695	211.212	0	0	0	0	0	0	500.000	211.212	401.695	0
20231008	Rioolvervanging Kon.Julianalaan Vb	3.370.375	0	66.033	0	80.000	0	100.000	0	596.952	0	2.115.074	0
20231009	Vervanging rioolbesturing 2023	315.782	0	230.000	0	85.782	0	0	0	0	0	0	0
20231010	Vervanging rioolinstallatie 2023	2.091.564	0	416.000	0	670.000	0	670.000	0	335.564	0	0	0
20231012	Onvoorziene & inc. rioolverv. 2023	164.250	0	0	0	164.250	0	0	0	0	0	0	0
20231013	Maatregelen bui van de eeuw 2023	305.400	0	105.400	0	200.000	0	0	0	0	0	0	0
20231023	Levensduur verlengende rep.en ren.2023	494.896	0	0	0	394.896	0	100.000	0	0	0	0	0
20231028	UPR 't Hert	4.406.250	0	0	0	0	0	20.000	0	185.000	0	190.000	0
20231032	Herstel Straatwerk Pr. Bernhardlaan	255.875	13.500	0	0	255.875	13.500	0	0	0	0	0	0
20231033	Herstel Straatwerk Ridder Snouckaertlaan	246.750	0	0	0	246.750	0	0	0	0	0	0	0
20231034	Klimaatadaptatie Prinsenhof Laag	997.575	241.319	0	0	498.000	241.319	499.575	0	0	0	0	0
20241009	Rioolvervanging Zaagmolenstraat	710.886	0	56.297	0	654.589	0	0	0	0	0	0	0
20241010	Vervanging rioolbesturing 2024	236.800	0	0	0	236.800	0	0	0	0	0	0	0
20241011	Vervanging rioolinstallatie 2024	601.000	0	0	0	251.000	0	350.000	0	0	0	0	0
20241013	Onvoorziene & inc. rioolverv. 2024	164.500	0	0	0	164.500	0	0	0	0	0	0	0
20241014	Maatregelen bui van de eeuw 2024	299.525	0	0	0	299.525	0	0	0	0	0	0	0
20241030	UPR Duivenvoorde	4.670.000	0	0	0	30.000	0	190.000	0	225.000	0	225.000	0
20251015	Vervanging rioolbesturing 2025	176.800	0	0	0	0	0	176.800	0	0	0	0	0
20251016	Vervanging rioolinstallatie 2025	706.175	0	0	0	0	0	706.175	0	0	0	0	0
20251018	Onvoorziene & inc. rioolverv. 2025	164.500	0	0	0	0	0	164.500	0	0	0	0	0
20251019	Maatregelen bui van de eeuw 2025	514.550	0	0	0	0	0	514.550	0	0	0	0	0
20251036	UPR Essesteijn; Elzendreef	7.800.000	0	0	0	0	0	500.000	0	1.500.000	0	2.800.000	0
20251037	Levensduur verlengende rep. en ren.2025	72.325	0	0	0	0	0	72.325	0	0	0	0	0
20261009	Vervanging rioolbesturing 2026	141.000	0	0	0	0	0	0	0	141.000	0	0	0
20261010	Vervanging rioolinstallatie 2026	706.175	0	0	0	0	0	0	0	706.175	0	0	0

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
20261012	Onvoorziene & inc. rioolverv. 2026	164.500	0	0	0	0	0	0	0	164.500	0	0	0
20261013	Maatregelen bui van de eeuw 2026	514.550	0	0	0	0	0	0	0	514.550	0	0	0
20261022	Levensduur verlengende rep. en ren.2026	420.000	0	0	0	0	0	0	0	420.000	0	0	0
20261025	Vervangen Riool hogedrukspuit bu.di.	36.400	0	0	0	0	0	0	0	36.400	0	0	0
20271012	Vervanging rioolbesturing 2027	141.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	141.000	0
20271013	Vervanging rioolinstallatie 2027	706.175	0	0	0	0	0	0	0	0	0	706.175	0
20271015	Onvoorziene & inc. rioolverv. 2027	164.500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	164.500	0
20271016	Maatregelen bui van de eeuw 2027	514.550	0	0	0	0	0	0	0	0	0	514.550	0
20271022	UPR Essesteijn; Wilgen- +Populierendreef	6.400.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	400.000	0
20271023	Levensduur verlengende rep. en ren.2027	430.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	430.000	0
20301014	UPR Essesteijn	186.250	0	30.000	0	156.250	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma Volksgezondheid en milieu		**78.316.324**	**466.031**	**2.814.963**	**0**	**13.369.416**	**254.819**	**15.845.040**	**0**	**17.009.944**	**211.212**	**11.853.395**	**0**
VHLOSV													
20201049	Nazorg Rietvink	350.000	0	200.000	0	0	0	150.000	0	0	0	0	0
Totaal programma VHLOSV		**350.000**	**0**	**200.000**	**0**	**0**	**0**	**150.000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Overhead													
20191026	Ford Ranger wpnr.63	90.000	0	0	0	90.000	0	0	0	0	0	0	0
20221061	Nieuwbouw pand Stadsbeheer	6.700.114	0	1.347.681	0	5.352.433	0	0	0	0	0	0	0
20241017	Nissan Electric NV 200 wpnr. 90	67.200	0	0	0	67.200	0	0	0	0	0	0	0
20241019	Vervanging netscalers	100.000	0	0	0	100.000	0	0	0	0	0	0	0
20241020	Oracle / Unix	350.000	0	0	0	350.000	0	0	0	0	0	0	0
20241021	Verv. Netwerkswitches RP1/KW2	150.000	0	0	0	150.000	0	0	0	0	0	0	0
20241031	Inrichting pand Stadsbeheer	306.513	0	0	0	306.513	0	0	0	0	0	0	0
20241032	Verv. audio-visuele app. Vergaderruimten	141.570	0	0	0	141.570	0	0	0	0	0	0	0
20251025	Verv. 1e deel grafische werkplekken	100.000	0	0	0	0	0	100.000	0	0	0	0	0
20251026	Mobile device managemen 2025	400.000	0	0	0	0	0	400.000	0	0	0	0	0
20251027	Verv. 2e deel grafsiche werkplek 2025	100.000	0	0	0	0	0	100.000	0	0	0	0	0

Activa Nummer	Omschrijving Activa	Totaal beschikbaar gesteld krediet		Reeds gerealiseerd en geraamd t/m 2023		Investeringen 2024		Investeringen 2025		Investeringen 2026		Investeringen 2027	
		Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.	Uitg.	Ink.
20261003	Vervanging mobiele telefonie	300.000	0	0	0	0	0	0	0	300.000	0	0	0
20261016	Netwerk interne locaties 2026	400.000	0	0	0	0	0	0	0	400.000	0	0	0
20261020	verv. Wettelijke basisreg. (NHR)	175.956	0	0	0	0	0	0	0	175.956	0	0	0
20261021	verv basisreg incl BGT	479.480	0	0	0	0	0	0	0	479.480	0	0	0
20261023	Verv. 6x speciale bakfietsen buitendiens	62.400	0	0	0	0	0	0	0	62.400	0	0	0
20261024	Verv. Heftruck magazijn buitendienst	52.000	0	0	0	0	0	0	0	52.000	0	0	0
20271019	Tractor John Deere wpnr. 161	82.240	0	0	0	0	0	0	0	0	0	82.240	0
20271020	Oracle / Unix 2027	300.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	300.000	0
20271021	Oracle / Unix	400.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	400.000	0
20291003	VW- transporter 5 Elec wpnr.12	64.480	0	0	0	0	0	0	0	64.480	0	0	0
20291004	VW- transporter 5 Elec wpnr. 41	64.480	0	0	0	0	0	0	0	64.480	0	0	0
20291005	VW- transporter 5 Elec wpnr. 42	64.480	0	0	0	0	0	0	0	64.480	0	0	0
20291006	VW- transporter 5 Elec wpnr. 43	64.480	0	0	0	0	0	0	0	64.480	0	0	0
20291007	VW- transporter 5 Elec wpnr. 58	64.480	0	0	0	0	0	0	0	64.480	0	0	0
Totaal Overhead		**11.079.873**	**0**	**1.347.681**	**0**	**6.557.716**	**0**	**600.000**	**0**	**1.792.236**	**0**	**782.240**	**0**
Totaal generaal		**190.774.167**	**1.422.531**	**10.413.872**	**0**	**35.457.503**	**826.319**	**35.183.946**	**385.000**	**44.358.426**	**211.212**	**32.345.669**	**0**

Bedragen x € 1

Begroting naar taakvelden

Nr.	Taakveldnaam	Lasten	Baten	Saldo
T01	Bestuur	3.723	0	-3.723
T02	Burgerzaken	3.961	1.560	-2.401
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	1.859	1.777	-82
T04	Overhead	38.297	26	-38.271
T05	Treasury	0	3.029	3.029
T061	OZB Woningen	237	11.304	11.068
T062	OZB Niet-woningen	121	5.452	5.332
T063	Parkeerbelasting	141	306	166
T064	Belastingen overig	28	155	127
T07	Algemene en overige uitkeringen	0	155.217	155.217
T08	Overige baten en lasten	260	0	-260
T09	Vennootschapsbelasting	50	0	-50
T010	Mutaties reserves	1.387	8.133	6.746
T012	Onvoorziene uitgaven	100	0	-100
T11	Crisisbeheersing en brandweer	6.686	0	-6.686
T12	Openbare orde en veiligheid	4.311	60	-4.250
T21	Verkeer en Vervoer	13.053	590	-12.463
T22	Parkeren	728	47	-681
T23	Recreatieve havens	49	40	-8
T25	Openbaar vervoer	78	0	-78
T31	Economische ontwikkeling	708	0	-708
T32	Fysiek bedrijfsinfrastructuur	136	0	-136
T33	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	178	60	-118
T34	Economische promotie	472	561	89
T42	Onderwijshuisvesting	5.305	155	-5.150
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.713	2.135	-1.578
T51	Sportbeleid en activering	1.070	400	-670
T52	Sportaccommodaties	7.549	3.892	-3.656
T53	Cultuurpres.,productie&participatie	955	106	-849
T54	Musea	934	58	-876
T55	Cultureel erfgoed	350	0	-350
T56	Media	2.350	309	-2.042
T57	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	8.857	150	-8.708
T61	Samenkracht en burgerparticipatie	14.145	2.305	-11.840
T62	Wijkteams	3.597	100	-3.497
T63	Inkomensregelingen	41.654	31.358	-10.296
T64	Begeleide participatie	3.860	0	-3.860

Nr.	Taakveldnaam	Lasten	Baten	Saldo
T65	Arbeidsparticipatie	5.598	198	-5.399
T66	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	3.544	3	-3.541
T671A	Hulp bij het huishouden (WMO)	8.208	0	-8.208
T671B	Begeleiding WMO	5.913	0	-5.913
T671C	Dagbesteding WMO	429	0	-429
T671D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	861	430	-431
T672A	Jeugdhulp begeleiding	6.009	0	-6.009
T672B	Jeugdhulp behandeling	1.463	0	-1.463
T672C	Jeugdhulp dagbesteding	3.558	0	-3.558
T672D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	1.893	0	-1.893
T673A	Pleegzorg	961	0	-961
T673B	Gezinsgericht	693	0	-693
T673C	Jeugdhulp met verblijf overig	3.304	0	-3.304
T674A	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	4.928	0	-4.928
T674B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	1.324	0	-1.324
T674C	Gesloten plaatsing	1.597	0	-1.597
T681A	Beschermd Wonen (WMO)	297	75	-222
T681B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	81	0	-81
T682A	Jeugdbescherming	2.580	0	-2.580
T682B	Jeugdreclassering	225	0	-225
T71	Volksgezondheid	3.825	432	-3.393
T72	Riolering	5.474	8.782	3.308
T73	Afval	10.626	14.262	3.636
T74	Milieubeheer	3.678	1.119	-2.559
T75	Begraafplaatsen en crematoria	1.138	1.116	-22
T81	Ruimte en leefbaarheid	5.075	1.550	-3.525
T82	Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	36.655	36.655	0
T83	Wonen en bouwen	7.126	4.570	-2.556
	Totaal van Taakvelden	**297.966**	**298.479**	**512**

Verdeling personeelskosten over taakvelden

Overzicht personele lasten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Programma Bestuur en Ondersteuning						
Bestuur	1.899	2.150	2.343	2.343	2.343	2.343
Burgerzaken	2.563	2.408	2.681	2.681	2.681	2.681
Beheer overige gebouwen en gronden	687	568	531	531	531	531
Parkeerbelasting	108	91	141	141	141	141
Bestuur en Ondersteuning	**5.257**	**5.217**	**5.695**	**5.695**	**5.695**	**5.695**
Programma Veiligheid						
Crisisbeheersing en brandweer	0	23	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	1.883	2.500	3.586	3.586	3.586	3.586
Veiligheid	**1.884**	**2.523**	**3.586**	**3.586**	**3.586**	**3.586**
Programma Verkeer en Vervoer						
Verkeer en Vervoer	1.791	2.607	2.972	2.972	2.972	2.972
Parkeren	215	161	176	176	176	176
Recreatieve havens	0	0	0	0	0	0
Openbaar vervoer	17	25	38	38	38	38
Verkeer en Vervoer	**2.024**	**2.794**	**3.186**	**3.186**	**3.186**	**3.186**
Programma Economie						
Economische ontwikkeling	267	295	383	383	383	383
Fysiek bedrijfsinfrastructuur	42	102	108	108	108	108
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	38	45	159	159	159	159
Economische promotie	0	0	54	54	54	54
Economie	**347**	**442**	**705**	**705**	**705**	**705**
Programma Onderwijs						
Onderwijshuisvesting	286	291	259	259	259	259
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	703	480	662	662	662	662
Onderwijs	**990**	**771**	**920**	**920**	**920**	**920**
Programma Sport, cultuur en recreatie						
Sportbeleid en activering	84	51	54	54	54	54
Sportaccommodaties	321	340	529	529	529	529
Cultuurpres.,productie&participatie	91	76	81	81	81	81
Musea	42	56	60	60	60	60
Cultureel erfgoed	274	254	191	191	191	191

Overzicht personele lasten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Media	71	57	61	61	61	61
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.499	3.369	3.658	3.658	3.658	3.658
Sport, cultuur en recreatie	**3.382**	**4.204**	**4.634**	**4.634**	**4.634**	**4.634**
Programma Sociaal domein						
Samenkracht en burgerparticipatie	1.970	2.362	2.520	2.220	1.800	1.800
Wijkteams	934	1.133	1.420	1.320	1.320	1.320
Inkomensregelingen	4.003	3.561	4.300	4.300	4.300	4.300
Begeleide participatie	289	352	421	421	421	421
Arbeidsparticipatie	2.458	2.812	3.411	3.411	3.411	3.411
Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	504	637	1.103	1.103	1.103	1.103
Maatwerk dienstverlening 18+	1.307	0	0	0	0	0
Hulp bij het huishouden (WMO)	0	724	1.276	1.276	1.276	1.276
Begeleiding WMO	0	643	0	0	0	0
Dagbesteding WMO	0	47	0	0	0	0
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	194	186	186	186	186
Maatwerk dienstverlening 18-	1.014	0	0	0	0	0
Jeugdhulp begeleiding	0	435	1.810	1.810	1.810	1.810
Jeugdhulp behandeling	0	165	0	0	0	0
Jeugdhulp dagbesteding	0	214	0	0	0	0
Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	285	36	6	6	6
Pleegzorg	0	282	0	0	0	0
Gezinsgericht	0	78	0	0	0	0
Jeugdhulp met verblijf overig	0	387	52	52	52	52
Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	562	0	0	0	0
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	148	0	0	0	0
Gesloten plaatsing	0	179	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg 18+	62	0	0	0	0	0
Beschermd Wonen (WMO)	0	0	222	222	222	222
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	9	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg 18-	404	0	0	0	0	0
Jeugdbescherming	0	226	818	818	818	818
Jeugdreclassering	0	25	0	0	0	0
Sociaal domein	**12.945**	**15.457**	**17.574**	**17.144**	**16.724**	**16.724**
Programma Volksgezondheid en milieu						
Volksgezondheid	42	153	190	190	190	190

Overzicht personele lasten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Riolering	547	691	678	678	678	678
Afval	152	183	194	194	194	194
Milieubeheer	660	831	521	521	521	521
Begraafplaatsen en crematoria	195	311	354	354	354	354
Volksgezondheid en milieu	**1.596**	**2.170**	**1.936**	**1.936**	**1.936**	**1.936**
Programma VHLOSV						
Ruimte en leefbaarheid	1.718	2.210	2.484	2.260	2.120	2.120
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	514	430	412	348	242	33
Wonen en bouwen	2.981	3.799	4.309	4.310	4.143	4.134
VHLOSV	**5.213**	**6.439**	**7.205**	**6.917**	**6.505**	**6.287**
Programma Tussenrekeningen activa						
Geactiveerde kosten	744	0	0	0	0	0
Tussenrekeningen activa	**744**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Programma Algemene Dekkingsmiddelen						
OZB Woningen	86	150	154	154	154	154
OZB Niet-woningen	116	109	80	80	80	80
Belastingen overig	193	220	0	0	0	0
Algemene Dekkingsmiddelen	**395**	**479**	**234**	**234**	**234**	**234**
Programma Overhead						
Overhead	15.851	16.879	17.830	17.890	17.610	17.610
Overhead	**15.851**	**16.879**	**17.830**	**17.890**	**17.610**	**17.610**
TOTAAL	**50.628**	**57.375**	**63.506**	**62.848**	**61.737**	**61.519**

Bedragen x € 1.000